

ZARZĄD POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO
NA LATA 2021 - 2030**

**Powiat
Łomżyński**
Tu, zostałeś!

2020

Zamawiający:

Zarząd Powiatu Łomżyńskiego
Starostwo Powiatowe w Łomży
ul. Szosa Zambrowska 1/27
18-400 Łomża

Wykonawca:

siedziba: ul. Ciepła 12/4 15 - 472 Białystok
biuro: ul. Włókiennicza 7A lok. 14U 15 - 464 Białystok
tel./fax: (+48) 85 744 67 95

Zespół autorów:

dr Grzegorz Chocian
mgr inż. Beata Gładkowska - Chocian
mgr inż. Agnieszka Łuniewska

Kierujący zespołem autorów:	mgr inż. Beata Gładkowska-Chocian
Podpis kierującego zespołem autorów	
Data sporządzenia programu:	Wersja ostateczna z dnia 07.12.2020 r.

SPIS TRESCI

1. WYKAZ SKRÓTÓW	3
2. WSTĘP.....	5
3. STRESZCZENIE	6
4. OCENA STANU ŚRODOWISKA - OBSZARY INTERWENCJI.....	9
4.1. OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA.....	14
4.2. ZAGROŻENIA HAŁASEM	21
4.3. POLA ELEKTROMAGNETYCZNE.....	28
4.4. GOSPODAROWANIE WODAMI	31
4.5. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA.....	38
4.6. ZASOBY GEOLOGICZNE	43
4.7. GLEBY.....	48
4.8. GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW	51
4.9. ZASOBY PRZYRODNICZE.....	57
4.9.1. Lasy.....	57
4.9.2. <i>Formy ochrony przyrody i korytarze ekologiczne</i>	61
4.10. ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI.....	84
4.11. PODSUMOWANIE STANU OBECNEGO	87
4.11.1. <i>Ocena realizacji dotychczasowego Programu Ochrony Środowiska</i>	87
4.11.2. <i>Analiza SWOT</i>	102
5. CELE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA, ZADANIA I ICH FINANSOWANIE	106
5.1. SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PROGRAMOWYMI	106
5.1.1. <i>Dokumenty krajowe</i>	106
5.1.2. <i>Dokumenty wojewódzkie</i>	129
5.1.3. <i>Dokumenty powiatowe</i>	140
5.2. CELE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	146
5.3. ZADANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA I ICH FINANSOWANIE	163
5.3.1. <i>Zadania własne</i>	163
5.3.2. <i>Zadania monitorowane</i>	167
5.3.3. <i>Wytyczne dla samorządów w zakresie sporządzania gminnych Programów ochrony środowiska</i>	172
6. SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	174
6.1. ZARZĄDZANIE I MONITORING REALIZACJI PROGRAMU.....	174
6.1.1. <i>Monitorowanie Programu</i>	174
6.1.2. <i>Uwarunkowania realizacyjne Programu</i>	176
6.1.3. <i>Uwarunkowania prawne Programu</i>	176
6.1.4. <i>Planowanie przestrzenne</i>	177
6.1.5. <i>Uwarunkowania społeczne</i>	177
6.1.6. <i>Związek z integracją europejską</i>	178
6.1.7. <i>Efekt transgraniczny</i>	178
6.2. ASPEKTY FINANSOWE REALIZACJI PROGRAMU	178
7. SPIS TABEL	187
8. SPIS RYCIN.....	188
9. SPIS LITERATURY	189

1. WYKAZ SKRÓTÓW

ARiMR - Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

BEiŚ - Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020 r.”

BZT5 - Biochemiczne Zapotrzebowanie Tlenowe (pięciodniowy okres analizy)

ChZT - Chemiczne Zapotrzebowanie Tlenowe

EMAS - Wspólnotowy System Ekozarządzania i Audytu (ang. Eco-Management and Audit Scheme)

FOP - Fundusz dla Organizacji Pozarządowych

GDDKiA - Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

GUS - Główny Urząd Statystyczny

JCWpd - Jednolite Części Wód Podziemnych

JST - Jednostki samorządu terytorialnego

Life + - Program Priorytetowy - Program współfinansowania przedsięwzięć, uzyskujących wsparcie w ramach Instrumentu Finansowego LIFE+

NFOŚiGW - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

OSO - Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000

OZE - Odnawialne Źródła Energii

PEM - Promieniowanie Elektromagnetyczne

PEP - Polityka Ekologiczna Państwa

PIG - Państwowy Instytut Geologiczny

PKD - Polska Klasyfikacja Działalności

PODR - Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego

POLIŚ - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

PROW - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

RDLP - Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych

RDOŚ - Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska

REGON - (akronim od Rejestr Gospodarki Narodowej) Krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej

RGO- Regiony Gospodarki Odpadami

RLM - Równoważna Liczba Mieszkańców (oznacza ładunek organiczny ulegający rozkładowi biologicznemu, wyrażony pięciodniowym biochemicznym zapotrzebowaniem tlenu (BZT5) w ilości 60 g tlenu na dobę (art. 43 ust. 2 Prawo wodne)

RZGW - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej

SOO - Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk Natura 2000

SUW - Stacja uzdatniania wody

WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

WIOŚ - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

WSSE - Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna

ZUOK - Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych

2. WSTĘP

Podstawę prawną opracowywania Programów ochrony środowiska stanowi ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2020 poz. 1219 ze zm.), która zgodnie z art. 17 nakłada obowiązek sporządzania Programów ochrony środowiska na organy wykonawcze województwa, powiatu oraz gminy. Projekty programów ochrony środowiska podlegają zaopiniowaniu przez:

- ministra właściwego do spraw środowiska - w przypadku projektów wojewódzkich programów ochrony środowiska;
- organ wykonawczy województwa - w przypadku projektów powiatowych programów ochrony środowiska;
- organ wykonawczy powiatu - w przypadku projektów gminnych programów ochrony środowiska.

Organ zapewnia możliwość udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2020 poz. 283 ze zm.), w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie programu ochrony środowiska.

Programy uchwała odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu albo rada gminy.

Z wykonania programów organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Po przedstawieniu raportów odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu albo radzie gminy, raporty są przekazywane przez organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy odpowiednio do ministra właściwego do spraw środowiska, organu wykonawczego województwa i organu wykonawczego powiatu.

Niniejszy „Program ochrony środowiska dla powiatu łomżyńskiego na lata 2021 - 2030” stanowi kontynuację Programu Ochrony Środowiska Powiatu Łomżyńskiego na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024, uchwalonego dnia 9 marca 2017 roku Uchwałą Nr XXIII/124/2017 przez Radę Powiatu Łomżyńskiego.

„Program ochrony środowiska dla powiatu łomżyńskiego na lata 2021 - 2030” opracowano w oparciu o aktualne programy, polityki i strategie z zakresu ochrony środowiska i gospodarki odpadami. Opracowanie sporządzono zgodnie ze stanem prawnym aktualnym na sierpień 2020 r.

Program ochrony środowiska ma na celu realizację założeń dokumentów strategicznych kraju i województwa na poziomie powiatu łomżyńskiego uwzględniając zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju wdrażane na szczeblu regionalnym.

Niniejszy *Program* opracowano w celu:

- ograniczenia negatywnego wpływu zanieczyszczeń na środowisko naturalne,
- dążenia do sukcesywnej poprawy stanu środowiska w powiecie łomżyńskim,
- racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska.

Wobec powyższego realizacja niniejszego dokumentu poprzez wprowadzenie skutecznych mechanizmów chroniących środowisko przed degradacją, przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego na analizowanym obszarze oraz stworzy warunki dla wdrożenia obowiązującego prawodawstwa w tym zakresie.

W niniejszym opracowaniu uwzględniono „Wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska” opublikowane przez Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2 września 2015 r.

3. STRESZCZENIE

Podstawą prawną opracowania „Programu Ochrony Środowiska dla powiatu łomżyńskiego na lata 2021 - 2030” jest art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. 2020 poz. 1219 ze zm.), który nakłada na organ wykonawczy Powiatu obowiązek sporządzenia programu.

Krajowa polityka ochrony środowiska prowadzona jest na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych. Podstawową strategią w obszarze środowiska jest „Polityka ekologiczna państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej”

W *Programie* ujęto analizę uwarunkowań wynikających z w/w strategii oraz dokumentów strategicznych krajowych i wojewódzkich oraz planów i programów powiatowych. *Program* zawiera ocenę stanu środowiska powiatu, wskazując na główne zagrożenia środowiska. Opisane komponenty środowiska dotyczą: stanu jakości powietrza atmosferycznego, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, ochrony przyrody i krajobrazu, ochrona przed hałasem, ochrony przed polami elektromagnetycznymi, odnawialnych źródeł energii, poważnych awarii przemysłowych, kopalin, gleb i ich

zanieczyszczeń. Uwzględniono również analizę zagadnień dotyczących edukacji ekologicznej, infrastruktury ochrony środowiska oraz ekologicznych form działalności w rolnictwie.

Informacje środowiskowe przedstawione zostały również w sposób graficzny dla poszczególnych komponentów środowiska, w tym m.in. na mapach z zaznaczonymi granicami powiatu. Dodatkowo, na podstawie stanu aktualnego, w opracowaniu dokonano analizy mocnych i słabych stron, ukazujących szanse i zagrożenia dla powiatu łomżyńskiego.

Uwzględniając powyższe analizy, stan środowiska, główne problemy środowiskowe, obowiązujące i planowane zmiany przepisów prawa polskiego i wspólnotowego, programy i strategie rządowe, regionalne i lokalne koncepcje oraz dokumenty planistyczne określono w *Programie* cele i kierunki interwencji na lata 2021 - 2030 dla każdego z obszarów interwencji.

Nadrzędnym celem niniejszego *Programu* jest: „Od Biebrzy przez Narew po Pisę. Ochrona i zrównoważone wykorzystanie unikalnych zasobów środowiska przyrodniczego drogą rozwoju powiatu łomżyńskiego”.

Powyższy nadrzędny cel będzie realizowany poprzez cele i zadania ekologiczne powiatu, które są zgodne z „*Polityką ekologiczną państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej*” i „*Programem Ochrony Środowiska województwa podlaskiego na lata 2017 - 2020 z perspektywą do 2024 roku*”. Realizacja niniejszego *Programu* odbywać się będzie w oparciu o cele zakładane do realizacji w latach 2021 - 2030.

Cele interwencji:

- Spełnienie wymagań w zakresie jakości powietrza,
- Poprawa efektywności energetycznej,
- Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, jako działania adaptacyjne do zmian klimatu,
- Ograniczenie emisji hałasu,
- Ochrona przed polami elektromagnetycznymi,
- Ograniczanie ryzyka powodziowego i przeciwdziałanie suszy i deficytowi wody, jako adaptacja do zmieniających się warunków klimatycznych,

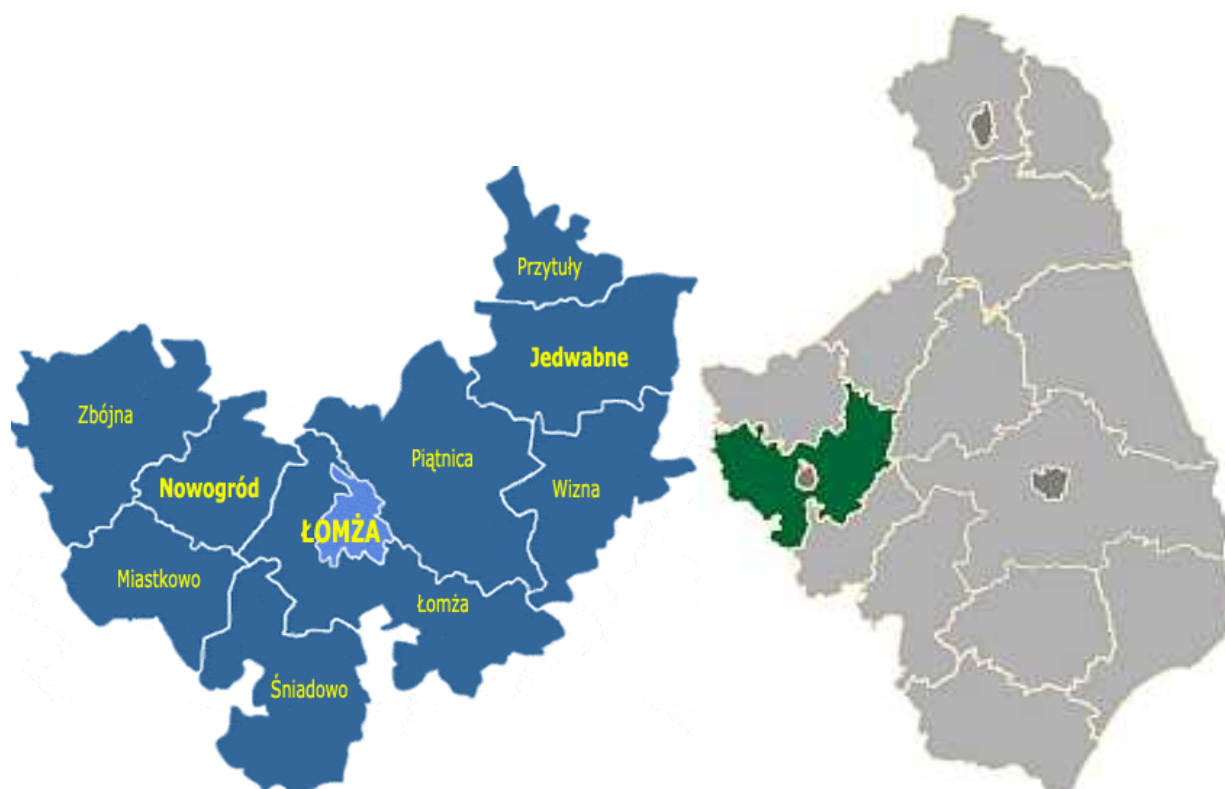

- Racjonalizacja gospodarowania zasobami wodnymi i zapewnienie dobrej jakości wody pitnej,
- Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
- Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin,
- Zapewnienie właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi,
- Racjonalne gospodarowanie odpadami,
- Zachowanie różnorodności biologicznej, poprzez przywracanie/utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk i gatunków,
- Adaptacja do zmian klimatu w zakresie zasobów przyrodniczych,
- Ochrona krajobrazu naturalnego i kulturowego,
- Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i zainteresowania środowiskiem przyrodniczym,
- Zapobieganie poważnym awariom przemysłowym,
- Doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego,
- Monitoring obszarów zagrożonych występowaniem poważnych awarii.

W osiągnięciu założonych w *Programie* celów mają służyć określone w harmonogramie działania, ze wskazaniem podmiotu odpowiedzialnego oraz szacunkowych kosztów ich realizacji. W niniejszym dokumencie określono również zasady zarządzania Programem Ochrony Środowiska oraz monitoringu jego realizacji. *Program* zawiera także wytyczne do tworzenia i realizacji gminnych Programów Ochrony Środowiska.

4. OCENA STANU ŚRODOWISKA - OBSZARY INTERWENCJI

Powiat łomżyński położony jest w zachodniej części województwa podlaskiego. Powiat graniczy z powiatem grajewskim, kolneńskim, monieckim, zambrowskim w województwie podlaskim oraz z powiatem ostrołęckim i ostrowskim w województwie mazowieckim oraz z miastem Łomża.

Ryc. 1. Położenie powiatu łomżyńskiego w województwie podlaskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.obserwatorium.up.podlasie.pl/> oraz <http://www.gminy.pl/>

Powiat łomżyński swoim zasięgiem terytorialnym obejmuje następujące gminy:

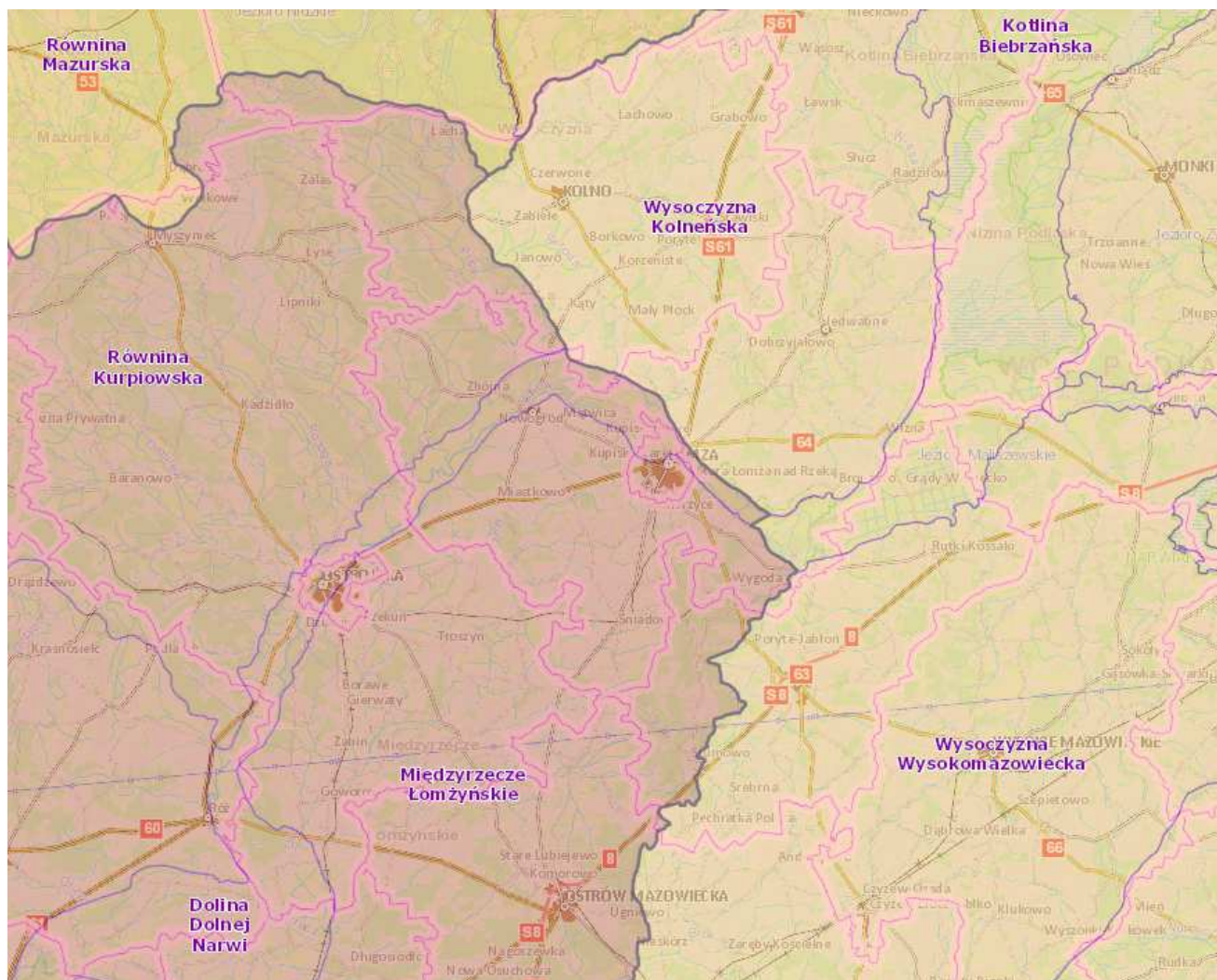
- 2 gminy miejsko-wiejskie - Jedwabne, Nowogród,
- 7 gmin wiejskich - Łomża, Miastkowo, Piątnica, Przytuły, Śniadowo, Wizna, Zbójna.

Ryc. 2. Powiat łomżyński.

Źródło: <https://pl.wikipedia.org/>

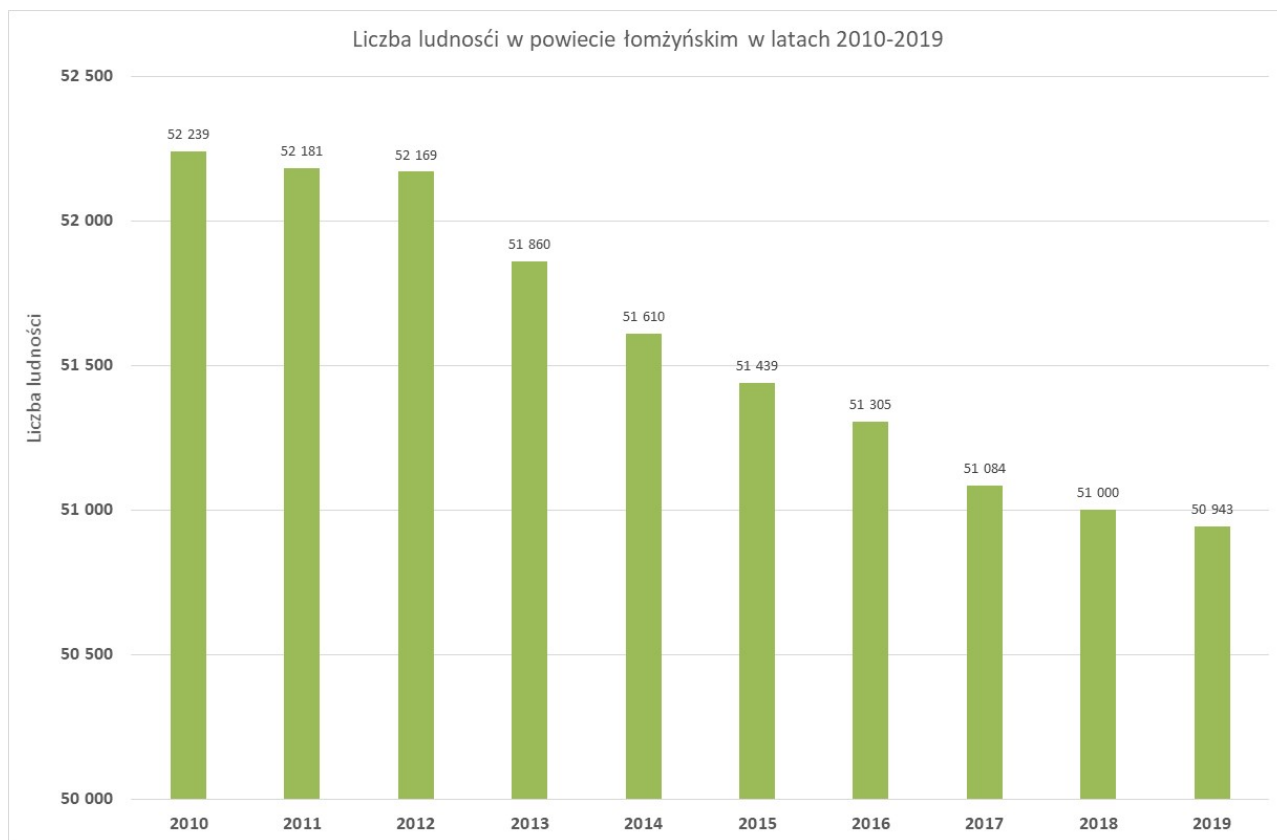
Pod względem geograficznym powiat znajduje się na terytorium 2 makroregionów: Niziny Północnomazowieckiej (mezoregiony: Międzyrzecze Łomżyńskie, Równina Kurpiowska oraz Dolina Dolnej Narwi) oraz Niziny Północnopodlaskiej (mezoregiony: Wysoczyzna Kolneńska, Kotlina Biebrzańska, Wysoczyzna Wysokomazowiecka). Położenie powiatu na tle podziału fizycznogeograficznego Polski przedstawiono na rycinie poniżej.

Ryc. 3. Granice powiatu łomżyńskiego na tle podziału fizycznogeograficznego Polski.

Źródło: <http://geologia.pgi.gov.pl/>

Zgodnie z danymi GUS obszar powiatu łomżyńskiego w 2019 roku zamieszkiwało 50943 osób (stan na 31 XII), w tym 3771 osób mieszkało w mieście a 47172 na obszarze wsi. Gęstość zaludnienia w 2019 roku wynosiła 38 osób na 1 km². Zmianę liczby ludności powiatu łomżyńskiego w latach 2010 - 2019 obrazuje poniższa rycina.

Ryc. 4. Zmiana liczby ludności powiatu łomżyńskiego w latach 2010-2019.

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

Tab. 1. Liczba ludności powiatu łomżyńskiego w podziale na gminy w 2019 r.

Jednostka samorządu terytorialnego	Powierzchnia [ha]	Liczba ludności
gmina miejsko-wiejska Jedwabne	15921	5299
gmina miejsko-wiejska Nowogród	10121	4028
gmina wiejska Łomża	20695	11162
gmina wiejska Miastkowo	11485	4 218
gmina wiejska Piątnica	21906	10702
gmina wiejska Przytuły	7115	2073
gmina wiejska Śniadowo	16298	5312
gmina wiejska Wizna	13338	3957
gmina wiejska Zbójna	18580	4192
Powiat łomżyński razem	135459	50943

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

Powiat łomżyński zaliczany jest do regionów typowo rolniczych. W przemyśle dominują przedsiębiorstwa z branży rolno - spożywczej, budowlanej i drzewnej. Do największych zakładów branży spożywczej należą SCANDIC FOOD Sp. z o.o. w Chojnach Starych, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Piątnicy oraz Ubojnia Zwierząt Robert Rytel z siedzibą w Podgórzu.

Według danych GUS za 2019 rok na terenie powiatu łomżyńskiego istniało 3354 podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, w tym:

- sektor publiczny - ogółem - 105,
- sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego - 77,
- sektor publiczny - spółki handlowe - 1,
- sektor prywatny - ogółem - 3244,
- sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą - 2755,
- sektor prywatny - spółki handlowe - 82,
- sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego - 6,
- sektor prywatny - spółdzielnie - 21,
- sektor prywatny - fundacje - 15,
- sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne - 134.

Tab. 2. Instalacje na terenie powiatu łomżyńskiego posiadające pozwolenie zintegrowane

Lp.	Nazwa podmiotu	Organ wydający pozwolenie	Data wydania pozwolenia	Rodzaj instalacji (nazwa i lokalizacja)
1	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Piątnicy ul. Forteczna 3, 18-421 Piątnica	Starosta Łomżyński	07.12.2011 r.	Instalacja do przetwórstwa mleka i produkcji wyrobów mleczarskich o zdolności przetwarzania wyrobów mleczarskich do 1200 ton mleka/dobę, zlokalizowanej w Piątnicy, ul. Forteczna 3
2	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Piątnicy ul. Forteczna 3, 18-421 Piątnica	Starosta Łomżyński	01.07.2015 r.	Instalacja do oczyszczania ścieków przemysłowych pochodzących z instalacji wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego, zlokalizowana przy ul. Czarnockiej w Piątnicy
3	UBOJNIA ZWIERZĄT ROBERT RYTEL ul. Polna 4, Podgórze, 18-400 Łomża	Starosta Łomżyński	26.07.2017 r.	Instalacja do uboju zwierząt o zdolności produkcyjnej ponad 50 ton tusz na dobę, eksploatowana na działkach o nr 284/1, 285/1 i 283/6 w miejscowości Podgórze, gm. Łomża

Lp.	Nazwa podmiotu	Organ wydający pozwolenie	Data wydania pozwolenia	Rodzaj instalacji (nazwa i lokalizacja)
4	Zakład Gospodarowania Odpadami Sp. z o.o. ul. Akademicka 22, 18-400 Łomża zarządzający Zakładem Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czartorii (ZPiUO)	Marszałek Województwa Podlaskiego	26.10.2017 r.	Instalacja do: - składowania odpadów, o zdolności przyjmowania ponad 10 ton odpadów na dobę i całkowitej pojemności ponad 25 000 ton, z wyjątkiem składowisk odpadów obojętnych lub obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, - do odzysku lub kombinacji odzysku lub unieszkodliwiania o zdolności przetwarzania ponad 75 ton na dobę, z wykorzystaniem obróbki biologicznej, zlokalizowane w Czartorii, gm. Miastkowo
5	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Uługowe LEKARO Jolanta Zagórska Wola Ducka 70A 05-408 Glinianka	Marszałek Województwa Podlaskiego	12.06.2015 r.	Instalacja do składowania odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne zlokalizowana w m. Ratowo-Piotrowo, gm. Śniadowo, o zdolności przyjmowania ponad 10 ton odpadów na dobę i całkowitej pojemności ponad 25 000 ton
6	Michał Świerżewski Kalinowo 1 18-421 Piątnica	Marszałek Województwa Podlaskiego	27.03.2017 r.	Instalacja do chowu brojlerów o obsadzie powyżej 40000 stanowisk zlokalizowana we wsi Kalinowo, gm. Piątnica

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Łomży.

Ponadto w maju 2020 r. na wniosek Pana Marka Świerżewskiego przez Marszałka Województwa Podlaskiego zostało wszczęte postępowanie w sprawie wydania pozwolenia zintegrowanego na eksploatację instalacji do hodowli drobiu o obsadzie powyżej 40 000 stanowisk, zlokalizowanej na działkach o nr geod. 14/1, 14/4 i 15 w obrębie Rakowo - Czachy, gmina Piątnica.

4.1. Ochrona klimatu i jakości powietrza

Zgodnie z „Informacją Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego za rok 2017” z grudnia 2018 r. powiat łomżyński charakteryzuje się stosunkowo niewielkim poziomem emisji zanieczyszczeń do powietrza. Podstawowymi źródłami emisji zanieczyszczeń do powietrza w powiecie są nieliczne ciepłownie komunalne i przemysłowe oraz rozproszone źródła emisji z sektora komunalno-bytowego. Powszechnymi nośnikami energii cieplnej w gospodarstwach domowych powiatu łomżyńskiego są przede wszystkim paliwa stałe: drewno, trociny i węgiel. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2019 r. emisja zanieczyszczeń gazowych ogółem z terenu powiatu wynosiła 23287 ton. W porównaniu do lat poprzednich zauważalny jest stały wzrost emisji. Emisja

zanieczyszczeń pyłowych także wzrasta na przestrzeni lat ale jest niska i utrzymuje się na poziomie kilku ton.

Tab. 3. Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w powiecie łomżyńskim

Emisja/jednostka		Rok									
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Emisja zanieczyszczeń pyłowych											
ogółem	t/r	2	2	2	2	2	6	9	9	9	9
ogółem (Polska = 100)	%	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,02	0,03	0,03	0,03
ogółem na 1 km ² powierzchni	t/r	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01
ze spalania paliw	t/r	2	2	2	2	2	6	9	9	9	9
Emisja zanieczyszczeń gazowych											
ogółem	t/r	12 682	12 926	15 948	17 317	17 798	19 234	19 676	20 162	21 320	23 287
ogółem (bez dwutlenku węgla)	t/r	34	34	35	36	37	46	48	51	115	129
dwutlenek siarki	t/r	13	12	11	12	12	18	23	23	22	24
tlenki azotu	t/r	13	14	16	16	17	20	21	24	53	59
tlenek węgla	t/r	8	8	8	8	8	8	4	4	40	46
dwutlenek węgla	t/r	12 648	12 892	15 913	17 281	17 761	19 188	19 628	20 111	21 205	23 158
Zanieczyszczenia zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń											
pyłowe	t/r	55	55	55	55	55	53	80	84	83	90
gazowe	t/r	23	23	22	24	25	20	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

Według „Informacji Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego za rok 2017” na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 roku nie wykonywano pomiarów imisji zanieczyszczeń powietrza. Zgodnie z kryteriami wyznaczonymi ze względu na ochronę zdrowia ludzi przeprowadzono za 2017 rok ocenę jakości powietrza w Strefie Podlaskiej, do której należy powiat łomżyński. W województwie podlaskim, zostały ustanowione dwie

strefy: aglomeracja białostocka (którą tworzy powiat miasto Białystok) oraz strefa podlaska (obejmująca pozostały obszar województwa podlaskiego).

Zgodnie z publikacją: „Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2017 roku” Na terenie strefy podlaskiej prowadzony jest:

- w Łomży: automatyczny pomiar pyłu PM10 i zanieczyszczeń gazowych (dwutlenku i tlenku azotu oraz dwutlenku siarki) oraz pomiar manualny pyłu PM2,5;
- w Suwałkach: automatyczny pomiar pyłu PM2,5 oraz pomiar manualny pyłu PM10, metali i WWA w pyle (z końcem 2017 r. podjęto działania w celu przeniesienia stacji);
- w Borsukowiznie (gm. Krynki), automatyczny pomiar: ozonu, dwutlenku i tlenku azotu oraz dwutlenku siarki na stacji 1 tła wiejskiego wykonującej pomiary na potrzeby oceny wg kryterium - ochrona roślin.
- laboratorium mobilne prowadzące automatyczny pomiar pyłu PM10 i PM2,5 i zanieczyszczeń gazowych (dwutlenku i tlenku azotu oraz dwutlenku siarki, ozonu, tlenku węgla). W 2017 r. wykonano badania w Augustowie a zgodnie z Anekssem do Programu Monitoringu Środowiska województwa podlaskiego przedłużono pomiar w uzdrowisku o kolejny rok. Na kolejne lata założono program prowadzenia badań laboratorium mobilnym w różnych miastach województwa

Ocena jakości powietrza za 2017 rok w strefach województwa podlaskiego wykazała, że:

1. Przekroczenia norm jakości powietrza stwierdzono w odniesieniu do:

- stężenia dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie podlaskiej - obszar przekroczeń Łomża (kryterium - ochrona zdrowia);
- poziomu dopuszczalnego II fazy pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie podlaskiej - obszar przekroczeń Łomża (kryterium - ochrona zdrowia). Wyniki pomiarów pyłu PM2,5 w strefie aglomeracja białostocka, także wykazały wysokie wartości, chociaż nie przekroczyły one dopuszczalnej normy. Ryzyko przekroczenia ocenia się jako wysokie.
- poziomu docelowego benzo(a)pirenu w aglomeracji białostockiej i strefie podlaskiej - według kryterium ochrona zdrowia, obszary przekroczeń wyznaczono uwzględniając metodę zastosowaną pomocniczo w wykonaniu oceny - modelowanie.

- poziomów celów długoterminowych ozonu według kryterium ochrona zdrowia
  - w strefie aglomeracja białostocka i strefa podlaska oraz według kryterium - ochrona roślin w strefie podlaskiej;

2. Nie stwierdzono przekroczeń norm jakości powietrza w strefie aglomeracja białostocka i strefie podlaskiej w odniesieniu do następujących zanieczyszczeń:

- stężenia 24 - godzinnego pyłu zawieszonego PM₁₀. Wyniki modelowania rozkładu zanieczyszczeń pyłu PM₁₀ wskazują na ryzyko występowania przekroczenia dopuszczalnej liczby z przekroczeniem normy dobowej w odniesieniu do północno - zachodniej części aglomeracji białostockiej. Wyniki modelowania wykorzystano w ocenie pomocniczo. Nie wpłynęły na ocenę strefy. Zgodnie z wytycznymi GIOŚ, ocenę przeprowadzono na podstawie pomiarów, spełniających wymagania jakości danych dla pomiarów intensywnych.
- stężenia średniorocznego pyłu zawieszonego PM₁₀. Niższe wartości odnotowane w ostatnich latach (2013-2016) wynikały z łagodniejszych zim. Okres charakteryzował się wyjątkowo wysokimi temperaturami zimą, co skutkowało mniej intensywnym ogrzewaniem budynków i mniejszym zapyleniem powietrza. Z tego powodu odnotowano również mniejszą od dopuszczalnej - liczbę dni z przekroczeniami normy stężeń 24 - godzinnych pyłu PM₁₀. Wyniki modelowania nie wykazały obszarów przekroczeń dla średniorocznego stężenia pyłu zawieszonego.
- poziomu docelowego metali w pyłe PM₁₀. Od lat nie odnotowano przekraczania poziomów docelowych metali ciężkich oznaczanych w pyłe PM₁₀. Zgodnie z wytycznym zaleca się ich dalsze monitorowanie.
- poziomów dopuszczalnych i docelowych: dwutlenku siarki, dwutlenku i tlenków azotu, tlenku węgla, benzenu oraz ozonu.

3. Wyniki pomiarów wykonane przy użyciu laboratorium mobilnego w Augustowie (strefa podlaska) wykazują na ryzyko przekroczenia norm zapylenia.

Opierając się na publikacji Głównego Inspektoratu Ochrony środowiska „Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim. Raport wojewódzki za rok 2018” przeprowadzona ocena jakości powietrza w województwie podlaskim wskazuje na utrzymujący się problem z zanieczyszczeniem powietrza: pyłem PM_{2,5}, benzo(a)pirenem oraz ozonem. Przekroczenia wartości dopuszczalnych w zakresie tych zanieczyszczeń (klasa C i D₂) stwierdzono w obu strefach (Agglomeracja Białostocka i strefa podlaska) wyznaczonych na terenie województwa.

Strefa podlaska uzyskała klasę C ze względu na przekroczenia:

- pyłu PM_{2,5} - stężenie średnioroczne, kryterium ochrona zdrowia;
- pyłu PM_{2,5} (II faza) - stężenie średnioroczne, kryterium ochrona zdrowia,
- benzo(a)pirenu - stężenie średnioroczne, kryterium ochrona zdrowia.

Strefa podlaska uzyskała klasę D2 ze względu na przekroczenia:

- ozonu - poziom celu długoterminowego, kryterium ochrona zdrowia;
- ozonu - poziom celu długoterminowego, kryterium ochrona roślin.

Aglomeracja Białostocka uzyskała klasę D2 ze względu na przekroczenia ozonu - poziom celu długoterminowego, kryterium ochrona zdrowia.

Przekroczenia w zakresie pyłu zawieszonego PM_{2,5} i benzo(a)pirenu związane są z emisją pochodzącą głównie z indywidualnych źródeł niskiej emisji, w okresie grzewczym. Obszarami przekroczeń są miasta powiatowe oraz mniejsze miejscowości województwa podlaskiego.

Przekroczenia w zakresie ozonu nie są problemem lokalnym województwa podlaskiego. Za przyczynę występowania wysokich stężeń 8-godzinnych ozonu, przekraczających poziom 120µg/m³, oprócz napływów z południowej i południowo-zachodniej Europy uznaje się : przemiany fotochemiczne prekursorów ozonu pod wpływem promieniowania UVB, niekorzystne warunki meteorologiczne, a także naturalne źródła emisji prekursorów ozonu.

Według publikacji Głównego Inspektoratu Ochrony środowiska „Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim. Raport wojewódzki za rok 2019” ocena jakości powietrza w województwie podlaskim wskazuje na utrzymujący się problem z zanieczyszczeniem powietrza: pyłem zawieszonym PM_{2,5} oraz ozonem. Przekroczenia wartości dopuszczalnych w zakresie tych zanieczyszczeń (klasa C i D2) stwierdzono w strefie podlaskiej pod względem zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM_{2,5} (II faza) oraz ozonem (poziom celu długoterminowego w ocenie zdrowia i roślin) i strefie Aglomeracja Białostocka pod względem zanieczyszczenia ozonem (poziom celu długoterminowego).

Strefa podlaska uzyskała klasę C ze względu na przekroczenia pyłu PM_{2,5} (II faza) - stężenie średnioroczne, kryterium ochrona zdrowia,

Strefa podlaska uzyskała klasę D2 ze względu na przekroczenia ozonu - poziom celu długoterminowego, kryterium ochrona zdrowia oraz kryterium ochrona roślin.

Aglomeracja Białostocka uzyskała klasę D2 ze względu na przekroczenia ozonu - poziom celu długoterminowego, kryterium ochrona zdrowia.

Przekroczenia w zakresie pyłu zawieszonego PM_{2,5} związane są z emisją pochodzącą głównie z indywidualnych źródeł niskiej emisji, w okresie grzewczym. Obszarem przekroczeń jest miasto Łomża. Na stacji pomiarowej zlokalizowanej w tym mieście co roku odnotowywane są wysokie stężenia tego zanieczyszczenia. Przekroczenia w zakresie ozonu wystąpiły na terenie całego województwa podlaskiego.

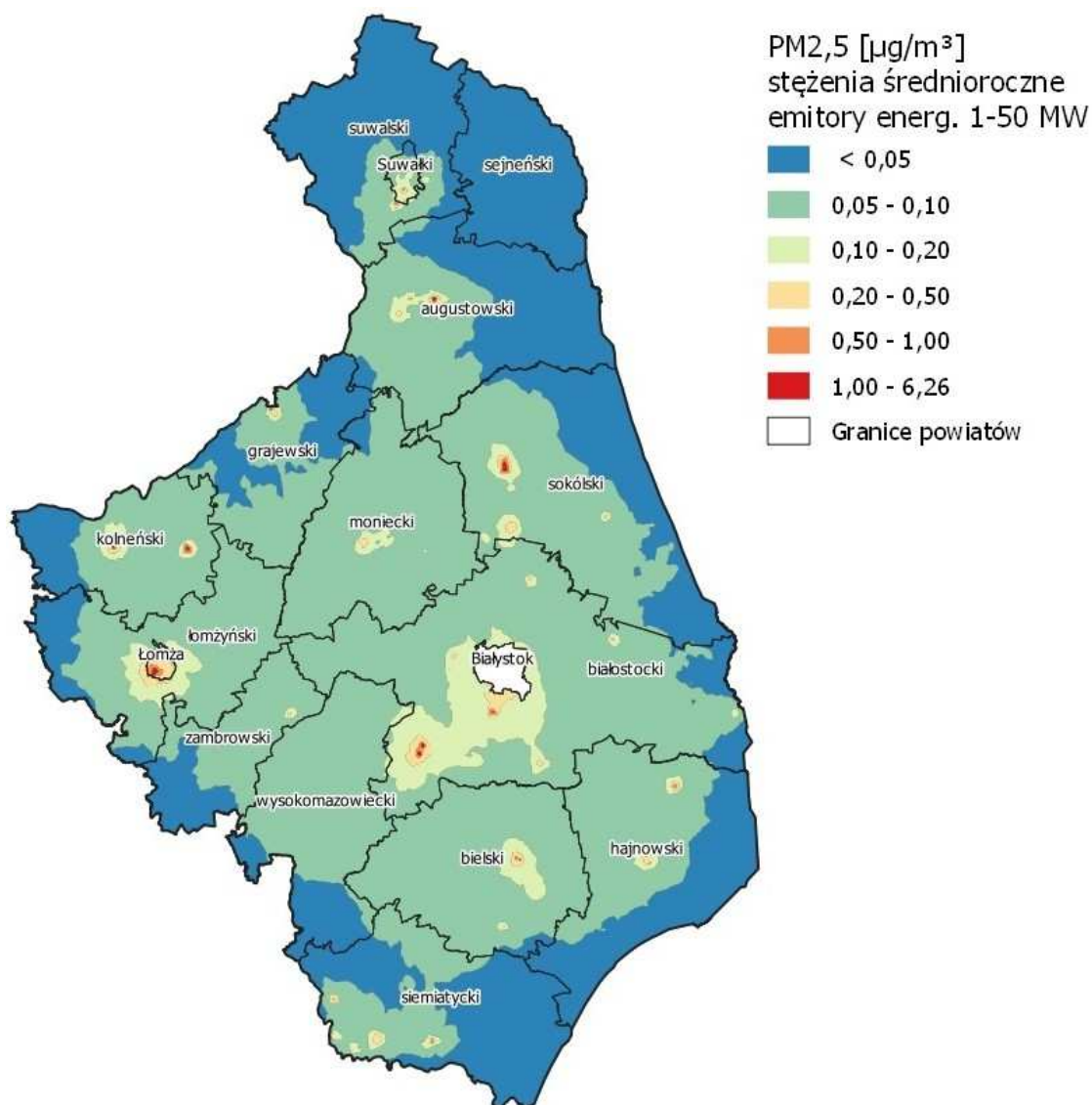
Ze względu na przekroczenia średniorocznego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz średniorocznego poziomu docelowego B(a)P w 2020 r. opracowano aktualizację „Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej” zatwierdzoną Uchwałą nr XIX/236/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 8 czerwca 2020 r. W programie wymieniono obszary przekroczeń średniorocznego poziomu dopuszczalnego PM_{2,5} w strefie podlaskiej w 2018 r., gdzie znalazły się tereny powiatu łomżyńskiego, tj.: południowozachodnią część gminy wiejskiej Łomża, m.in. wsie: Konarzyce, południową część wsi Stare Kupiski. W programie wymieniono także obszary przekroczeń średniorocznego poziomu docelowego B(a)P w strefie podlaskiej w 2018 r, gdzie znalazły się tereny powiatu łomżyńskiego, tj.: część gminy wiejskiej Łomża, który otacza miasto Łomża od południa, zachodu i północnego-zachodu, wsie: Stare Kupiski, Jarnuty, Konarzyce, Stara Łomża przy Szosie, Zawady oraz część zachodnia gminy wiejskiej Piątnica, która znajduje się po wschodniej stronie miasta Łomża, wieś Piątnica Poduchowna. Zarówno w przypadku przekroczeń poziomu dopuszczalnego PM_{2,5} jak i poziomu docelowego B(a)P jako przyczynę podano oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków.

Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej określa planowanych działania naprawcze w strefie podlaskiej, niezbędne do realizacji w celu osiągnięcia zakładanego efektu ekologicznego, tj. takiego ograniczenia emisji pyłu zawieszonego PM_{2,5} i benzo(a)pirenu, aby poziomy: dopuszczalny pyłu PM_{2,5} oraz poziom docelowy B(a)P były dotrzymane, tj.:

- ograniczenie emisji substancji z procesu wytwarzania energii cieplnej dla potrzeb ogrzewania i przygotowania ciepłej wody w lokalach mieszkalnych, handlowych, usługowych oraz użyteczności publicznej w miastach na prawach powiatu, miastach siedzibach powiatów strefy podlaskiej oraz w mieście Łapy (np. podłączenie do sieci ciepłowniczej, wymiana starych kotłów węglowych)
- szczegółowa inwentaryzacja źródeł niskiej emisji - ogrzewania lokali mieszkalnych, handlowych, usługowych oraz użyteczności publicznej w gminach miejskich oraz miasta będących siedzibą gmin miejsko-wiejskich strefy podlaskiej

- opracowanie i przyjęcie w miastach na prawach powiatu oraz miastach siedzibach powiatów strefy podlaskiej oraz w mieście Łapy szczegółowego harmonogramu rzeczowo-finansowego
- zwiększanie powierzchni zieleni w Łomży
- edukacja ekologiczna

Termin realizacji Programu w zakresie działań niezbędnych do przywracania poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀ ustalono na dzień 31 grudnia 2023 roku. Termin realizacji Programu w zakresie działań niezbędnych do przywracania poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu ustalono na dzień 30 czerwca 2026 roku.

Ryc. 5. Udziały % emisji pyłu PM_{2,5} ze źródeł o mocy 1-50 MW w stężeniach średniorocznych PM_{2,5} w strefie podlaskiej w 2018 r.

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej, aktualizacja 2020 r.

W związku ze zmianami, jakie zachodzą w środowisku naturalnym jednym z istotnych elementów jego ochrony, mającym wpływ nie tylko na region, ale i cały kraj, jest rozwój wykorzystania energii elektrycznej i ciepła z odnawialnych źródeł energii (OZE). Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie paliwowo-energetycznym, przyczynia się do poprawy stanu środowiska poprzez redukcję emisji gazów powodujących zmiany w klimacie. Odnawialne źródła energii mogą przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego, mogą stanowić istotny udział w bilansie energetycznym poszczególnych gmin i powiatów, poprawiając zaopatrzenie w energię. Od kilku lat w powiecie łomżyńskim obserwuje się wzrost zainteresowania odnawialnymi źródłami energii, wymianą starych kotłów na gazowe i pellet (Program Czyste Powietrze). Zgodnie z „Raportem o stanie Powiatu Łomżyńskiego za 2019 rok” w 2017 roku wydano 2 pozwolenia na budowę dla instalacji paneli fotowoltaicznych, w 2018 r. - 9 pozwoleń a w 2019 r. - 10 pozwoleń.

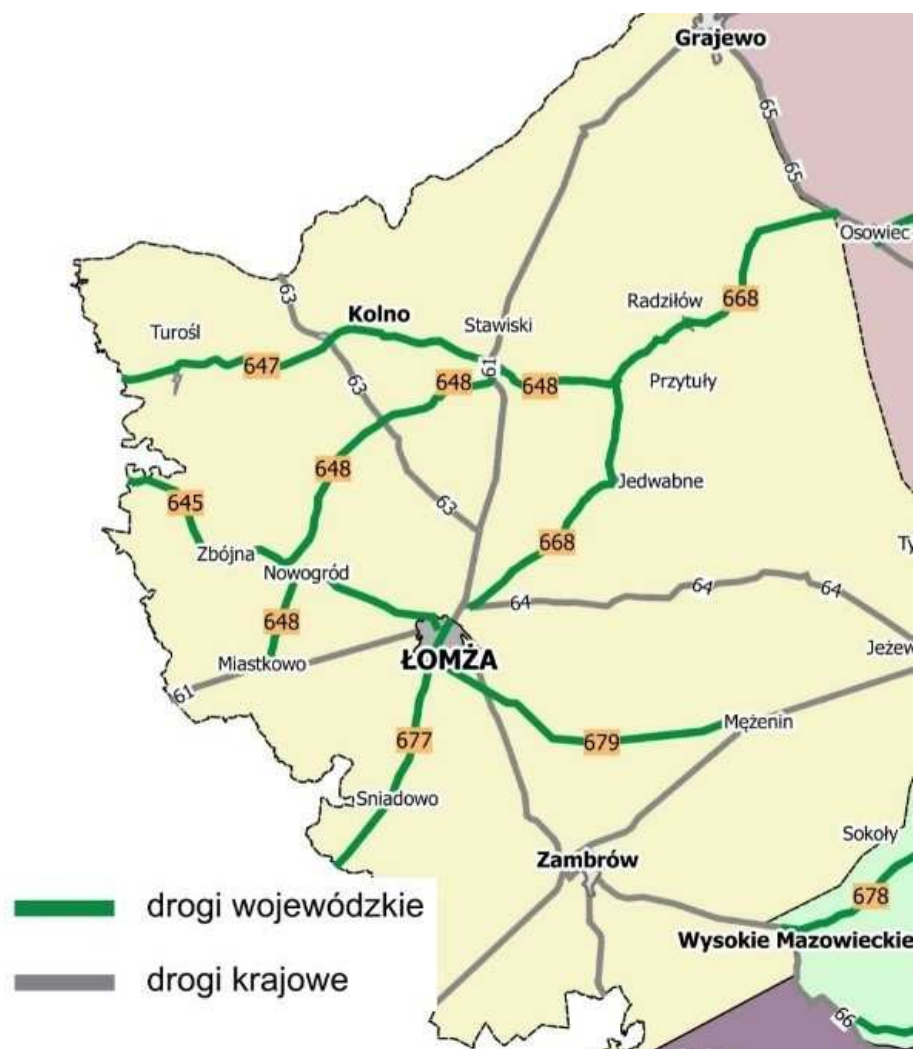
4.2. Zagrożenia hałasem

Hałas jest powszechnie występującym zanieczyszczeniem środowiska i jednym z poważniejszych problemów obniżających jakość życia. Są to wszelkiego rodzaju niepożądane, nieprzyjemne i uciążliwe dźwięki w danym miejscu i czasie. Hałas w środowisku powodowany jest głównie przez ruch transportowy (drogowy, kolejowy, lotniczy), działalność przemysłową oraz aktywność związaną z rekreacją. Na terenie powiatu łomżyńskiego podstawowym źródłem uciążliwości akustycznej są drogi i w mniejszym, lokalnym wymiarze, hałas przemysłowy.

Według „Informacji Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 roku” hałas komunikacyjny jest w województwie podlaskim, a także w powiecie łomżyńskim, przez które przebiegają ważne drogi tranzytowe w stronę granicy wschodniej, wyraźnie narastającym problemem. Uciążliwość dla ludności i środowiska tego rodzaju hałasu wyraźnie wzrosła wraz ze wzrostem wskaźnika presji motoryzacji, wiążącego gęstość sieci drogowej, natężenie ruchu i potencjalną liczbę ludności narażoną na oddziaływanie ze strony transportu. Efekty stosowanych obecnie środków technicznych zmierzających do przeciwdziałania temu zjawisku są niezadowalające. Stosowane ekrany akustyczne posiadają niewielką skuteczność i są naprawdę efektywne tylko w ich najbliższym sąsiedztwie. Niewielkie są możliwości w zakresie obniżenia hałaśliwości pojazdów, zmiany nawierzchni dróg czy poprawy płynności ruchu. W zmniejszeniu tego rodzaju uciążliwości akustycznej główną rolę odgrywają obecnie rozwiązania planistyczne, sporządzane na etapie tworzenia nowych planów zagospodarowania przestrzennego,

wskazujące prawidłowe, nie kolidujące ze sobą lokalizacje infrastruktury: przemysłu, dróg i osiedli mieszkaniowych oraz budowa obwodnic.

Ryc. 6. Drogi krajowe i wojewódzkie przebiegające przez powiat łomżyński.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Podlaskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Białymstoku
<http://www.pzdw.bialystok.pl/wykaz-drog/>

W powiecie łomżyńskim najbardziej narażone na uciążliwość hałasową są miejscowości leżące przy głównych krajowych trasach komunikacyjnych, prowadzących ruch tranzytowy w stronę granicy wschodniej tj. przy drogach krajowych nr 61, 63 i wojewódzkiej 677. Drogi te, mimo, że obciążone bardzo dużym ruchem lokalnym i tranzytowym, w tym bardzo dużym udziałem w ruchu pojazdów ciężarowych, są zwykłymi drogami jednojezdniowymi, bez żadnych urządzeń chroniących ludzi i środowisko. Na terenie powiatu łomżyńskiego nie ma żadnej obwodnicy i żadnego ekranu akustycznego, mimo, że prowadzone przez WIOŚ pomiary natężenia hałasu

w miejscowościach leżących przy tych trasach (Śniadowo, Piątnica, Miastkowo), wykazują znaczne przekroczenia dopuszczalnych norm.

Zgodnie z „*Informacją Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 roku*” badania długookresowego poziomu hałasu (LDWN) wykonano w 2017 roku w Miastkowie - punkt pomiarowy hałasu długookresowego LDWN zlokalizowany został przy ul. Łomżyńskiej 18, w ciągu drogi krajowej nr 61. Wyliczony na podstawie wykonanych pomiarów cząstkowych poziom LDWN wyniósł 65,8 dB, a poziom LN 57,9 dB. W punkcie tym poziomy dopuszczalne, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska, wynosiły 68 dB dla LDWN i 59 dB dla LN. , tak więc nie zanotowano przekroczeń poziomów dopuszczalnych hałasu dla wskaźników LDWN i LN.

Poza pomiarami służącymi do wyliczenia poziomów długookresowych, w Miastkowie wyznaczono dodatkowo 4 punkty, w których wykonano pomiary 1 dobowe i wyznaczono wskaźniki krótkookresowe poziomu hałasu LAeqD, LAeqN. Miało to na celu ułatwienie identyfikacji obszarów szczególnego zagrożenia hałasem. Ponadto wykonane pomiary krótkookresowe mogą posłużyć do kalibracji modelu obliczeniowego przy wykonywaniu map akustycznych. We wszystkich 4 punktach pomiarowych na terenie Miastkowa (ul. Nowogrodzka 23, ul. Długa 1, ul. Cmentarna 2 i ul. Cendrowizna 1) nie odnotowano występowania przekroczeń wartości dopuszczalnych dla pory dnia i nocy.

Zagrożenie hałasem przemysłowym związane jest głównie z niekorzystną lokalizacją zabudowy mieszkaniowej, w pobliżu zakładów. Emisja hałasu przemysłowego jest uzależniona w dużym stopniu od procesu technologicznego i wykorzystywanych w nim maszyn i urządzeń, których ilość, stan techniczny, poziom nowoczesności, a także izolacyjność akustyczna i lokalizacja źródła są czynnikami decydującymi o stopniu uciążliwości dla otoczenia.

Według „*Informacji Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 roku*” hałas przemysłowy nie stwarza w powiecie łomżyńskim większych problemów. Systemy lokalizacji nowych inwestycji i sporządzania ocen ich oddziaływania na środowisko, kontroli i egzekucji nałożonych kar pozwalają na znaczne ograniczenia zasięgu rozprzestrzeniania tego rodzaju hałasu. Ważne jest również to, że dla niewielkich źródeł hałasu przemysłowego, istnieje wiele prostych możliwości ograniczenia emisji do środowiska przez zastosowanie skutecznych rozwiązań technicznych takich jak: tłumiki, obudowy dźwiękochłonne, zwiększenie izolacyjności akustycznej ścian czy stolarki okiennej pomieszczeń, w których pracują hałasujące maszyny.

Zgodnie z publikacją Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska „Ocena stanu akustycznego środowiska na terenie województwa podlaskiego w roku 2018” w 2018 roku nie wykonywano pomiarów na terenie powiatu łomżyńskiego.

Według publikacji Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska „Ocena wyników badań hałasu komunikacyjnego wykonanych na terenie województwa podlaskiego w 2019 roku” w roku 2019 zbadano między innymi uciążliwość akustyczną wojewódzkiej DW677 w powiecie łomżyńskim w miejscowości Śniadowo (w 5 punktach pomiarowych):

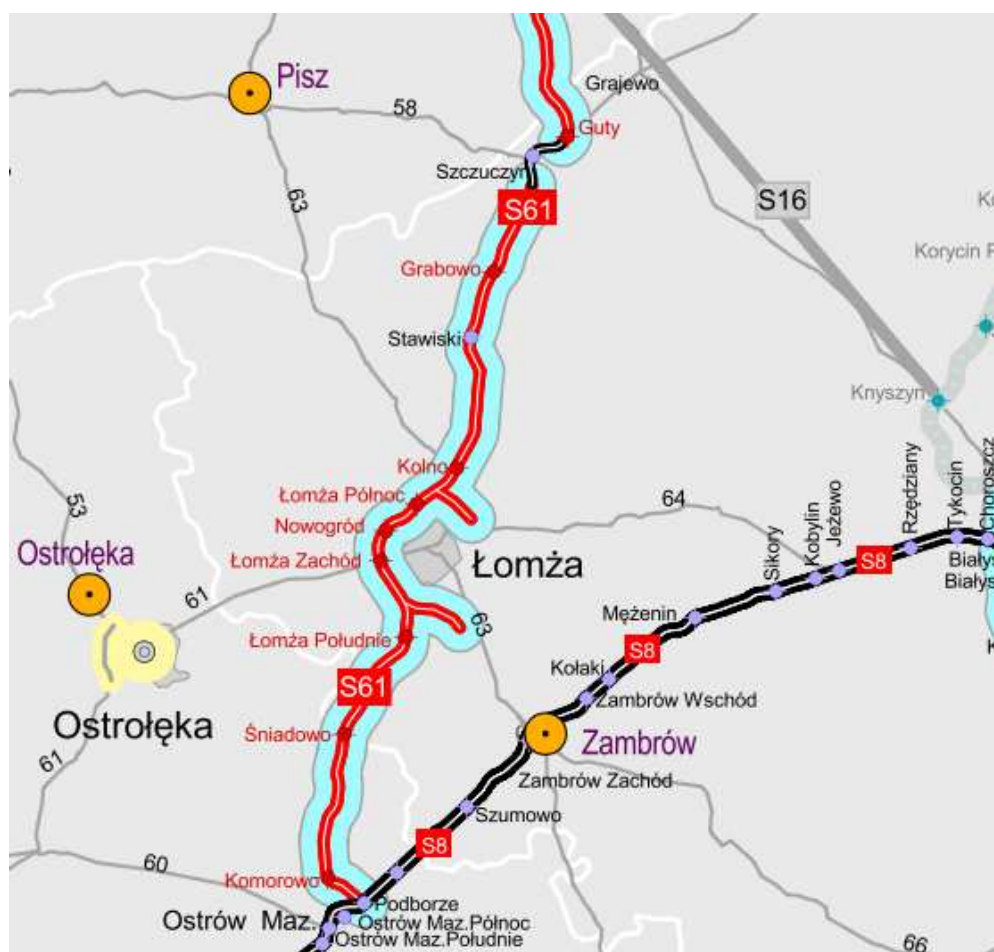
- Punkt pomiarowy długookresowy zlokalizowany przy ul. Szosowej 16a (fragment drogi wojewódzkiej nr 677) - odcinek drogi na trasie Ostrów Mazowiecka - Łomża - badania wskazały przekroczenia poziomów dopuszczalnych o 3,8 dB dla poziomu dobowego L_{DWN} i o 5,5 dB dla poziomu nocy L_N ,
- Punkt pomiarowy krótkookresowy zlokalizowany przy ul. Szosowej 37 (fragment drogi wojewódzkiej nr 677) - odcinek drogi na trasie Ostrów Mazowiecka - Łomża - badania wskazały przekroczenia poziomów dopuszczalnych o 4,3 dB dla pory dziennej L_{AeqD} i o 9,9 dB dla pory nocy L_{AeqN} ,
- Punkt pomiarowy krótkookresowy zlokalizowany przy ul. Łomżyńskiej 29 - brak przekroczeń poziomów dopuszczalnych,
- Punkt pomiarowy krótkookresowy zlokalizowany przy ul. Kolejowej 13 - brak przekroczeń poziomów dopuszczalnych,
- Punkt pomiarowy krótkookresowy zlokalizowany przy ul. Kościelnej 18 - brak przekroczeń poziomów dopuszczalnych.

2 drogi przebiegające przez tereny powiatu łomżyńskiego: DK61 i DW677 objęte są „Programem ochrony środowiska przed hałasem dla terenów położonych w województwie podlaskim poza aglomeracjami, wzdłuż dróg o natężeniu ruchu powyżej 3000000 pojazdów rocznie, których eksploatacja powoduje ponadnormatywne oddziaływanie akustyczne, określone wskaźnikami LDWN i LN”. Program ten stanowi kontynuację działań podjętych przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, których celem jest poprawa warunków życia w regionie, poprzez ograniczenie hałasu powodowanego przez ruch komunikacyjny na drogach. Działania na rzecz ograniczenia hałasu podejmowane są w oparciu o przepisy Unii Europejskiej oraz krajowe przepisy dotyczące ochrony środowiska.

Droga krajowa nr 61 łączy Warszawę, województwo mazowieckie i Augustów, województwo podlaskie. W ramach „Programu ochrony środowiska przed hałasem...”, w granicach powiatu łomżyńskiego, analizą objęto odcinek Łomża - Kisielnica. Na w/w drodze w gminie Piątnica notowane są przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu

w środowisk nawet w zakresie 10-15 dB. Na przedmiotowym odcinku drogowym obecnie nie planuje się przedsięwzięć, które pozwoliłyby na ograniczenie ruchu a tym samym obniżenie poziomu hałasu przy drodze. Nie planuje się także przedsięwzięć polegających na zastosowaniu celowych środków ochrony przed hałasem, np. ekranów akustycznych, cichej nawierzchni, itp. Zaplanowanym działaniem naprawczym jest budowa drogi S61 na odcinku Ostrów Mazowiecka - Szczuczyn (w tym obwodnica Łomży), która powinna wyprowadzić główny ruch tranzytowy poza gminę Piątnica. Realizacja inwestycji zaplanowana jest na lata 2018-2023.

Droga wojewódzka 677 prowadzi ruch z Łomży na kierunku południowo-zachodnim, tj. w stronę województwa mazowieckiego. Analizowany odcinek drogi o długości ~20 km jest jednojezdniowy i posiada dwa pasy ruchu (po jednym w każdym kierunku). Przechodzi kolejno przez Konarzyce, Konopki Młode, Ratowo - Piotrowo, Śniadowo oraz Jakać Dworną. Droga może oddziaływać także na niektóre inne miejscowości położone w niedużej odległości. Pierwszą charakterystyczną cechą omawianego odcinka drogi wojewódzkiej 677 jest duży udział pojazdów ciężkich, najczęściej z naczepami, poruszających się z dużą prędkością często na odcinkach z zabudową mieszkaniową. Ma to istotny wpływ dla kształtowania klimatu akustycznego. Zgodnie z w/w „Programem ochrony środowiska przed hałasem...” nowy przebieg drogi nr 677 na odcinku Konarzyce - Łomża od km 2+650 (miasto Łomża) do km 7+625, celem którego jest powiązanie komunikacyjne miasta Łomża z węzłem „Łomża Południe” w ciągu drogi ekspresowej S61 oraz wyprowadzenie ruchu drogowego poza tereny zurbanizowane, powinien poprawić obecną sytuację. Opisane powyżej działanie spowoduje wyprowadzenie ruchu tranzytowego z obszaru m. Konarzyce, dzięki czemu na starym przebiegu drogi nr 677 pozostanie ruch lokalny, a przede wszystkim ruch z niskim, albo wręcz zbliżonym do zera udziałem pojazdów ciężkich lub bardzo ciężkich. W konsekwencji prognozuje się spadek poziomu hałasu przy drodze pozwalający całkowicie wyeliminować występujące w m. Konarzyce przekroczenia dopuszczalnych wartości wskaźników LDWN i LN. Ponadto na odcinku miejscowości Konopki Młode, Ratowo - Piotrowo, Śniadowo, Bagno także prognozuje się znaczący spadek poziomu hałasu komunikacyjnego. Jest to związane z oddaniem do użytkowania w szacunkowym terminie 2022 roku drogi ekspresowej S61, która powinna przejąć znaczącą część potoku ruchu z drogi nr 677. Droga 677 będzie dalej biegła obecnym śladem, jednakże spadek poziomu hałasu można szacować na około 6 dB.

OZNACZENIA:

AUTOSTRADY, DROGI EKSPRESOWE I INNE DROGI KRAJOWE

- odcinki dróg w eksploatacji – udostępnione kierowcom
- odcinki dróg w realizacji /od podpisania umowy/
- odcinki dróg w trakcie procedury przetargowej
- odcinki dróg w przygotowaniu

   drogi ujęte w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

Obwodnice miast ujęte w Programie Budowy Dróg Krajowych na lata 2014–2023 (2025)

- w trakcie realizacji /od podpisania umowy/
- w trakcie procedury przetargowej
- zrealizowane
- planowane

PROGRAM BUDOWY 100 OBWODNIC - projekt

- Obwodnice w przygotowaniu w ramach Programu budowy 100 obwodnic
- Obwodnice w przetargu w ramach Programu budowy 100 obwodnic

— wykonane wzmocnienia i przebudowy pozostałe drogi krajowe

⊕ przejścia graniczne

WĘZŁY DROGOWE:

- + węzeł drogowy istniejący/ nazwa nowa – nie wyniesiona w teren
- + węzeł drogowy istniejący/ nazwa węzła wyniesiona w teren
- + węzeł drogowy w budowie
- + węzeł drogowy projektowany

14 numer węzła zastosowany na istniejącym oznakowaniu kierunkowym

miasta na prawach powiatu
granica województwa/ Oddziału GDDKiA

Ryc. 7. Fragment Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2014 - 2023 (2025) wg. stanu na dzień 11.09.2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad
<https://www.gddkia.gov.pl/>

Istotnym elementem w zakresie zagrożenia hałasem, mającym wpływ na ograniczenie emisji hałasu jest rozwój transportu publicznego, który w powiecie łomżyńskim opiera się na autobusach. Zgodnie z danymi zamieszczonymi na stronie internetowej GUS w powiecie łomżyńskim w 2018 roku było 380 przystanków autobusowych, a w 2019 roku - 385 przystanków autobusowych. Według opracowania „Raport o stanie Powiatu Łomżyńskiego za 2019 rok” został utworzony Fundusz rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej. Przepisy ustawy z dnia 18 maja 2019 r. o Funduszu rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 1123) zmieniły sposób finansowania przewozów. Powodem wprowadzenia ustawowych rozwiązań jest problem z zapewnieniem dostępności autobusowego publicznego transportu zbiorowego dla obywateli z uwagi na niewystarczający poziom środków finansowych na realizację zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego w powyższym zakresie. W ramach Funduszu w powiecie łomżyńskim zostały utworzone od 1.10.2019 r., jako pilotaż, dwie linie komunikacyjne, których celem był m.in. dowóz osób chcących dojechać na targowiska, na trasach:

- Piątnica - Jedwabne przez Poniat wieś (kurs raz w tygodniu w środę; w 2019 roku wykonano 11 kursów);
- Stare Kupiski - Nowogród (kurs raz w tygodniu w sobotę; w 2019 roku wykonano 12 kursów).

Korzystanie z utworzonych linii jest ograniczone, co z pewnością wynika z faktu, iż ludność odwykła od poruszania się publicznymi środkami transportu na wskazanych trasach. Samorządy zdecydowały się kontynuować w 2020 roku transport publiczny na opisanych liniach, z tym że Wójt Gminy Piątnica zwrócił się o modyfikację trasy Piątnica - Jedwabne, rezygnując z przejazdu przez wieś Poniat.

Istotnym elementem poprawy klimatu akustycznego jest budowa i rozbudowa ścieżek rowerowych. Długość ścieżek w powiecie łomżyńskim systematycznie rośnie a ich budowa jest najczęściej związana z modernizacją i przebudową sieci dróg. Długość ścieżek rowerowych przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 4. Długość ścieżek rowerowych (dróg dla rowerów) w powiecie łomżyńskim.

Ścieżki rowerowe	Rok				
	2015	2016	2017	2018	2019
ścieżki rowerowe (drogi dla rowerów) ogółem [km]	1,9	4,1	4,1	10,8	12,6
będących pod zarządem gminy [km]	0,7	0,7	0,7	1,0	1,4
będących pod zarządem starostwa [km]	0,0	2,2	2,2	2,2	2,2
będących pod zarządem urzędu marszałkowskiego [km]	1,2	1,2	1,2	7,6	9,0
ścieżki rowerowe na 100 km ² [km]	0,14	0,30	0,30	0,80	0,93
ścieżki rowerowe na 10 tys. km ² [km]	14,0	30,3	30,3	79,7	93,0
ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności [km]	0,37	0,80	0,80	2,12	2,47

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/>

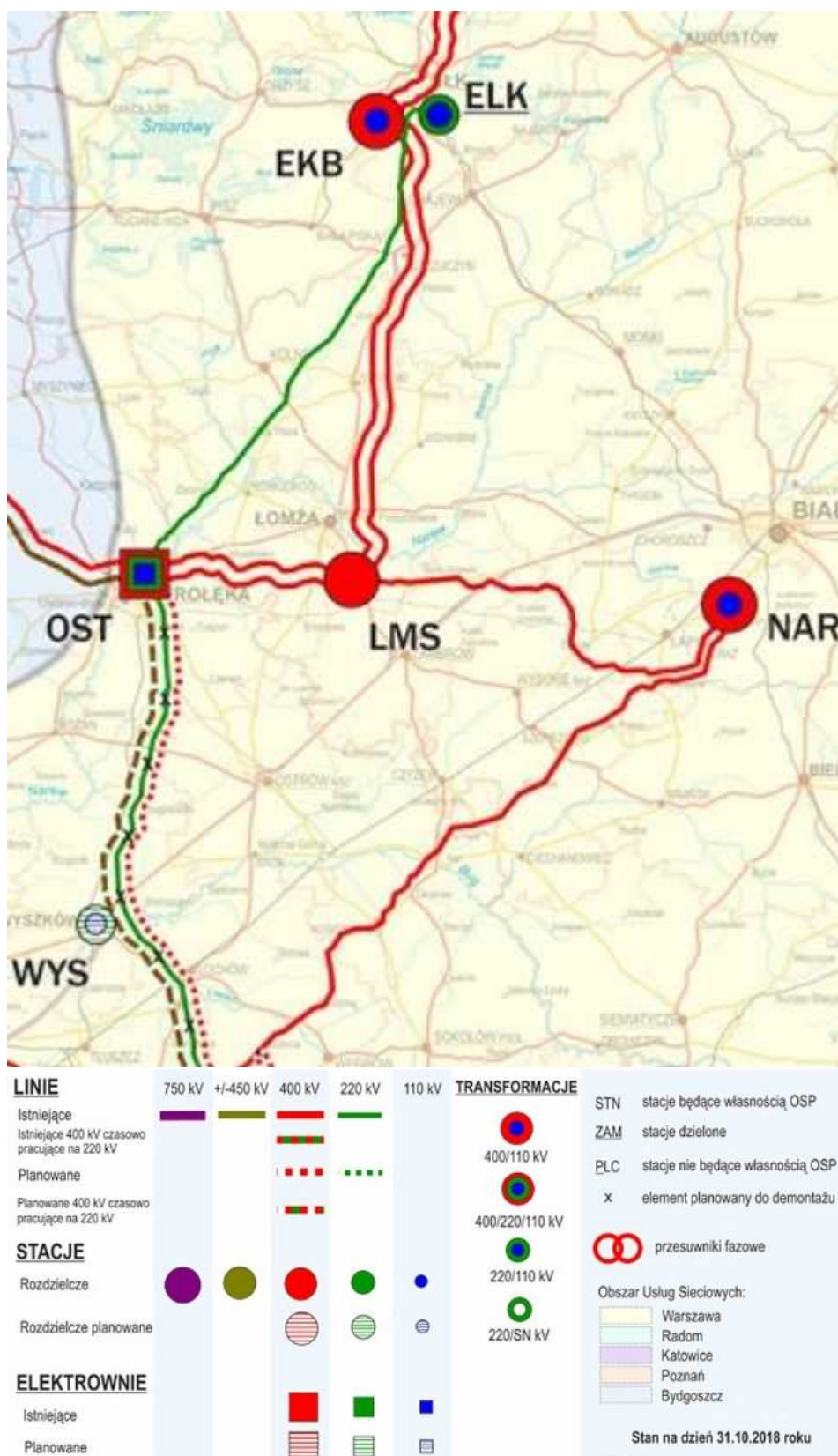
4.3. Pola elektromagnetyczne

Promieniowanie elektromagnetyczne (PEM) w tym promieniowanie niejonizujące zaliczane jest obecnie do podstawowych rodzajów zanieczyszczenia środowiska naturalnego. Promieniowanie niejonizujące to emisja energii elektromagnetycznej w postaci pól elektromagnetycznych, wywoływana zmianami rozkładów ładunków elektrycznych w układach materialnych, której absorpcja w organizmach żywych może wywoływać efekty biologiczne, nie powodując jednak jonizacji atomów i cząsteczek tych organizmów. Najpowszechniej występującymi instalacjami będącymi źródłami PEM, które mają istotny wpływ na ogólny poziom pól w środowisku są linie elektroenergetyczne oraz instalacje radiokomunikacyjne, takie jak stacje bazowe telefonii komórkowej oraz stacje nadawcze radiowe i telewizyjne.

Na terenie powiatu łomżyńskiego przebiegają linie energetyczne 400 kV Narew-Łomża-Ostrołęka oraz Elk - Łomża.

Poniżej zamieszczono mapę obrazującą przebieg linii wysokiego napięcia w powiecie łomżyńskim.

Ryc. 8. Fragment planu sieci elektroenergetycznej najwyższych z uwzględnieniem inwestycji planowanych do 2027 r.

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie <https://www.pse.pl/obszary-dzialalnosci/krajowy-system-elektroenergetyczny/plan-sieci-elektroenergetycznej-najwyzszych-napiec>

Sprawdzenia dotrzymania dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku dokonuje się metodą pomiaru pól elektromagnetycznych w środowisku w otoczeniu instalacji wytwarzających takie pola i porównując otrzymane wyniki pomiarów z wartościami dopuszczalnymi. Przepisy prawne stanowią, że prowadzący instalację oraz użytkownik urządzenia emitującego pola elektromagnetyczne, które są przedsięwzięciami mogącymi znacząco oddziaływać na środowisko, są obowiązani do wykonania pomiarów pól elektromagnetycznych w środowisku bezpośrednio po rozpoczęciu użytkowania oraz każdorazowo w przypadku zmiany warunków pracy instalacji. Według „*Informacji Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 roku*” użytkownicy urządzeń emitujących pola elektromagnetyczne obowiązani są do przekazywania wyników pomiarów, przeprowadzanych przez laboratoria posiadające akredytację PCA w wymaganym zakresie, do właściwego (ze względu na lokalizację obiektu) Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska. W 2017 roku do Delegatury WIOŚ w Łomży wpłynęły sprawozdania z 10 stacji bazowych telefonii komórkowej (z 61 znajdujących się w ewidencji WIOŚ) zlokalizowanych na terenie powiatu łomżyńskiego (3 z sieci POLKOMTEL, 4 z sieci ORANGE oraz 3 z sieci T-Mobile). Wyniki pomiarów wykazywały, że w miejscach dostępnych dla ludności nie występują natężenia pola elektrycznego przekraczające wartości dopuszczalne określone w przepisach tj. zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 30.10.2003r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów.

Według „*Informacji Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 roku*” programy pomiarowe w programach monitoringowych WIOŚ są opracowywane w cyklach trzyletnich. W każdym roku badania prowadzono w 45 punktach rozmieszczonych na terenie całego województwa. W roku 2017 Inspektorat rozpoczął kolejny cykl pomiarowy (2017-2019). Badania wykonano w okresie od 7 marca do 28 grudnia 2017 roku. W każdym punkcie pomiar trwał 2 godziny, z częstotliwością próbkowania co 1 s. Z punktu widzenia pomiarów monitoringowych, realizowanych w ramach Programu PMS, zakres pomiarowy obejmował częstotliwości od 3 MHz do 3000 MHz. Dopuszczalne natężenie pola elektromagnetycznego w tym zakresie wynosi 7 V/m dla składowej elektrycznej (E), oraz 0,1 W/m² dla gęstości mocy (S). Celem pomiarów było określenie wartości promieniowania w środowisku i sprawdzenie dotrzymania norm, ewentualnie wskazanie obszarów, na których te normy zostały przekroczone.

Zgodnie z „*Informacją Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 roku*” na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 roku wytypowano do badań 2 punkty pomiarowe - Nowogród (Park Miejski) i Miastkowo (centrum miejscowości). W żadnym z badanych

punktów pomiarowych w powiecie łomżyńskim nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych. Zmierzona w Nowogrodzie wartość skutecznych natężeń pól elektromagnetycznych promieniowania elektromagnetycznego była bardzo niska - poniżej granicy oznaczalności. Wyższą wartość zanotowano w Miastkowie - stanowiła ona 3,3% normy dopuszczalnej.

Przeprowadzone w 2017 roku, w 45 punktach pomiarowych w województwie podlaskim badania nie wykazały, w żadnym badanym z badanych stanowisk, przekroczeń wartości dopuszczalnej składowej elektrycznej (7 V/m). Pomimo wzrostu liczby uruchamianych nadajników na obszarze województwa, nie obserwuje się wzrostu zmierzonych wartości pól elektromagnetycznych, co w dużej mierze jest wynikiem niedoskonałości obowiązujących obecnie metod i przyrządów pomiarowych.

Według publikacji Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska „Ocena poziomu pól elektromagnetycznych w środowisku za lata 2017-2019 w województwie podlaskim” terenie powiatu łomżyńskiego w 2018 roku pomiarów dokonano w 2 punktach w miejscowościach Jedwabne i Śniadowo, w 2019 roku w miejscowości Wizna. W żadnym z badanych punktów pomiarowych w powiecie łomżyńskim nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych.

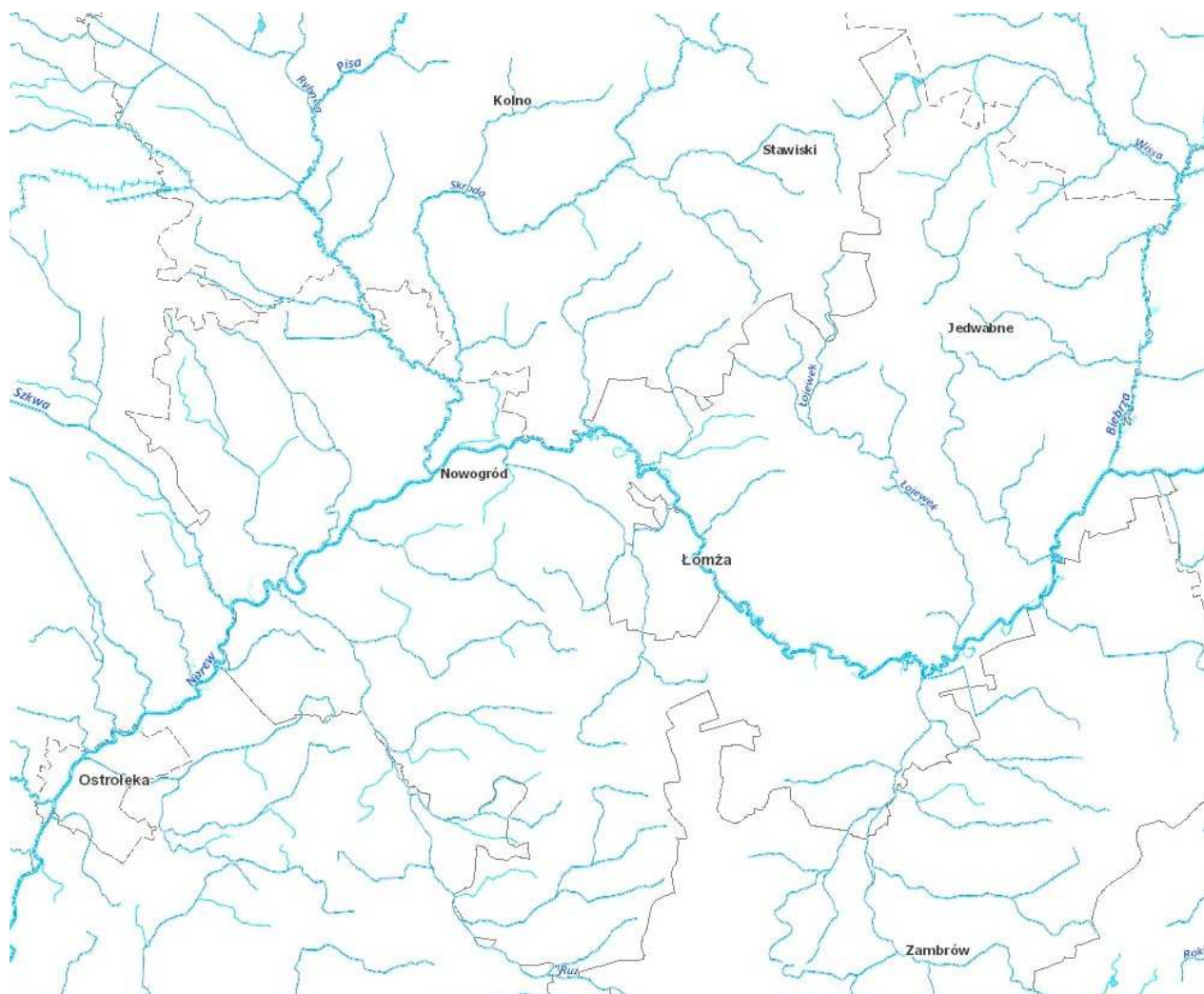
4.4. Gospodarowanie wodami

Ramowa Dyrektywa Wodna (Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej) zobowiązuje wszystkie państwa członkowskie do podjęcia działań na rzecz ochrony śródlądowych wód powierzchniowych, wód przejściowych, wód przybrzeżnych oraz wód podziemnych. Jej celem jest osiągnięcie do 2015 r., a w uzasadnionych przypadkach do 2021 lub 2027 r., dobrego stanu wód i ekosystemów od nich zależnych. RDW obliguje państwa członkowskie do opracowania planów gospodarowania wodami dla każdego obszaru dorzecza wyznaczonego w danym kraju. Dokumenty te są poddawane przeglądowi i aktualizacji cyklicznie co 6 lat i stanowią podstawę do podejmowania decyzji mających wpływ na stan zasobów wodnych i zasady gospodarowania nimi w przyszłości. Ustalenia planów gospodarowania wodami uwzględnia się w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województwa oraz w planach zagospodarowania przestrzennego województwa. Plany mają wpływ nie tylko na kształtowanie gospodarki wodnej, ale także na inne sektory, w tym m.in. na: przemysł, gospodarkę komunalną, rolnictwo, leśnictwo, transport, rybołówstwo, turystykę. Teren powiatu łomżyńskiego leży w obszarze dorzecza Wisły i jest objęty

ustaleniami Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz.U. 2016 poz. 1911).

Tereny powiatu łomżyńskiego leżą się w zlewniach Narwi, Biebrzy i Pisy i są zaliczane do uboższych w kraju pod względem zasobów wód powierzchniowych. Główną rzeką powiatu jest Narew, a jej największymi i najcenniejszymi dopływami są: Biebrza i Pisa. Mniejszymi, ale istotnymi, dopływami są rzeki: Łojewek, Jedwabianka, Gać (z Jabłonką), Łomżyczka, Lepacka Struga, Krzywa Noga i Ruż.

Ryc. 9. Sieć rzeczna w powiecie łomżyńskim

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie hydroportalu <https://wody.isok.gov.pl/>

Badania jakości wód realizowane są w ramach opracowanego przez opracowany przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska „Programu monitoringu środowiska województwa podlaskiego w latach 2016-2020”. Wyniki publikowane są na stronie

internetowej <http://www.gios.gov.pl/pl/stan-srodowiska/monitoring-wod>. W 2017 roku na terenie powiatu łomżyńskiego badaniami w ramach monitoringu wód powierzchniowych objęto 5 jednolitych części wód powierzchniowych płynących (JCWP). Były to:

- JCWP badane w ramach monitoringu diagnostycznego:

- JCWP Narew od Lizy do Biebrzy - badana w punkcie pomiarowo-kontrolnym Strękowa Góra, w pełnym zakresie monitoringu diagnostycznego, ze względu na położenie na terenach NATURA 2000 - Stan wód określany na podstawie ocen stanu ekologicznego i chemicznego oceniono jako zły.
- JCWP Narew od Biebrzy do Pisy - badana w punkcie pomiarowo-kontrolnym Nowogród (pow. ujścia Pisy), w pełnym zakresie monitoringu diagnostycznego, ze względu na położenie na terenach NATURA 2000 - Stan wód określany na podstawie ocen stanu ekologicznego i chemicznego oceniono jako zły.
- JCWP Krzywa Noga - badana w punkcie pomiarowo-kontrolnym Jankowo Młodzianowo, w pełnym zakresie monitoringu diagnostycznego, ze względu na położenie na terenach NATURA 2000 - Stan wód określany na podstawie ocen stanu ekologicznego i chemicznego oceniono jako zły.
- JCWP Łojewek od dopływu w Olszynach do ujścia - badana w punkcie pomiarowo-kontrolnym Bronowo, w pełnym zakresie monitoringu diagnostycznego, ze względu na położenie na terenach NATURA 2000 - Stan wód określany na podstawie ocen stanu ekologicznego i chemicznego oceniono jako zły.

- JCWP badane w ramach monitoringu operacyjnego:

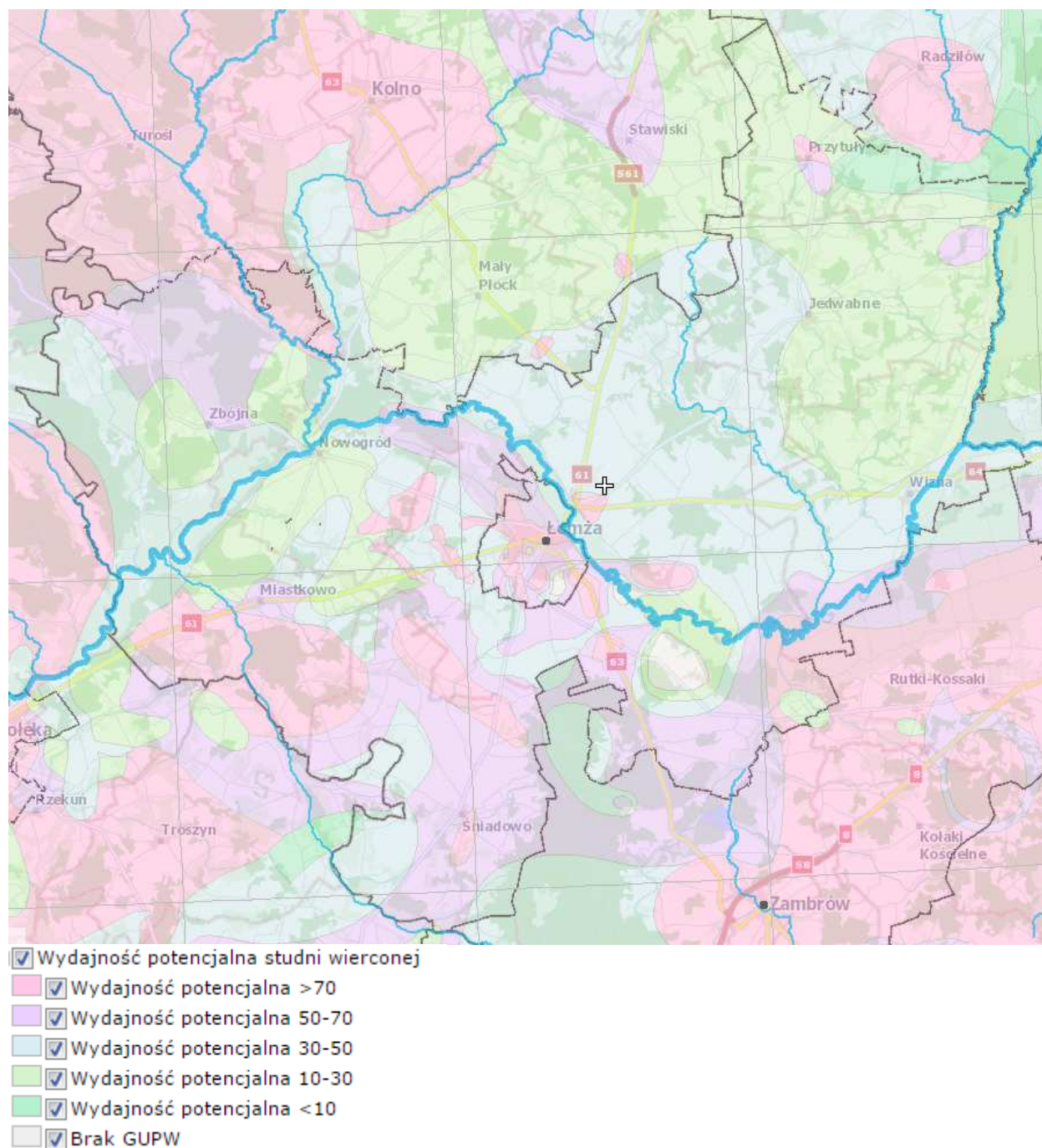
- JCWP Łojewek od źródeł do dopływu w Olszynach - badana w punkcie pomiarowo-kontrolnym Kownaty - ze względu na dobry stan ekologiczny i brak badań chemicznych, nie ma możliwości oceny stanu wód.

Z danych „Syntetycznego raportu z klasyfikacji i oceny stanu jednolitych części wód powierzchniowych wykonanej za 2019 rok na podstawie danych z lat 2014-2019” opublikowanego na stronie internetowej Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska wynika, iż zły stan jednolitych części wód powierzchniowych w powiecie łomżyńskim utrzymuje się. Zły stan wód powierzchniowych, związany z odprowadzaniem ścieków do wód oraz spływem powierzchniowym z terenów rolniczych.

Wody podziemne są zasobem naturalnym, który powinien być szczególnie chroniony przed pogorszeniem stanu i zanieczyszczeniem chemicznym. Najczęstszymi źródłami zanieczyszczeń wód podziemnych są wycieki z nieizolowanych wysypisk odpadów, z baz

paliwowych i stacji sprzedaży paliw do pojazdów samochodowych. Na terenach silnie uprzemysłowionych głównym zanieczyszczeniem są siarczany, z kolei na terenach rolniczych są to azotany i fosforany pochodzące z nawożenia i nieskanalizowanych terenów wiejskich. Wody podziemne są głównym źródłem zaopatrzenia powiatu łomżyńskiego w wodę do celów komunalnych i przemysłowych.

Na poniższej rycinie przedstawiono wydajność potencjalną studni wierconych w powiecie łomżyńskim.

Ryc. 10. Wydajność potencjalna studni wierconej w powiecie łomżyńskim.

Źródło: <http://epsh.pgi.gov.pl/epsh/>

Monitoring jakości wód podziemnych prowadzi Państwowy Instytut Geologiczny (PIG) w sieci piezometrów leżących we wszystkich Jednolitych Częściach Wód Podziemnych.

W 2017 roku PIG przeprowadził na terenie całego kraju badania stanu chemicznego w ramach monitoringu operacyjnego. Do tego typu monitoringu wyznaczono wody podziemne, uznane za zagrożone. Monitoring ten na terenie powiatu łomżyńskiego nie był realizowany.

Według informacji zamieszczonych na stronie internetowej GIOŚ <http://mjwp.gios.gov.pl/> w 2018 roku Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy, na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, przeprowadził monitoring operacyjny wybranych jednolitych części wód podziemnych. Monitoring ten na terenie powiatu łomżyńskiego nie był realizowany.

W 2019 roku Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy, na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, przeprowadził monitoring diagnostyczny stanu chemicznego jednolitych części wód podziemnych. Próbkę wód podziemnych pobrano w 1289 punktach pomiarowych. Na terenie powiatu łomżyńskiego badania zrealizowano w punkcie w miejscowości Morgowniki w gminie Nowogród. Badania pozwoliły zakwalifikować wodę podziemną zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 11 października 2019 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu jednolitych części wód podziemnych (Dz. U. 2019 poz. 2148) do II klasy - wody dobrej jakości.

Jakość wód powierzchniowych na terenie powiatu łomżyńskiego wskazuje na pilną potrzebę realizacji działań zmierzających do jej poprawy. Obserwuje się zdecydowanie lepszy stan jakości wód podziemnych.

Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dyrektywa Powodziowa) wymaga przygotowania map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego (MRP).

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi wyznaczone we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego. Na mapach zagrożenia powodziowego przedstawiono obszary o określonym prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat (Q 0,2%);

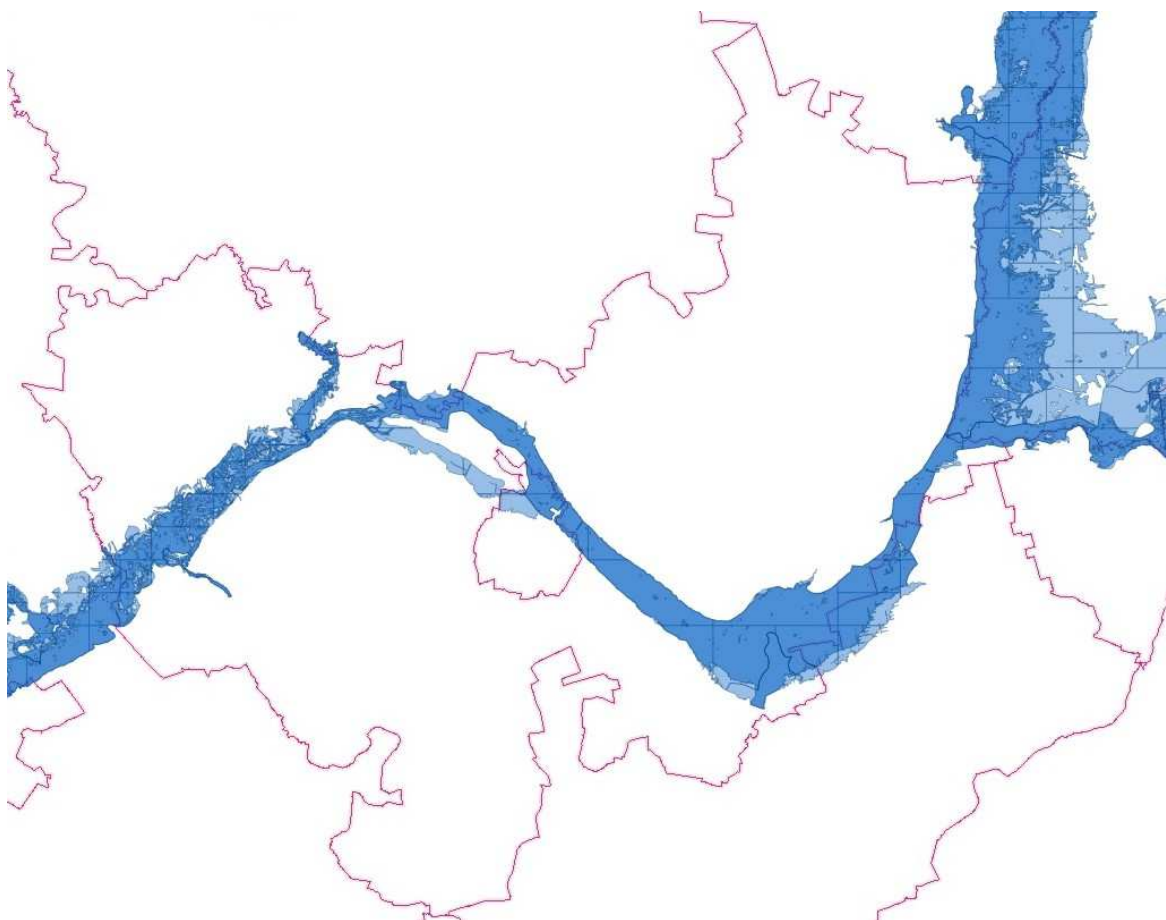
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (1%),
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat (Q 10%),

oraz obszary obejmujące tereny narażone na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego lub zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwsztormowego (budowli ochronnych pasa technicznego)

Ponadto na mapach zagrożenia powodziowego przedstawiono:

- głębokość wody;
- oraz prędkość wody i kierunki przepływu wody - dla miast wojewódzkich i miast na prawach powiatu oraz innych miast o liczbie mieszkańców przekraczającej 100 000 osób.

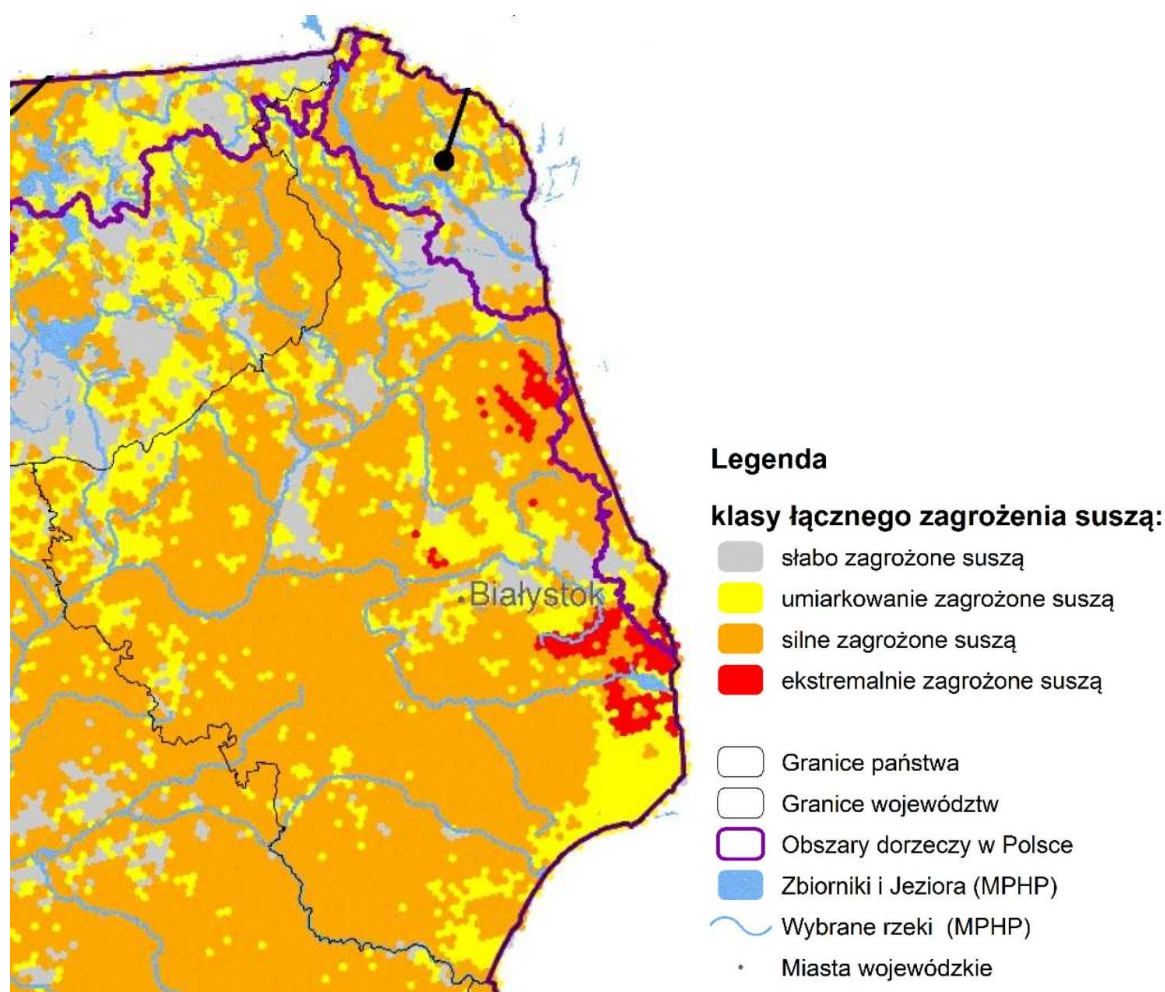
Mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego zostały opublikowane na Hydroportalu KZGW, pod adresem: <http://mapy.isok.gov.pl>.

Ryc. 11. Obszary zagrożenia powodzią w powiecie łomżyńskim.

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

W ramach przygotowania Polski do zmian klimatu i zagrożenia zjawiskiem suszy w latach 2016-2020 przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej realizowany jest Projekt „Opracowanie planów przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy”. Realizacja działań zawartych w Planach przyczyni się do ograniczenia zjawiska suszy oraz minimalizowania skutków suszy. Niniejszy projekt wraz z planami gospodarowania wodami oraz planami zarządzania ryzykiem powodziowym stanowić będzie program przyczyniający się do zintegrowanej ochrony wód i gospodarki wodami, mając na celu zapewnienie dobrej jakości oraz wystarczającej ilości wód służących wszystkim działom gospodarki narodowej oraz środowisku naturalnemu. Rolą Planów jest zaproponowanie działań łagodzących i zapobiegawczych w celu ograniczenia negatywnego wpływu suszy na społeczeństwo, środowisko i gospodarkę.

Ryc. 12. Fragment mapy łącznego zagrożenia suszą (1987-2018) suma klas zagrożenia suszą rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną.

Źródło: Projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Warszawa, maj 2020 r.

4.5. Gospodarka wodno-ściekowa

Zgodnie z danymi GUS w 2019 roku w powiecie łomżyńskim pobrano na potrzeby gospodarki narodowej i ludności 3963,7 dam³ wody. Najwięcej wody w 2019 roku w powiecie zużyto na eksploatację sieci wodociągowej - 2261,7 dam³. Zużycie wody na jednego mieszkańca od 2010 roku oscyluje w granicach 57,9 - 77,9 m³.

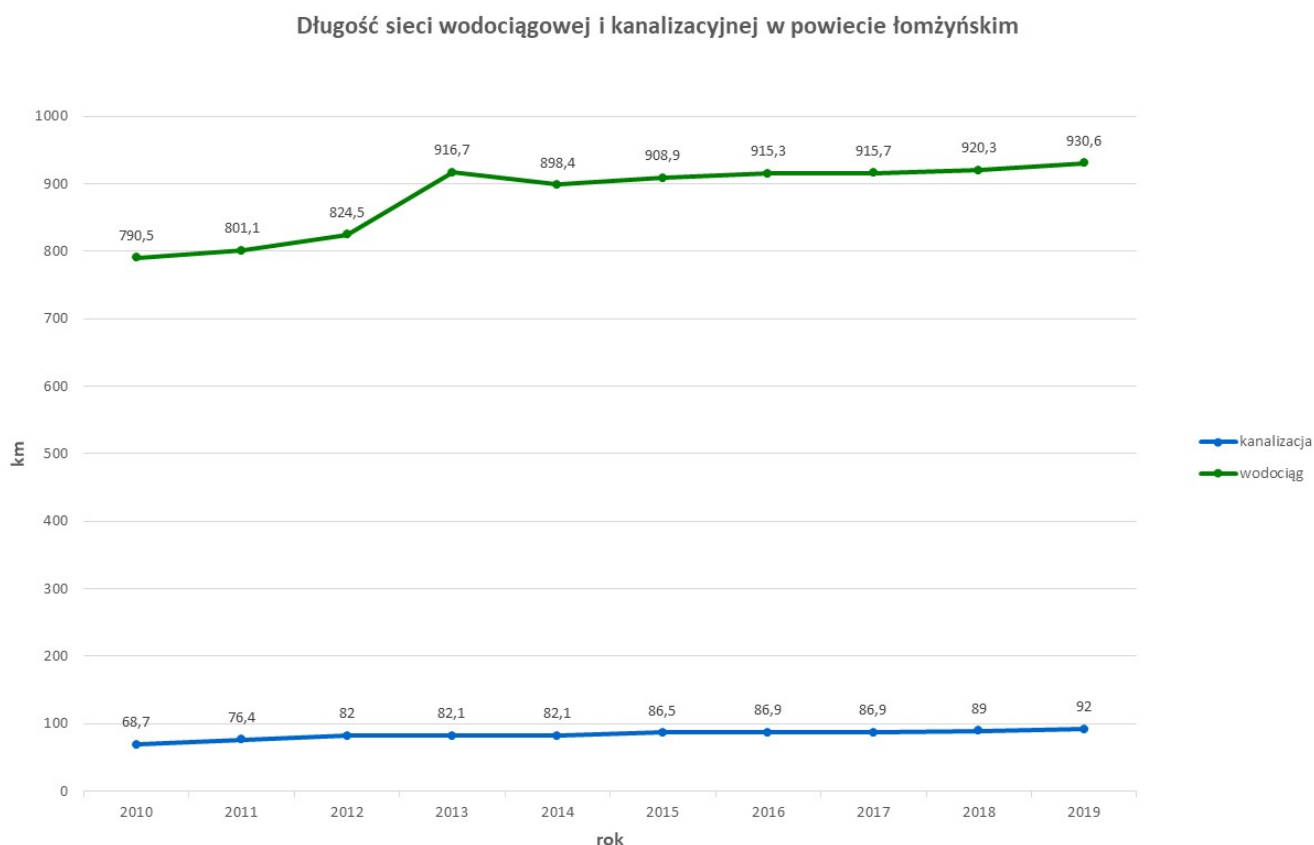
Tab. 5. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w powiecie łomżyńskim w ciągu roku.

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku	Jednostka	Lata									
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ogółem	dam3	3 110,3	3 187,5	3 020,9	3 081,3	3 327,6	3 508,8	3 573,6	3 647,4	3 846,6	3 963,7
przemysł	dam3	759	768	703	706	768	835	893	1 020	1 012	1 045
rolnictwo i leśnictwo	dam3	685	680	657	657	657	657	657	657	657	657
eksploatacja sieci wodociągowej	dam3	1 666,3	1 739,5	1 660,9	1 718,3	1 902,6	2 016,8	2 023,6	1 970,4	2 177,6	2 261,7
eksploatacja sieci wodociągowej - gospodarstwa domowe	dam3	1 428,9	1 456,6	1 460,5	1 549,9	1 652,2	1 781,8	1 734,6	1 617,2	1 778,4	1 820,7
udział przemysłu w zużyciu wody ogółem	%	24,4	24,1	23,3	22,9	23,1	23,8	25,0	28,0	26,3	26,4
zużycie wody na 1 mieszkańca	m3	59,6	61,1	57,9	59,2	64,3	68,1	69,6	71,2	75,4	77,9

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

Sieć wodociągowa w pow. łomżyńskim jest systematycznie, choć powoli, rozbudowywana. Zgodnie z danymi GUS za 2018 r. (brak danych za 2019 r.) w powiecie znajduje się 920,3 km czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej. Najdłuższą sieć wodociągową posiada gmina Piątnica. W 2018 r. 82,2 % ludności powiatu łomżyńskiego korzystało z sieci wodociągowej.

W powiecie łomżyńskim sieć kanalizacyjna jest znacznie krótsza od sieci wodociągowej. Od lat kanalizacja jest powoli rozbudowywana. Długość całkowita w 2018 roku wyniosła 89,0 km. Najdłuższą sieć kanalizacyjną ma gmina Piątnica, natomiast gminy - Miastkowo, Przytuły i Zbójna - są całkowicie nieskanalizowane (dane GUS za 2018 r.). Kanalizacja w 2018 r. (brak danych za rok 2019) obsługiwała 20,5 % mieszkańców powiatu łomżyńskiego.

Ryc. 13. Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w powiecie łomżyńskim.

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

Tab. 6. Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w powiecie łomżyńskim w 2018 r.

Parametr i jednostka		Jednostka Samorządu Terytorialnego									
		powiat łomżyński	gm. Jedwabne	gm. Łomża	gm. Miastkowo	gm. Nowogród	gm. Piątnica	gm. Przytuły	gm. Śniadowo	gm. Wizna	gm. Zbójna
Wodociągi											
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	920,3	80,2	153,3	89,6	56,3	163,7	60,9	128,8	72,3	115,2
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	12525	770	3353	1024	1102	2676	463	1365	937	835
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	% ludności JST	82,2	48,7	97,3	82,1	89,4	89,9	83,9	88,9	68,2	62,4
Kanalizacja											
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	89,0	8,1	24,5	0,0	6,5	29,4	0,0	6,0	14,5	0,0
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	2 431	332	683	0,0	142	694	0,0	246	334	0,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	% ludności JST	20,5	21,6	24,7	0,0	44,8	24,9	0,0	19,7	26,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

Według „Informacji Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 roku” na terenie powiatu łomżyńskiego istnieją:

- Oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna z pogłębionym usuwaniem biogenów, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Łomży;
- Obiekt oczyszczania ścieków w warunkach glebowych Kupiski-Jednaczewo pełniący rolę biologicznej oczyszczalni ścieków z usuwaniem azotu i fosforu, Przedsiębiorstwo Przemysłu Spożywczego "PEPEES" S.A. w Łomży;
- Oczyszczalnia Gminy Wizna, mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków typu SBR, w zarządzie Spółdzielni Kółek Rolniczych w Wiźnie;
- Oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna przy Zespole Szkół im. chor. Jana Szymańskiego w Marianowie;
- Oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna z pogłębionym usuwaniem biogenów, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Piątnicy;
- Oczyszczalnia gminna w Jedwabnem, mechaniczno-biologiczna, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Jedwabnem;
- Oczyszczalnia gminna Nowogród, oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna z reaktorem typu SBR, Komunalny Zakład Budżetowy;
- Oczyszczalnia biologiczna typu BIOCLER, Gmina Łomża - oczyszczalnia wiejska w Mikołajkach;
- Oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna „SCANDIC FOOD” Sp. Z o.o. w Chojnach Starych;
- Oczyszczalnia komunalna w Śniadowie, mechaniczno-biologiczna z redukcją fosforu i stacją odwadniania osadu, Zakład Gospodarki Komunalnej;
- Oczyszczalnia Przedsiębiorstwa Produkcji Betonów „PREFBET” Sp. z o.o. w m. Śniadowo, mechaniczno-biologiczna typu MINI BLOK;
- Oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna ze złożem obrotowym, filtrem gruntowymi i stawem biologicznym zakładu-chłodni AXO Daniel Bałdyga w m. Jezioroko;

- Oczyszczalnia szkolna Gminy Miastkowo przy Szkole Podstawowej w Rydzewie, oczyszczalnia z osadnikiem gnilnym typu EPURBLOK 5000 CYL z drenażem rozsączającym ścieki do ziemi;
- Oczyszczalnia szkolna w m. Pniewo, mechaniczno-biologiczna typu Bioclar EG-25 z drenażem rozsączającym ścieki do ziemi;
- Oczyszczalnia dla Nadleśnictwa Nowogród w Dębnikach, gm. Zbójna, oczyszczalnia mechaniczno - biologiczna typu BIOPAN 75;
- Oczyszczalnia Ośrodka Wypoczynku Świątecznego w Jankowie Młodzianowie mechanicznoblogiczna typu BIOMOP z drenażem rozsączającym ścieki do ziemi;
- Oczyszczalnia ścieków przy Szkole Podstawowej w Dobrymlesie, oczyszczalnia naturalna z osadnikami gnilnymi, filtrem roślinnym i denitryfikacyjnym złożem korzeniowym;
- Oczyszczalnia ścieków przy Szkole Podstawowej w Kuziach - zarządzający: Gmina Zbójna, oczyszczalnia naturalna z osadnikami gnilnymi, filtrem roślinnym i denitryfikacyjnym złożem korzeniowym.

W 2019 r. z terenu powiatu łomżyńskiego odprowadzono do wód lub do ziemi łącznie 1160 dam³ ścieków komunalnych i przemysłowych wymagających oczyszczenia, z czego 100 % ścieków oczyszczono. Dominującym sposobem oczyszczania ścieków jest ich oczyszczanie biologiczne z podwyższonym usuwaniem biogenów - związków azotu i fosforu (1073 dam³), co przyczynia się do ograniczenia antropopresji na środowisko wodne.

Ze względu na słabo rozbudowaną sieć kanalizacyjną, głównie na terenach wiejskich, znaczna ilość ścieków gromadzona jest w nie zawsze dokładnie uszczelnionych, lub wcale nie uszczelnionych, szambach. Ponadto część nieczystości wywożona jest na łąki, pola lub wylewana do rowów, skąd trafia do środowiska wodnego. Według danych GUS w 2018 (brak danych za 2019 r.) roku na terenie powiatu funkcjonowało 8324 zbiorników bezodpływowych (szamb), 1013 oczyszczalni przydomowych oraz 4 stacje zlewne.

Ilość ścieków przemysłowych odprowadzanych i oczyszczonych w powiecie łomżyńskim w 2019 roku wyniosła 870 dam³. Ścieki zawierające substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego są w większości oczyszczane z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Niekorzystnym „ubocznym” zjawiskiem związanym z procesem oczyszczania ścieków jest powstawanie na oczyszczalniach osadów ściekowych. W oczyszczalniach komunalnych 2019 roku wg danych GUS wytworzono 40 ton osadów, z czego 8 ton zastosowano do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu. Na oczyszczalniach przemysłowych

powstało w 2019 roku łącznie 649 tony osadów, z czego 647 ton zastosowano w rolnictwie a pozostałe magazynowano czasowo.

4.6. Zasoby geologiczne

Obszar powiatu łomżyńskiego położony jest w obrębie prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej, w której podłoże krystaliczne zalega na głębokości 700 - 1500 m. Budują je głównie skały metamorficzne: migmatyty, gnejsy, amfibolity i granitognejsy. Na całym obszarze występują utwory ery mezozoicznej - zaliczane do triasu, jury i kredy - wykształcone w postaci mułów, wapieni, dolomitów, piaskowców, margli i kredy piszącej o miąższości od 300 do 800 m. Na osadach mezozoicznych zalegają utwory trzeciorzędowe pochodzenia morskiego oraz śródlądowego.

Na głębokości 130 - 150 m od powierzchni terenu występują utwory czwartorzędowe głównie pochodzenia glacialnego i interglacialnego zbudowane z utworów zlodowacenia (mułki, ropy, gliny zwałowe, wodnolodowcowe piaski i żwiry, gazy morenowe).

Zgodnie z danymi Państwowego Instytutu Geologicznego na terenie powiatu głównymi surowcami są:

- Piaski i żwiry,
- Piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych,
- Piaski kwarcowe do produkcji cegły wapienno-piaskowej,
- Surowce ilaste ceramiki budowlanej.

W poniższej tabeli zamieszczono charakterystykę eksploatowanych złóż na podstawie „Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2019 r.” opracowanego przez Państwowy Instytut Geologiczny:

Tab. 7. Złóża kopalin na terenie powiatu łomżyńskiego

Nazwa złoża	Kopalina główna / podtyp	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby [tys. Mg]		Wydobycie [tys. Mg]
			Geologiczne bilansowe	Przemysłowe	
Bacze Suche	piaski i żwiry	Z	-	-	-
Bacze Suche dz.115		T	183	183	-

Nazwa złoża	Kopalina główna / podtyp	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby [tys. Mg]		Wydobycie [tys. Mg]
			Geologiczne bilansowe	Przemysłowe	
Boguszyce		E	161	-	10
Dębowo		E	118	-	1
Dębowo II		E	915	915	4
Drogoszewo		P	8818	-	-
Drogoszewo 2		R	297	-	-
Drogoszewo 3		R	283	-	-
Drogoszewo 5		Z	73	-	-
Drogoszewo 6		Z	119	-	-
Drogoszewo IX		R	256	-	-
Drogoszewo VIII		E	190	-	17
Elżbiecin I		Z	59	-	-
Gałkówka		T	349	349	-
Gałkówka-Zaruzie		P	11671	-	-
Górki		T	239	-	-
Grądy I		Z	Tylko pzb.	-	-
Grądy I/1		E	16	-	6
Grądy II		R	Tylko pzb.	-	-
Grzymały		R	2236	2236	-
Grzymały Szczepankowskie		R	250	-	-
Jarnuty		E	104	-	8
Jedwabne		Z	403	-	-
Jedwabne 2		M	-	-	-
Jedwabne 4		M	-	-	-
Jedwabne 5		E	183	-	22
Jedwabne II		R	6395	-	-
Kaimy 3		E	173	-	37
Kaimy IV		E	2794	349	81
Kalinowo		R	95	-	-
Kisielnica		E	189	-	29

Nazwa złoża	Kopalina główna / podtyp	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby [tys. Mg]		Wydobycie [tys. Mg]
			Geologiczne bilansowe	Przemysłowe	
Kisielnica I		R	316	-	-
Kisielnica II		E	4811	3454	0
Kisiotki		R	1028	-	-
Kobylin		T	92	-	-
Kobylin I		R	2317	2317	-
Kołaczki-Lemiesze		R	396	-	-
Kownaty		E	262	-	15
Kucze Małe		Z	51	-	-
Kupiski		R	149	149	-
Kupiski Nowe II		T	482	220	-
Kupiski Nowe II dz.970		R	246	-	-
Kupiski Nowe III		Z	81	-	-
Mątwica 1		R	1761	-	-
Mątwica 2		R	309	-	-
Mątwica 3		E	243	-	10
Mątwica 4		R	301	-	-
Mątwica 5		E	354	-	1
Mątwica 6		E	4893	4893	62
Mątwica VII		E	3658	1638	303
Murawy		R	427	-	-
Nagórki		R	228	-	-
Nagórki 1		R	360	-	-
Nowe Bożejewo		P	3412	-	-
Nowogród		R	678	-	-
Piątnica Włociańska		Z	-	-	-
Piątnica Włociańska I		E	246	-	8
Pieńki Okopne		E	114	-	8
Podgórze II		R	Tylko pzb.	516	-

Nazwa złoża	Kopalina główna / podtyp	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby [tys. Mg]		Wydobycie [tys. Mg]
			Geologiczne bilansowe	Przemysłowe	
Podgórze III		R	277	-	-
Sławiec		R	310	-	-
Stare Duchny		R	1815	-	-
Stare Konopki		E	3400	3582	153
Stare Modzele 5		R	406	406	-
Stare Modzele I		Z	1439	-	-
Stare Modzele II		Z	1347	-	-
Stare Modzele III		Z	145	-	-
Stare Ratowo		E	369	-	34
Uśnik Kolonia		R	831	-	-
Wiktorzyn		R	766	766	-
Zalesie Poczynki		R	860	-	-
Zaruzie		E	1092	1092	140
Zaruzie VI		E	Tylko pzb.	-	30
Śniadowo	Piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych	Z	975,76	-	-
Podgórze	Piaski kwarcowe do produkcji cegły wapienno-piaskowej	P	8652	-	-
Śniadowo		R	427,7	-	-
Mątwica	Surowce ilaste ceramiki budowlanej	Z	1672	-	-

Oznaczenia stanu zagospodarowania złoża:

R - złożo o zasobach rozpoznanych szczegółowo (kategorie A+B+C₁),

Z - złożo, z którego wydobyć zostało zaniechane,

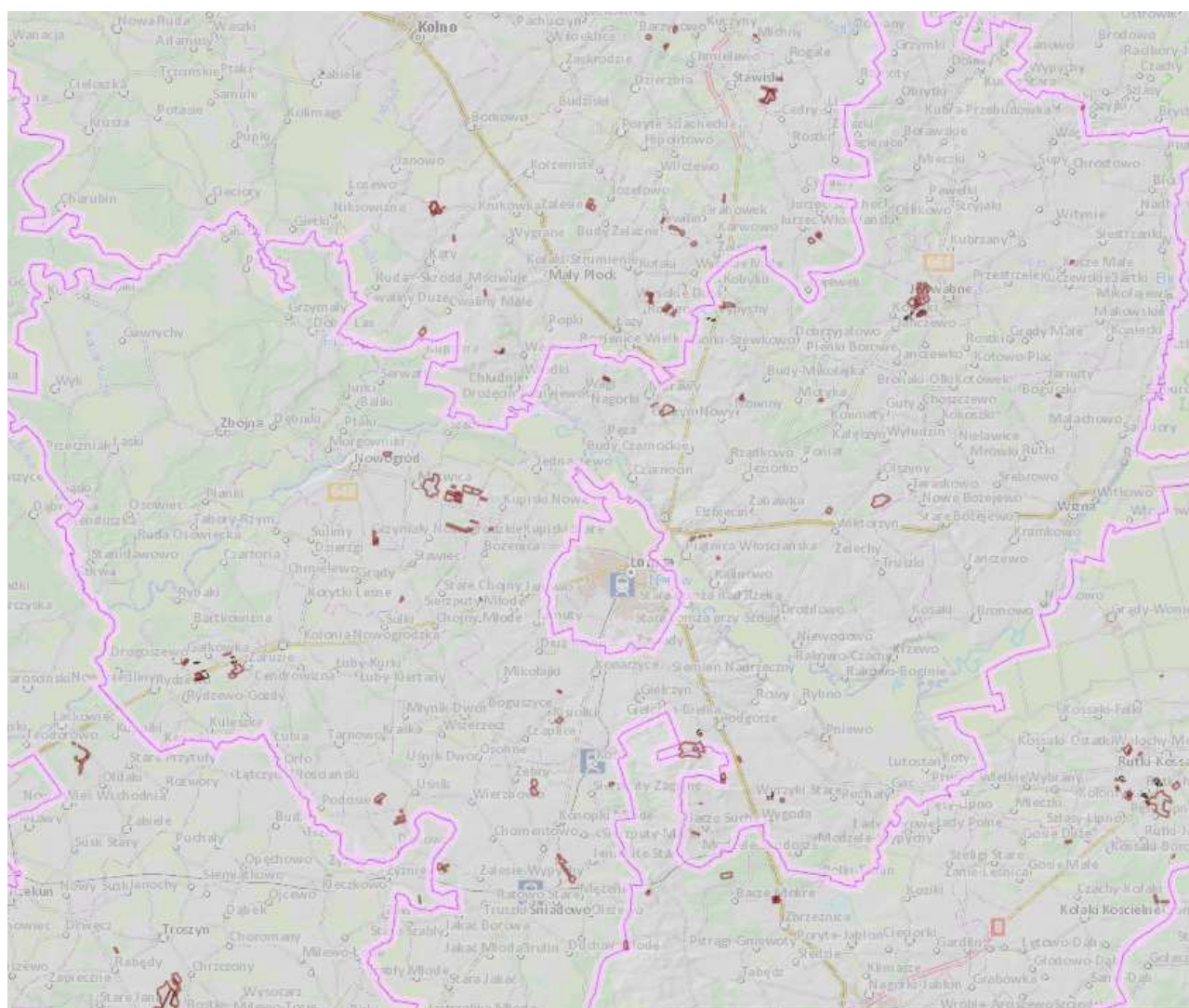
E - złożo eksploatowane,

T - złożo zagospodarowane, eksploatowane okresowo,

P - złożo o zasobach rozpoznanych wstępnie (kategoria C₂).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2019 r., Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, 2020 r.

Roźmieszczenie złóż na obszarze powiatu przedstawiono na poniższej rycinie.

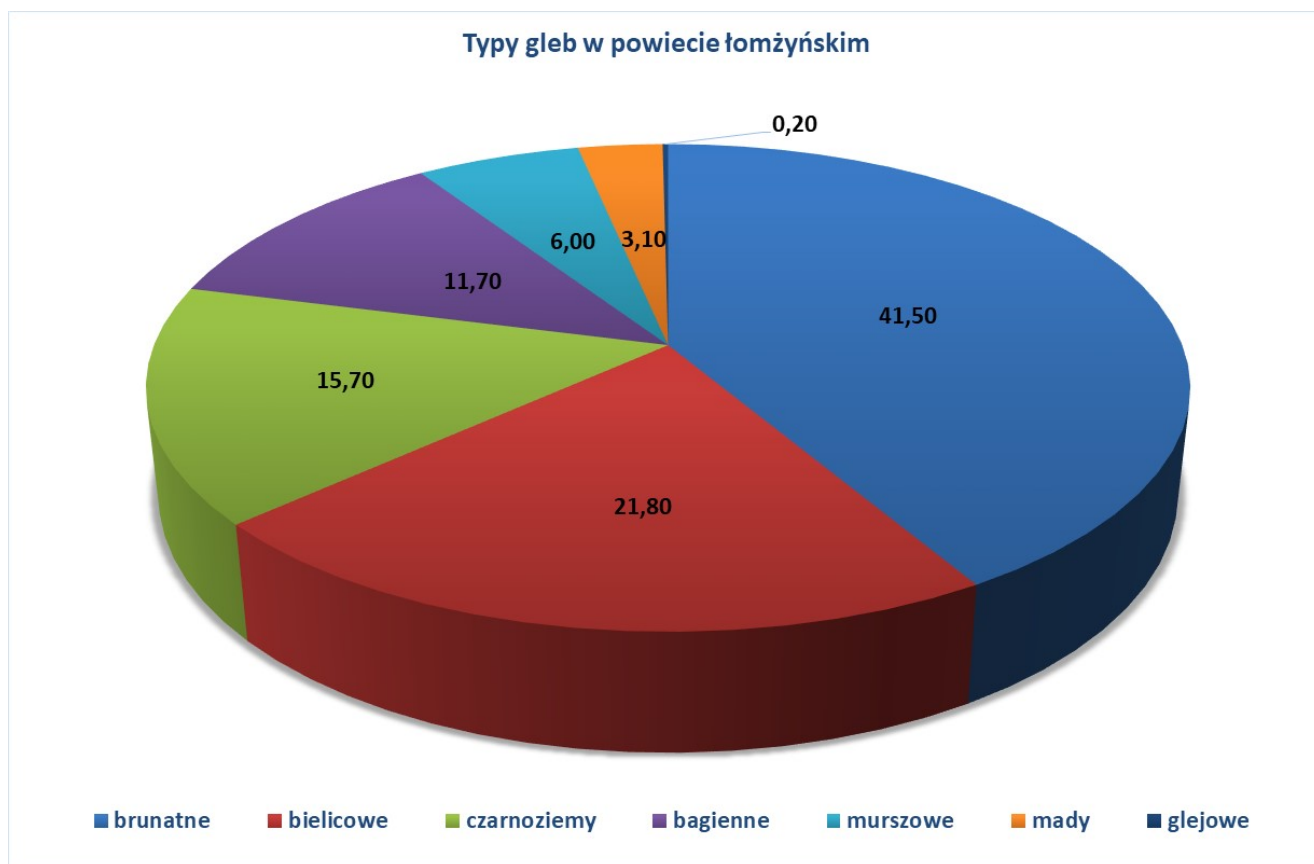
Ryc. 14. Złóża kopalin na obszarze powiatu łomżyńskiego

Źródło: <http://geologia.pgi.gov.pl/>

4.7. Gleby

Na terenie powiatu łomżyńskiego występują następujące typy gleb: brunatne, bielcowe, czarnoziemy, bagienne, murszowe, mady, glejowe.

Ryc. 15. Udział procentowy gleb na terenie powiatu łomżyńskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Programu ochrony środowiska powiatu łomżyńskiego na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024.

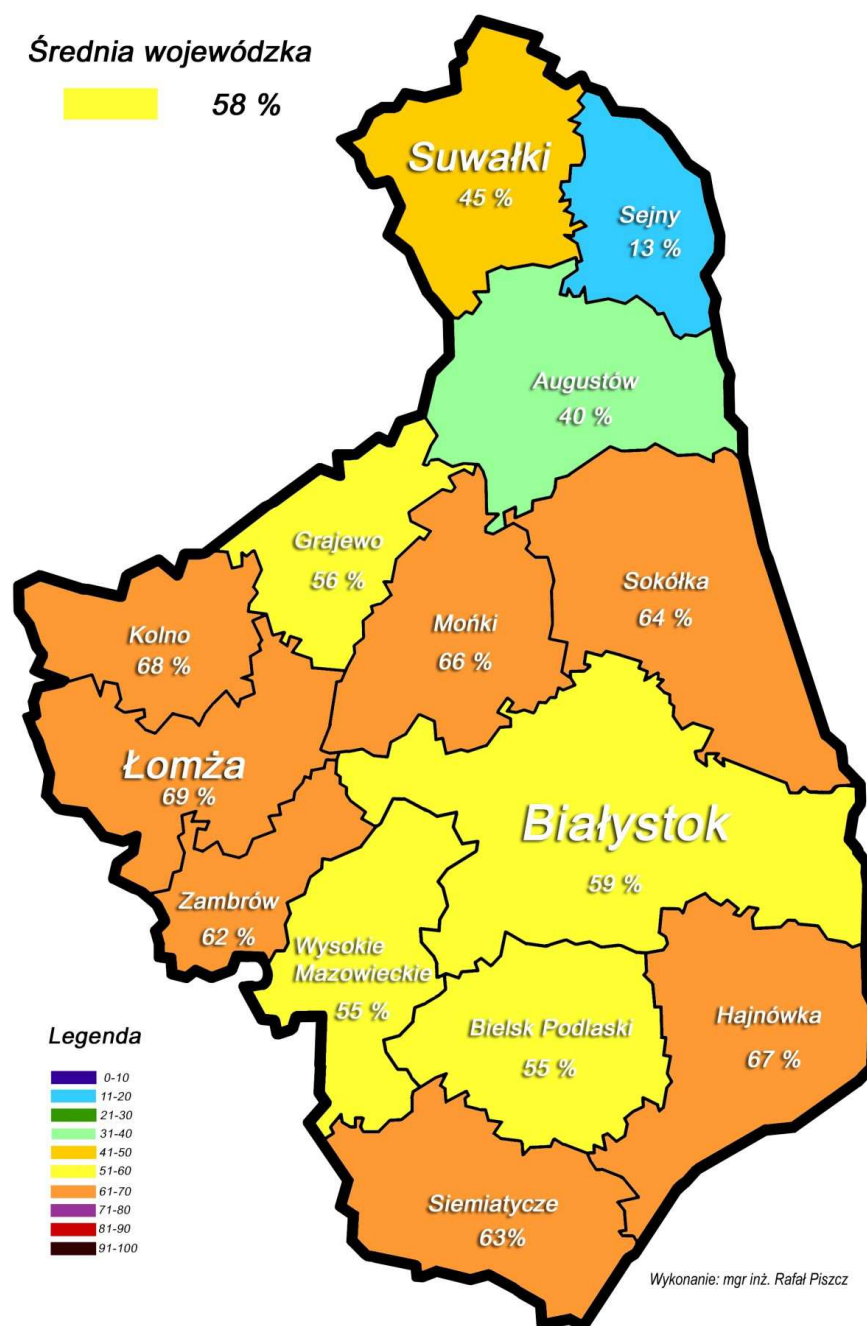
Największy wpływ na gleby ma działalność rolnicza. Na terenie powiatu łomżyńskiego, podobnie jak całego województwa podlaskiego w ostatnich latach systematycznie wzrastało zużycie nawozów mineralnych i chemicznych. W strukturze wykorzystania nawozów dominują nawozy mineralne azotowe (tak, jak w skali kraju) oraz obornika.

Zagrożenie dla gruntów stanowią także nieprawidłowo prowadzone zabiegi melioracyjne, które mogą doprowadzić do degradacji gleb poprzez wpływanie na ich stosunki wodne na terenie powiatu łomżyńskiego funkcjonuje ok 1,5 tys. ha powierzchni zmeliorowanych.

Ponadto na zanieczyszczenie gleb wpływa również depozycja zanieczyszczeń z powietrza atmosferycznego (sucha i mokra). Ich źródłem są emisje ze środków transportu i różnorodne tereny przemysłowe takie jak bazy przeładunkowe, magazyny, zbiorniki osadów z oczyszczalni ścieków.

Gleby ulegają również degradacji na skutek erozji wietrznej i wodnej.

Zgodnie z opracowaniem „*Wyniki badań agrochemicznych gleb w województwie podlaskim w latach 2009 - 2012 oraz realizacja podstawowych zadań w 2012 r.*” Okręgowej Stacji Chemiczno - Rolnicza w Białymstoku, 69 % gleb powiatu łomżyńskiego jest kwaśnych i bardzo kwaśnych (średnia wojewódzka 58 %). Zgodnie z w/w opracowaniem 68 % gleb powiatu wymaga systematycznego - co około 4 lata - wapnowania (średnia wojewódzka 60 %).

Tab. 8. Procentowy udział gleb bardzo kwaśnych i kwaśnych w województwie podlaskim (na podstawie badań OSChR w Białymstoku w latach 2009-2012)

Źródło: „Wyniki badań agrochemicznych gleb w województwie podlaskim w latach 2009 - 2012 oraz realizacja podstawowych zadań w 2012 r.” Okręgowa Stacja Chemiczno - Rolnicza w Białymstoku, luty 2013 r

4.8. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

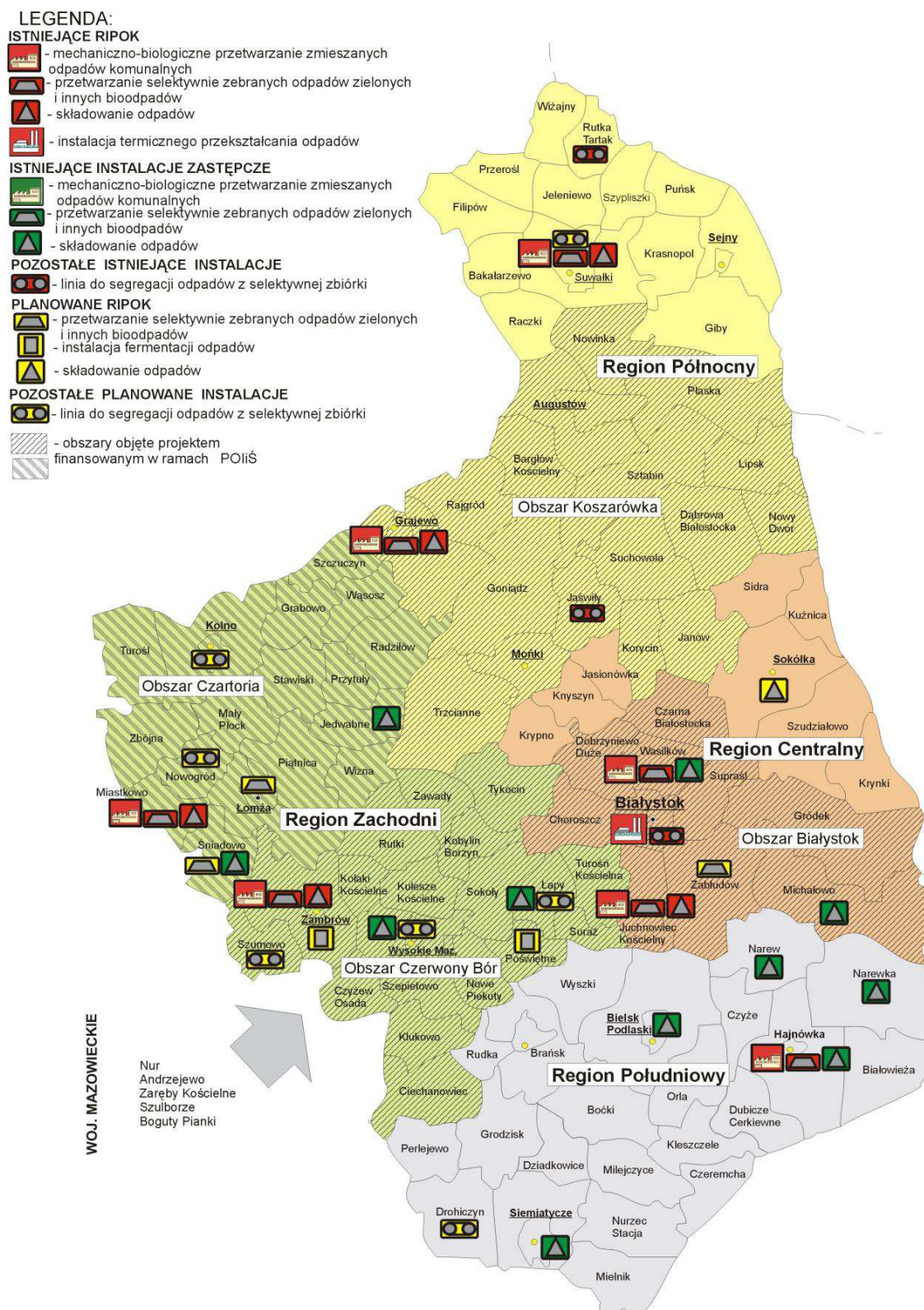
ODPADY KOMUNALNE

Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016 - 2022
w województwie podlaskim wydzielał cztery regiony gospodarki odpadami:

- RGO Centralny: Obszar Białystok z instalacją termicznego przekształcania odpadów w ZUOK Białystok oraz pozostałymi instalacjami w ZUOK Hryniewicze,
- RGO Południowy,
- RGO Północny: Obszar Koszarówka,
- RGO Zachodni: Obszar Czartoria i Obszar Czerwony Bór. Do RGO Zachodni, Obszar Czerwony Bór kierowane są również odpady z pięciu gmin województwa mazowieckiego: Andrzejewo, Boguty Pianki, Nur, Szulborze Wielkie, Zaręby Kościelne (gminy powyższe przypisane zostały do WPGO Województwa Podlaskiego na podstawie uzgodnień z Marszałkiem Województwa Mazowieckiego.

Powiat łomżyński według tego podziału należał do Regionu Zachodniego-Obszar Czartoria. W Regionie Zachodnim wyznaczono instalację RIPOK - Zakład Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czartorii gm. Miastkowo.

Zgodnie z Uchwałą nr VI/42/19 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 18 lutego 2019 roku zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia „Planu Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016-2022” wyznaczono w województwie podlaskim miejsca spełniające warunki magazynowania odpadów przeznaczone dla zatrzymanych przez stosowne organy (Krajowa Administracja Skarbowa, Straż Graniczna, Policja, Inspekcja Transportu Drogowego, organy Inspekcji Ochrony Środowiska) transportów odpadów. Jedno z dwóch takich miejsc w województwie podlaskim znajduje się w powiecie łomżyńskim. Jest to teren regionalnej instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) ZPiUO w Czartorii (Zakład Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czartorii), m. Czartoria, działki o nr ewidencyjnych 243, 244, 245 i 246, 18-413 Miastkowo (gm. Miastkowo).

Ryc. 16. Podział województwa podlaskiego na regiony gospodarki odpadami oraz regionalne instalacje przetwarzania odpadów komunalnych wraz z instalacjami przewidzianymi do zastępczej obsługi regionów.

Źródło: Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016 - 2022

Od 6 września 2019 r. na podstawie art. 17 ust. 4 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1579) zniesiona została regionalizacja w gospodarce odpadami. Instalacje RIPOK stały się z mocy ustawy instalacjami komunalnymi. Zgodnie z art. 38b ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2020 r. poz. 797 ze zm.) Marszałek Województwa Podlaskiego utworzył listę instalacji komunalnych w województwie podlaskim, dostępną w Biuletynie Informacji Publicznej.

Zgodnie z listą funkcjonujących instalacji komunalnych w województwie podlaskim z dnia 29 września 2020 r. Zakład Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czartorii gm. Miastkowo (ZPiUO w Czartorii) wymieniony został jako:

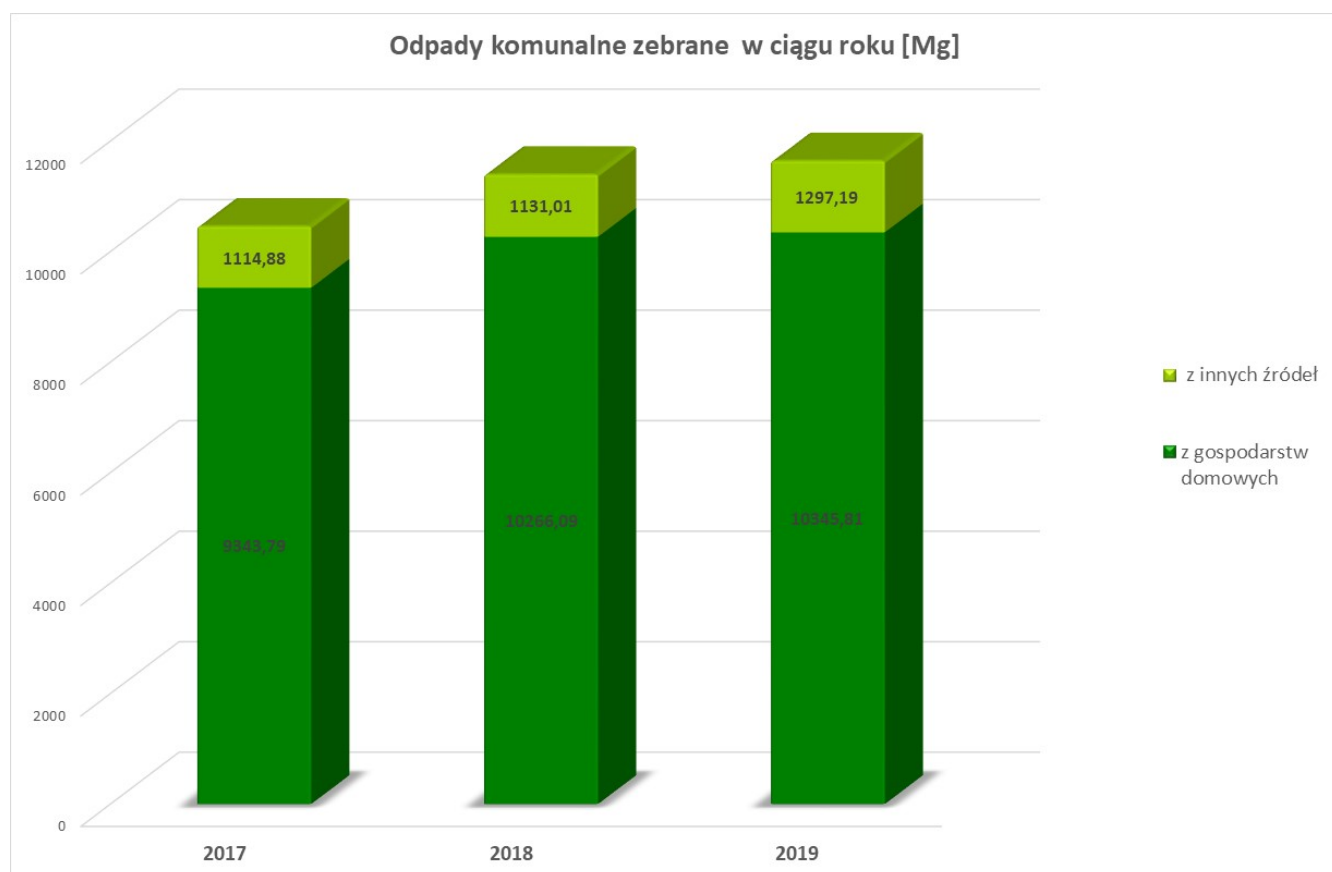
- Instalacja komunalna zapewniająca mechaniczno-biologiczne przetwarzanie (MBP) niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i wydzielenie z niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku.
- Instalacja komunalna zapewniająca składowanie odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych.
- Instalacja komunalna planowana do rozbudowy, zapewniająca składowanie odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych.

Na terenie powiatu łomżyńskiego znajdują się następujące nieczynne składowiska odpadów:

- Składowisko odpadów komunalnych w Czartorii - Korytki Leśne, część składowiska w rekultywacji, część składowiska zrekultywowana;
- składowisko odpadów komunalnych w Ratowie Piotrowie gm. Śniadowo, w rekultywacji;
- składowisko odpadów komunalnych w Piankach dla gminy Zbójna, zrekultywowane i zamknięte;
- składowisko odpadów komunalnych w Korytkach Borowych dla gminy Jedwabne, zakończona eksploatacja, niezrekultywowane;

- składowisko odpadów komunalnych dla gminy Wizna - w rekultywacji,
- składowisko odpadów komunalnych w Nowogrodzie (gmina Nowogród), zrehabilitowane i zamknięte;
- składowisko odpadów dla gminy Piątnica w Piątnicy Włociańskiej, zrehabilitowane i zamknięte;

Według danych uzyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego ilość zebranych odpadów komunalnych w powiecie łomżyńskim systematycznie rośnie i w 2019 r. wyniosła 1643 Mg. Odpady wytwarzane w gospodarstwach domowych (10345,81 Mg) stanowią około 88,9 % wszystkich zebranych odpadów komunalnych.

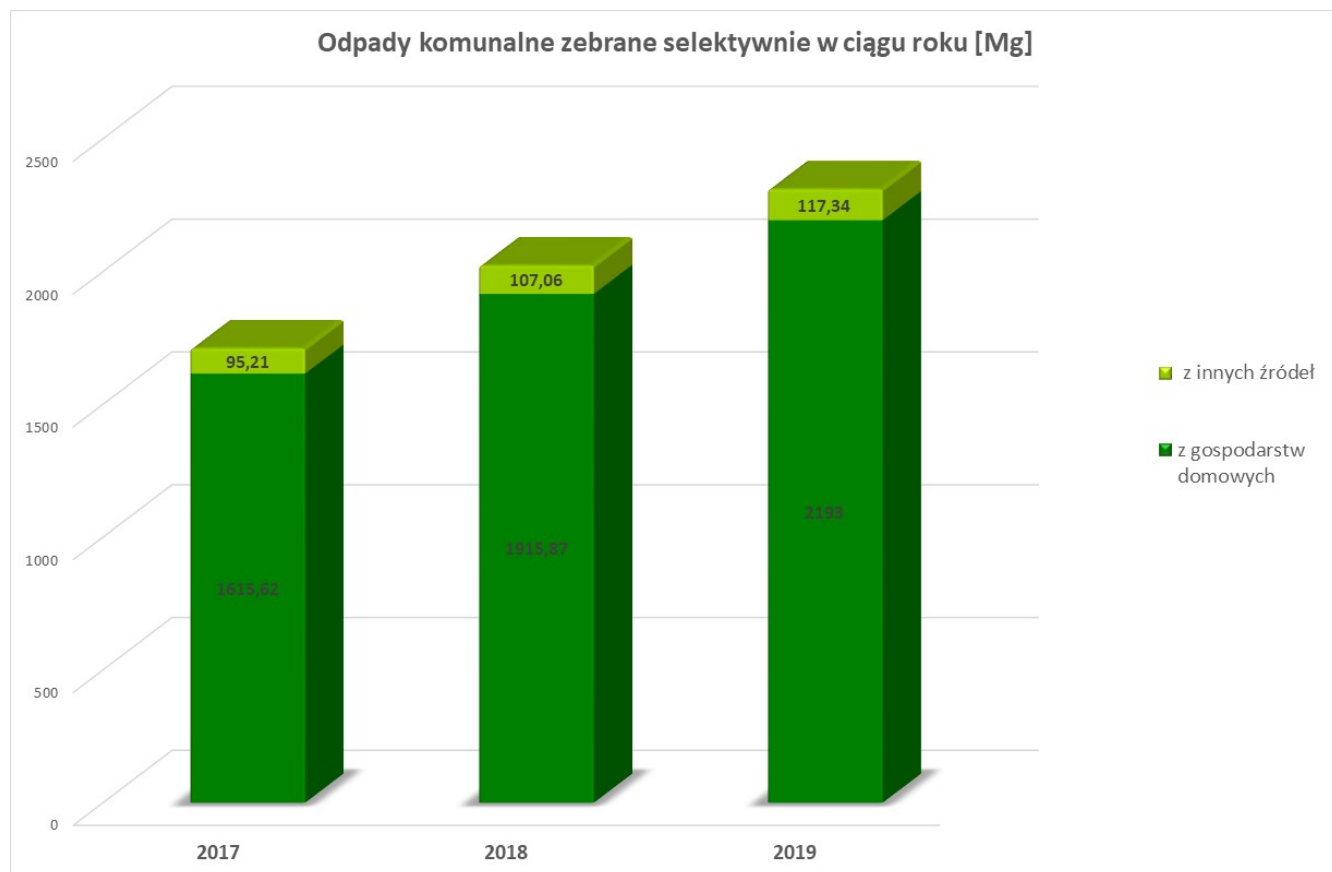

Ryc. 17. Odpady komunalne zebrane w powiecie łomżyńskim

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

Zgodnie z danymi GUS od 2017 roku rośnie liczba odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ilości wszystkich zebranych odpadów. W 2017 roku odpady zebrane selektywnie stanowiły 16,4 %, w 2019 roku - 19,8 % wszystkich zebranych odpadów.

Ryc. 18. Odpady komunalne zebrane selektywnie w powiecie łomżyńskim

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

Zgodnie z danymi GUS w powiecie łomżyńskim w 2019 r. zebrano selektywnie 2310,34 Mg odpadów, w tym:

- papier i tektura - 54,32 Mg,
- szkło - 569,28 Mg,
- tworzywa sztuczne - 604,98 Mg,
- metale - 0,42 Mg,

- niebezpieczne - 0,1 Mg,
- zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne - 23,61 Mg (w tym niebezpieczne - 9,38 Mg),
- wielkogabarytowe - 598,90 Mg,
- biodegradowalne - 180,95 Mg,
- opakowania wielomateriałowe - 10,94 Mg,
- zmieszane odpady opakowaniowe - 265,02 Mg,
- pozostałe - 1,82 Mg.

ODPADY PRZEMYSŁOWE

Według danych uzyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego ilość odpadów wytworzonych i dotychczas składowanych (nagromadzonych z wyłączeniem odpadów komunalnych) w powiecie łomżyńskim w 2019 r. wyniosła 25,3 tys. ton. Zostały one w 100 % przekazane innym odbiorcom.

Tab. 9. Odpady wytworzone i dotychczas składowane (nagromadzone z wyłączeniem odpadów komunalnych) w powiecie łomżyńskim.

Ilość odpadów [tys Mg]	Rok				
	2015	2016	2017	2018	2019
Ilość odpadów ogółem	50,6	54,5	54,1	17,7	25,3
Ilość odpadów przekazana innym odbiorcom	50,6	54,5	54,1	17,7	25,3

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

4.9. Zasoby przyrodnicze

4.9.1. Lasy

Lesistość powiatu łomżyńskiego według danych GUS za 2019 rok wynosi 22,8 %. Lesistość w 2010 roku wynosiła 22,3 %, w 2013 r. - 22,7 % a w 2017 r. już 22,7 %, należy więc stwierdzić iż powierzchnia lasów w powiecie łomżyńskim systematycznie wzrasta.

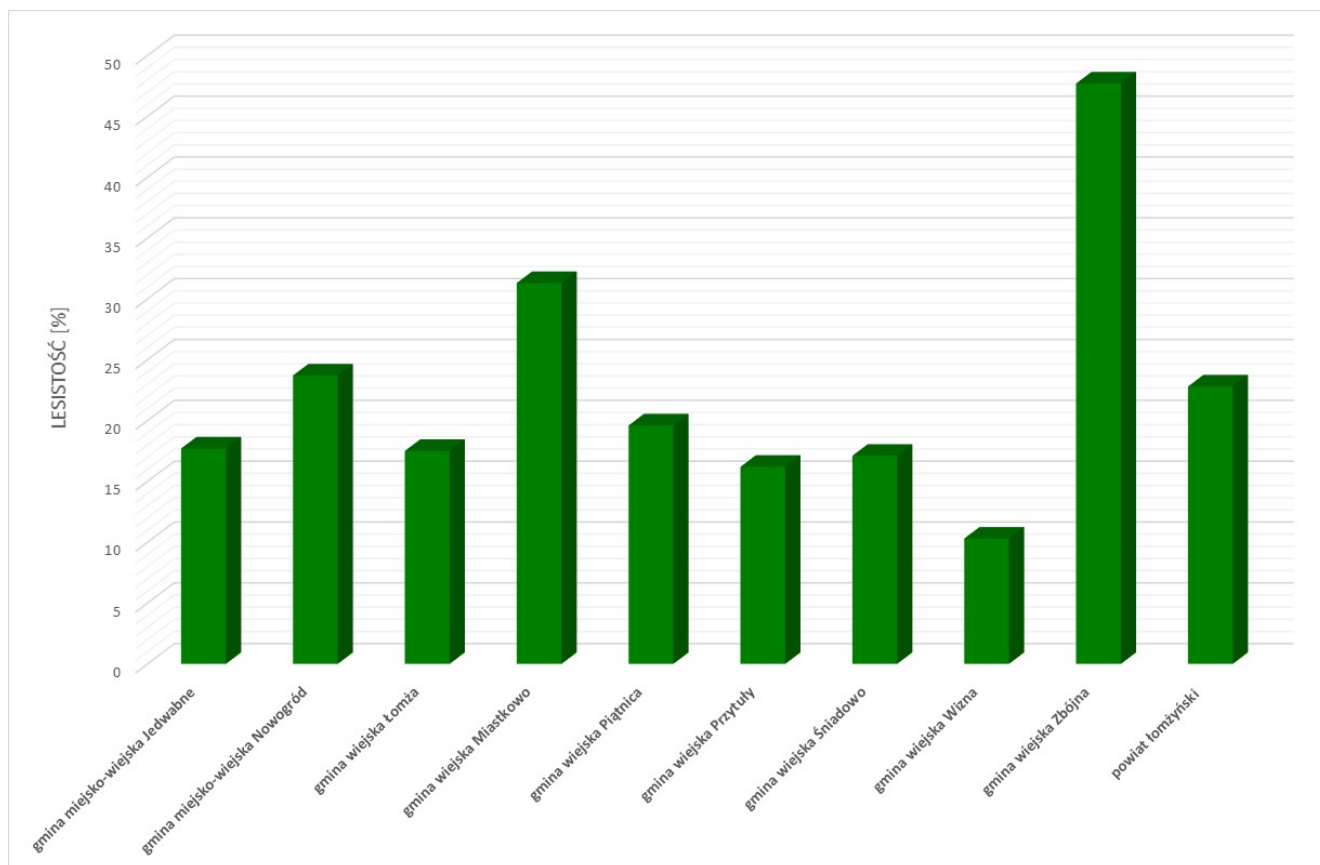
Tab. 10. Lasy w powiecie łomżyńskim.

Parametr	Jednostka miary	Ilość w 2017 r.	Ilość w 2018 r.	Ilość w 2019 r.
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI				
Powierzchnia gruntów leśnych				
ogółem	ha	31281,96	31251,27	31203,99
lesistość w %	%	22,9	22,9	22,8
grunty leśne publiczne ogółem	ha	13043,95	13050,27	13065,67
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha	12990,37	12995,59	13012,98
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha	12969,19	12974,79	12992,24
grunty leśne prywatne	ha	18238,01	18201,00	18138,32
Powierzchnia lasów				
lasy ogółem	ha	31023,34	30992,65	30941,11
lasy publiczne ogółem	ha	12785,33	12791,65	12802,79
lasy publiczne Skarbu Państwa	ha	12731,75	12736,97	12750,10
lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha	12710,57	12716,17	12729,36
lasy publiczne Skarbu Państwa w zasobie Własności Rolnej SP	ha	16,70	16,70	16,64
lasy publiczne gminne	ha	53,58	54,68	52,69
lasy prywatne ogółem	ha	18238,01	18201,00	18138,32
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia				
zalesienia ogółem	ha	5,54	0,00	0,78
zalesienia lasy prywatne ogółem	ha	5,54	0,00	0,78
zalesienia w % powierzchni ogółem	%	0,0	0,0	0,0

Parametr	Jednostka miary	Ilość w 2017 r.	Ilość w 2018 r.	Ilość w 2019 r.
LASY PRYWATNE I GMINNE				
Powierzchnia gruntów leśnych				
ogółem	ha	18291,59	18255,68	18191,01
lasy ogółem	ha	18291,59	18255,68	18191,01
grunty leśne prywatne ogółem	ha	18238,01	18201,00	18138,32
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha	17959,19	17923,00	17860,32
grunty leśne prywatne wspólnot gruntowych	ha	265,06	266,00	266,00
grunty leśne gminne ogółem	ha	53,58	54,68	52,69
grunty leśne gminne lasy ogółem	ha	53,58	54,68	52,69

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

W powiecie łomżyńskim większość lasów stanowią lasy prywatne (18138,32 ha w 2019 r.). Lesistość w powiecie od 2017 r. utrzymuje się na stałym poziomie. Niewielkie obniżenie ilości hektarów lasów prywatnych wynika z utrzymującej się w ostatnich latach dużej ilości wniosków o zmianę lasów na użytek rolny (zwiększająca się produkcja mleka i obsada bydła generuje zwiększone zapotrzebowanie na paszę).

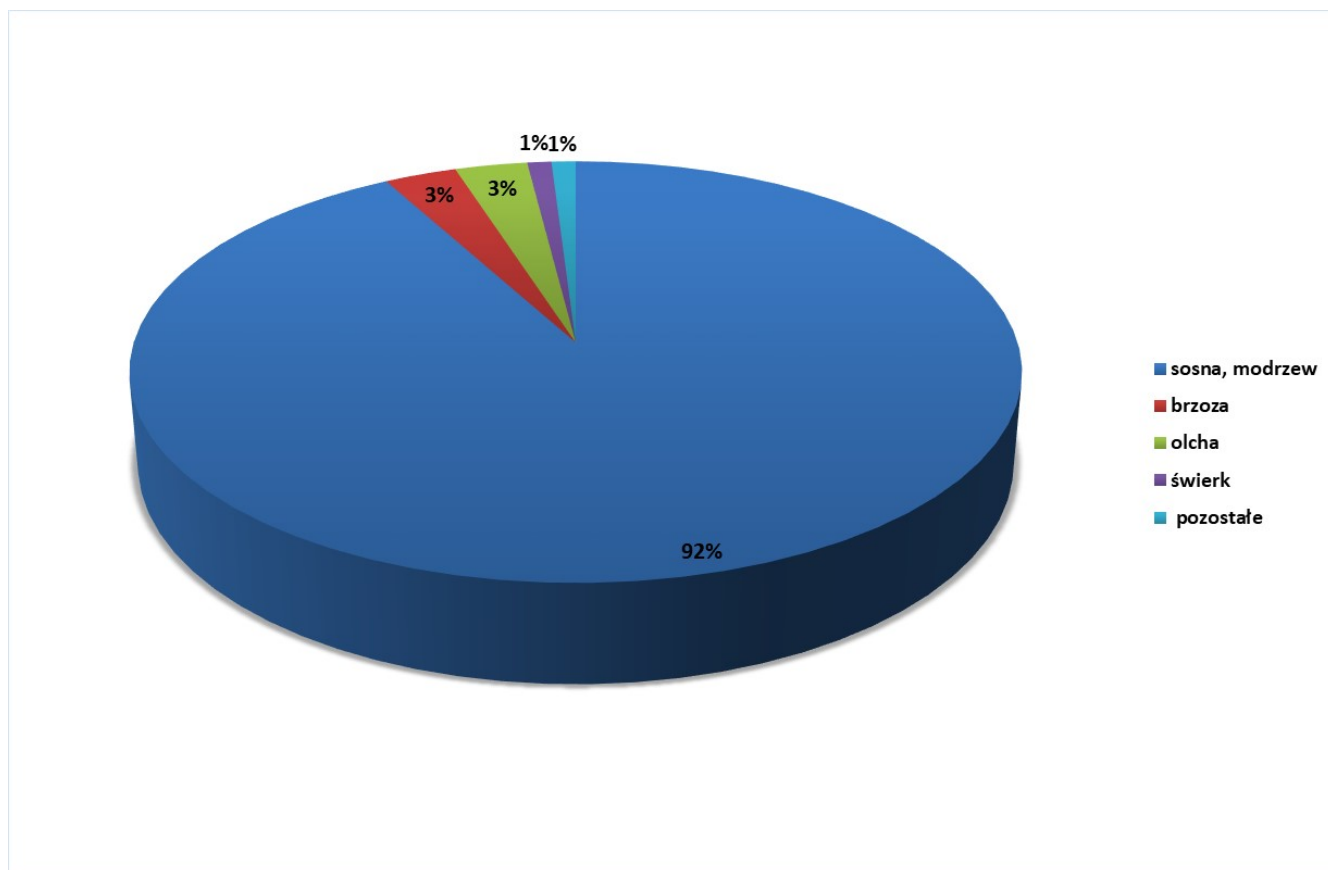

Ryc. 19. Lesistość w powiecie łomżyńskim w 2019 r. z podziałem na gminy.

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie danych GUS zamieszczonych na stronie internetowej <http://stat.gov.pl/bdl/>

Lasy w powiecie łomżyńskim leżą na terenie nadleśnictw Łomża (gminy: Jedwabne, Łomża, Miastkowo, Nowogród, Piątnica, Przytuły, Śniadowo i Wizna) i Nowogród (gmina: Nowogród i Zbójna).

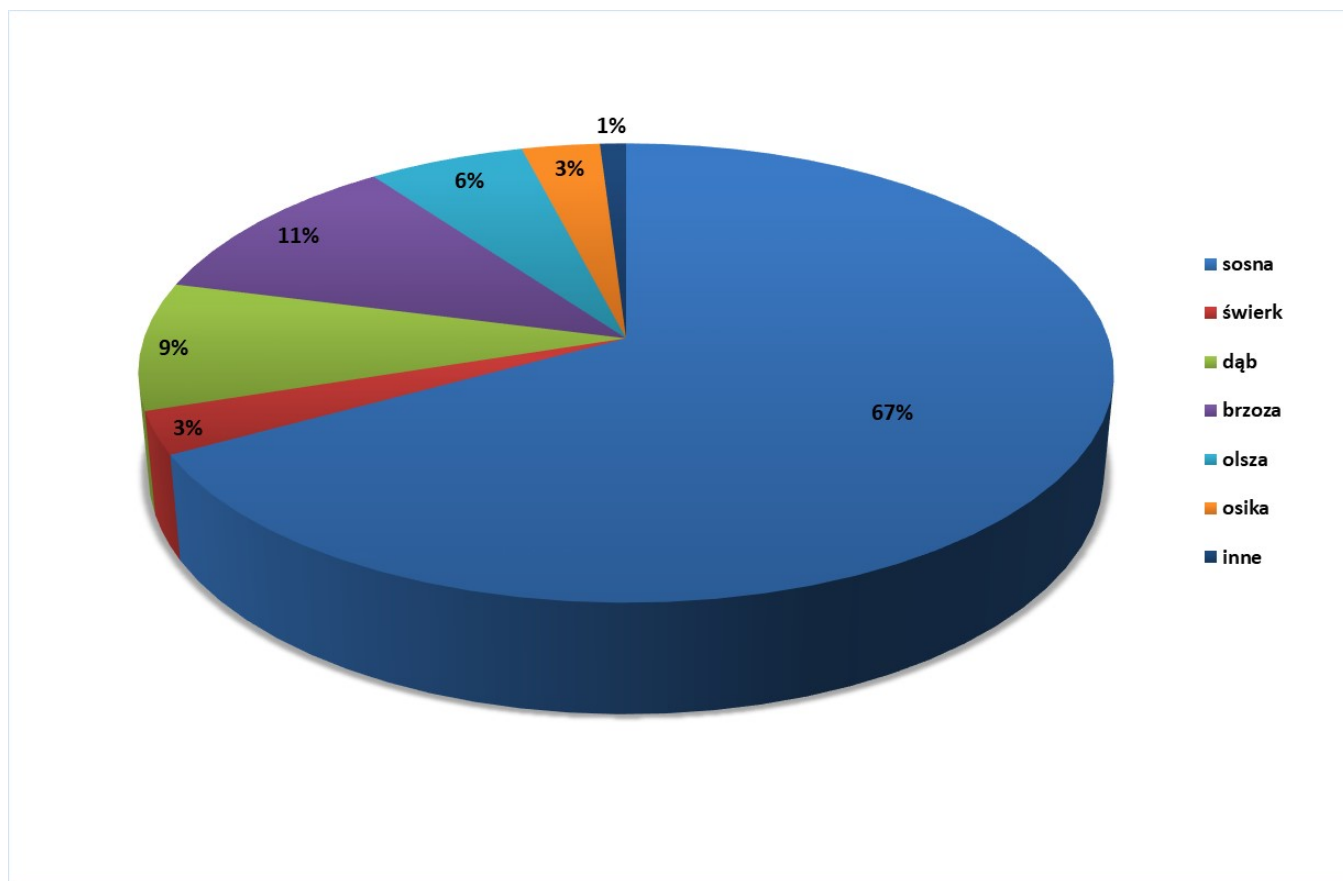
Na terenie Nadleśnictwa Nowogród przeważają siedliska borowe z dominacją sosny (93 %). 3 % stanowią siedliska lasowe, czyli drzewostany z przewagą gatunków liściastych a 4 % olsy, czyli lasy porastające żyzne, bagienne tereny. Średni wiek lasów to 65 lat.

Ryc. 20. Udział gatunków lasotwórczych w lasach na terenie Nadleśnictwa Nowogród.

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie strony internetowej <https://nowograd.bialystok.lasy.gov.pl/>

Dominującymi siedliskami leśnymi w Nadleśnictwie Łomża są siedliska borowe, których udział stanowi 58 % powierzchni lasów. Głównym gatunkiem na tych siedliskach jest sosna zwyczajna, której często towarzyszy brzoza brodawkowata, świerk pospolity. Większym udziałem drzew liściastych odznaczają się siedliska lasowe (większa żyzność gleby). Nadleśnictwie Łomża 37 % lasów rośnie w warunkach siedliska lasowego. Bardzo cennymi siedliskami pod względem przyrodniczym są: bory bagienne (3,94 ha), olsy (613,61 ha), olsy jesionowe (369,64 ha); łącznie stanowią 5 % powierzchni lasów.

Ryc. 21. Udział gatunków lasotwórczych w lasach na terenie Nadleśnictwa Łomża.

Źródło: Opracowanie własne Ekoton Sp. z o.o. na podstawie strony internetowej <https://lomza.bialystok.lasy.gov.pl/>

4.9.2. Formy ochrony przyrody i korytarze ekologiczne

Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody na terenie powiatu łomżyńskiego zlokalizowane są:

- Biebrzański Park Narodowy;
- 6 rezerwatów: Kalinowo, Kaniston, Czarny Kąt, Rycerski Kierz, Łokieć, Wielki Dział;
- Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi;
- Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi;

- 8 obszarów Natura 2000 - Dolina Pisy, Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie, Ostoja Narwiańska, Dolina Biebrzy, Dolina Dolnej Narwi, Przełomowa Dolina Narwi, Bagno Wizna, Ostoja Biebrzańska;
- 49 pomników przyrody,
- 22 użytki ekologiczne.

BIEBRZAŃSKI PARK NARODOWY

Biebrzański Park Narodowy (BbPN) został utworzony na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1993 roku jako 18-ty z kolei polski park narodowy. Obecnie, spośród 23 polskich parków narodowych BbPN jest największym parkiem narodowym i jednym z większych w Europie.

W powiecie łomżyńskim Biebrzański Park Narodowy położony jest na terenie gmin Wizna (wiejska) i Jedwabne (miejsko-wiejska).

Celem Parku jest ochrona rozległych torfowisk Kotliny Biebrzańskiej oraz niewielkiego fragmentu Wzgórz Sokólskich o łącznej powierzchni 59223 ha. Otulina Parku obejmuje także nieduże części przylegających do Kotliny Biebrzańskiej mezoregionów: Wzgórz Sokólskich, Wysoczyzny Białostockiej, Wysoczyzny Kolneńskiej i Doliny Górnej Narwi. W granicach Parku znajduje się osiem wyłączonych z niego enklaw, obejmujących głównie wyspy mineralne w obrębie Kotliny Biebrzańskiej, zajęte pod uprawy, łąki i osadnictwo.

Najcenniejsze walory Parku to szeroka dolina mającej charakter naturalny silnie meandrującej rzeki Biebrzy, z największym zespołem torfowisk w Polsce, zwanych Bagnami Biebrzańskimi. Wraz z unikatową mozaiką i strefowością siedlisk mokradłowych, a także ekstensywnym rolnictwem zachowały się tu rzadkie, zagrożone i ginące w kraju i Europie gatunki roślin, ptaków i innych zwierząt. Charakterystyczne dla Biebrzańskiego Parku Narodowego są również rozległe krajobrazy, ekosystemy i siedliska, które gdzie indziej zostały już bezpowrotnie zniszczone, w wyniku melioracji, osuszania bagien i torfowisk.

Bagna Biebrzańskie są uznawane za jedną z najważniejszych w kraju i w Europie Środkowej ostoj ptaków wodno-błotnych. Jako niezwykle cenny obszar wodno-błotny Biebrzański Park Narodowy w roku 1995 został wpisany na listę Konwencji Ramsar o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego. O międzynarodowej randze walorów przyrodniczych doliny Biebrzy świadczy również uznanie jej za ostoję ptaków o randze europejskiej, wg klasyfikacji BirdLife International. W 2004 dolinę Biebrzy włączono do

sieci Natura 2000. Obecnie jest to Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków (PLB 200006 Ostoja Biebrzańska o powierzchni 148509,33 ha) i Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk (PLH 200008 Dolina Biebrzy o powierzchni 121206,23 ha).

Park leży w geobotanicznej krainie zwanej Kotliną Biebrzańską a ta należy do Działu Północnego. Jedną z jego charakterystycznych cech florystycznych jest dominacja świerka i duży udział gatunków borealnych i reliktywów glacialnych: brzoza niska, trzcinnik prosty, turzyca strunowa, turzyca życicowa, bażyna czarna, bagno zwyczajne, żurawina błotna, gnidosz królewski, tłustosz pospolity, wielosił błękitny, wierzbina lapońska, skalnica torfowiskowa, niebielistka trwała, welnianeczka alpejska, borówka bagienna i szereg mszaków.

Flora jest tu równie bogata i porównywalna z podobnymi obszarami terenów sąsiednich. Występuje tu ponad 1000 gatunków roślin naczyniowych, w tym ponad 900 w granicach Parku. Stwierdzono 90 gatunków podlegające ochronie całkowitej i 17 pod ochroną częściową. 45 gatunków tu występujących znalazło się na "Czerwonej liście roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce". Do najrzadszych gatunków należą: zanokcica zielona, skrzyp pstry, widłak wronek, rosziczka długolistna, wąkrotka zwyczajna, tłustosz zwyczajny, plesznik zwyczajny, zaraza niebieska, niebielistka trwała, szachownica kostkowata, kosaciec bezlistny oraz 20 gatunków storczykowatych z najokazalszym krajowym gatunkiem obuwikiem pospolitym. Do najbardziej interesujących pod względem bogactwa florystycznego siedlisk zaliczyć należy obok mechowisk turzycowych - mineralne wyniesienia "grądy"

Ponad 40% powierzchni Parku zajmują siedliska hydrogeniczne. Na ich obszarze wyróżniono ponad 70 typów zbiorowisk roślinnych naturalnych i zastępczych (w tym półnaturalnych i antropogenicznych). Wśród zbiorowisk naturalnych dominują (bezełne): turzycowiska, mechowiska i szuwały oraz (leśne): olsy, brzeziny i bory bagienne. Ekosystemy wodne reprezentuje rzeka Biebrza wraz z dopływami oraz liczne starorzecza.

Zmiana warunków siedliskowych wywołana przede wszystkim pracami hydrotechnicznymi w połowie XIX w, oraz melioracjami w latach 60-tych spowodowała trwałe obniżenie poziomu wód gruntowych na obszarach przylegających do kanałów. Na powstałych siedliskach wykształciły się zbiorowiska zastępcze (półnaturalne), wśród nich dominują zbiorowiska łąkowe. Ekosystemy o charakterze antropogenicznym reprezentują: pastwiska, uprawy rolne i zbiorowiska terenów zurbanizowanych. Wśród nich bardzo cenne zbiorowiska o charakterze naskalnym - na zniszczonych w czasie I i II wojny światowej budowach militarnych Twierdzy Osowiec oraz ginące zbiorowiska wydepczyk na terenach kilku osad w obrębie Parku.

Rozległość obszaru, jego pierwotność i odmienność sprawiają, że w dolinie Biebrzy zachowała się specyficzna fauna w dużym stopniu związana z naturalnymi ekosystemami

bagiennymi i wodnymi. Stwierdzono tu obecność 48 gatunków ssaków. M. in. 10 gatunków nietoperzy - w Twierdzy Osowiec obserwowano największe w Polsce północno-wschodniej skupiska kolonii zimujących nietoperzy.

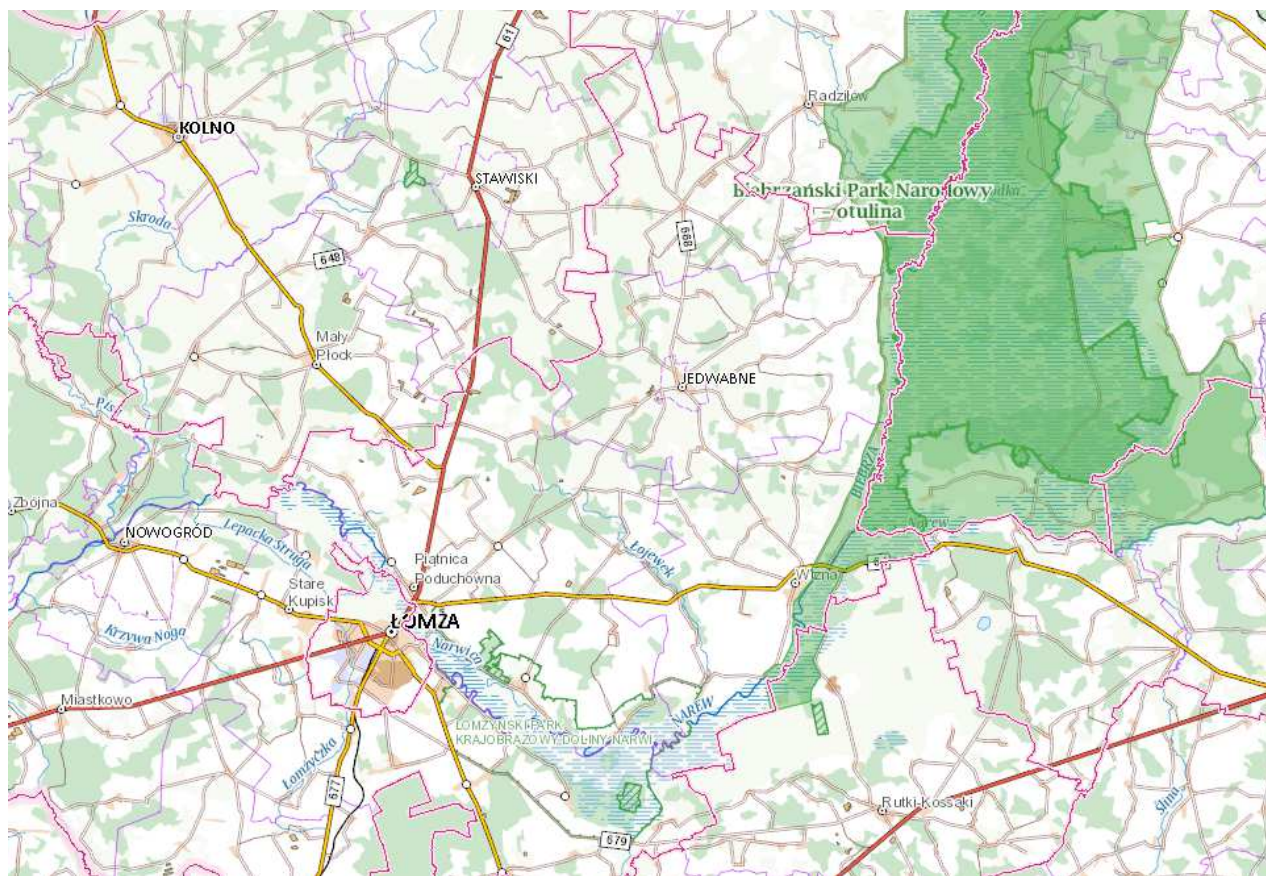
Wśród drobnych ssaków uwagę zwraca pospolitość i wysokie zagęszczenie nornika północnego *Microtus oeconomus*, świadcząca o specyfice środowisk bagiennych. Z pozostałych ssaków na uwagę zasługują: wilk, wydra, łos i bóbr. Znajduje się tu największa w kraju ostoja łosia (ok. 400 sztuk). Reintrodukowany po ostatniej wojnie bóbr jest obecnie zwierzęciem pospolitym.

W dolinie Biebrzy obserwowano 271 gatunków ptaków, w tym ponad 180 lęgowych. Jest najważniejszą ostoją dubelta, kropiatki, orlika grubodziobego, rybitwy białoskrzydłej i derkacza w Europie Środkowej i Zachodniej. Jest też ważnym "przystankiem" dla migrujących siewkowców, kaczek, gęsi i żurawi. Dlatego też dolina Biebrzy została uznana przez BirdLife International za ostoję ptaków o randze światowej. BPN jest też na liście Konwencji Ramsarskiej.

Ichtyofauna dorzecza Biebrzy liczy 36 gatunków ryb oraz wielką rzadkość: minoga ukraińskiego - gatunku charakterystycznego dla wschodniej części Morza Czarnego. Liczebność i biomasa ryb jest tu znacznie wyższa niż w innych nizinnych rzekach Polski.

W Parku stwierdzono obecność 5 gatunków gadów oraz 12 gatunków płazów.

W grupie bezkręgowców stwierdzono ponad 700 gat. motyli, w tym 94 gatunki motyli dziennych. Wykazano obecność 448 gatunków pajaków, wśród nich znaczący udział (71) mają gatunki rzadkie znane z nie więcej niż 3-5 stanowisk w kraju, a 10 gatunków pajaków znanych jest tylko stąd. Do tej pory poznano ponad 500 gatunków chrząszczy, 42 gat. chrzączków i 19 gat. pijawek

Ryc. 22. Położenie Biebrzańskiego Parku Narodowego na terenie powiatu łomżyńskiego.

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

REZERWATY

Rezerwat Kalinowo

Rodzaj rezerwatu: nie określono w akcie prawnym.

Rezerwat utworzony w roku 1972, położony jest na terenie gminy Piątnica. Powierzchnia rezerwatu 69,7600 ha. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu grądowego oraz innych zbiorowisk leśnych i murawowych w przełomowym odcinku rzeki Narwi.

Rezerwat Kaniston

Rodzaj rezerwatu: leśny.

Rezerwat utworzony w roku 1984, położony jest na terenie gminy Zbójna. Powierzchnia rezerwatu 134,06 ha. Celem ochrony jest zachowanie zwartego, naturalnego kompleksu olsów w Puszczy Kurpiowskiej.

Rezerwat Czarny Kąt

Rodzaj rezerwatu: nie określono w akcie prawnym.

Rezerwat utworzony w 1989 roku, położony jest na terenie gminy Zbójna. Powierzchnia rezerwatu 32,97 ha. Celem ochrony jest zachowanie zbiorowisk boru bruszniczego i czerniczego charakterystycznych dla Puszczy Kurpiowskiej.

Rezerwat Rycerski Kierz

Rodzaj rezerwatu: leśny.

Rezerwat utworzony w 1989 roku, położony jest na terenie gminy wiejskiej Łomża. Powierzchnia rezerwatu 42,44 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie ginących zbiorowisk grądu czyścowego oraz fragmentu dąbrowy świetlistej.

Rezerwat Łokieć

Rodzaj rezerwatu: leśny.

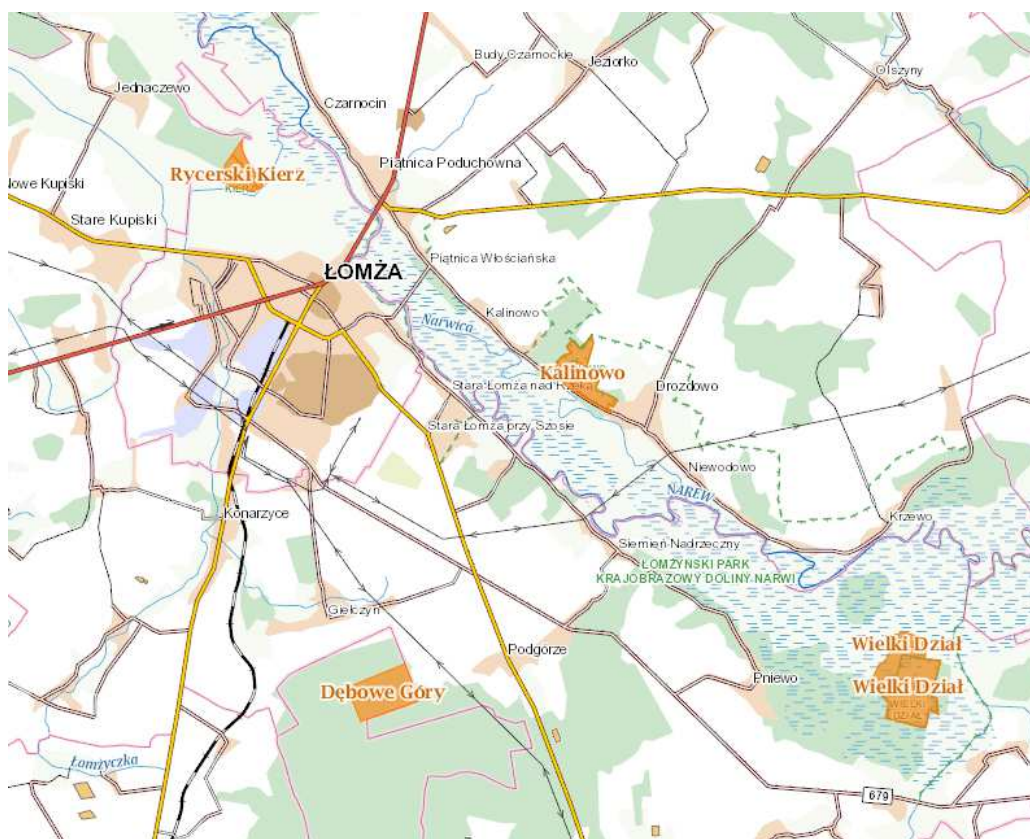
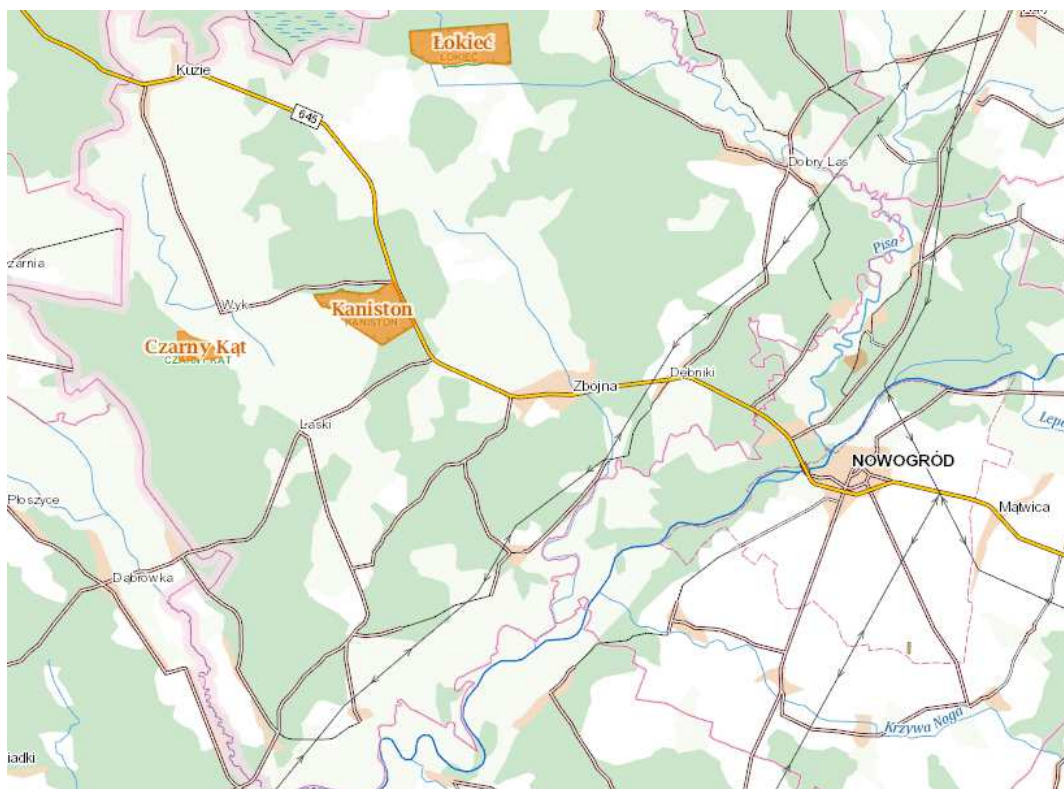
Rezerwat utworzony w 1989 roku, położony jest na terenie gminy Zbójna. Powierzchnia rezerwatu 139,76 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie w stanie naturalnym torfowisk niskich i wysokich wraz z otaczającymi zbiorowiskami leśnymi naturalnego pochodzenia charakterystycznych dla Puszczy Kurpiowskiej.

Rezerwat Wielki Dział

Rodzaj rezerwatu: leśny.

Rezerwat utworzony w 1990 roku, położony jest na terenie gminy wiejskiej Łomża. Powierzchnia rezerwatu 174,58 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie w stanie nienaruszonym największego w dolinie Narwi kompleksu lasów łęgowych naturalnego pochodzenia z licznymi drzewami pomnikowymi.

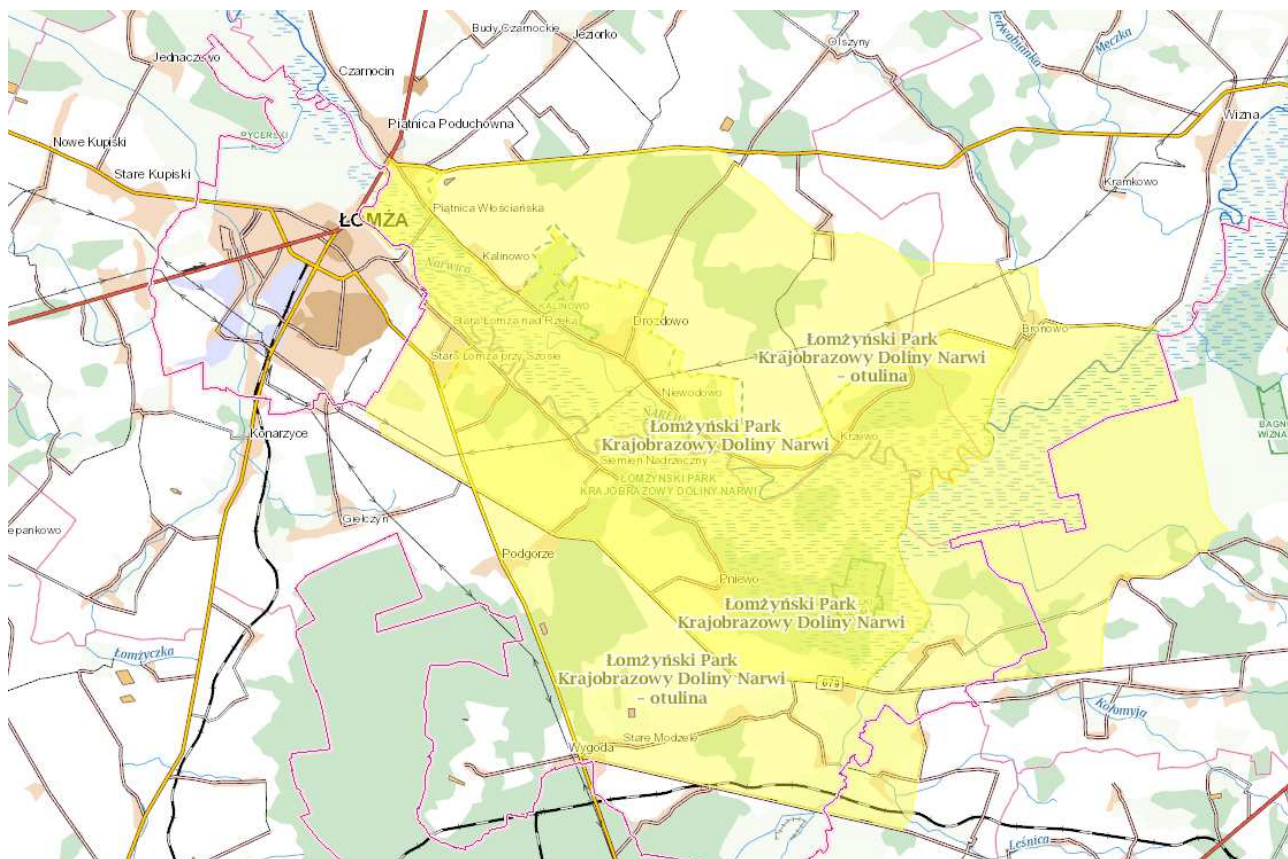

Ryc. 23. Położenie rezerwatów na terenie powiatu łomżyńskiego.

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

ŁOMŻYŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY DOLINY NARWI

Ryc. 24. Położenie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi w powiecie łomżyńskim.

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Park został utworzony 1994 roku i posiada powierzchnię 7368,22 ha. Park leży na obszarze gmin: Piątnica, Łomża (miejska), Wizna, Łomża (wiejska). Do szczególnych celów ochrony Parku należy:

- 1) ze względu na wartości przyrodnicze: zachowanie swobodnie meandrującej nizinnej rzeki Narew oraz jej nieregularnego koryta i doliny z dużą ilością starorzeczy, które wraz z dopływami i rowami tworzy skomplikowaną sieć wodną; zachowanie chronionych i rzadkich gatunków zwierząt i roślin związanych z siedliskami charakterystycznymi dla Parku;
- 2) ze względu na wartości historyczne i kulturowe: ochrona tożsamości kulturowej obszaru; ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego; odtwarzanie i ożywianie lokalnych tradycji;
- 3) ze względu na walory krajobrazowe: zachowanie i ochrona zespołów krajobrazu otwartego, stanowiącego walor wizualny współistnienia gospodarki człowieka

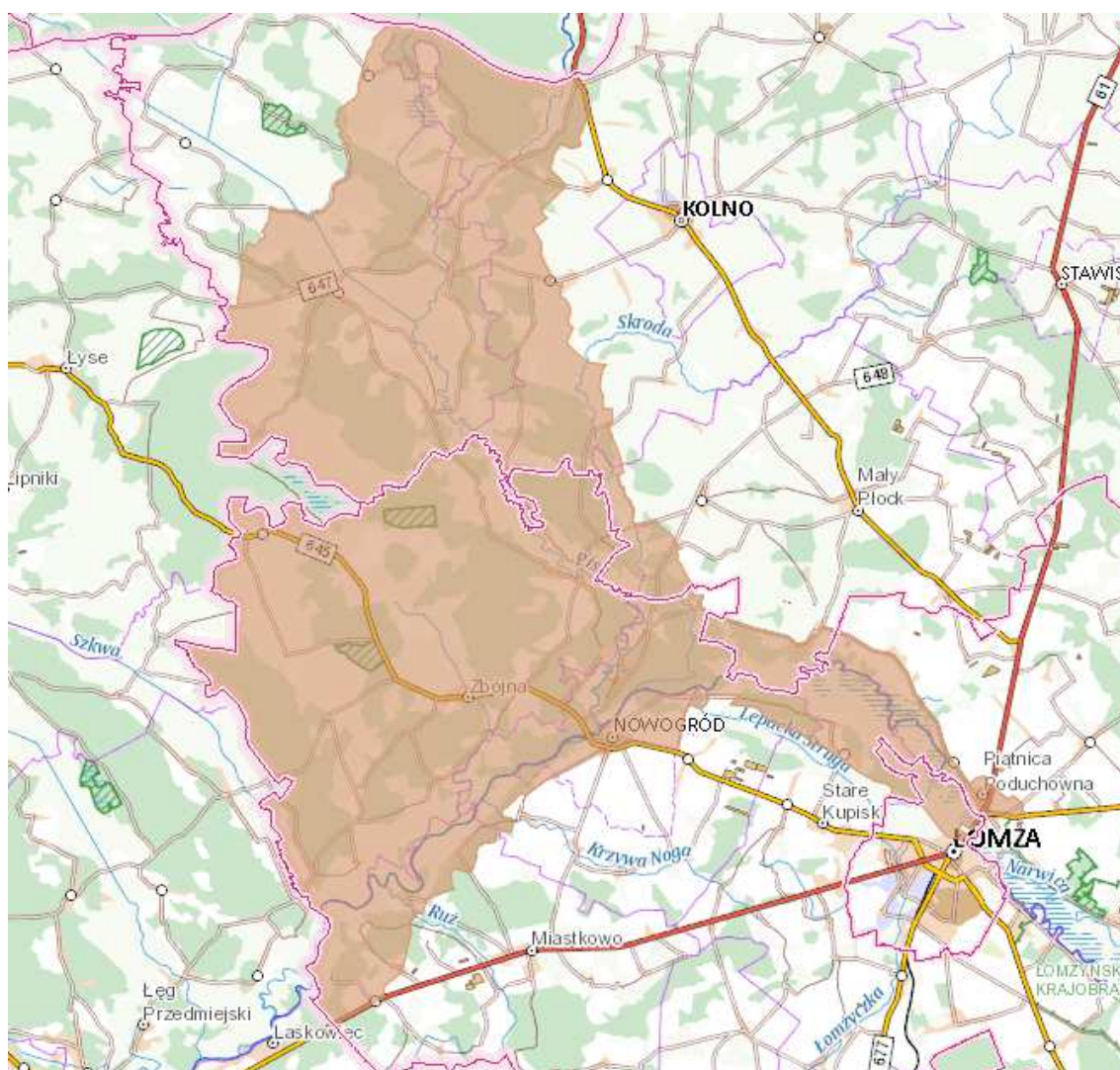
z naturalnymi elementami środowiska; ochrona wyróżniających się w środowisku wizualnych form geomorfologicznych; przywracanie obszarom o krajobrazie niekorzystnie przekształconym ich potencjalnych walorów krajobrazowych i przyrodniczych; zachowanie i tworzenie mozaiki krajobrazów.

Na terenie Parku obowiązuje plan ochrony ustanowiony Uchwałą Nr III/20/11 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2011 r. Nr 23, poz. 334).

OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU RÓWNINY KURPIOWSKIEJ I DOLINY DOLNEJ NARWI

Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody obszar ten został wyznaczony w 1982 roku i posiada powierzchnię 48994,1 ha. Ten Obszar Chronionego Krajobrazu położony jest w obrębie gmin: Turośl (wiejska), Miastkowo (wiejska), Zbójna (wiejska), Piątnica (wiejska), Nowogród (miejsko-wiejska), Łomża (miejska), Mały Płock (wiejska), Kolno (wiejska), Łomża (wiejska).

Ochrona Obszaru realizowana w ramach racjonalnej gospodarki rolnej i leśnej, polegająca na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych występujących w dolinach meandrujących rzek Narwi i Pisy, z licznymi starorzeczami oraz na terenie kompleksu leśnego Puszczy Kurpiowskiej.

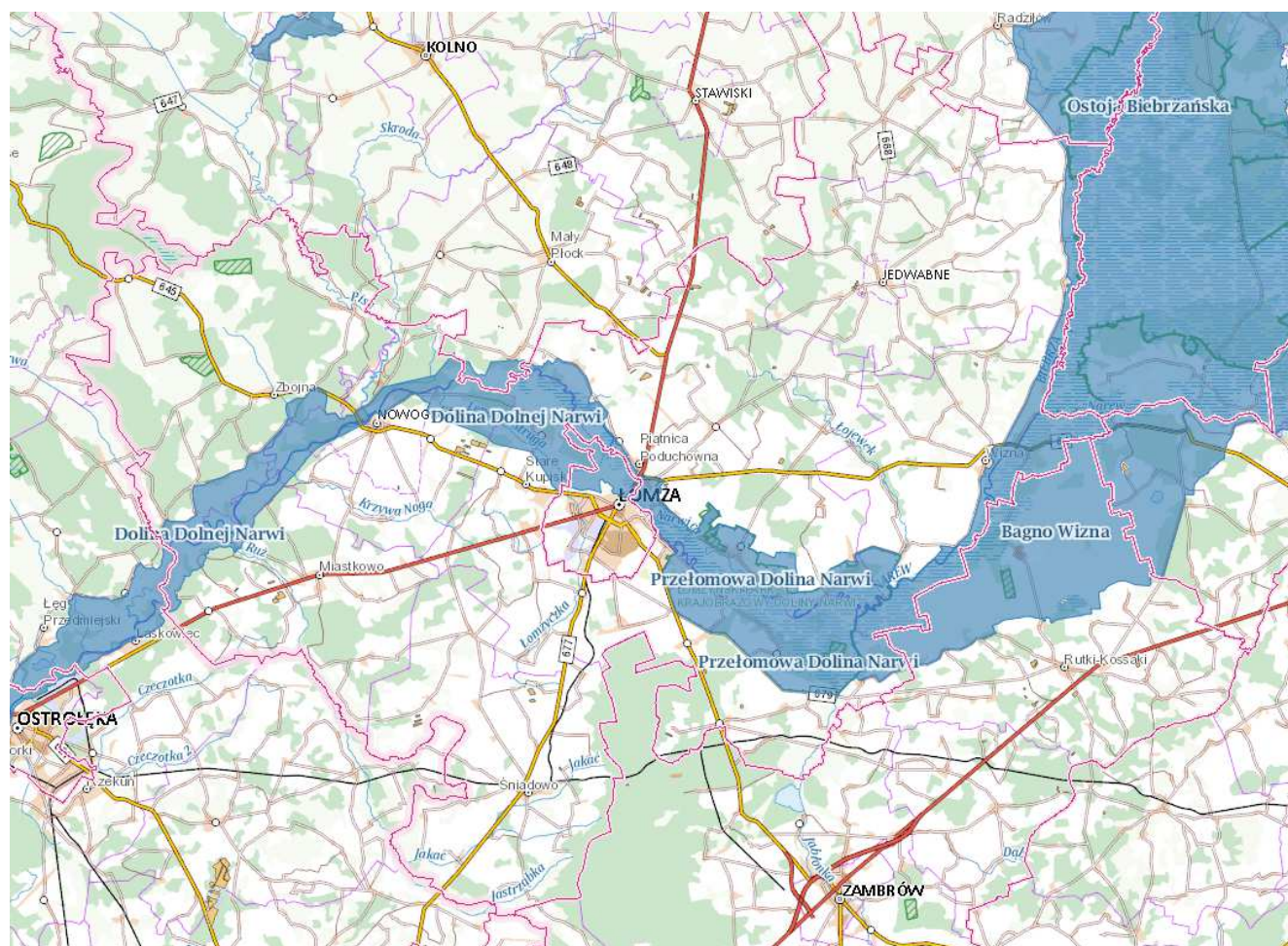

Ryc. 25. Położenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi w powiecie łomżyńskim.

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

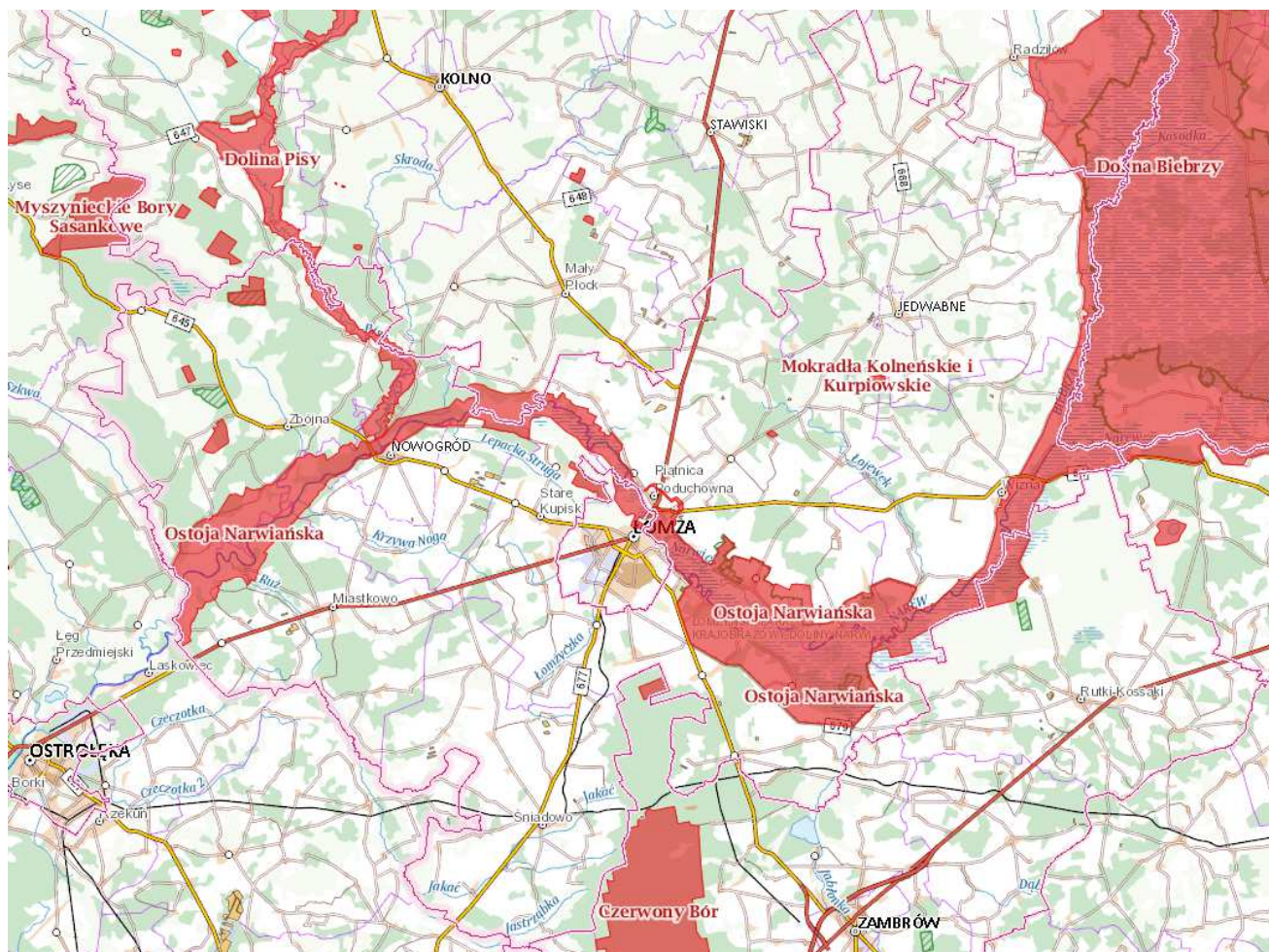
OBSZARY NATURA 2000

Ryc. 26. Położenie Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 na terenie powiatu łomżyńskiego.

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Ryc. 27. Położenie Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 w powiecie łomżyńskim

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 - PLH200023 Dolina Pisy

W powiecie łomżyńskim obszar ten położony jest na terenie gmin Zbójna (wiejska) i Nowogród (miejsko-wiejska).

Zgodnie ze standardowym formularzem danych Ostoja obejmuje środkowy i dolny odcinek rzeki Pisy rozciągający się od granicy z woj. warmińsko-mazurskim (okolice miejscowości Wincenta) do miejscowości Morgowniki (nieдалeko od ujścia rzeki do Narwi w Nowogrodzie). Na południu Ostoja Doliny Pisy przylega do Ostoi Narwiańskiej. Rzeka Pisa płynie szeroką, płaską, płytko zabagnioną doliną urozmaiconą licznymi zakolami i starorzeczami. Wzdłuż rzeki ciągną się podmokłe tarasy zalewowe zajęte przez różnego typu łąki, pastwiska i szuwały. Od zachodu dolina graniczy z lasami Puszczy Piskiej i Puszczy Kurpiowskiej. Pisa jako jedyna na Równinie Kurpiowskiej uniknęła melioracji zachowując naturalny charakter rzeki nizinnej. Naturalny charakter koryta Pisy oraz duża

różnorodność siedlisk i gatunków wymienionych w Załącznikach do Dyrektywy Siedliskowej decydują o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych całego obszaru. W dolinie Pisy zmiennowilgotne łąki trzęślicowe należą obok ekstensywnie użytkowanych łąk wilgotnych i świeżych (typu 6510) do siedlisk o największym udziale (16%). Skład gatunkowy fitocenozy łąk trzęślicowych jest zróżnicowany w zależności od trofizmu i wilgotności podłoża. Miejsca najwilgotniejsze zajmują płaty z dominacją trzęślicy modrej i dużym udziałem higrofilnych bylin (knieci błotnej *Caltha palustris*, ostrożeńca błotnego *Cirsium palustre*, wiązówki błotnej *Filipendula ulmaria*, rdestu węzownika *Polygonum bistorta*). Na siedliskach suchszych spotykane są fitocenozy z udziałem gatunków muraw kserotermicznych i ciepłolubnych okrajków (bukwica lekarska *Betonica officinalis*, wiązówka bulwkowata *Filipendula vulgaris*, przytulia północna *Galium boreale*, posłonek kutnerowaty *Helianthemum nummularium*, tymotka Boehmera *Phleum phleides*). Wielkopowierzchniowe i najbogatsze florystycznie płaty łąk trzęślicowych występują w najszerszej części doliny między miejscowościami Samule i Pupki, po obu stronach koryta Pisy. Lewobrzeżna część doliny użytkowana jest w sposób ekstensywny, dzięki czemu roślinność tworzy tam niezwykle różnorodną mozaikę płatów. Obok siebie występują fitocenozy łąk trzęślicowych, muraw bliźniczkowych, szuwarów a także zarośli wierzbowych i zadrzewień osikowo-brzozowych. W miejscach porzuconych łąk rozwinęły się zakrzewienia wierzyb rokity *Salix rosmarinifolia* i inicjalne stadia lasów brzozowych. Na tym terenie szczególnie licznie występują, we wszystkich typach wymienionych zbiorowisk, rzadkie gatunki roślin, których lokalne populacje zaliczane są do największych w województwie podlaskim. Należą do nich: kosaciec syberyjski *Iris sibirica*, mieczyk dachówkowaty *Gladiolus imbricatus*, goździk pyszny *Dianthus superbus*, goryczka wąskolistna *Gentiana pneumonanthe*, czarcikęsik Kluka *Succisa inflata* i oman wierzbolistny *Inula salicina*. Nieliczne stanowiska łąk selernicowych występują w północnej części obszaru, przy granicy województwa oraz na południu w okolicach Morgownik (środkowy i dolny odcinek doliny). Stanowią bogaty florystycznie typ roślinności, w którego składzie występują selernica żółta *Cnidium dubium* i fiołek mokradłowy *Viola stagnina*. Zazwyczaj łąki tego typu zajmują małe powierzchnie w sąsiedztwie łąk trzęślicowych (Molinion), łąk wilgotnych (Calthion), łąk wyczyńcowych (Alopecurion) lub szuwarów. Łąki selernicowe, podobnie jak wszystkie półnaturalne zbiorowiska roślinne w dolinie Pisy, są użytkowane w sposób ekstensywny (koszone raz w roku i wypasane). Duże powierzchnie (30% udziału) w obrębie ostoi zajmują łąki użytkowane ekstensywnie - 6510, do których zaliczono oprócz łąk świeżych (Arrhenatherion), łąki wilgotne (Calthion) będące integralnym składnikiem antropogenicznych krajobrazów madowych dolin rzecznych. Oba typy łąk często sąsiadują ze sobą tworząc różnorodną mozaikę fitocenozy. Ich zróżnicowanie florystyczne jest ściśle związane z uwilgotnieniem i zasobnością gleby oraz formą i intensywnością użytkowania. Najbogatsze w gatunki płaty wykształciły się na skutek stosowania ekstensywnych form

gospodarowania, koszenia raz w roku lub koszenia połączonego z umiarkowanym wypasaniem.

Dolina Pisy cechuje się dużą różnorodnością siedlisk Natura 2000 (na obszarze ostoi występuje 11 typów, zajmujących blisko 50% powierzchni). Najwyższy walor przyrodniczy mają siedliska wodne i wodno-lądowe, które dzięki naturalnemu charakterowi koryta rzeki przetrwały w rolniczym krajobrazie doliny Pisy do dzisiaj.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 - PLH200020 Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie

W powiecie łomżyńskim obszar ten położony jest na terenie gmin: Jedwabne (miejsko-wiejska), Zbójna (wiejska) i Piątnica (wiejska).

Zgodnie ze standardowym formularzem danych "Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie" to obszar Natura 2000 o charakterze dyspersyjnym, obejmujący 15 rozrzuconych po Wysoczyźnie Kolneńskiej i Równinie Kurpiowskiej obiektów o charakterze mokradłowym, wśród których znajdują się: fragment doliny rzeki Rybnicy, 3 niewielkie jeziora dystroficzne oraz kilkanaście zagłębień wypełnionych torfami przejściowymi i wysokimi. Najcenniejszym obiektem na terenie całego obszaru jest pełniąca funkcję ważnego korytarza ekologicznego dolina rzeki Rybnicy. Jej szczególną cechą jest meandrujące, nieregulowane koryto, miejscami rozgałęziające się na kilka odnóg, powiązanych ze sobą siecią drobnych, anastomozujących połączeń i kanałów. Wysoki, utrzymujący się cały sezon poziom wody w dolinie warunkuje bardzo dobre uwilgotnienie zalegających tu złóż organicznych. Na szczególną uwagę zasługują zachowane w doskonałym stanie siedliska reprezentujące torfowiska przepływowe (7230-3), rozlokowanych wzdłuż osi doliny Rybnicy i okolonych ze wszystkich stron korytami lub starorzeczami, co czyni je niedostępnymi bezpośrednio z lądu. Porastają je zbiorowiska wąskolistnych turzyc z dużym udziałem mszaków. Regulacja koryta Rybnicy i melioracje doliny poniżej miejscowości Szablaki przyspieszają odpływ wody z torfowisk położonych w dolinie rzeki, co odzwierciedla się wkraczaniem gatunków drzewiastych do otwartych zbiorowisk i formowaniem się we wschodniej części doliny lasów bagiennych z dominacją brzozy i sosny (91D0-6). Za równie cenne należy uznać zanikające na tych terenach ekosystemy jeziorne:

- Jeziora Łacha, odgrywające znaczącą rolę jako jedna z nielicznych na południowym przedpolu Pojezierza Mazurskiego ostoja gatunków ptaków wodno-błotnych. Na obszarze Równiny Kurpiowskiej jest to jedyne jezioro, co stawia sprawę jego ochrony jako priorytetową. W strefie brzeżnej rozciąga się silnie uwodnione pło porośnięte

zbiorowiskami przejściowotorfowiskowymi (7140-1) z udziałem *Comarum palustre*, *Menyanthes trifoliata* oraz ze storczykami i licznymi gatunkami mszaków.

- silnie wypłycone jezioro dystroficzne w okolicach wsi Józefowo (gm. Mały Płock) ze skompresowaną w wyniku okresowego przesychania gytią w dnie; wokół taflí wody rozciąga się torfowisko przejściowe (7140-1) z udziałem *Carex rostrata*, *C. elata*, *Eriophorum vaginatum*, *E. angustifolium*, *Dryopteris cristata*, przechodzące w środkowych partiach w torfowisko wysokie (7110),

- jezioro dystroficzne niedaleko miejscowości Poniát (gm. Piątnica) z piaszczystymi brzegami, pokrytymi cienką warstwą utworów organicznych, bez pła w otoczeniu - w jego miejscu szuwały *Caricetum rostratae* i *Equisetetum fluviatilis*.

Pozostałe obiekty, wchodzące w skład obszaru, obejmują swymi granicami bardzo rzadkie w krajobrazie Kurpiowszczyzny i Kolneńszczyzny siedliska torfowisk przejściowych (7140-1) oraz borów bagiennych (91D0-2) (Dudziec 1936, Faliński 1965), w tym największy na terenie Puszczy Kurpiowskiej kompleks torfowisk wysokich w rezerwacie Łokieć (Sokołowski 2006). Pierwszą grupę siedlisk reprezentują:

- z wolna zarastające sosną i brzozą zagłębienie nieopodal miejscowości Ruchółek, porośnięte przez *Carex rostrata*, *C. nigra*, *Menyanthes trifoliata*, a w niektórych miejscach zdominowane przez gatunki wysockotorfowiskowe: *Eriophorum vaginatum*, *Oxycoccus palustris* i *Andromeda polifolia*.

- dobrze uwilgotnione zagłębienie bezodpływowe koło miejscowości Poryte (gm. Stawiski) z torfowiskiem przejściowym (7140-1) zdominowanym przez *Comarum palustre*, *Lysimachia thyrsiflora* i *Thelypteris palustris*; miejscami widoczna silna ekspansja brzozy i wierzb, formujących inicjalne stadium sosnowo-brzozowego lasu bagiennego (91D0-6),

- rozległe zagłębienie wytopiskowe koło wsi Bronaki-Olki (gm. Jedwabne) z torfowiskiem przejściowym (7140-1) z udziałem *Dactylorhiza maculata* i *Valeriana dioica* oraz torfowiskiem wysokim (7110), w partiach środkowych przechodzącym w bór bagienno (91D0-2); obiekt z licznymi zarastającymi torfiankami oraz świeżymi śladami działalności bobrów,

- "pojeziorne" torfowisko przejściowe nieopodal wsi Niksowizna (gm. Kolno) z szuwarami niskoturzykowymi (7140-1).

Stosunkowo dobrze zachowane torfowiska wysokie zachowały się w rezerwacie przyrody Łokieć, położonym na terenie Leśnictwa Dobrylas w Nadleśnictwie Nowogród. Na jego obszarze występują trzy obniżenia bezodpływowe o łącznej powierzchni około 8 ha wypełnione torfem wysokim i porośnięte inicjalną postacią sosnowego boru bagiennego *Vaccinio uliginosi*-*Pinetum ledetosum* (91D0-2).

Poszczególne obiekty wchodzące w skład obszaru Mokradła Kurpiowskie i Kolneńskie odgrywają w rolniczym krajobrazie tej części Polski rolę refugium gatunków związanych z terenami bagiennymi i torfowiskowymi. Na wysokie walory przyrodnicze obszaru wpływa znaczne, wewnętrzne zróżnicowanie siedliskowe na stosunkowo niewielkiej powierzchni, jak i rzadkość tego typu elementów w krajobrazie Wysoczyzny Kolneńskiej i Równiny Kurpiowskiej. Stwierdzono tu 10 typów (wraz ze zróżnicowaniem na podtypy) siedlisk przyrodniczych. Niektóre z nich należą do siedlisk rzadkich na terenie obu mezoregionów (zwłaszcza bory bagienne 91D0-2, sosnowo-brzozowy las bagienno 91D0-6), a niektóre są rzadko spotykane w całej północno-wschodniej Polski (jak doskonale tu zachowane torfowiska przepływowe 7230-3). Znajduje się tu także, największy w Puszczy Kurpiowskiej kompleks torfowisk wysokich. Wśród licznych gatunków płazów występuje kumak nizinny *Bombina orientalis* (1188) - gatunek wymieniony w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. W trakcie prac terenowych zaobserwowano ponadto występowanie kilku gatunków ptaków wymienionych w I Załączniku Dyrektywy Rady 79/409/EWG, m.in. żurawia *Grus grus* (A127), bociana czarnego *Ciconia nigra* (A030), łabędzia niemego *Cygnus olor* (A036), czapli siwej *Ardea cinerea* (A028) oraz dzięcioła czarnego *Dryocopus martius* (A236). Obszar jest ostoją 8 gatunków uwzględnionych w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin (Kaśmieraczakowa, Zarzycki 2001), w Czerwonej Liście Roślin i Grzybów Polski (Mirek i in. 2006) lub też Czerwonej Liście Mchów Zagrożonych w Polsce (Ochyra 1992). Rosną tu również 22 gatunki objęte ochroną ścisłą w Polsce i rzadkie w północno-wschodnim regionie.

Na terenie obszaru od 28.05.2020 r. obowiązuje Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 27 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie PLH200020 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2020 poz. 2559).

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 - PLH200024 Ostoja Narwiańska

W powiecie łomżyńskim obszar ten położony jest na terenie gmin: Miastkowo (wiejska), Piątnica (wiejska), Nowogród (miejsko-wiejska), Wizna (wiejska), Łomża (wiejska) i Zbójna (wiejska).

Zgodnie ze standardowym formularzem danych Narew jest największą rzeką północno-wschodniej Polski. Jej źródła znajdują się na terenie Białorusi w kompleksie torfowisk Dzikie Błoto. Odcinek doliny od źródeł do ujścia Biebrzy określa się terminem Dolina Górnej Narwi, natomiast odcinek poniżej Kotliny Biebrzańskiej wyróżnia się jako Dolinę Dolnej Narwi (Kondracki, 1978). Dolina Górnej Narwi jest szerokim obniżeniem terenowym leżącym pomiędzy Wysoczyzną Białostocką, Równiną Bielską i Wysoczyzną Wysokomazowiecką. Od źródeł do Surazza rzeka płynie równoleżnikowo, pod Surazem

skręca na północ, zatacza wraz z doliną trzy szerokie łuki, po czym ponownie zmienia swój bieg na równoleżnikowy i wkracza do Kotliny Biebrzańskiej. Poniżej Wizny dolina zatacza szeroki łuk i zmienia kierunek a północny, by poniżej Nowogrodu zmienić ostatecznie bieg na południowo-zachodni. Ostoja Narwiańska obejmuje przeważającą część dna i zboczy doliny Narwi na odcinku pomiędzy ujściem Supraśli na wschodzie i ujściem Szkwy na zachodzie.

Dolina Narwi należy do nielicznych w kraju dolin cechujących się mało zmienionym systemem rzeczny z licznymi meandrami i starorzeczami. Rezultatem zachowania naturalnego reżimu rzeczno są coroczne zalewy obejmujące znaczne partie doliny. Dynamika zalewów rzecznych odgrywa wielką rolę w kształtowaniu i utrzymaniu różnorodności siedlisk hydrogeniczych (lotycznych i lenitycznych) oraz semihydrogeniczych, reprezentujących różne stadia rozwojowe i sukcesyjne, zależne od natężenia czynników naturalnych oraz antropogenicznych. Znaczenie doliny Narwi jako ostoi Natura 2000 wynika z dużego zróżnicowania przyrodniczego, w tym obecności wielu typów siedlisk, reprezentowanych w niektórych przypadkach przez kilka podtypów. Wiele z nich występuje w postaci reprezentatywnych, doskonale zachowanych i wielkopowierzchniowych płatów, które są już rzadko spotykane i często niedostatecznie chronione w obrębie innych obszarów sieci Natura 2000 w Polsce północno-wschodniej. Należy do nich zaliczyć w pierwszej kolejności starorzecza, jałowczyska oraz murawy napiaskowe i kserotermiczne, a także różne typy łąk oraz dąbrowy świetliste. Dolina Narwi pełni również istotną funkcję korytarza ekologicznego i refugium gatunków związanych z ekosystemami nieleśnymi w rolniczym krajobrazie Niziny Północnopodlaskiej i Północnomazowieckiej. W ostoi odnotowano obecność 18 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Licznie występują starorzecza we wszystkich stadiach rozwoju: od połączonych jeszcze z nurtem rzeki do wypłyconych i okresowo wysychających. Wody i mokradła doliny Narwi są siedliskiem trzynastu gatunków płazów, w tym kumaka nizinnego *Bombina orientalis* i traszki grzebieniastej *Triturus cristatus*. Stwierdzono tu występowanie żółwia błotnego *Emys orbicularis* oraz pięciu gatunków ryb wymienionych w Załączniku do Dyrektywy Siedliskowej - m.in. minoga ukraińskiego *Eudontomyzon mariae*, bolenia *Aspius aspius*, piskorza *Misgurnus fossilis* i różanki *Rhodeus sericeus* *amarus* (1134) (= 5339, *Rhodeus amarus*). Dużą i stabilną populację tworzy bóbr *Castor fiber*, dość częsta jest także wydra *Lutra lutra*. Największy udział powierzchniowy w ostoi mają bogate florystycznie ekstensywnie użytkowane łąki świeże i wilgotne z występującymi lokalnie płatami łąk selernicowych zajmujących silniej uwodnione obniżenia terenu. Dolina Narwi pełni kluczową rolę jako ostoja ciepłolubnych, śródlądowych muraw napiaskowych (6120) i muraw kserotermicznych (6210-3) w północno-wschodniej Polsce. Zbiorowiska te jednak ze względu na suboptymalne warunki klimatyczne występują tu w postaci zubożałej. Murawy mają wyraźnie antropogeniczny charakter, a czynnikiem powodującym ich powstanie i stabilizację jest ekstensywny wypas, który jest dominującym sposobem użytkowania

terenu w dolinie. Dzięki wypasowi zbiorowiska murawowe mają, w odróżnieniu od wielu innych regionów Polski, stabilny charakter, a ich perspektywy ochrony są bardzo dobre. Szczególnie bogate florystycznie płaty muraw występują na zboczach doliny na odcinku przełomowym pomiędzy Pniewem i Łomżą oraz w dolnie poniżej Nowogrodu. Wyżej położone i suchsze, wypasane fragmenty tarasu zalewowego i nadzalewowego zajmują jałowczyska (5130) z wrzosem, macierzanką piaskową, rozchodnikiem ostrym i kocanką piaskową. Ich najrozleglejsze płaty znajdują się przy ujściu Nereśli pod Tykocinem. Duże powierzchnie zarośli jałowcowych spotyka się również w okolicach Czartorii pod Nowogrodem, aczkolwiek występują tam w mozaice z ciepłolubnymi murawami napiaskowymi i szczytlichowymi na wydmach. Niewielkie powierzchnie doliny zajmują zbiorowiska leśne: łęgi i grądy; część z nich jest silnie zdegradowana na skutek wypasu i pozyskiwania drewna. Na wyżej położonych fragmentach tarasu nadzalewowego i na stokach doliny miejscami występują świetliste dąbrowy oraz płaty grądów. Zbiorowiska leśne, zwłaszcza dąbrowy są niejednokrotnie w znacznym stopniu przekształcone, co przejawia się w rozdrobnieniu płatów i ich zubożeniu florystycznym. Tym niemniej należą one do najlepiej zachowanych zbiorowisk tego typu północno-wschodniej części kraju. Na okrajkach dąbrów, m.in. na południowych obrzeżach kompleksu leśnego chronionego w rezerwacie Rycerski Kierz (na W od Łomży) występuje leniec bezpodkwiatkowy *Thesium ebracteatum* - gatunek z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Dolina Narwi pełni rolę ostoji różnorodności florystycznej o znaczeniu co najmniej krajowym. Występuje tu 14 gatunków z PCKL i/lub PCKR, m.in. uważane do niedawna za wymarłe storczyk cuchnący *Orchis coriophora* i pszeniec grzebieniasty *Melampyrum cristatum*, a także czarcikęsik Kluka *Succisa inflexa*, goryczuszka błotna *Gentianella uliginosa*, podejźrzon rutolistny *Botrychium multifidum*, kosaciec syberyjski *Iris sibirica*, pięciornik skalny *Potentilla rupestris*.

Na terenie obszaru od 13.12.2013 r. obowiązuje Zarządzenie nr 25/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 9 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Narwiańska PLH200024 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2013 poz. 4473).

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 - PLH200008 Dolina Biebrzy

W powiecie łomżyńskim obszar ten położony jest na terenie gmin: Wizna (wiejska) i Jedwabne (miejsko-wiejska).

Zgodnie ze standardowym formularzem danych Dolina Biebrzy to szerokie, płaskie obniżenie terenu wypełnione torfem, położone od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów poniżej sąsiadujących wysoczyzn: Grodzieńskiej, Sokólskiej, Goniądzkiej, Wysokomazowieckiej i Kolneńskiej. Dolinę otaczają wysoczyzny morenowe, z wyjątkiem

północy i północnego wschodu, gdzie wchodzi do niej sandry: Augustowski, Rajgrodzki i Etcki. Wyróżnia się w niej trzy niższe jednostki geomorfologiczne zwane basenami: północny - obejmujący dolinę na wschód od Sztabina, środkowy - od Sztabina do Osowca i trzeci, południowy - od Osowca do ujścia Biebrzy do Narwi. Baseny rozdzielone są przewężeniami doliny o szerokości ok. 1 km. Obszar obejmuje także Basen Wizny. Dominującymi siedliskami w obszarze są siedliska mokradłowe: zalewane wodami rzeczными lub podtapiane wodami podziemnymi torfowiska niskie ze zbiorowiskami turzycowymi i turzycowo-mszystymi, corocznie zalewane wodami rzeczными mułowisk i torfowiska porośnięte szuwarami właściwymi, bagienne olsy, okresowo zalewane przyrzeczne równiny madowe oraz odwodnione i zagospodarowane torfowiska ze zbiorowiskami łąkowymi.

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 - PLB140014 Dolina Dolnej Narwi

W powiecie łomżyńskim obszar ten położony jest na terenie gmin: Miastkowo (wiejska), Piątnica (wiejska), Nowogród (miejsko-wiejska), Łomża (wiejska) i Zbójna (wiejska).

Zgodnie ze standardowym formularzem danych obszar leży na Nizinie Północnomazowieckiej pomiędzy Łomżą a Pułtuskim - długości nurtu rzeki wynosi ok. 140 km, a szerokość doliny zmienia się w zakresie 1,5-7 km. Niemal na całym odcinku rzeka silnie meandruje. Brzegi rzeki są generalnie strome, szerokość nurtu wynosi 80-100 m, występują tu wypłylenia i łachy, liczne są starorzecza. W dolinie występują zadrzewienia wierzbowe i olchowe oraz niewielkie połacie borów sosnowych. Obszary leśne są poprzekłatanne terenami otwartymi, na których dominują pastwiska.

Występuje co najmniej 35 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasie, 19 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Bardzo ważna ostoją ptaków wodno-błotnych, szczególnie w okresie lęgowym. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C3, C6) następujących gatunków ptaków: batalion (PCK), błotniak łąkowy, dubelt (PCK), kraska (PCK), krwawodziób, kulikwielki (PCK), kulon (PCK), łabędź krzykliwy, rybitwa białoczelna (PCK), rybitwa czarna, rybitwarzeczna, rycyk, sieweczka rzeczna, sowa błotna (PCK), zimorodek. W okresie wędrówek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego (C3) bataliona oraz stosunkowo duże koncentracje (C7) osiąga rybitwa białoskrzydła.

Na terenie obszaru od 30.04.2014 r. obowiązuje Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku; Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowisk w Warszawie z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi PLB140014 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2014 poz.1763), zmienione Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska

w Białymstoku z dnia 10 lutego 2015 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi PLB140014 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2015 poz.480) oraz Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 25 maja 2016 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi PLB140014 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2016 poz.2300).

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 - PLB200008 Przełomowa Dolina Narwi

W powiecie łomżyńskim obszar ten położony jest na terenie gmin: Piątnica (wiejska), Wizna (wiejska) i Łomża (wiejska).

Zgodnie ze standardowym formularzem danych Ostoja obejmuje 16 km odcinek rzeki Narwi między miejscowościami Bronowo i Piątnica oraz jej bogato urzeźbioną strefę krawędziową. Dolina rzeki zwęża się na tym odcinku od kilku kilometrów do maksymalnie 1200 m w rejonie Łomży. Dolina ma podłoże głównie mineralne, miejscami duże fragmenty podłoża torfowego. Narew płynie na tym odcinku nieuregulowanym korytem, tworząc liczne meandry, starorzecza i rozgałęzienia, które wraz z dopływami i rowami składają się na skomplikowaną sieć wodną. Na charakter terenu, układ gleb i bogatą roślinność silnie wpływają coroczne wylewy Narwi. Szata roślinna ostoi jest bardzo urozmaicona; obok siebie występuje tu roślinność wodna, szuwarowa, łąkowa, zbiorowiska turzycowo-mszyste, a także murawy napiaskowe i kserotermiczne. Wyrażna jest specyficzna strefowość roślinności w poprzek doliny. Większe obszary leśne, o charakterze olsów i łęgów, spotyka się tylko we wschodniej części omawianego terenu. Na stokach doliny występują miejscami świetliste dąbrowy, a nad nimi płaty grądów.

Dla obszaru Natura 2000 procedowana jest zmiana granic obszaru.

Zgodnie ze standardowym formularzem danych w Ostoi występuje co najmniej 40 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 20 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Stwierdzono tu występowanie 178 gatunków ptaków, w tym co najmniej 125 lęgowych; ważna ostoja lęgowych bataliona, dubelta (powyżej 2% populacji krajowej) oraz wodniczki. Obszar własny dla migrujących ptaków w okresie wiosennym, szczególnie dla bataliona (>5000i). W okresie lęgowym obszar zasiedla dubelt (PCK) - około 4% populacji krajowej (C6), batalion (PCK) i rybitwa białoskrzydła (PCK) - co najmniej 2%-3% populacji krajowej (C6, C3), krwawodziób - 1,5%-2% populacji krajowej (C3), wodniczka (PCK) - powyżej 1% populacji krajowej (C6) oraz rożeniec (PCK), płaskonos, sowa błotna (PCK), rycyk i rybitwa czarna - co najmniej 1% populacji krajowej

(C3, C6). Stosunkowo licznie (C7) występują: podróżniczek (PCK) i strumieniówka. W 1993 r. na obszarze gnieździł się jeszcze kulon, którego gniazdowanie nie zostało później potwierdzone. W okresie wędrówek występuje batalion w koncentracjach do 5000 osobników (C7). Choć liczba par lęgowych bociana białego w obszarze Natura 2000 Przełomowa Dolina Narwi nie stanowi co najmniej 1% krajowej populacji, osiąga ona jedno z najwyższych zagęszczeń w kraju (66,7 par/100 km²), Należy ono również do jednego z najwyższych zagęszczeń par lęgowych rejestrowanych obecnie w obszarach Natura 2000 w Polsce. Populacja bociana białego na obszarze Natura 2000 Przełomowa Dolina Narwi jest dobrze zachowana, z uwagi na wyjątkowo korzystne cechy troficzne siedliska, na których występuje. Nieuregulowana dolina rzeki Narew charakteryzuje się ekstensywnym rolnictwem, które w połączeniu z korzystnymi warunkami siedliskowymi, licznymi starorzeczami stanowiącymi miejsca rozrodu płazów, stanowi o zasobności żerowiska wpływającej na stabilność reprodukcyjną populacji i wysokie parametry rozrodu.

Na terenie obszaru od 26.01.2011 r. obowiązuje Uchwała nr III/20/11 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2011 nr 23 poz. 334).

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 - PLB200005 Bagno Wizna

W powiecie łomżyńskim obszar ten położony jest na terenie gmin: Wizna (wiejska) i Łomża (wiejska).

Zgodnie ze standardowym formularzem danych Ostoja obejmuje duże torfowisko niskie o nazwie Bagno Wizna. Stanowi ono czwartą, najbardziej na południe wysuniętą część Kotliny Biebrzańskiej. Od Bagien Biebrzańskich oddziela je stożek napływowy rzeki Narwi. Od północnego zachodu ostoja sąsiaduje z Wysoczyzną Kolneńską, a od południa i wschodu z Wysoczyzną Wysokomazowiecką. Bagno Wizna stanowi rozległe, szerokie na 10 km, płaskie i w większości silnie zatorfione obniżenie terenu, którego północnymi obrzeżami płynie Narew. Hydrologicznie Bagno Wizna dzieli się na dwie części: madową dolinę Narwi, kształtowaną przez rzeczne wody zalewowe i drugą część torfowiskową, która została ukształtowana w warunkach silnego podsiąkania wód podziemnych napływających do kotliny z otaczających ją wysoczyzn. Torfowiska niskie zajmują ok. 70% powierzchni ostoi. Zostały w całości zmeliorowane w latach 60-tych ubiegłego wieku na potrzeby rolnictwa. Zachodnia jej część jest regularnie zalewana wodami rzecznyymi. Dominują tu zbiorowiska turzycowe, a na obrzeżach występują zbiorowiska wysokich ziółorośli. Torfowiska niezalewane są porośnięte głównie trawami, lokalnie z większą domieszką turzyc i ziółorośli. Większość otwartych środowisk Bagna Wizna jest

użytkowana rolniczo. W dolinie madowej i na torfowisku są to łąki kośne i pastwiska, a na mineralnych wniesieniach - pola uprawne. Dominują w nich drzewostany olszowe i brzożowe w średnich klasach wieku. Osadnictwo wewnątrz Bagna Wizna jest słabo rozwinięte.

W ostoi Bagno Wizna stwierdzono występowanie co najmniej 37 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebności 9 gatunków mieszczą się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków wprowadzonych przez BirdLife International. Ponadto 17 z wymienionych gatunków zostało zamieszczonych na liście ptaków zagrożonych w Polskiej czerwonej księdze zwierząt. Bagno Wizna jest jedną z 10 najważniejszych ostoi błotniaka łąkowego, kropiatki, derkacza, bataliona, dubelta, rybitwy białoczelnej, rybitwy białowąsej i rybitwy czarnej oraz wodniczki.

Na terenie obszaru od 23.12.2013 r. obowiązuje Zarządzenie nr 26/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Bagno Wizna PLB200005 zmienione Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 5 grudnia 2018 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Bagno Wizna PLB200005 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2018 poz. 4892).

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 - PLB200006 Ostoja Biebrzańska

W powiecie łomżyńskim obszar ten położony jest na terenie gmin: Wizna (wiejska) i Jedwabne (miejsko-wiejska).

Zgodnie ze standardowym formularzem danych Ostoja Dolina Biebrzy położona jest w Kotlinie Biebrzańskiej na obszarze Niziny Północnopodlaskiej. Stanowi ona rozległe, zatorfione obniżenie terenu, otoczone wysoczyznami morenowymi i równinami sandrowymi. Jest to obecnie największy kompleks dobrze zachowanych torfowisk niskich w Europie środkowej. Ostoja obejmuje obszar od ujścia Sidry po Narew. W Dolinie Biebrzy wyróżnia się trzy baseny - górny (powyżej Rutkowszczyzny), środkowy (między Rutkowszczyzną a Osowcem) oraz dolny (między Osowcem i ujściem Biebrzy do Narwi). Główną rzeką ostoi jest Biebrza. Większe jej dopływy to: Sidra, Netta z kanałem Augustowskim, Brzozówka, Etk z Jegrzną i Wissa. Biebrza i dolne odcinki jej dopływów regularnie wylewają w okresie wiosennym z czym związany jest strefowy układ roślinności, szczególnie dobrze widoczny w basenie dolnym. lasy zajmują tu ok. ¼ powierzchni ostoi, rosną zarówno na gruntach podmokłych (olsy porzeczkowe i torfowcowe, łęgolszowo-jesionowy czy bór bagienny), jak też na gruntach mineralnych

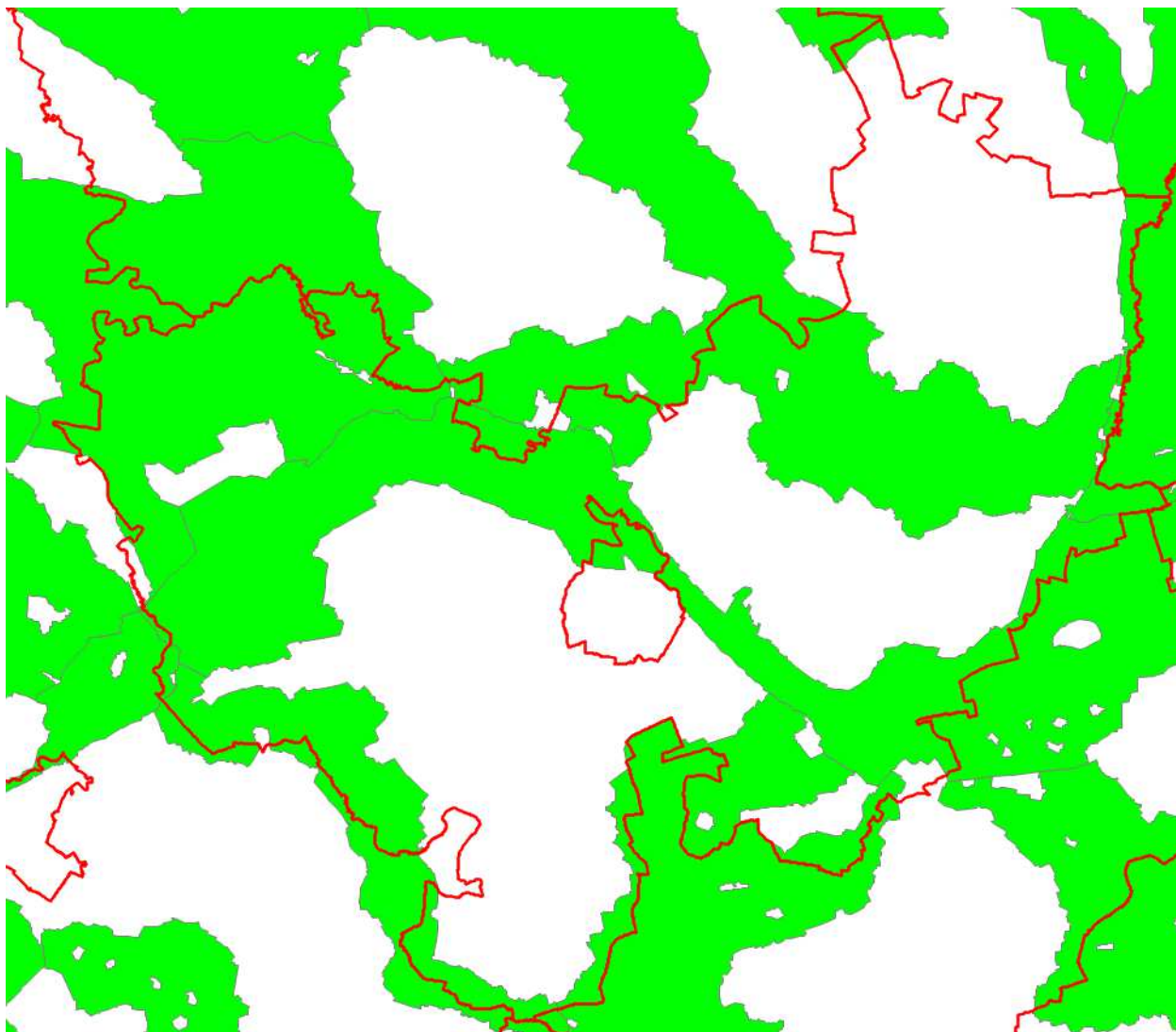
(bory i grądy). Na całym terenie ostoi występują różne zarośla wierzbowe, w tym wierzby lapońskiej i brzozy niskiej.

W ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 43 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebności 19 gatunków mieszczą się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków wprowadzonych przez BirdLife International. Ponadto 25 gatunków zostało zamieszczonych w Polskiej czerwonej księdze zwierząt.

Ostoja Biebrzańska jest najważniejszą w Polsce i Unii Europejskiej ostoją wodniczki i orlika grubodziobego. Największa liczebność w Polsce i jedna z największych w Unii Europejskiej, osiągają ponadto: błotniak stawowy, cietrzew, derkacz, dubelt, uszatka błotna, kropiatka, rybitwa czarna i rybitwa białoskrzydła (w lata o wysokim poziomie wody). Bardzo ważna ostoja ptaków drapieżnych (kania ruda, kania czarna, bielik, błotniak zbożowy, gadożer, orzeł przedni i orzełek).

Zgodnie z danymi Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska na obszarze powiatu łomżyńskiego przebiegają następujące korytarze ekologiczne:

- Dolina Biebrzy - Puszcza Piska korytarz środkowy - KPn-1B,
- Bagna Biebrzańskie - GKPN-1,
- Dolina Biebrzy - Puszcza Piska korytarz południowy - GKPN-1C,
- Dolina Środkowej Narwi - GKPN-23C,
- Kurpie Wschodnie - GKPN-8B,
- Czerwony Bor - GKPN-5A,
- Dolina rzeki Ruz - GKPN-5B,
- Dolina Środkowej Narwi - GKPN-23.

Ryc. 28. Korytarze ekologiczne na obszarze powiatu łomżyńskiego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z IBS w Białowieży.

4.10. Zagrożenia poważnymi awariami

Zgodnie z „Informacją Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 r.” awarie zagrażające środowisku na terenie powiatu łomżyńskiego, mogą nastąpić zarówno w obiektach przemysłowych zlokalizowanych na terenie powiatu ziemskiego oraz poza nim -szczególnie na terenie Łomży. Zagrożenia takie mogą również powstać w wyniku wypadków kolejowych i drogowych z udziałem cystern i autocystern przewożących materiały niebezpieczne, a także na skutek rozszczelnień rurociągów transportujących gaz ziemny.

Delegatura WIOŚ w Łomży prowadzi "Rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii". W rejestrze tym znajdują się aktualnie trzy jednostki położone na terenie powiatu:

- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Piątnicy (amoniak w instalacji chłodniczej - ok. 5 Mg, kwas azotowy -ok. 3 Mg, wodorotlenek sodu -ok. 10 Mg) - Podstawowym źródłem zagrożenia jest amoniakalna instalacja chłodnicza. W przypadku wystąpienia awarii z udziałem amoniaku, w zależności od jej miejsca oraz wielkości emisji, może nastąpić zanieczyszczenie powietrza, w stopniu stwarzającym zagrożenie dla ludności, również poza granicami zakładu. Zagrożenie to jest poważne ze względu na znaczną gęstość zaludnienia w sąsiedztwie zakładu, szczególnie od strony północnej i wschodniej. Awaria związana z uwolnieniem się kwasu azotowego lub wodorotlenku sodu może spowodować zanieczyszczenie gleby i wód podziemnych, a w przypadku przedostania się tych substancji do kanalizacji deszczowej, także wód rzeki Narwi. W 2015 roku Delegatura WIOŚ w Łomży prowadziła kontrolę kompleksową obejmującą zagadnienia ujęte w pozwoleniu zintegrowanym. W 2017 roku zakład nie był kontrolowany w tym zakresie,
- „SCANDIC FOOD” Sp. z o.o. w Warszawie, Zakład w Chojnach Starych (amoniak w instalacji chłodniczej - ok. 4000 kg) - Podstawowym źródłem zagrożenia jest amoniakalna instalacja chłodnicza. W przypadku wystąpienia awarii z udziałem amoniaku, w zależności od jej miejsca oraz wielkości emisji, może nastąpić zanieczyszczenie powietrza, również poza granicami zakładu, co może stanowić zagrożenie dla mieszkańców wsi Chojny Stare. W 2017 roku zakładu nie kontrolowano w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom,
- AXO Daniel Bałdyga Chłodnia w Jeziorku (amoniak w instalacji chłodniczej - ok. 4000 kg - ilość max. 5 Mg) - Podstawowym źródłem zagrożenia jest amoniakalna instalacja chłodnicza. W przypadku wystąpienia awarii z udziałem amoniaku, w zależności od jej miejsca oraz wielkości emisji, może nastąpić zanieczyszczenie powietrza, poza granicami zakładu, co może spowodować zagrożenie dla mieszkańców wsi Jeziorko (200 m od zwartej zabudowy), a szczególnie mieszkańców najbliższego położonego gospodarstwa (ok. 50m). Kontrolę w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom przeprowadzono w dniach 30-31.03.2015 roku. Kontrola objęła lata 2013-2014. Chłodnia posiada system sygnalizacji amoniaku (SSA), posiadający przegląd okresowy z dnia 05.01.2015r. Wynik prób pozytywny. W wyniku kontroli nieprawidłowości nie stwierdzono. W 2017 roku podmiot nie był kontrolowany w tym zakresie.

Na terenie Powiatu Łomżyńskiego znajduje się również instalacja do uboju zwierząt o zdolności produkcyjnej ponad 50 ton tusz na dobę - Ubojnia Zwierząt Robert Rytel w miejscowości Podgórze, gm. Łomża. Od kilku lat zakład ten systematycznie się rozbudowuje, a w 2017 r. uzyskał pozwolenie zintegrowane. W instalacji wykorzystywane i magazynowane są następujące substancje powodujące ryzyko:

a) substancje wykorzystywane w instalacji chłodniczej:

- amoniak bezwodny NH_3 - jako główny czynnik chłodniczy - maksymalna ilość amoniaku w instalacji - 8334 kg;
- glikol etylenowy $\text{C}_2\text{H}_6\text{O}_2$ - jako czynnik pośredni - maksymalna ilość glikolu etylenowego w instalacji - 6000 kg = ok. 5600 dm³;

b) gaz opałowy - opał kotła gazowego- skroplony gaz ziemny LNG (powyżej 90% CH_4) - maksymalna ilość skroplonego gazu LNG w zbiorniku - 60 m³;

c) gaz technologiczny - stosowany do oształmiania zwierząt - dwutlenek węgla CO_2 - maksymalna ilość skroplonego, schłodzonego dwutlenku węgla w zbiorniku - 20 090 dm³.

Zgodnie z „Informacją Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 r.” w zakładach przemysłowych leżących na terenie powiatu łomżyńskiego nie stwierdzono w 2017 roku zdarzeń o charakterze poważnych awarii.

Poważne źródło zagrożenia na terenie powiatu łomżyńskiego, oceniane nawet na większe niż pochodzące od obiektów stacjonarnych, mogą stwarzać katastrofy kolejowe oraz wypadki drogowe środków transportu, przewożących materiały niebezpieczne. Szczególnie groźne są awarie w rejonach przepraw mostowych na trasach drogowych i kolejowych, ponieważ grożą one bezpośrednim skażeniem rzek. Przez teren powiatu łomżyńskiego wiodą trasy tranzytowe prowadzące ruch, w dużej mierze pojazdów ciężkich, w stronę granicy wschodniej.

Według „Informacji Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 r.” inspekcja WIOŚ corocznie uczestniczy w kontroli przewozów substancji niebezpiecznych prowadzonych na drogach woj. podlaskiego przez Policję i Inspekcję Transportu Drogowego. W 2017 roku w powiecie łomżyńskim nie notowano zdarzeń o charakterze poważnych awarii związanych z transportem drogowym.

Do źródeł zagrożenia na terenie powiatu łomżyńskiego należy zaliczyć gazociągi tranzytowe oraz sieci i instalacje gazowe - gazociąg tranzytowy Wyszków - Białystok

z odgałęzieniem do Łomży trasa - Zambrów - Puchały - Łomża. Powiat łomżyński należy do nielicznych powiatów w województwie podlaskim, który posiada podłączenie do sieci gazowej. Długość czynnej sieci gazowej w kolejnych latach powoli wzrasta. Zgodnie z „Informacją Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2017 r.” w powiecie łomżyńskim nie notowano w 2017 r. zdarzeń o charakterze poważnych awarii związanych z siecią gazową.

4.11. Podsumowanie stanu obecnego

4.11.1. Ocena realizacji dotychczasowego Programu Ochrony Środowiska

Stopień realizacji dotychczasowego „Programu ochrony środowiska powiatu łomżyńskiego na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024” został opracowany w oparciu o materiały nadesłane z gmin oraz ze Starostwa Powiatowego w Łomży.

Tab. 11. Stopień realizacji zaplanowanych przez starostwo powiatowe zadań własnych na terenie powiatu łomżyńskiego w latach 2017-2020

Obszar interwencji	Nazwa zaplanowanego zadania	Sposób i termin realizacji	Koszty przedsięwzięcia (zł)	Źródła finansowania
GOSPODAROWANIE WODAMI	Doskonalenie nadzoru nad przestrzeganiem ustaleń zawartych w decyzjach dotyczących ustanowienia stref ochronnych ujęć wody	Nie doskonalono nadzoru nad przestrzeganiem ustaleń zawartych w decyzjach dotyczących ustanowienia stref ochronnych ujęć wody ponieważ od kompetencji odnośnie wydawania pozwoleń wodnoprawnych i ustanawiania stref ochronnych ujęć przeszły do Wód Polskich i Wojewody	-	-
OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA, ZAGROŻENIA HAŁASEM, POLE ELEKTROMAGNETYCZNE, GOSPODAROWANIE WODAMI, GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA, ZASOBY GEOLOGICZNE,	Wspomaganie prowadzenia edukacji ekologicznej przez samorządy, lokalne organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie - konkursy ekologiczne, akcje „Sprzątanie Świata”	Sprzątanie świata pod patronatem Fundacji Nasza Ziemia	2017 - 2 999,99zł 2018 - 2 762,09zł 2019 - 3 397,53zł	Środki własne
		Realizacja zadania publicznego „Dzień Ziół Narwiańskich” przez fundację Sztuk i Dialogu	Dotacja zadania publicznego w kwocie: 2017 r. - 1800 zł 2018 r. - 2000 zł 2019 r. - 1500 zł	Środki własne

Obszar interwencji	Nazwa zaplanowanego zadania	Sposób i termin realizacji	Koszty przedsięwzięcia (zł)	Źródła finansowania
GLEBY, GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW, ZASOBY PRZYRODNICZE, ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI		NATURA-Inie LOKALNIE http://naturalnie.powiatlomzynski.pl/	Całkowity koszt kwalifikowany: 129 536,85 zł	Operacja współfinansowana ze środków UE w ramach Schematu II Pomocy technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Środki własne: 3613,30 zł
		Patronat konferencji naukowej pt. „Rolnictwo przyjazne środowisku” organizowanej przez Wyższą Szkołę Agrobiznesu w Łomży 24-25.05.2017 r.	-	-
ZASOBY PRZYRODNICZE	Propagowanie modelu trwałego i zrównoważonego rozwoju poprzez upowszechnianie informacji na rzecz aktywnej ochrony środowiska	Nie realizowano zadań	-	-
OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA, ZAGROŻENIA HAŁASEM, POLE ELEKTROMAGNETYCZNE, GOSPODAROWANIE WODAMI, GOSPODARKA WODNO- ŚCIEKOWA, ZASOBY GEOLOGICZNE, GLEBY, GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW, ZASOBY PRZYRODNICZE, ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI	Wspieranie szkolnych kół zainteresowań, konkursów ekologicznych, „ekologizacji” obiektów dydaktycznych i otoczenia szkół	Konkurs plastyczny "Kozłek lekarski - niedoceniany przyjaciel" organizowany w ramach zadania "Dzień ziół narwiańskich" dofinansowanego przez Zarząd Województwa Podlaskiego i Powiat Łomżyński - 2019 r.	-	-

Obszar interwencji	Nazwa zaplanowanego zadania	Sposób i termin realizacji	Koszty przedsięwzięcia (zł)	Źródła finansowania
GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW,	Monitoring zlikwidowanego mogiłnika	W latach 2017 - 2020 nie były wykonywane badania wody podziemnej wokół zlikwidowanego mogiłnika Zbójna-Dębiki. Ostatnie badanie przeprowadzone przez WIOŚ w 2016 r. nie wykazały obecności w wodzie DDT. Kolejne badanie planowane jest na rok 2021. (zgodnie z ustaleniami Starostwa Powiatowego w Łomży i WIOŚ badania będą wykonywane co 5 lat).	-	-
ZASOBY PRZYRODNICZE	Opiniowanie pod względem wpływu na środowisko gminnych planów zagospodarowania przestrzennego	Projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego nad rzeką Pisą w obrębie wsi Baliki, Ptaki i Serwatki, gm. Nowogród - opiniowanie w zakresie terenów zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych - 02.2017 r.	-	-
		Projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów eksploatacji kruszywa naturalnego w obrębie wsi Stare Duchny, gm. Śniadowo - 09.2019 r.	-	-

Źródło: opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Łomży.

Poza wyżej wymienionymi zaplanowanymi działaniami w 2018 r. zrealizowano również projekt „Kompleksowa termomodernizacja budynków Starostwa Powiatowego w Łomży z wykorzystaniem OZE”. Wartość inwestycji to 2236694,15 zł (w tym współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej sięgnęło 78% kosztów kwalifikowanych). W ramach projektu dokonano m.in. modernizacji instalacji C.O. , ocieplono stropodach budynku, wymieniono ocieplenie i izolację, została wykonana nowa elewacja na budynku z wcześniejszym dociepleniem ścian, wymieniono otwory okienne i drzwiowe, wymieniono oprawy oświetleniowe na energooszczędne typu LED i grzejniki. Na części budynku Starostwa zamontowanych zostało także około 90 baterii fotowoltaicznych o mocy 28,56 kWp.

W 2020 r. planowana była organizacja drugiej edycji programu NATURA-Inie LOKALNIE pod hasłem: „Życie i praca w zgodzie z naturą”, ale ze względu na stan epidemii COVID-19 na terenie całego kraju realizacja programu nie była możliwa.

Zgodnie z opracowanym w 2019 roku „Raportem z wykonania programu ochrony środowiska dla powiatu łomżyńskiego za lata 2017-2018” w latach 2017-2018 zrealizowano następujące inwestycje i zadania w zakresie ochrony środowiska:

Tab. 12. Zadania zrealizowane w latach 2017-2018.

Obszar interwencji	Zadanie	Koszty inwestycji / dodatkowe informacje
Ochrona jakości powietrza	Monitoring jakości powietrza	-
	Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy Zbójna	-
	Termomodernizacja budynku Starostwa Powiatowego w Łomży	Wartość inwestycji 2.236.694,15 zł
Ochrona jakości powietrza Ochrona przed hałasem	Przebudowa drogi powiatowej nr 1962B w miejscowości Srebrowo, gmina Wizna.	Środki własne Powiatu: 138 468,00 zł Środki Gminy Wizna: 150 273,30 zł Dotacja PROW: 354 352,00 zł
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1889B oraz drogi powiatowej nr 1891B w miejscowości Dobry Las, gmina Zbójna.	Środki własne Powiatu: 238 878,00 zł Środki Gminy Zbójna: 133 502,78 zł Dotacja PROW: 425 013,00 zł
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1935B Stare Krzewo - Nowe Krzewo, gmina Piątnica.	Środki własne Powiatu: 156 326,00 zł Środki Gminy Piątnica: 1 406 927,24 zł
	Remont drogi powiatowej nr 1964B Bożejewo - Janczewo, gmina Wizna.	100 013,76 zł
	Remont drogi powiatowej nr 1931 Stryjaki - Karwowo-Wszebory, gmina Jedwabne.	Środki własne Powiatu: 386 851,96 zł Środki Gminy Jedwabne: 367 305,00 zł Środki z budżetu państwa: 1555 000,00 zł
	Remont nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1939B Wygoda - Wyrzyki, gmina Łomża.	Środki własne Powiatu: 25 636,28 zł
	Remont nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1938B Wygoda - Modzele Wypychy - Zanie, gmina Łomża.	Środki własne Powiatu: 25 636,28 zł
	Remont drogi powiatowej nr 1889B Dębniaki - Dobry Las, gmina Zbójna.	Środki własne Powiatu: 25 636,28 zł
	Remont drogi powiatowej nr 1907B Zbójna- Stanisławowo, gmina Zbójna.	Środki własne Powiatu: 25 636,28 zł
	Remont nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1951B Śniadowo - Zalesie Poczynki, gmina Śniadowo.	Środki własne Powiatu: 17 397,12 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1903B na odcinku Kisielnica - Murawy, gmina Piątnica.	Środki własne Powiatu: 17 307,09 zł Środki Gminy Piątnica: 28 576,84 zł
	Remont drogi powiatowej nr 1910B Miastkowo -Czartoria, gmina Miastkowo	Środki własne Powiatu: 26 484,98 zł

Obszar interwencji	Zadanie	Koszty inwestycji / dodatkowe informacje
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1953B w miejscowości Tarnowo gm. Miastkowo	Środki własne Powiatu: 357 300 zł Środki gminy Miastkowo: 522 700 zł Podlaski instrument wsparcia dróg lokalnych o istotnym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu: 330 000 zł
	Przebudowa i rozbudowa obiektu mostowego JN1 1028662 w m. Dobrzyjałowo wraz z przebudową i rozbudową dojazdów stanowiących drogę powiatową nr 1914B na odcinku Dobrzyjałowo- Pieńki Borowe, gmina Piątnica i Jedwabne	Środki własne Powiatu: 84 747 zł
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1934B Kalinowo-Drozdowo gm. Piątnica	Środki własne Powiatu: 823 823 zł Środki gminy Piątnica: 800 000 zł Rządowy program na rzecz rozwoju oraz konkurencyjności regionów poprzez wsparcie lokalnej infrastruktury drogowej: 1515 269 zł
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1944B na odcinku Jemielite Wypychy - Sierpudy Marki, gmina Śniadowo	Środki własne Powiatu: 388 916 zł Środki gminy Śniadowo: 124 496 zł
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1962B w m. Nietawice, gmina Wizna	Środki własne Powiatu: 264 120 zł Środki gminy Wizna: 262 580 zł
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1907B na odcinku Ruda Osowiecka - Stanisławowo, gmina Zbójna	Środki własne: 241 065 zł Środki gminy Śniadowo: 148 228 zł Program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014-2020: 518 654,00 zł
	Remont skrzyżowania drogi powiatowej nr 1934B z drogą powiatową 1933B gm. Piątnica	Środki własne Powiatu: 8 468 zł Środki gminy Piątnica: 370 000 zł Program na usuwanie skutków klęsk żywiołowych: 1 225 532 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1834B w obrębie m. Trzaski, gm. Przytuły	Środki własne Powiatu: 20 966,38 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1836B na odcinku Wagi-Pieńki Okopne, gm. Przytuły	Środki własne Powiatu: 20 966,38 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1834B w obrębie m. Trzaski, gm. Przytuły.	Środki własne Powiatu: 18 716,69 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1930B na odcinku Borawskie-Witynie, gm. Jedwabne	Środki własne Powiatu: 93 902,44 zł
	Remont chodnika na drodze powiatowej nr 1889B w m. Dobry Las, gm. Zbójna, gm. Jedwabne	Środki własne Powiatu: 17 736,09 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1905B na odcinku Kuzie-Wyk, gm. Zbójna	Środki własne Powiatu: 42 145,26 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1889B na odcinku Dębni-Dobry Las, gm. Zbójna.	Środki własne Powiatu: 83 471,52 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1957B na odcinku Rydzewo-Kuleszka, gm. Miastkowo	Środki własne Powiatu: 15 361,01 zł

Obszar interwencji	Zadanie	Koszty inwestycji / dodatkowe informacje
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1910B na odcinku Miastkowo-Czartoria, gm. Miastkowo	Środki własne Powiatu: 31 283,89 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1900B w obrębie m. Czarnocin, gm. Piątnica	Środki własne Powiatu: 42 145, 26 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1909B w m. Grzymały Nowogrodzkie, gm. Nowogród.	Środki własne Powiatu: 42 145,26 zł
	Remont nawierzchni przed podwójne powierzchniowe utwardzenie drogi powiatowej nr 1912B na odcinku Nowogród-Sławiec	Środki własne Powiatu: 89 982,92 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1963B na odcinku Męczki-Rutki, gm. Wizna.	Środki własne Powiatu: 20 980,38 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1961B na odcinku Wizna-Kotowo Plac, gm. Wizna.	Środki własne Powiatu: 20 980,38 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1948B w m. Łochtynowo, gm. Łomża.	Środki własne Powiatu: 50 960,04 zł
	Remont nawierzchni przez podwójne powierzchniowe utwardzenie miejsc przełomowych drogi powiatowej nr 1938B w obrębie m. Wygoda-Modzele Wypychy, gm. Łomża.	Środki własne Powiatu: 46 001,76 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1937B w obrębie m. Siemień Nadrzeczny, gm. Łomża.	Środki własne Powiatu: 35 993,12 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1937B na odcinkach o dł. ok. 520m oraz 400m w obrębie m. Siemień Nadrzeczny, gm. Łomża.	Środki własne Powiatu: 60 091,56 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1953B na odcinku Szczepankowo- Młynik gm. Śniadowo.	Środki własne Powiatu: 91 329,10 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1955B na odcinku Usnik-Dębowo gm. Śniadowo.	Środki własne: 17 629,56 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1954B na odcinku Szczepankowo- Uśnik gm. Śniadowo.	Środki własne: 50 286,04 zł
	Remont nawierzchni przez podwójne powierzchniowe utwardzenie miejsc przełomowych drogi powiatowej nr 1952B w obrębie m. Truszki, gm. Śniadowo.	Środki własne Powiatu: 12 937,06 zł
	Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1944B w obrębie m. Sierzputy Marki gm. Śniadowo.	Środki własne Powiatu: 30 424,52 zł
	Remont nawierzchni przez potrójne powierzchniowe utwardzenie miejsc przełomowych drogi powiatowej nr 1946B w obrębie m. Wierzbowo-Chomentowo, gm. Śniadowo.	Środki własne Powiatu: 61 699,14 zł
	Remont nawierzchni przez pojedyncze powierzchniowe utwardzenie miejsc przełomowych drogi powiatowej nr 1944B, gm. Śniadowo.	Środki własne Powiatu: 7 476,19 zł
	Remont nawierzchni przez podwójne powierzchniowe utwardzenie miejsc przełomowych drogi powiatowej nr 1951B Śniadowo-Zalesie Wypychy/Poczynki, gm. Śniadowo.	Środki własne Powiatu: 20 227,65 zł
	Remont nawierzchni przez potrójne powierzchniowe utwardzenie drogi powiatowej nr 1959B w obrębie m. Jastrząbka Młoda, gm. Śniadowo	Środki własne Powiatu: 26 541,34 zł
	Przebudowa drogi gminnej w m. Janczewo	-

Obszar interwencji	Zadanie	Koszty inwestycji / dodatkowe informacje
	Przebudowa drogi gminnej Wizna - Ruś	-
	Przebudowa drogi gminnej przy ul. Plac Jana Pawła II Stary Rynek w Jedwabnem	PROW 2014-2020
Ochrona wód, gospodarka wodno-ściekowa	„Przebudowa stacji uzdatniania wody w miejscowościach: Stare Modzele i Podgórze oraz systemu odprowadzania ścieków z oczyszczalni wiejskiej we wsi Mikołajki - na terenie Gminy Łomża" w ramach PRO W na lata 2014-2020	Gmina Łomża
	Uchwalenie przez Gminę Zbójna Wieloletniego Planu Rozwoju i Modernizacji Urzędzeń Wodociągowych dla Gminy Zbójna na lata 2017-2021	-
	Budowa stacji uzdatniania wody na działce nr 138/2 22 oraz 25 we wsi Jezioro, Gmina Piątnica wraz z niezbędną infrastrukturą	-
Ochrona gleb	Prowadzenie działań w zakresie ochrony gleb, melioracji gleb	Właściciele nieruchomości
Zasoby geologiczne	Ochrona kopalin	PIG - PIB
Zapobieganie poważnym awariom	Prowadzenie kontroli i monitoringu	WIOŚ
	Monitoring i naprawa systemu wałów i umocnień	Wody Polskie
Gospodarka odpadami	Prowadzenie systemu odbioru odpadów	Gminy
	Rekultywacja składowiska odpadów w gminie Zbójna	Gmina Zbójna
	Rekultywacja składowiska odpadów w gminie Wizna	Gmina Wizna
	Rekultywacja składowiska odpadów w gminie Śniadowo	Gminy Śniadowo
	Usuwanie i unieszkodliwianie azbestu	Gminy, właściciele nieruchomości
Ochrona zasobów przyrodniczych	Ochrona zadrzewień pielęgnacja	Gminy
	Ochrona zasobów przyrodniczych, ochrona czynna, wykonanie planów zadań ochronnych	RDOŚ w Białymstoku, Biebrzański Park Narodowy, Gminy
	Ochrona zalesień i prowadzenie racjonalnej gospodarki drzewostanem	Właściciele, Nadleśnictwo
	Monitoring powierzchni lasów prywatnych 2017-31038 ha 2018-31022 ha	-
Edukacja	SPRZĄTANIE ŚWIATA-POLSKA 2018, której finał odbył się w dniach 21-23 września 2018 r. pod hasłem; „AKCJA-SEGREGACJA! 2X WIĘCEJ, 2X CZYŚCIEJ". Za pośrednictwem ośmiu gmin powiatu (Śniadowo, Łomża, Zbójna, Miastkowo, Piątnica, Przytuły, Nowogród i Jedwabne), Nadleśnictwa Łomża, Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego, Muzeum Przyrodniczego w Drozdowie oraz Zespołu Szkół w Marianowie w akcji wzięły udział 36 placówki oświatowe z terenu Powiatu oraz Zakład Karny w Czerwonym Borze	Starostwo Powiatowe w Łomży Fundacja Nasza Ziemia
	Piknik Ekologiczny -Gmina Przytuły w ramach projektu współpracy „Odnawialne Źródła Energii Przyszłością Obszaru Lokalnych Grup Działania Gmina Przytuły	-
	Działania edukacyjne prowadzone w zakresie afrykańskiego pomoru świń	Inspektorat Weterynarii

Źródło: „Raport z wykonania programu ochrony środowiska dla powiatu łomżyńskiego za lata 2017-2018”.

Tab. 13. Zrealizowane inwestycje związane z ochroną środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w latach 2019-2020

Inwestycja	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania
Gmina Jedwabne			
Budowa instalacji OZE na potrzeby mieszkańców gminy Jedwabne.	20.04.2018-25.04.2019 (w roku 2018 realizowano montaż instalacji fotowoltaicznych, zaś w roku 2019 realizowano montaż kolektorów słonecznych)	2 006 328,67 (montaż 32 instalacji fotowoltaicznych - 664 079,84; montaż 118 instalacji kolektorów słonecznych - 1 342 248,84)	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego/ środki własne
Przebudowa drogi gminnej 104671B we wsi Kubrzany, gm. Jedwabne (w tym budowa kanału deszczowego)	19.06.2019-30.10.2019 r.	142 812,29 - koszty poniesione na budowę kanału deszczowego	Fundusz Dróg Samorządowych/ Środki własne
Usuwanie wyrobów zawierających azbest terenu gminy Jedwabne	02.01.2020-31.10.2020	43 397,21	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku/środki własne
Usuwanie odpadów z folii rolniczych, siatki i sznurka do owijania balotów, opakowań po nawozach i typu Big Bag	10.10.2019-30.09.2020	82 092,01 (inwestycja w trakcie realizacji koszty mogą ulec zmianie)	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Gmina Łomża			
Zakup pomp (2 szt.) do przepompowni ścieków	2019 wrzesień	14 357,44	ze środków: samorządów
Budowa sieci wodociągowych	-	98 750,17	ze środków: samorządów, zewnętrznych
Zakup dmuchawy bocznokanałowej do ścieków	2020 maj	8 049,26	ze środków: samorządów
Indywidualne wiejskie oczyszczalnie ścieków	2019	ok. 266 000,00	ze środków: mieszkańców
Zakup pomp do kanalizacji ciśnieniowej (15 szt.)	2020 czerwiec	48 339,00	ze środków: samorządów
Stara Łomża przy Szosie ul. Parkowa - Kanalizacja deszczowa długość 346,5 m	odbiór 06.2019r.	1 686 599,01	własne
Stare Kupiski ul. Armii Krajowej - Kanalizacja deszczowa długość 2 130,90 m	odbiór 12.2019r.	6492414,92	ok. 2 700 588,11 FDS
Stare Kupiski ul. Janowska - Kanalizacja deszczowa długość 265,5 m	w trakcie realizacji	szacowane 993 282,85	ok. 519 730,57 FDS
Zawady ul. Konarska, ul. Boczna - Kanalizacja deszczowa długość 675,0 m	w trakcie realizacji	szacowane 2 499 999,99	ok. 1 345 103,58 FDS
Podgórze - budowa zbiornika retencyjnego objętość 390 m ³	realizacja do 12.2020r.	248157,35	własne
Jednaczewo ul. Szkolna, ul. Zielona, ul. Piaskowa - dwa zbiorniki: "górny" 16,8 m x 2,40 m i "dolny" 14,0 m x 4,20	09.2020r. - 09.2021r.	1534913,53	767 456,77 FDS

Inwestycja	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania
Usuwanie odpadów z folii rolniczych siatki i sznurka do owijania balotów i opakowań po nawozach i typu big bag	31.03.2020 - 31.10.2020	76 500,00	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Łomża	21.07.2020 - 31.10.2020	36 361,00	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku
Gmina Miastkowo			
Budowa instalacji fotowoltaicznych i paneli solarnych na budynkach mieszkalnych	2019	162 750	Gmina- 37 300 mieszkańcy- 125 450
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	2019	15 524,98	Gmina- 7 500 mieszkańcy 8 024,98
Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej	2019	213 828,27	Gmina-83 477,80 EFRR-130 350,47
Budowa instalacji fotowoltaicznych i paneli solarnych na budynkach mieszkalnych	2020	200 000	Gmina- 50 000 mieszkańcy- 150 000
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	2020	12 000	Gmina- 6 000 mieszkańcy 6 000
Usuwanie folii rolniczej i innych odpadów rolniczych	2020	42 615	NFOŚ i GW
Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy	2020	46 558,94	WFOŚ i GW- 8 107 gmina- 38 451,94
Gmina Nowogród			
Odnawialne źródła energii dla mieszkańców w gminie Nowogród	2019	1 485 423,56	Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego RPOWP
Gmina Piątnica			
Przywrócenie zdegradowanej świetlicy w Nowym Cydzynie funkcji kulturalnych wraz z zagospodarowaniem terenu - ETAP I	Do 11.2020	276 979,03 (dodatkowo inspektorzy)	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020
Przywrócenie zdegradowanej świetlicy w Nowym Cydzynie funkcji kulturalnych wraz z zagospodarowaniem terenu - ETAP II	Do 01.2021	(w trakcie przetargu) II część zamówienia - 59 998,17	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020
Remont budynku komunalnego przy ul. Stawiskowskiej 12 w Piątnicy Poduchownej - etap I	11.2019	139.900,00 zł	Wkład własny
Termomodernizacja obiektu użyteczności publicznej w gminie Piątnica - szkoła podstawowa w Kisielnicy,	07.2020	409 883,72	Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020
Budowa garażu na potrzeby OSP w miejscowości Drozdowo	03.2020	320 000,00	Wkład własny

Inwestycja	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania
Termomodernizacja obiektu użyteczności publicznej w gminie Piątnica - świetlica wiejska w Kosakach	08.2020	35 079,60	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
Budowa systemu odwodnienia drogi gminnej Nr 105654B wraz z przebudową skrzyżowania z drogą powiatową Nr 1934B w miejscowości Kalinowo.	06.2019	238 151,38	Wkład własny
Przebudowa drogi gminnej nr 105654B Kalinowo-Kalinowo Kolonia do drogi krajowej	07.2019	3.395.999,46	Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Przebudowa ciągów komunikacyjnych dróg gminnych w miejscowości Piątnica Poduchowna. Etap 1. Przebudowa ul. Ogrodowej i ul. Wesolej w miejscowości Piątnica Poduchowna wraz z przebudową skrzyżowania ww. ulic	Do 06.2020 r	1 214 080,81	Fundusz Dróg Samorządowych
Budowa dróg gminnych wewnętrznych w miejscowości Jeziorko gm. Piątnica	Do 06.2020	2 680 412,79	Fundusz Dróg Samorządowych
Przebudowa drogi gminnej nr 104529 B Jurzec - Dobrzyjałowo - Cydzyn na odcinku Nowy Cydzyn - Budy Mikołajka (od skrzyżowania dróg gminnych do skrzyżowania z drogą powiatową nr 1915 B)	10.2020	2 457 556,67	Fundusz Dróg Samorządowych
Zadania remontowe w ramach bieżącego utrzymania dróg, czy też Funduszy Soteckich wsi.	Cały rok	438 449,49 Za 2019 r	Wkład własny
Przebudowa i rozbudowa obiektu mostowego JN101028662 w miejscowości Dobrzyjałowo wraz z przebudową i rozbudową dojazdów stanowiących drogę powiatową nr 1914B na odcinku Dobrzyjałowo - Pieńki Borowe oraz przebudowa i rozbudowa dojazdów stanowiących drogę powiatową nr 1914B na odc. Dobrzyjałowo - Pieńki Borowe w km 1+000,00 do km 2+395,36.	05.2020	Wkład Gminy 1 142 318,00	Zadanie realizowane było w ramach zawartych porozumień pomiędzy Gminą Piątnica a Powiatem Łomżyńskim,
Remont drogi powiatowej nr 1914B Górki - Dobrzyjałowo - Pieńki Borowe - Korytki - Kałmy w obrębie miejscowości Górki-Sypniewo.	01.2020	Wkład Gminy 38 464,00	Zadanie realizowane było w ramach zawartych porozumień pomiędzy Gminą Piątnica a Powiatem Łomżyńskim
Przebudowa drogi gminnej nr 109 671 B ul. Północna w Piątnicy	04.2021	940 503,20	Fundusz Dróg Samorządowych
Przebudowa drogi w m. Piątnica Włościańska do mostu Hubala (projekt)	2020	Wkład gminy 220 000	We współpracy z Powiatem Łomżyńskim
Powierzchniowe utrwalenie na drodze powiatowej w m. Górki Sypniewo	2020	Wkład gminy 135 000	We współpracy z Powiatem Łomżyńskim
Rozbudowa systemu wodno-kanalizacyjnego na terenie Gminy Piątnica w obszarze Aglomeracji Łomża (Kanalizacja w Drozdowie)	08.2019	2 890 000,00	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014- 2020
Modernizacja przepompowni ścieków w Piątnicy Poduchownej	07.2019	127 920,00	Wkład własny

Inwestycja	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania
Budowa odcinka sieci wodociągowej w m. Marianowo (nowe osiedle)	10.2019	131 150,00	Wkład własny
Budowa sieci wodociągowej w m. Piątnica ul. Polna	11.2019	33 800,00	Wkład własny
Zakup dwóch pomp głębinowych do SUW Dobrzyjałowo i Piątnica	09.2019	18 255,35	Wkład własny
Budowa kanału deszczowego fi 400 mm z odgałęzieniem fi 300 mm w Piątnicy Poduchownej	10.2020	71 955,00	Wkład własny
Budowa linii kablowej niskiego napięcia przeznaczonej do zasilania studni głębinowej nr 3 w Piątnicy Poduchownej	Do 31.10.2020	27 404,40	Wkład własny
Usuwanie folii rolniczych i innych odpadów pochodzących z działalności rolniczej na terenie gminy Piątnica	10.2020	70 598,40	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Piątnica w 2020	10.2020	38 235,54	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku
Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Piątnica w 2019	2019	197 443,49	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 Działania 6.1. Efektywny system gospodarowania odpadami
Dofinansowanie do budowy przydomowej czyszczalni ścieków od 2019 r.	Od 2019	2 500,0 zł (kwota dofinansowania)	Wkład własny
Odbiór padłych zwierząt z terenu gminy Piątnica	Zapytanie ofertowe na każdy rok	Od 2019 do 2020 6 912,00	Wkład własny
Akcja sprzątane świata	cykliczna	Ok. 500	Wkład własny
Gmina Przytuły			
Energia odnawialna dla mieszkańców Gminy Przytuły	29.03.2018-30.09.2019	2 237 915,70	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Wagach	18.12.2018-22.06.2020	1 161 530,33	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Usuwanie wyrobów zawierających azbest terenu gminy Przytuły	02.01.2020-31.10.2020	15.026,74	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku/środki własne
Usuwanie odpadów z folii rolniczych, siatki i sznurka do owijania bałotów, opakowań po nawozach i typu Big Bag	10.10.2019-30.09.2020	64 043,10 (inwestycja w trakcie realizacji koszty mogą ulec zmianie)	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Gmina Śniadowo			
Budowa stacji uzdatniania wody w Wierzbowie oraz budowa wodociągowej sieci magistralnej, odcinków wodociągu spinającej istniejącą sieć w Gminie Śniadowo	2018-2019	3 852,688,00	Środki własne środki zewnętrzne

Inwestycja	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania
Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Śniadowo	2020	30130,00	WFOŚiGW
Gmina Wizna			
Dostawa i montaż instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej w Gminie Wizna	2020	574 410 zł brutto	UE, ŚRODKI WŁASNE
Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wizna	2020	32 062,50 zł	NFOŚiGW, WFOŚiGW w Białymstoku, ŚRODKI WŁASNE
Gmina Zbójna			
Centrum Kultury Kurpiowskiej - modernizacja przedszkola w Zbojnej - pompy ciepła	2020 r. (w trakcie realizacji)	390 094, 97	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020
Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Zbójna	2020 r. (w trakcie realizacji)	10 629,00	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki wodnej w Białymstoku
Powiatowy Zarząd Dróg w Łomży			
Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1905B w m. Kuzie, gm. Zbójna	8.08.2019r. 31.10.2019r.	1 547 354,33 zł	Środki własne: 613 771,25zł Środki Gminy: 200 000,00zł Dotacja FDS: 733 583,08 zł
Przebudowa i rozbudowa dojazdów stanowiących drogę powiatową nr 1914B na odcinku Dobrzyjałowo - Pieńki Borowe w km 1+000,00 do km 2+395,36, gm. Piątnica i gm. Jedwabne	9.10.2019r. 29.11.2019r.	1 839 636,97zł	Środki własne: 190 555,39 zł Środki Gminy Jedwabne: 138 350,00 zł Środki Gminy Piątnica: 39 022,00 zł Dotacja FDS: 1 471 709,58 zł
Rozbudowa drogi powiatowej nr 1948B w km 1+570,78-2+400 w m. Konarzyce, ul. Młynarska, gm. Łomża	24.06.2019r. 31.10.2019r.	1 696 763,47zł	Środki własne: 479 816,86 zł Środki Gminy: 463 519,00zł Dotacja FDS: 753 427,61zł
Przebudowa drogi powiatowej nr 1946B Chojny - Szczepankowo Osobne - Wierzbowo Chomentowo - Śniadowo na odcinku Osobne - Śniadowo od km 0+000,00 do km 2+800,00 dt. 2,8km, gm. Śniadowo	3.10.2019r. 29.11.2019r.	3 046 335,17zł	Środki własne: 320 879,75 zł Środki Gminy: 319 382,52 zł Dotacja FDS: 2 406 072,90zł
Remont drogi powiatowej nr 1944B Jemielite - Wypychy - Sierzputy - Marki na odcinku o długości ok 315, gm. Śniadowo	12.07.2019r. 27.11.2019r.	108 220,32 zł	Środki własne: 10 648,06zł Środki Gminy: 10 996,00zł Dotacja FDS: 86 576,26 zł
Remont odcinka drogi powiatowej nr 1914B o długości ok 990m, położonego na dz. nr 166/2, obręb Górki Sypniewo, gm. Piątnica	12.07.2019r. 04.12.2019r.	382 334,73zł	Środki własne: 38 018,62 zł Środki Gminy: 38 464,00 zł Dotacja FDS: 305 852,11 zł
Remont drogi powiatowej nr 1910B Miastkowo - Czartoria na odcinku o dt. ok 990m, gm. Miastkowo	12.07.2019r. 18.12.2019r.	447 719,16zł	Środki własne: 44 797,84 zł Środki Gminy: 44 746,00 zł Dotacja FDS: 358 175,32 zł

Inwestycja	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania
Remont drogi powiatowej nr 1953B oraz 1954B Szczepankowo - Wszerzecz na odcinku o długości ok 990 m, gm. Śniadowo	12.07.2019r. 18.12.2019r.	394 144,07zł	Środki własne: 41 611,79 zł Środki Gminy: 41 560,00 zł Dotacja FDS: 310 972,27 zł
Remont drogi powiatowej nr 1909B Jankowo Młodzianowo - Jankowo Skarbowo na odcinku o dł. ok 990m, gm. Nowogród	12.07.2019r. 18.12.2019r.	418 017,71zł	Środki własne: 47 180,09zł Środki Gminy: 47 150,00 zł Dotacja FDS: 323 687,62 zł
Remont drogi powiatowej nr 1967B Zanklewo - Sieburczyn dł. 350m w km 3+905 - 4+255, gm. Wizna	03.04.2019r. 15.09.2019r.	1 055 880,01zł	Środki własne: 167 590,01 zł Środki Gminy: 160 210,00zł Dotacja: 728 080,00 zł
Remont chodnika w pasie drogi powiatowej nr 2609B na dt. ok 179,0m położonego na dz. nr 1511/2, obręb Nowogród, gm. Nowogród	6.11.2019r. 2.12.2019r.	20 830,83 zł	Środki własne: 20 830,83zł
Remont odcinka chodnika w pasie drogi powiatowej nr 1928B, na dt. ok 200,0m położonego na dz. nr 810 obręb Jedwabne, gm. Jedwabne	5.11.2019r. 3.12.2019r.	24 823,14 zł	Środki własne: 24 823,14 zł
Remont drogi powiatowej nr 1962B Wizna - Srebrowo - Mrówki - Nietawice - Kokoszki - Guty - Kownaty na odc. dt. ok 990m, gm. Wizna	12.08.2019r. 23.08.2019r.	131 559,57zł	Środki własne: 69 279,57zł Środki Gminy: 62 280,00zł
Utwierdzenie płytami ażurowymi pobocza w ciągu drogi powiatowej nr 1964B na odcinku od m. Janczewo do m. Bożejewo o dt. ok 450m, gm. Wizna	1.07.2019r. 11.07.2019r.	19 572,78 zł	Środki własne: 9 786,39 zł Środki Gminy: 9 786,39 zł
Remont istniejącej nawierzchni dróg powiatowych nr 1920B oraz 1921B w obrębie m. Pawelki, gm. Jedwabne	17.09.2019r. 27.09.2019r.	93 495,99 zł	Środki własne: 47 495,99zł Środki Gminy: 46 000,00zł
Remont dr. pow. nr 1928B na odc. Siestrzanki - Moczarze o dt. ok 990m, gm. Jedwabne	11.09.2019r. 25.09.2019r.	204 236,59 zł	Środki własne: 102 118,30zł Środki Gminy: 102 118,29zł
Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1889B na odc. Dębniaki - Dobry Las o dt. ok 500m, gm. Zbójna	13.08.2019r.	30 072,27 zł	Środki własne: 30 072,27 zł
Remont istniejącej nawierzchni bitumicznej drogi powiatowej nr 1937B w m. Siemień Nadrzeczny o dt. ok 450m, gm. Łomża	12.08.2019r. 16.08.2019r.	29 111,02zł	Środki własne: 29 111,02zł
Remont chodnika dr. pow. nr 1914B w m. Górki Sypniewo, gm. Piątnica	15.07.2019r. 24.07.2019r.	10 165,44 zł	Środki własne: 10 165,44zł
Przebudowa i rozbudowa obiektu mostowego JN101028662 w miejscowości Dobrzyjałowo wraz z przebudową i rozbudową dojazdów stanowiących drogę powiatową nr 1914B na odcinku Dobrzyjałowo - Pieńki Borowe, gm. Piątnica	16.09.2019 21.05.2020	4 051 038,62	Środki własne: 1 131 399,62 zł Środki Gminy: 1 103 296,00 zł Dotacja z rezerwy: 1 816 403,00 zł
Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1937B Stara Łomża nad Rzeką - Siemień - Rybno - Pniewo - Etap I, km rob. 0+000,00-2+245,70, gm. Łomża	w trakcie realizacji - planowany termin zakończenia: 13.11.2020r.	4 120 030,95 zł	Środki własne: 469 415,48 zł Środki Gminy: 466 417,00 zł Dotacja FDS: 3 184 198,47 zł

Inwestycja	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania
Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1922B Jedwabne - Bronaki Pietrasze - dr. woj. nr 668 o dł. ok 2960,03m, gm. Jedwabne	inwestycja w trakcie realizacji - planowany termin zakończenia: 13.11.2020r.	4 157 743,92 zł	Środki własne: 438 587,10 zł Środki Gminy: 436 129,00 zł Dotacja FDS: 3 283 027,82 zł
Przebudowa drogi powiatowej nr 677 - Sierzputy Marki - Stacja Śniadowo - Stare Duchny - Grabowo na odcinku Stacja Śniadowo - Stare Duchny w lok. 1+825,0 -2+731,46, gm. Śniadowo	inwestycja w trakcie realizacji - planowany termin, zakończenia: 13.11.2020r.	868 265,68 zł	Środki własne: 86 826,14 zł Środki Gminy: 86 827,00 zł Dotacja FDS: 694 612,54zł
Remont drogi powiatowej nr 1909B Jankowo Skarbowo - Sulimy - dr 645 o dł. odc. 990 m, gm. Nowogród	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r.	642 206,00 zł	Środki własne: 131 441,00 zł Środki Gminy: 131 442,00zł Dotacja FDS: 379 323,00 zł
Remont drogi powiatowej nr 1909B Sławiec do drogi pow. nr 1912B o dł. odc. ok 500 m, gm. Nowogród	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r	311 555,00 zł	Środki własne: 65 311,00 zł Środki Gminy: 65 311,00 zł Dotacja FDS: 180 933,00 zł
Remont drogi powiatowej nr 1938B Nowe Wyrzyki - Milewo o długości odcinka ok 990m, gm. Łomża	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r	1 034 123,00zł	Środki własne: 209 825,00zł Środki Gminy: 209 825,00zł Dotacja FDS: 614 473,00 zł
Remont drogi powiatowej nr 1954B Szczepankowo -Wszerzecz o dł. odc. ok 990 m, gm. Śniadowo	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r	502 253,00 zł	Środki własne: 103 451,00 zł Środki Gminy: 103 451,00 zł Dotacja FDS: 295 351,00 zł
Remont drogi powiatowej nr 1996B Śniadowo - Brulin o dł. odc. ok. 990 m, gm. Śniadowo	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r	677 217,00 zł	Środki własne: 138 443,00 zł Środki Gminy: 138 444,00 zł Dotacja FDS: 400 330,00 zł
Remont drogi powiatowej nr 1933B Piątnica Włościańska - Łomża o długości odc. ok 727m, gm. Piątnica	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r	1 081 670,00 zł	Środki własne: 219 431,00 zł Środki Gminy: 214 430,00 zł Dotacja FDS: 642 809,00 zł
Remont drogi powiatowej nr 1834B Konopki Chude - Borawskie o długości odcinka ok. 990 m, gm. Jedwabne	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r	887 843,00 zł	Środki własne: 180 569,00 zł Środki Gminy: 180 569,00 zł Dotacja FDS: 526 705,00 zł
Remont drogi powiatowej nr 1821B w m. Wilamowo o dł. odc. ok. 990 m, gm. Przytuły	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r	1 026 619,00 zł	Środki własne: 208 324,00 zł Środki Gminy: 208 324,00 zł Dotacja FDS: 609 971,00 zł
Remont drogi powiatowej nr 1962B Wizna - Srebrowo o dł. odc. ok. 990 m, gm. Wizna	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r	931 682,00 zł	Środki własne: 189 337,00 zł Środki Gminy: 189 336,00 zł Dotacja FDS: 553 009,00 zł
Remont drogi powiatowej nr 1914B Górki Sypniewo -Górki Szewkowo o dł. odc. ok 990 m , gm. Piątnica	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r	643 367,00 zł	Środki własne: 131 647,00 zł Środki Gminy: 131 674,00 zł Dotacja FDS: 380 019,00 zł

Inwestycja	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania
Remont drogi powiatowej nr 1957B Rydzewo - Kuleszka o długości odcinka ok 990m, gm. Miastkowo	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r	683 033,00 zł	Środki własne: 139 607,00 zł Środki Gminy: 139 607,00 zł Dotacja FDS: 403 819,00 zł
Remont drogi powiatowej nr 1964B w m. Janczewo o dł. odc. ok. 990 m, gm. Wizna	planowany termin zakończenia: 31.11.2020r.	619 812,00 zł	Środki własne: 126 963,00zł Środki Gminy: 126 962,00 zł Dotacja FDS: 365 887,00 zł
Budowa chodnika w ciągu drogi powiatowej nr 1946B w m. Osobne, gm. Śniadowo	planowany termin zakończenia: 31.12.2020r.	92 250,00 zł	Środki własne: 46 125,00 zł Środki Gminy: 46 125,00 zł
Budowa chodnika i parkingów w ciągu drogi powiatowej nr 1938B w m. Wygoda (ulica Kościelna) gm. Łomża	planowany termin zakończenia: 31.12.2020r.	169 430,00	Środki własne: 84 715,00 zł Środki Gminy: 84 715,00 zł
Budowa chodnika w ciągu drogi powiatowej nr 1946B w m. Chojny Młode, gm. Łomża	planowany termin zakończenia: 31.12.2020r	162 873,00	Środki własne: 81 436,00zł Środki Gminy: 84 437,00 zł
Muzeum Przyrody - Dwór Lutosławskich w Drozdowie			
Zakup i montaż pieca na pellet	2020	90.000,00	Muzeum Przyrody - Dwór Lutosławskich w Drozdowie ok. 20.000,- Starostwo Powiatowe w Łomży ok. 70.000,-
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Marianowie			
Głęboka termomodernizacja budynków szkolnych w Zespole Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Marianowie	2016-2023	35 091 859,02	85% NFOŚiGW 15% środki krajowe

W chwili obecnej stan poszczególnych komponentów środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego jest oceniony jako stosunkowo dobry. W celu zachowania istniejącego stanu środowiska lub jego poprawy niezbędna jest kontynuacja realizacji polityki ochrony środowiska oraz dalsze przeznaczanie znaczących nakładów finansowych na działania, które doprowadzą do poprawy jego poszczególnych komponentów. W pełni szanując zasadę zrównoważonego rozwoju, należy szukać takich kierunków rozwoju, które doprowadzą do ograniczania emisji, oszczędności energii i zasobów wodnych, zachowania obszarów cennych przyrodniczo, wzmocnienia struktur ekologicznych, rozwijania aktywności obywatelskiej i świadomości ekologicznej społeczeństwa.

4.11.2. Analiza SWOT

W celu uporządkowania informacji zebranych m.in. w wyniku dokonanej analizy stanu aktualnego środowiska naturalnego powiatu łomżyńskiego oraz innych zebranych w trakcie prac danych i informacji posłużono się analizą SWOT. Analiza SWOT jest narzędziem, dzięki któremu można zanalizować i rozpoznać silne i słabe strony, a także istniejące i potencjalne szanse i zagrożenia płynące z szerokiej gamy czynników.

W poniższej tabeli przedstawiono strategiczne czynniki, istotnie wpływające w dalszych rozdziałach Programu na formułowanie celów, kierunków i zadań zmierzających do poprawy stanu środowiska powiatu łomżyńskiego.

W wyniku analizy określono mocne i słabe strony powiatu (czynniki wewnętrzne), a na tej podstawie wyznaczono szanse i zagrożenia (czynniki zewnętrzne), rozpatrując je nie tylko pod kątem ochrony środowiska, lecz także w kontekście czynników społeczno - gospodarczych związanych pośrednio lub bezpośrednio ze środowiskiem, kierując się nadrzędną zasadą zrównoważonego rozwoju, na której założeniach opiera się niniejszy Program.

Tab. 14. Analiza czynników wewnętrznych powiatu

OBSZAR INTERWENCJI	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Ochrona klimatu i jakości powietrza	Dobrej jakości stan powietrza.	Słabo rozwinięta przesyłowa sieć ciepłna oraz sieć gazowa Tzw. „niska emisja” zanieczyszczeń pochodząca z lokalnych kotłowni. Wysoka emisja spalin związana z ruchem pojazdów na drogach krajowych i wojewódzkich.
Zagrożenia hałasem	Brak dużych zakładów przekraczających dopuszczalne normy hałasu Stosowanie skutecznych rozwiązań technicznych w zakresie ograniczania hałasu przemysłowego. Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych.	Niska jakość nawierzchni i stan infrastruktury drogowej.
Pola elektromagnetyczne	Brak przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych.	Niedostateczna edukacja. Wzrastająca liczba stacji telefonii komórkowej.

OBSZAR INTERWENCJI	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Gospodarowanie wodami	Dobra jakość wód podziemnych przeznaczonych do celów komunalnych i przemysłowych. Dobrze rozwinięta sieć hydrograficzna, dużo torfowisk retencjonujących wodę.	Zły stan ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych. Znaczne potrzeby w zakresie modernizacji obiektów i urządzeń melioracyjnych oraz w zakresie retencjonowania wody. Niska świadomość społeczna o zagrożeniach wód.
Gospodarka wodno-ściekowa	Wysoki stopień zwodociągowania gmin powiatu. Dominującym sposobem oczyszczania ścieków jest ich oczyszczanie z podwyższonym usuwaniem biogenów (związków azotu i fosforu), co znacznie przyczynia się do ograniczenia antropopresji na środowisko wodne.	Niski stopień skanalizowania powiatu i bardzo powolne rozbudowywanie tego rodzaju instalacji. Gromadzenie ścieków w nieuszczelnionych szambach - brak pełnej kontroli nad szczelnością zbiorników bezodpływowych i gospodarowaniem nieczystościami płynnymi.
Zasoby geologiczne	Występowanie złóż piasków i żwirów, piasków kwarcowych oraz surowców ilastych ceramiki budowlanej.	Negatywne oddziaływanie eksploatacji złóż surowców mineralnych na środowisko przyrodnicze, w tym: degradacja naturalnej rzeźby terenu i gleb, możliwe lokalne obniżenie poziomu wód gruntowych. Wzrost powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji powstałych w wyniku eksploatacji surowców mineralnych Eksploatacja surowców poza koncesjami.
Gleby	Korzystne warunki do rozwoju agroturystyki i rolnictwa ekologicznego Dobre warunki naturalne pozwalające na rozwój produkcji rolniczo-warzywniczej i sadowniczej oraz innych upraw intensywnych.	69 % gleb powiatu łomżyńskiego jest kwaśnych i bardzo kwaśnych 68 % gleb powiatu wymaga systematycznego - co około 4 lata - wapnowania
Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	Brak.	Niska świadomość ekologiczna mieszkańców pomimo wprowadzenia nowego systemu gospodarki odpadami komunalnymi wciąż istniejące zjawisko nielegalnych wysypisk.
Zasoby przyrodnicze	Mało przekształcone środowisko oraz wysokie walory przyrodnicze regionu Liczne powierzchniowe formy ochrony przyrody. Systematyczny wzrost lesistości w ostatnich latach.	Brak pełnej inwentaryzacji przyrodniczej obszaru powiatu. Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wielu obszarów.
Zagrożenia poważnymi awariami	Niewielka liczba zakładów szczególnie uciążliwych - degradujących środowisko. Spełnianie wymogów bezpieczeństwa przez zakłady znajdujące się na liście potencjalnych sprawców poważnych awarii.	Drogi obciążone bardzo dużym ruchem tranzytowym. Przewóz substancji niebezpiecznych transportem drogowym i kolejowym, trasami wyznaczonymi przez miejscowości.

Źródło: Opracowanie własne EKOTON sp. z o. o.

Tab. 15. Analiza czynników zewnętrznych powiatu

OBSZAR INTERWENCJI	SZANSE	ZAGROŻENIA
Ochrona klimatu i jakości powietrza	Rozwój odnawialnych źródeł energii Realizacja strategii i programów w zakresie ochrony powietrza i klimatu Systematyczna modernizacja kotłowni i wprowadzanie nowoczesnych, przyjaznych środowisku, systemów grzewczych	Nasilająca się konkurencja sąsiednich samorządów o korzystanie ze środków unijnych
Zagrożenia hałasem	Poprawa układów komunikacyjnych (drogi). Możliwość pozyskania środków na rozwój i poprawę sieci drogowej, komunikacji zbiorowej i ścieżek rowerowych. Realizacja „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla terenów położonych w województwie podlaskim poza aglomeracjami, wzdłuż dróg o natężeniu ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie, których eksploatacja powoduje ponadnormatywne oddziaływanie akustyczne, określone wskaźnikami LDWN i LN”.	Wzrastające natężenie ruchu drogowego Niski stan techniczny dróg, powodujący zagrożenie bezpieczeństwa, obniżenie komfortu jazdy, zwiększoną presję na środowisko. Brak środków finansowych na inwestycje zmierzające do poprawy stanu środowiska akustycznego.
Pola elektromagnetyczne	Brak	Brak
Gospodarowanie wodami	Zatwierdzenie i wdrożenie dokumentów planistycznych dotyczących gospodarowania wodami dorzeczy i regionów wodnych, Racjonalne i oszczędne gospodarowanie wodą Dofinansowanie zadań z zakresu gospodarowania wodami ze środków UE, innych źródeł zewnętrznych i budżetu państwa	Niestabilność i niespójność przepisów prawnych, ciągle trwający proces implementacji prawa UE Niewłaściwa gospodarka nawozowa i zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych. Niedobór środków finansowych, Wystąpienie katastrofalnych zjawisk pogodowych (długich okresów bezdeszczowych, gwałtownych burz) - wzrost zagrożenia suszą lub powodzią
Gospodarka wodno-ściekowa	Postęp naukowy i techniczny w zakresie technologii oczyszczania wód i ścieków oraz uzdatniania wody Budowa nowych, rozbudowa oraz modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków oraz rozbudowa systemu kanalizacji ze źródeł zewnętrznych (środki UE) lub budżetu państwa.	Niestabilność i niespójność przepisów prawnych, ciągle trwający proces implementacji prawa UE Nasilająca się konkurencja sąsiednich samorządów o korzystanie ze środków unijnych
Zasoby geologiczne	Nowoczesne technologie pozyskiwania surowców Rozwój firm budowlanych w oparciu o istniejące zasoby kopalin. Ochrona kopalin w planach zagospodarowania przestrzennego Położenie nacisku na rekultywację terenów po zakończonych eksploatacjach kopalin	Sprzeczność interesów państwowych, lokalnych i inwestorów. Nadmierna i niekontrolowana eksploatacja złóż surowców.
Gleby	Walory regionu umożliwiają tworzenie gospodarstw ekologicznych i rozwoju agroturystyki Specjalizacja w produkcji rolnej Tworzenie grup producenckich Stosowanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej Realizacja programów rolnośrodowiskowych.	Intensyfikacja produkcji rolnej prowadząca do wzrostu degradacji gleb. Brak stosowania racjonalnych rozwiązań unieszkodliwiania odchodów zwierzęcych w gospodarstwach wysokotowarowych. Niedobór środków finansowych

OBSZAR INTERWENCJI	SZANSE	ZAGROŻENIA
Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	<p>Rozwój systemu gospodarki odpadami.</p> <p>Możliwość wykorzystania odpadów z rolnictwa do produkcji biogazu.</p> <p>Edukacja ekologiczna w zakresie minimalizacji wytwarzania odpadów oraz właściwego postępowania z odpadami.</p> <p>Aktywizacja społeczeństwa do walki z patologiami w zakresie wytwarzania i zbiórki odpadów.</p>	<p>Nieosiągnięcie wskaźników związanych z odzyskiem i recyklingiem odpadów.</p> <p>Brak zaangażowania społeczeństwa w działania na rzecz ograniczenia ilości powstających odpadów w gospodarstwach domowych.</p> <p>Niedobór środków finansowych.</p>
Zasoby przyrodnicze	<p>Wsparcie opracowania planów i realizacji zadań ochronnych ze środków budżetu państwa, UE i innych zewnętrznych źródeł finansowania.</p> <p>Doskonalenie aktów normatywnych w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu.</p> <p>Realizacja gospodarki leśnej w oparciu o plan urządzenia lasów, uproszczony plan urządzenia lasów lub inwentaryzację stanu lasów.</p>	<p>Niedobór środków finansowych,</p> <p>Wystąpienie katastrofalnych zjawisk pogodowych (w szczególności suszy hydrologicznej),</p> <p>Inwazje obcych gatunków i dalszy wzrost liczebności problematycznych gatunków rodzimych</p> <p>Zagrożenia pożarowe lasów</p> <p>Brak rozwoju infrastruktury związanej z kanalizacją ruchu turystycznego powodujący niekontrolowaną presję turystyki na środowisko</p> <p>Ograniczenia dla rozwoju działalności gospodarczej wynikające z występowania obszarów prawnie chronionych</p>
Zagrożenia poważnymi awariami	<p>Rozwój nowych technologii służących zapobieganiu awariom instalacji przemysłowych.</p> <p>Rozwój dostępnych technik i technologii do likwidacji skutków awarii.</p>	<p>Transport substancji niebezpiecznych przez teren powiatu, stanowi zagrożenie dla ludności i środowiska przyrodniczego.</p> <p>Niedobór środków finansowych.</p>

Źródło: opracowanie własne EKOTON sp. z o. o.

5. CELE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA, ZADANIA I ICH FINANSOWANIE

5.1. *Spójność z dokumentami strategicznymi i programowymi*

„Program ochrony środowiska dla powiatu łomżyńskiego na lata 2021 - 2030 ” stworzony został w oparciu o cele zawarte w dokumentach strategicznych kraju i województwa oraz planów i programów powiatowych. Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych wyższego szczebla oraz z opracowań powiatowych posłużyły do wyznaczenia celów i kierunków ochrony środowiska niniejszego Programu, który jest z nimi kompatybilny. Główne założenia tych dokumentów zostały opisane poniżej.

5.1.1. Dokumenty krajowe

DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU. POLSKA 2030. TRZECIA FALA NOWOCZESNOŚCI

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno - gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Stanowi najszerszy i najbardziej ogólny element nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego założenia zostały określone w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju kraju oraz przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski. Uzupełnieniem ramy strategicznej rozwoju Polski do 2030 roku jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 16 marca 2012 r.

Główne cele środowiskowe i kierunki interwencji Strategii to:

Cel 7 - Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska

- Modernizacja infrastruktury i bezpieczeństwo energetyczne,
- Modernizacja sieci elektroenergetycznych i ciepłowniczych,
- Realizacja programu inteligentnych sieci w elektroenergetyce,

- Wzmocnienie roli odbiorców finalnych w zarządzaniu zużyciem energii,
- Stworzenie zachęt przyspieszających rozwój zielonej gospodarki,
- Zwiększenie poziomu ochrony środowiska,

Cel 8 - Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych

- Rewitalizacja obszarów problemowych w miastach,
- Stworzenie warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej na linii obszary wiejskie - miasta,
- Zrównoważony wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego zapewniający bezpieczeństwo żywnościowe oraz stymulujący wzrost pozarolniczego zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich,
- Wprowadzenie rozwiązań prawno-organizacyjnych stymulujących rozwój miast,

Cel 9 - Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski

- Udrożnienie obszarów miejskich i metropolitalnych poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego.

STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO ROKU 2020 (Z PERSPEKTYWĄ DO 2030 R.)

Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. SOR przedstawia nowy model rozwoju - rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Jest on oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty. Nowy model rozwoju zakłada odchodzenie od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów/branż na rzecz wspierania sektorów strategicznych, mogących stać się motorami polskiej gospodarki. Jego fundamentalnym wyzwaniem jest przebudowanie modelu gospodarczego tak, żeby służył on całemu społeczeństwu.

SOR zmierza do zmiany struktury gospodarki na rzecz uczynienia jej bardziej innowacyjną, efektywnie wykorzystującą zasoby kapitału rzeczowego i ludzkiego. Na podkreślenie zasługuje dążenie do zwiększenia odpowiedzialności instytucji państwa za kształtowanie procesów gospodarczych, społecznych i terytorialnych.

Główne cele Strategii to:

Cel szczegółowy I - Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną;

- Kierunek interwencji - Stymulowanie popytu na innowacje przez sektor publiczny.

Cel szczegółowy II - Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony;

- Kierunek interwencji - Wsparcie dla podwyższania atrakcyjności inwestycyjnej Śląska oraz promocji zmian strukturalnych;
- Kierunek interwencji - Aktywne gospodarczo i przyjazne mieszkańcom miasta;
- Kierunek interwencji - Rozwój obszarów wiejskich;

Obszar wpływający na osiągnięcie celów Strategii - Transport - kierunki interwencji:

- Budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce;
- Zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności.

Obszar wpływający na osiągnięcie celów Strategii - Energia - kierunki interwencji:

- Poprawa bezpieczeństwa energetycznego kraju;
- Poprawa efektywności energetycznej;
- Rozwój techniki.

Obszar wpływający na osiągnięcie celów Strategii - Środowisko - kierunki interwencji:

- Zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych i osiągnięcie wysokiej jakości wód;
- Likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania;
- Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego;
- Ochrona gleb przed degradacją;
- Zarządzanie zasobami geologicznymi;

- Gospodarka odpadami;
- Oddziaływanie na jakość życia w zakresie klimatu akustycznego i oddziaływania pól elektromagnetycznych.

POLITYKA EKOLOGICZNA PAŃSTWA 2030 - STRATEGIA ROZWOJU W OBSZARZE ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Rolą Polityki jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Polski oraz wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców. Wzmacnia działania rządu polegające na budowie innowacyjnej gospodarki z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Polityka ekologiczna państwa 2030 jest strategią w rozumieniu ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. W systemie dokumentów strategicznych doprecyzowuje Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) - SOR. Jest pierwszą przyjętą strategią z dziewięciu dokumentów równolegle opracowywanych przez poszczególne resorty, a składających się na system rozwoju kraju.

W rezultacie cel główny Polityki, tj. Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców, przeniesiono wprost z SOR. Cele szczegółowe określono w odpowiedzi na najważniejsze trendy w obszarze środowiska, w sposób umożliwiający połączenie kwestii związanych z ochroną środowiska z potrzebami gospodarczymi i społecznymi. Cele szczegółowe dotyczą zdrowia, gospodarki i klimatu. Realizacja celów środowiskowych ma być wspierana przez cele horyzontalne dotyczące edukacji ekologicznej oraz efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska. Chodzi o rozwijanie kompetencji, umiejętności i postaw ekologicznych społeczeństwa oraz poprawę zarządzania ochroną środowiska w Polsce.

Cele szczegółowe będą realizowane przez projekty strategiczne oraz wiele zadań, które konkretyzują działania wskazane w SOR i inne działania wskazane w trakcie prac nad Polityką ekologiczną państwa 2030 (np. wynikające z międzynarodowych zobowiązań dla Polski w perspektywie do 2030 r.).

Poszczególne cele szczegółowe i horyzontalne będą realizowane przez kierunki interwencji takie jak:

Cel szczegółowy: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego (I)

- Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód (I.1)

- Likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania (I.2)
- Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb (I.3)
- Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska oraz zapewnienie bezpieczeństwa biologicznego, jądrowego i ochrony radiologicznej (I.4)

Cel szczegółowy: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska (II)

- Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu (II.1)
- Wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej (II.2)
- Gospodarka odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym (II.3)
- Zarządzanie zasobami geologicznymi poprzez opracowanie i wdrożenie polityki surowcowej państwa (II.4)
- Wspieranie wdrażania ekoinnowacji oraz upowszechnianie najlepszych dostępnych technik BAT (II.5)

Cel szczegółowy: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych (III)

- Przeciwdziałanie zmianom klimatu (III.1)
- Adaptacja do zmian klimatu i zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych (III.2)

Cel horyzontalny: Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa (IV)

- Edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji (IV.1)

Cel horyzontalny: Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska (V)

- Usprawnienie systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska oraz doskonalenie systemu finansowania (V.1)

Ze szczególną intensywnością realizowane będą działania mające na celu poprawę jakości powietrza przez ograniczenie niskiej emisji, która jest główną przyczyną powstawania smogu. Na szczęblu rządowym oznacza to przygotowanie odpowiednich przepisów i instrumentów finansowego wsparcia, takich jak program „Czyste powietrze”, dla niezbędnych inwestycji oraz koordynację ich wdrażania w regionach.

W kontekście coraz częstszego występowania na terenie Polski fali upałów i nocy tropikalnych, jak na przykład w czerwcu bieżącego roku, oraz susz na znaczeniu zyskują działania związane z adaptacją do zmian klimatu. Ich celem jest przeciwdziałanie miejskim wyspom ciepła, rozbudowa terenów zieleni oraz powszechniejsze retencjonowanie wody na terenach miast i wsi. Polityka ekologiczna państwa 2030 przewiduje, że działania adaptacyjne będą polegały m.in. na opracowaniu i wdrożeniu dokumentów strategicznych/planistycznych w zakresie gospodarowania wodami, wsparciu opracowania i wdrażania miejskich planów adaptacji do zmian klimatu, budowie niezbędnej infrastruktury przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji, renaturyzacji rzek i ich dolin, renaturyzacji mokradł oraz na rozwoju zielonej i niebieskiej infrastruktury. Działania ukierunkowane będą również na zarządzanie wodami opadowymi na obszarach zurbanizowanych poprzez różne formy retencji i rozwój infrastruktury zieleni, ograniczenie zajmowania gruntów oraz zasklepiania gleby. Działania adaptacyjne będą prowadzone także na obszarach wiejskich. Będą one miały na celu w szczególności zwiększenie odporności krajobrazu rolniczego na zmiany klimatu i ochrony produkcji rolnej. Chronione i rozwijane będą zadrzewienia śródpolne i przydrożne (szczególnie o charakterze unikalnym przyrodniczo lub kulturowo) oraz prowadzone będą nowe przydrożne nasadzenia z przewagą krzewów rodzimych o bujnym ulistnieniu, zwłaszcza w regionach najbardziej narażonych na suszę i pustynnienie, o niskim procencie lesistości.

Polityka ekologiczna państwa 2030 stanowi podstawę do inwestowania środków europejskich z perspektywy finansowej na lata 2021-2027. Strategia wspiera także realizację celów i zobowiązań Polski na szczęblu międzynarodowym, w tym na poziomie unijnym oraz ONZ, szczególnie w kontekście celów polityki klimatyczno-energetycznej UE do 2030 oraz celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030.

STRATEGIA „BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE I ŚRODOWISKO PERSPEKTYWA DO 2020 R.”

Celem głównym „*Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko*” jest zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska oraz stworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju nowoczesnego sektora energetycznego, zdolnego zapewnić Polsce bezpieczeństwo energetyczne oraz konkurencyjną i efektywną gospodarkę.

Przedstawione w niniejszej strategii działania umożliwią, w połączeniu z pozostałymi zintegrowanymi strategiami, przezwyciężenie barier wzrostu, hamujących potencjał rozwojowy Polski, przyczyniając się w konsekwencji do wzmocnienia pozycji naszego kraju na arenie międzynarodowej.

Cel główny BEiŚ realizowany jest przez cele szczegółowe i kierunki interwencji:

Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię

- Kierunek interwencji 2.1. Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii,
- Kierunek interwencji 2.2. Poprawa efektywności energetycznej,
- Kierunek interwencji 2.6. Wzrost znaczenia rozproszonych, odnawialnych źródeł energii,
- Kierunek interwencji 2.7. Rozwój energetyczny obszarów podmiejskich i wiejskich,
- Kierunek interwencji 2.8. Rozwój systemu zaopatrywania nowej generacji pojazdów wykorzystujących paliwa alternatywne.

STRATEGIA INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODARKI „DYNAMICZNA POLSKA 2020”

Głównym założeniem SIEG jest przygotowanie odpowiednich warunków funkcjonowania polskich przedsiębiorstw oraz sektora nauki i administracji, które pozwolą zwiększyć konkurencyjność i innowacyjność naszej gospodarki. Strategia zakłada dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki, stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy, wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców, wzrost umiędzynarodowienia polskiej gospodarki.

Główne cele środowiskowe i kierunki interwencji Strategii to:

Cel 1: Dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki

- Kierunek działań 1.2. Koncentracja wydatków publicznych na działaniach prorozwojowych i innowacyjnych: Działanie 1.2.3. Identyfikacja i wspieranie rozwoju obszarów i technologii o największym potencjale wzrostu, Działanie 1.2.4. Wspieranie różnych form innowacji, Działanie 1.2.5. Wspieranie transferu

wiedzy i wdrażania nowych/nowoczesnych technologii w gospodarce (w tym technologii środowiskowych),

- Kierunek działań 1.3. Uproszczenie, zapewnienie spójności i przejrzystości systemu danin publicznych mające na względzie potrzeby efektywnej i innowacyjnej gospodarki: Działanie 1.3.2. Eliminacja szkodliwych subsydiów i racjonalizacja ulg podatkowych,

Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców

- Kierunek działań 3.1. Transformacja systemu społeczno-gospodarczego na tzw. „bardziej zieloną ścieżkę”, zwłaszcza ograniczanie energo- i materiałochłonności gospodarki: Działanie 3.1.1. Tworzenie warunków dla rozwoju zrównoważonej produkcji i konsumpcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej, Działanie 3.1.2. Podnoszenie społecznej świadomości i poziomu wiedzy na temat wyzwań zrównoważonego rozwoju i zmian klimatu, Działanie 3.1.3. Wspieranie potencjału badawczego oraz eksportowego w zakresie technologii środowiskowych, ze szczególnym uwzględnieniem niskoemisyjnych technologii węglowych (CTW), Działanie 3.1.4. Promowanie przedsiębiorczości typu „business & biodiversity”, w szczególności na obszarach zagrożonych peryferyjnością,
- Kierunek działań 3.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa na etapie planowania, projektowania, wznoszenia budynków oraz zarządzania nimi przez cały cykl życia: Działanie 3.2.1. Poprawa efektywności energetycznej i materiałowej przedsięwzięć architektoniczno-budowlanych oraz istniejących zasobów, Działanie 3.2.2. Stosowanie zasad zrównoważonej architektury.

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU TRANSPORTU DO 2030 ROKU

Głównym celem krajowej polityki transportowej przedstawionej w strategii jest zwiększenie dostępności transportowej kraju oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego przez utworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego na poziomie krajowym, europejskim i globalnym. Osiągnięcie tego celu pozwoli na rozwijanie dogodnych warunków, sprzyjających stabilnemu rozwojowi gospodarczemu kraju.

Wdrożenie działań wynika z potrzeby nadrobienia zaniedbań z przeszłości oraz wpisania się w nowe trendy technologiczne oraz gospodarcze w Europie i na świecie, a także

z konieczności uniknięcia pułapek rozwojowych. W pierwszej kolejności wysiłki inwestycyjne będą skoncentrowane głównie na nadrobieniu zaległości infrastrukturalnych dotyczących zwiększenia dostępności transportowej w Polsce (drogi, koleje, lotniska, śródlądowe drogi wodne, porty morskie i śródlądowe) i na zorganizowaniu podstawowej infrastruktury zintegrowanego systemu transportowego.

Cele środowiskowe tej strategii to:

- Kierunek interwencji 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności
- Kierunek interwencji 5: ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WSI, ROLNICTWA I RYBACTWA 2030

W strategii przedstawiono pogłębioną analizę możliwości rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa w wymiarze regionalnym, co umożliwiło określenie kluczowych kierunków ich rozwoju do 2030 r. Działania SZRWIR 2030 będą finansowane z krajowych i zewnętrznych środków publicznych, do których należą m.in. środki pochodzące z budżetu UE na lata 2021-2027 (w tym m.in. Wspólnej Polityki Rolnej, polityki spójności, wspólnej polityki rybołówstwa oraz środki w ramach programu „Horyzont Europa”). Wsparciem dla finansowania z poziomu kraju będą środki rozwojowe jednostek samorządu terytorialnego i środki prywatne.

W planowanych działaniach do 2030 r. przewidziano:

- utrzymanie zasady, że podstawą ustroju rolnego będą gospodarstwa rodzinne;
- wspieranie zrównoważonego rozwoju małych, średnich i dużych gospodarstw rolnych;
- większe niż dotychczas wykorzystanie potencjału sektora rolno-spożywczego dzięki rozwojowi nowych umiejętności i kompetencji jego pracowników, a także przez wykorzystanie najnowszych technologii w produkcji i zastosowanie rozwiązań cyfrowych oraz tworzenie warunków do kreowania innowacyjnych produktów;
- budowanie konkurencyjnej pozycji polskiej żywności na rynkach zagranicznych, której znakiem rozpoznawczym będzie wysoka jakość i nawiązanie do najlepszych polskich tradycji, a także dostosowanie produktów rolno-spożywczych do zmieniających się wzorów konsumpcji (np. rosnącego zainteresowania żywnością ekologiczną);

- prowadzenie produkcji rolniczej i rybackiej z poszanowaniem zasad ochrony środowiska oraz dostosowanie sektora rolno spożywczego do zmian klimatu, w tym m.in. w zakresie dostępności do wody;
- dynamiczny rozwój obszarów wiejskich we współpracy z miastami, którego efektem będzie stabilny i zrównoważony wzrost gospodarczy, zapewniający każdemu mieszkańcowi wsi godną pracę, a mieszkańcom miast dostęp do zdrowej, polskiej żywności;
- tworzenie warunków do poprawy mobilności zawodowej mieszkańców wsi oraz wykorzystywania przez nich szans na rozwój i zmianę kwalifikacji, wynikających z powstawania nowych sektorów gospodarki (jak np. biogospodarki).

Przyjęty dokument pozwoli w sposób spójny i komplementarny zaadresować zakres interwencji publicznych finansowanych ze środków krajowych i wspólnotowych w nowej perspektywie finansowej UE 2021-2027, przez co odegra ważną rolę w procesie programowania środków funduszy UE wdrażanych z poziomu krajowego i regionalnego

Celem środowiskowym tej strategii jest Cel szczegółowy II. Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska

- Kierunek interwencji: II.4. Zrównoważone gospodarowanie i ochrona zasobów środowiska
- Kierunek interwencji: II.5. Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom

STRATEGIA „SPRAWNE PAŃSTWO 2020”

Strategia Sprawne Państwo jest jedną z dziewięciu zintegrowanych strategii sektorowych do roku 2020. Najważniejsze założenia strategii to efektywna i sprawna administracja, otwarta na współpracę z obywatelem, i tworząca dobre prawo. Najważniejszymi cechami sprawnego państwa, zapisanymi w strategii są przejrzystość (np. prawa i procedury), efektywność (np. komunikacja i wymiana dokumentów), szeroka współpraca (między rządem, samorządem terytorialnym i organizacjami pozarządowymi), zaangażowanie i uczestnictwo obywateli w procesie podejmowania decyzji przez administrację publiczną.

U podstaw strategii leży budowanie „państwa optimum” - takiego, które odpowiada na potrzeby obywateli, nie zwleka z regulacjami, ale i też ich nie nadużywa. Taki model zakłada podniesienie efektywności administracji publicznej z korzyścią dla klienta

administracji i szeroką współpracę - razem z obywatelem - przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii.

Główne cele środowiskowe i kierunki interwencji Strategii to:

Cel 3. Skuteczne zarządzanie i koordynacja działań rozwojowych

- Kierunek interwencji 3.2. Skuteczny system zarządzania rozwojem kraju - Przedsięwzięcia: 3.2.1. Wprowadzenie mechanizmów zapewniających spójność programowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego, 3.2.2. Zapewnienie ładu przestrzennego, 3.2.3. Wspieranie rozwoju wykorzystania informacji przestrzennej z wykorzystaniem technologii cyfrowych,

Cel 5. Efektywne świadczenie usług publicznych

- Kierunek interwencji 5.2. Ochrona praw i interesów konsumentów - Przedsięwzięcie 5.2.3. Wzrost świadomości uczestników obrotu o przysługujących konsumentom prawach oraz stymulacja aktywności konsumenckiej w obszarze ochrony tych praw,
- Kierunek interwencji 5.5. Standaryzacja i zarządzanie usługami publicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem technologii cyfrowych - Przedsięwzięcie 5.5.2. Nowoczesne zarządzanie usługami publicznymi,

Cel 7. Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego

- Kierunek interwencji 7.5. Doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego - Przedsięwzięcie 7.5.1. Usprawnienie działania struktur zarządzania kryzysowego,

STRATEGIA ROZWOJU SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ 2022

Za cel główny SRSBN RP uznano wzmocnienie efektywności i spójności systemu bezpieczeństwa narodowego, rozumianego jako synergia wysiłków poszczególnych organów, instytucji i służb państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa do identyfikacji i eliminacji źródeł, przejawów oraz skutków zagrożeń bezpieczeństwa narodowego. Efektywność zostanie osiągnięta poprzez podnoszenie sprawności zasadniczych elementów systemu bezpieczeństwa narodowego. Służyć temu będzie realizacja celu pierwszego Kształtowanie stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i globalnym, celu drugiego Umocnienie zdolności państwa do obrony oraz celu trzeciego Rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego. Osiągnięcie spójności nastąpi poprzez realizację celu

czwartego Zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa i celu piątego Tworzenie warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego.

Osiągnięcie celu głównego zagwarantuje lepszą realizację interesów narodowych. Przyczyni się także do osiągnięcia odpowiedniego pod względem ilościowym i jakościowym potencjału państwa, który umożliwi zachowanie wpływu na rzeczywistość międzynarodową i przebieg procesów wewnętrznych oraz stymulację pozytywnych tendencji ewolucyjnych w kraju i poza nim.

Główne cele środowiskowe i kierunki interwencji Strategii to:

Cel 3. Rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego

- Priorytet 3.1. Zwiększanie odporności infrastruktury krytycznej - Kierunek interwencji 3.1.3. Zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania energetyki jądrowej w Polsce,

Cel 4. Zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa

- Priorytet 4.1. Integracja rozwoju społeczno-gospodarczego i bezpieczeństwa narodowego - Kierunki interwencji; 4.1.1. Wzmocnienie relacji między rozwojem regionalnym kraju a polityką obronną, 4.1.2. Koordynacja działań i procedur planowania przestrzennego uwzględniających wymagania obronności i bezpieczeństwa państwa, 4.1.3. Wspieranie rozwoju infrastruktury przez sektor bezpieczeństwa, 4.1.4. Wspieranie ochrony środowiska przez sektor bezpieczeństwa.

KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030

Główne cele tej Strategii to zwiększenie spójności rozwoju kraju, wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych oraz podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie. Głównym założeniem strategii jest odejście od dotychczasowej polityki regionalnej, która wspierała głównie największe miasta.

Strategia wskazuje 4 typy obszarów, do których powinna trafiać szczególna pomoc. To tak zwane obszary strategicznej interwencji (OSI):

- skupiska gmin wiejskich i powiązane z nimi funkcjonalnie małe miasta poniżej 20 tys. mieszkańców o największej koncentracji problemów rozwojowych

i w największym stopniu zagrożone trwałą marginalizacją. Identyfikuje się je w całej Polsce, niemniej kumulacja tych obszarów występuje głównie w pasie północnej i wschodniej części kraju.

- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Cechuje je regres w rozwoju i utrata funkcji społeczno-gospodarczych i administracyjnych, odpływ ludności (zwłaszcza wykształconej w wieku produkcyjnym) do dużych ośrodków, upadek tradycyjnych lokalnych przemysłów, starzejącego się społeczeństwa zmieniającego popyt na niektóre usługi, jak również niedopasowania popytu i podaży na rynku pracy. Problemem tej kategorii obszarów jest niezadowalająca dostępność terytorialna, w tym niedostateczne powiązania transportowe z innymi miastami i z obszarem funkcjonalnym w zakresie odpowiedniej jakości połączeń drogowych, kolejowych czy siatki połączeń w transporcie zbiorowym.
- wschodnia Polska,
- Śląsk.

OSi zostaną uwzględnione w krajowych i regionalnych strategiach m.in. poprzez wskazanie dedykowanych im działań.

Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. W związku z tym wspierane będą lokalne przedsiębiorstwa.

W strategii istotny nacisk położono na rozwijanie kompetencji administracji publicznej. Chodzi o umiejętności niezbędne do prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspieranie powiązań między lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki.

W dokumencie przewidziano zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej. Strategia tworzy warunki do większego angażowania się samorządów gminnych i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnymi.

Główne cele środowiskowe i kierunki interwencji Strategii to:

Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym

- Kierunek interwencji 1.3. Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska;

- Kierunek interwencji 1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych;
- Kierunek interwencji 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.

Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych

- Kierunek interwencji 2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach.

STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU LUDZKIEGO 2020

Głównym celem SRKL jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. Poza celem głównym w SRKL wyznaczono pięć celów szczegółowych:

- wzrost zatrudnienia;
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych;
- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej;
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych SRKL odbywać się będzie poprzez działania podejmowane na różnych etapach życia: od wczesnego dzieciństwa, poprzez edukację szkolną, edukację na poziomie wyższym, okres aktywności zawodowej i rodzicielstwa, do starości.

Główne cele środowiskowe i kierunki interwencji Strategii to:

- Cel szczegółowy 4. Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej - Kierunek interwencji - kształtowanie zdrowego stylu życia poprzez promocję zdrowia, edukację zdrowotną oraz prośrodowiskową oraz działania wspierające dostęp do zdrowej i bezpiecznej żywności.

STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2020

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego opiera się na przekonaniu, iż kapitał społeczny jest ważnym czynnikiem rozwoju kraju, wymagającym wzmocnienia. Podejmowane działania powinny przyczyniać się do wzrostu wzajemnego zaufania Polaków i sprzyjać poprawie zaufania do instytucji i organów państwa. Ważnym elementem inicjowanych zmian powinno być wzmacnianie gotowości Polaków do działania na rzecz dobra wspólnego. Szeroka diagnoza przygotowana dla potrzeb SRKS stanowiła podstawę dla wyodrębnienia czterech obszarów kluczowych, w których w najbliższych latach konieczna jest interwencja państwa, realizowana w partnerskim współdziałaniu z obywatelami. Są to: postawy i kompetencje społeczne, współdziałanie i partycypacja społeczna, komunikacja społeczna, kultura i kreatywność.

Główne cele środowiskowe i kierunki interwencji Strategii to:

Cel szczegółowy 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego

- Priorytet Strategii 4.1. Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej - Kierunek działań 4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,

POLITYKA ENERGETYCZNA POLSKI DO 2030 ROKU

PEP to syntetyczny dokument ramowy, który koncentruje się na określeniu głównych kierunków rozwoju i modernizacji szeroko rozumianego sektora energetyki. Zestaw priorytetowych kierunków działania uzupełniono i przedstawia się on następująco:

- I. Poprawa efektywności energetycznej;
- II. Wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii;
- III. Dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej;
- IV. Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw;
- V. Rozwój konkurencyjności rynków paliw i energii;
- VI. Ograniczanie oddziaływania energetyki na środowisko.

Sześć wyżej wymienionych podstawowych kierunków zmian w sektorze energetycznym określa pola działań jakie mają być podejmowane dla osiągnięcia celów głównych dokumentu - w tym w szczególności wzrostu bezpieczeństwa energetycznego kraju - z uwzględnieniem założeń polityki energetycznej UE oraz zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju i wymogami ochrony środowiska. W tym kontekście polityka energetyczna służyć ma zapewnieniu rozwoju zabezpieczającego potrzeby energetyczne obecnego pokolenia bez stwarzania zagrożenia niewystarczającej podaży energii dla przyszłych pokoleń, w tym rozwoju infrastruktury przesyłowej, dystrybucyjnej oraz magazynowej paliw i energii.

Główne cele środowiskowe i kierunki interwencji Strategii to:

Kierunek - poprawa efektywności energetycznej

- Cel główny - dążenie do utrzymania zeroenergetycznego wzrostu gospodarczego, tj. rozwoju gospodarki następującego bez wzrostu zapotrzebowania na energię pierwotną,
- Cel główny - konsekwentne zmniejszanie energochłonności polskiej gospodarki do poziomu UE-15,

Kierunek - wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii

- Cel główny - racjonalne i efektywne gospodarowanie złożami węgla, znajdującymi się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- Cel główny - zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju poprzez dywersyfikację źródeł i kierunków dostaw gazu ziemnego,

Kierunek - wytwarzanie i przesyłanie energii elektrycznej oraz ciepła

- Cel główny - zapewnienie ciągłego pokrycia zapotrzebowania na energię przy uwzględnieniu maksymalnego możliwego wykorzystania krajowych zasobów oraz przyjaznych środowisku technologii,

Kierunek - dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej

- Cel główny - przygotowanie infrastruktury dla energetyki jądrowej i zapewnienie inwestorom warunków do wybudowania i uruchomienia elektrowni jądrowych opartych na bezpiecznych technologiach, z poparciem społecznym i z zapewnieniem wysokiej kultury bezpieczeństwa jądrowego na wszystkich etapach: lokalizacji, projektowania, budowy, uruchomienia, eksploatacji i likwidacji elektrowni jądrowych

Kierunek - rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw

- Cel główny - wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii co najmniej do poziomu 15% w 2020 roku oraz dalszy wzrost tego wskaźnika w latach następnych,
- Cel główny - osiągnięcie w 2020 roku 10% udziału biopaliw w rynku paliw transportowych oraz zwiększenie wykorzystania biopaliw II generacji,
- Cel główny - ochrona lasów przed nadmiernym eksploatowaniem, w celu pozyskiwania biomasy oraz zrównoważone wykorzystanie obszarów rolniczych na cele OZE, w tym biopaliw, tak aby nie doprowadzić do konkurencji pomiędzy energetyką odnawialną i rolnictwem oraz zachować różnorodność biologiczną,
- Cel główny - wykorzystanie do produkcji energii elektrycznej istniejących urządzeń piętrzących stanowiących własność Skarbu Państwa,
- Cel główny - zwiększenie stopnia dywersyfikacji źródeł dostaw oraz stworzenie optymalnych warunków do rozwoju energetyki rozproszonej opartej na lokalnie dostępnych surowcach,

Kierunek - rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii

- Cel główny - zapewnienie niezakłóconego funkcjonowania rynków paliw i energii, a przez to przeciwdziałanie nadmiernemu wzrostowi cen,

Kierunek - ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko

- Cel główny - ograniczenie emisji CO₂ do 2020 roku przy zachowaniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa energetycznego,
- Cel główny - ograniczenie emisji SO₂ i NO_x oraz pyłów (w tym PM₁₀ i PM_{2,5}) do poziomów wynikających z obecnych i projektowanych regulacji unijnych,
- Cel główny - ograniczanie negatywnego oddziaływania energetyki na stan wód powierzchniowych i podziemnych,
- Cel główny - minimalizacja składowania odpadów poprzez jak najszersze wykorzystanie ich w gospodarce,
- Cel główny - zmiana struktury wytwarzania energii w kierunku technologii niskoemisyjnych.

POLITYKA LEŚNA PAŃSTWA

Przedmiotem Polityki Leśnej Państwa są lasy wszystkich form własności i ich funkcje, cele i zasady prowadzenia gospodarki leśnej oraz związki leśnictwa ze społeczeństwem z innymi działami gospodarki narodowej i zarządzania, oraz innymi jednostkami organizacyjnymi współdziałającymi z leśnictwem.

Nadrzędnym celem polityki leśnej jest wyznaczenie kompleksu działań kształtujących stosunek człowieka do lasu, zmierzających do zachowania w zmieniającej się rzeczywistości przyrodniczej i społeczno-gospodarczej warunków do trwałej w nieograniczonej perspektywie czasowej wielofunkcyjności lasów, ich wszechstronnej użyteczności i ochrony oraz roli w kształtowaniu środowiska przyrodniczego zgodnie z obecnymi i przyszłymi oczekiwaniami społeczeństwa. Główne cele w polityce leśnej państwa zostały sformułowane w następujący sposób:

- Zapewnienie trwałości lasów wraz z ich wielofunkcyjnością
- Zwiększanie zasobów leśnych
- Poprawa stanu i ochrony lasów tak, by mogły one w lepszym stopniu i szerszym zakresie spełniać różnorodne funkcje

PAKIET KLIMATYCZNO - ENERGETYCZNY

Pakiet klimatyczno - energetyczny (przyjęty przez Komisję Europejską w grudniu 2008 roku) potwierdza podstawowe cele polityki energetycznej Unii Europejskiej tzn.:

- redukcję emisji gazów cieplarnianych do roku 2020 o 20 proc. w stosunku do roku 1990;
- zwiększenie do 2020 r. udziału odnawialnych źródeł energii (OZE) w zużyciu energii do 20 proc.;
- poprawę do 2020 r. efektywności energetycznej o 20 proc.;
- zwiększenie do 2020 r. udziału biopaliw w zużyciu paliw w transporcie do 10 proc.

Ponadto, pakiet doprecyzowuje i modyfikuje instrumenty osiągnięcia tych celów wskazując, że głównymi z nich są:

- system handlu emisjami w ramach UE (EU ETS);

- wiążące cele w zakresie zmian poziomu emisji w sektorach nieobjętych systemem ETS;
- wiążące cele odnośnie udziału OZE w produkcji energii;
- wsparcie rozwoju technologii składowania CO₂ w strukturach geologicznych (carbon capture and storage - CCS); poszerzenie zestawu instrumentów wsparcia państwa dla przedsięwzięć służących ochronie klimatu i środowiska.

W efekcie najważniejsze zobowiązania wynikające z wprowadzenia pakietu energetyczno-klimatycznego dla Polski są następujące:

- w wyniku rezygnacji z krajowych planów rozdziału uprawnień do emisji na rzecz jednego unijnego limitu emisji i wyznaczenia puli uprawnień do sprzedaży na aukcjach dla każdego z państw członkowskich, Polska powinna otrzymać 205 mln uprawnień rocznie na okres 2013-2020. Dochody ze sprzedaży uprawnień trafią do budżetu państwa i w 20 proc. muszą zostać wydane na realizację określonych przez Komisję Europejską celów związanych z ochroną środowiska. Pozostała część dochodów może być przeznaczona na dowolne cele, według uznania polskiego rządu.
- od roku 2013 elektrownie zawodowe będą musiały nabywać 100 proc. uprawnień do emisji na aukcjach. Pozostałe sektory objęte ETS będą kupować 20 proc. pozwoleń na aukcjach od 2013, zaś limit ten będzie zwiększany do 100 proc. w 2020 r.
- w sektorach nieobjętych systemem ETS Polska będzie mogła zwiększyć emisję gazów cieplarnianych o 14 proc. w porównaniu do poziomu emisji z 2005 r.
- do 2020 r. udział energii produkowanej ze źródeł odnawialnych powinien ukształtować się na poziomie 15 proc.
- wszystkie nowe zakłady spalania paliw o mocy powyżej 300 MW będą musiały być przystosowane do instalacji wychwytywania i składowania dwutlenku węgla (carbon capture and storage - CCS).

STRATEGICZNY PLAN ADAPTACJI DLA SEKTORÓW I OBSZARÓW WRAŻLIWYCH NA ZMIANY KLIMATU DO ROKU 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO ROKU 2030

Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020) został przygotowany z myślą o zapewnieniu warunków stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego w obliczu ryzyk,

jakie niosą ze sobą zmiany klimatu, ale również z myślą o wykorzystaniu pozytywnego wpływu, jaki działania adaptacyjne mogą mieć nie tylko na stan polskiego środowiska, ale również wzrost gospodarczy. SPA 2020 wskazuje cele i kierunki działań adaptacyjnych, które należy podjąć w najbardziej wrażliwych sektorach i obszarach w okresie do roku 2020: gospodarce wodnej, rolnictwie, leśnictwie, różnorodności biologicznej i obszarach prawnie chronionych, zdrowiu, energetyce, budownictwie, transporcie, obszarach górskich, strefie wybrzeża, gospodarce przestrzennej i obszarach zurbanizowanych. Wrażliwość tych sektorów została określona w oparciu o przyjęte dla SPA scenariusze zmian klimatu. Zaproponowano cele, kierunki działań oraz konkretne działania, które korespondują z dokumentami strategicznymi, w szczególności Strategią Rozwoju Kraju 2020 i innymi strategiami rozwoju i jednocześnie stanowią ich niezbędne uzupełnienie w kontekście adaptacji. Uwzględniono i przeanalizowano obecne i oczekiwane zmiany klimatu, w tym scenariusze zmian klimatu dla Polski do roku 2030, które wykazały, że w tym okresie największe zagrożenie dla gospodarki i społeczeństwa będą stanowiły ekstremalne zjawiska pogodowe (nawalne deszcze, powódzie, podtopienia, osunięcia ziemi, fale upałów, susze, huragany, osuwiska itp.), będące pochodnymi zmian klimatycznych. Zjawiska te będą występować z coraz większą częstotliwością i natężeniem oraz będą dotyczyć coraz większych obszarów kraju.

DYREKTYWA 2000/60/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY Z DNIA 23 PAŹDZIERNIKA 2000 R. USTANAWIAJĄCEJ RAMY WSPÓLNOTOWEGO DZIAŁANIA W DZIEDZINIE POLITYKI WODNEJ (DZ. U. UE L Z DNIA 22 GRUDNIA 2000 R.) TZW. RAMOWA DYREKTYWA WODNA

Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW) z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej jest wynikiem wieloletnich prac Wspólnot Europejskich zmierzających do lepszej ochrony wód poprzez wprowadzenie wspólnej europejskiej polityki wodnej, opartej na przejrzystych, efektywnych i spójnych ramach legislacyjnych. Zobowiązuje państwa członkowskie do racjonalnego wykorzystywania i ochrony zasobów wodnych w myśl zasady zrównoważonego rozwoju.

Celem niniejszej dyrektywy jest ustalenie ram dla ochrony śródlądowych wód powierzchniowych, wód przejściowych, wód przybrzeżnych oraz wód podziemnych, które:

- a) zapobiegają dalszemu pogarszaniu oraz chronią i poprawiają stan ekosystemów wodnych oraz, w odniesieniu do ich potrzeb wodnych, ekosystemów lądowych i terenów podmokłych bezpośrednio uzależnionych od ekosystemów wodnych;
- b) promują zrównoważone korzystanie z wód oparte na długoterminowej ochronie dostępnych zasobów wodnych;

c) dążą do zwiększonej ochrony i poprawy środowiska wodnego między innymi poprzez szczególne środki dla stopniowej redukcji zrzutów, emisji i strat substancji priorytetowych oraz zaprzestania lub stopniowego wyeliminowania zrzutów, emisji i strat priorytetowych substancji niebezpiecznych;

d) zapewniają stopniową redukcję zanieczyszczenia wód podziemnych i zapobiegają ich dalszemu zanieczyszczaniu;

e) przyczyniają się do zmniejszenia skutków powodzi i susz, a przez to przyczyniają się do:

- zapewnienia odpowiedniego zaopatrzenia w dobrej jakości wodę powierzchniową i podziemną, które jest niezbędne dla zrównoważonego, i sprawiedliwego korzystania z wód,
- znacznej redukcji zanieczyszczenia wód podziemnych,
- ochrony wód terytorialnych i morskich, oraz
- osiągnięcia celów odpowiednich umów międzynarodowych, w tym mających za zadanie ochronę i zapobieganie zanieczyszczaniu środowiska morskiego, poprzez wspólnotowe działanie na mocy art. 16 ust. 3, celem zaprzestania lub stopniowego wyeliminowania zrzutów, emisji i strat priorytetowych substancji niebezpiecznych, z ostatecznym celem osiągnięcia w środowisku morskim stężeń bliskich wartościom tła dla substancji występujących naturalnie i bliskich zeru dla syntetycznych substancji wytworzonych przez człowieka.

KRAJOWY PROGRAM OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH

Polska przystępując do Unii Europejskiej zobowiązała się do wypełnienia wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 roku dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. WE L 135 z 30.05.1991 r., str. 40-52, z późn. zm.; Dz. Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 002, str. 26) zgodnie z określonymi w negocjacjach i zapisanymi w Traktacie Akcesyjnym terminami i okresami przejściowymi. W rozmowach przedakcesyjnych wynegocjowane zostały bowiem dostosowawcze okresy przejściowe na wprowadzenie przepisów ww. dyrektywy do końca 2015 r. Dlatego też, aby zidentyfikować faktyczne potrzeby w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej oraz uszeregować ich realizację w taki sposób aby wywiązać się ze zobowiązań traktatowych, utworzono Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK).

Program ten został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 16 grudnia 2003 r.

Celem Programu, przez realizację ujętych w nim inwestycji, jest ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczanych ścieków, a co za tym idzie - ochrona środowiska wodnego przed ich niekorzystnymi skutkami. KPOŚK jest dokumentem strategicznym, w którym oszacowano potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji, o RLM większej od 2 000, w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych. KPOŚK podlega okresowej aktualizacji przynajmniej raz na cztery lata. Do chwili obecnej przeprowadzono pięć jego aktualizacji w latach: 2005, 2009, 2010, 2015 i 2017

Rada Ministrów przyjęła piątą aktualizację KPOŚK 31 lipca 2017 r. Przyjęta przez rząd aktualizacja zawiera listę zadań zaplanowanych przez samorządy do realizacji w latach 2016-2021. Wykaz inwestycji planowanych po 2016 r. wynika z dalszych niezbędnych potrzeb zgłaszanych przez samorządy w celu zakończenia inwestycji i wypełnienia wymogów dyrektywy 91/271/EWG, uwzględniając jednocześnie nową perspektywę finansową 2014-2020 (lub wynikającą z Umowy Partnerstwa). Biorąc jednak pod uwagę spójność dokumentów planistycznych wszystkie planowane inwestycje powinny zostać zrealizowane w perspektywie do 2021 r., to znaczy do zakończenia kolejnego cyklu realizacji planów gospodarowania wodami oraz programu wodno-środowiskowego kraju.

PROGRAM OCZYSZCZANIA KRAJU Z AZBESTU NA LATA 2009-2032

W Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 utrzymane zostają następujące cele:

- 1) usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest;
- 2) minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu;
- 3) likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Cele te osiągnąć będą przez realizację wzajemnie uzupełniających się zadań, na trzech poziomach (centralnym, wojewódzkim i lokalnym: powiatowym i gminnym), finansowanych ze środków prywatnych i publicznych, w tym ze środków budżetowych.

Program przewiduje zgrupowanie zadań w pięciu blokach tematycznych:

- 1) Zadania legislacyjne;
- 2) Działania edukacyjno-informacyjne obejmujące: działania skierowane do dzieci i młodzieży, szkolenia pracowników administracji rządowej i samorządowej, opracowywanie materiałów informacyjnych i edukacyjnych, ocenę i promocję technologii

unicestwiania włókien azbestu w odpadach azbestowych, organizację krajowych i międzynarodowych szkoleń, seminariów, konferencji, kongresów i udział w nich;

3) Zadania w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest obejmujące: usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, oczyszczanie terenów nieruchomości, oczyszczanie obiektów użyteczności publicznej, miejsc publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest, budowę składowisk odpadów azbestowych oraz budowę instalacji i urządzeń do uniecznawiania włókien azbestu w odpadach azbestowych, zadania wspierające, w tym wsparcie finansowe opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczania terenów z azbestu na wszystkich szczeblach;

4) Monitoring realizacji Programu w postaci elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest;

5) Działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia, w tym działalność Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem.

Podstawowym warunkiem terminowego oczyszczenia kraju z azbestu jest zapewnienie odpowiednich środków finansowych na prowadzenie prac związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów azbestowych oraz stworzenie regulacji prawnych stymulujących efektywne współdziałanie właścicieli zanieczyszczonych obiektów budowlanych z władzami lokalnymi.

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY POWIETRZA DO ROKU 2020 (Z PERSPEKTYWĄ DO 2030)

Przyjęty we wrześniu 2015 r. Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020 (z perspektywą do 2030) jako główny cel wymienia poprawę jakości życia mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej, szczególnie ochrona ich zdrowia i warunków życia, z uwzględnieniem ochrony środowiska, z jednoczesnym zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Celami szczegółowymi Krajowego Programu Ochrony Powietrza są:

- osiągnięcie w możliwie krótkim czasie poziomów dopuszczalnych i docelowych niektórych substancji, określonych w dyrektywie 2008/50/WE i 2004/107/WE, oraz utrzymanie ich na tych obszarach, na których są dotrzymywane, a w przypadku pyłu PM_{2,5} także pułapu stężenia ekspozycji oraz Krajowego Celu Redukcji Narażenia,
- osiągnięcie w perspektywie do roku 2030 stężeń niektórych substancji w powietrzu na poziomach wskazanych przez WHO oraz nowych wymagań

wynikających z regulacji prawnych projektowanych przepisami prawa unijnego

Krajowy Program Ochrony Powietrza wskazuje kierunki interwencji najbardziej efektywnych i optymalnych kosztowo działań prawnych, technicznych, a także organizacyjnych, w skali całego kraju, które pozwolą na podjęcie stosownych środków na szczeblu krajowym, wojewódzkim oraz lokalnym, co w efekcie przyczyni się do poprawy sytuacji w tym zakresie. Kierunkami działań prowadzącymi do osiągnięcia celów szczegółowych, tj. osiągnięcia i dotrzymania co najmniej standardów jakości powietrza określonych w prawodawstwie unijnym oraz krajowym, są:

- Podniesienie rangi zagadnienia poprawy jakości powietrza poprzez skonsolidowanie działań na szczeblu krajowym oraz powołanie Partnerstwa na rzecz poprawy jakości powietrza;
- Stworzenie ram prawnych sprzyjających realizacji efektywnych działań mających na celu poprawę jakości powietrza;
- Włączenie społeczeństwa w działania na rzecz poprawy jakości powietrza poprzez zwiększenie świadomości społecznej oraz tworzenie trwałych platform dialogu z organizacjami społecznymi;
- Rozwój i rozpowszechnienie technologii sprzyjających poprawie jakości powietrza;
- Rozwój mechanizmów kontrolowania źródeł niskiej emisji sprzyjających poprawie jakości powietrza;
- Upowszechnienie mechanizmów finansowych sprzyjających poprawie jakości powietrza.

5.1.2. Dokumenty wojewódzkie

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2017-2020
Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

W Programie Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku:

- zidentyfikowano najważniejsze walory środowiska naturalnego i zagrożenia w tym, wynikające z zanieczyszczenia środowiska, według modelu: siły

sprawcze - presja - stan - wpływ - reakcja, dla poszczególnych obszarów interwencji;

- wskazano cele i kierunki inwestycyjne oraz zadania, zmierzające do poprawy stanu środowiska i zachowania równowagi ekologiczno-społeczno-gospodarczej, zgodnie z wymogami polityki ochrony środowiska i dyrektywami UE;
- oszacowano niezbędne nakłady na inwestycje proekologiczne oraz ustalono priorytety i źródła ich finansowania;

Opis stanu środowiska został uzupełniony o opis przyczyn takiego stanu oraz wpływu środowiska na życie gospodarcze i społeczne. Oceny stanu środowiska dokonano z uwzględnieniem dziesięciu obszarów interwencji, tj.:

1. Ochrona klimatu i jakości powietrza.
2. Zagrożenia hałasem.
3. Pola elektromagnetyczne.
4. Gospodarowanie wodami.
5. Gospodarka wodno-ściekowa.
6. Zasoby geologiczne.
7. Gleby.
8. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów.
9. Zasoby przyrodnicze.
10. Zagrożenia poważnymi awariami.

Ponadto w każdym z powyższych obszarów interwencji uwzględniono zagadnienia horyzontalne, tj. adaptację do zmian klimatu, monitoring środowiska i nadzwyczajne zagrożenia środowiska oraz działania edukacyjne.

Przedstawione w dokumencie cele i kierunki działań w zakresie poszczególnych obszarów interwencji zostały wyznaczone na podstawie zdefiniowanych zagrożeń i problemów dla poszczególnych obszarów interwencji wskazanych w analizie SWOT. Ponadto są one wynikiem potrzeb, jakie zaistniały w środowisku regionu i całej Polsce na przestrzeni ostatnich lat.

Wskazane w programie ochrony środowiska cele i kierunki, a także konkretne zamierzenia inwestycyjne im przypisane są spójne, zarówno z krajowymi, jak i wojewódzkimi programami, strategiami i planami w zakresie ochrony środowiska. Odzwierciedlają obecne trendy w zakresie jego ochrony, które przyczynią się także do realizacji polityk krajowych.

Cele interwencji:

- Spełnienie wymagań w zakresie jakości powietrza,
- Poprawa efektywności energetycznej,
- Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, jako działania adaptacyjne do zmian klimatu,
- Ograniczenie emisji hałasu,
- Ochrona przed polami elektromagnetycznymi,
- Ograniczanie ryzyka powodziowego i przeciwdziałanie suszy i deficytowi wody, jako adaptacja do zmieniających się warunków klimatycznych,
- Racjonalizacja gospodarowania zasobami wodnymi i zapewnienie dobrej jakości wody pitnej,
- Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
- Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin,
- Zapewnienie właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi,
- Racjonalne gospodarowanie odpadami,
- Zachowanie różnorodności biologicznej, poprzez przywracanie/utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk i gatunków,
- Adaptacja do zmian klimatu w zakresie zasobów przyrodniczych,
- Ochrona krajobrazu naturalnego i kulturowego,
- Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i zainteresowania środowiskiem przyrodniczym,
- Zapobieganie poważnym awariom przemysłowym,
- Doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego,

- Monitoring obszarów zagrożonych występowaniem poważnych awarii.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Plan określa cele polityki przestrzennej województwa oraz zasady i kierunki ich realizacji:

Cel strategiczny Planu- „Zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni województwa podlaskiego sprzyjające rozwojowi społeczno-gospodarczemu, spójności społecznej i terytorialnej, konkurencyjności, sprawności funkcjonowania oraz wykorzystaniu potencjału przyrodniczego, kulturowego i położenia przygranicznego” oraz 5 celów częściowych.

Cel 1 - dot. „Zwiększenia konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania” - realizowany poprzez:

- a) stosowanie zasad rozwoju ich struktur przestrzennych,
- b) wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej, gospodarczej oraz transportowej i technicznej o znaczeniu krajowym, regionalnym i ponadlokalnym.

Cel 2 - dot. „Wzmocnienia spójności województwa w procesie zrównoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego” - realizowany poprzez:

- a) wzmocnienie zewnętrznych powiązań transportowych,
- b) zwiększenie wewnętrznej dostępności transportowej,
- c) ochronę i poprawę jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, organizacji funkcjonalnej wiejskiej sieci osadniczej i zagospodarowania małych miast i wsi,
- d) wsparcie modernizacji i rozwoju rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego oraz otoczenia rolnictwa,
- e) poprawę zagospodarowania w małych miastach i wsiach,
- f) modernizację i rozwój zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego,

- g) wsparcie zagospodarowania obszaru funkcjonalnego przygranicznego,
- h) wsparcie wykorzystania specjalizacji terytorialnej.

Cel 3 - dot. „Poprawy dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa podlaskiego, poprzez rozwój infrastruktury transportowej ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej” - realizowany poprzez:

- a) stosowanie zasad rozwoju infrastruktury transportowej,
- b) wzmocnienie powiązań drogowych województwa,
- c) rozwój systemów transportowych Białegostoku, Łomży i Suwałk,
- d) rozwój infrastruktury: kolejowej, komunikacji zbiorowej autobusowej, lotniczej, przejść granicznych, ruchu rowerowego, żeglugi wodnej i promowej województwa,
- e) rozwój infrastruktury telekomunikacji i teleinformatyki.

Cel 4 - dot. „Osiągnięcia i utrzymania wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej i walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów” - realizowany poprzez:

- a) integrację zarządzania siecią ekologiczną województwa,
- b) zwiększanie obszarów chronionych sieci ekologicznej transgranicznych przyrodniczych i krajobrazowych województwa,
- c) przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej,
- d) wzmocnienie potencjału edukacyjnego i turystycznego,
- e) racjonalne gospodarowanie wodami i lasami,
- f) ochronę powierzchni ziemi, obszarów występowania złóż kopalin, powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniami oraz przed hałasem,
- g) ochronę i racjonalne zagospodarowanie dziedzictwa kulturowego.

Cel 5 - dot. „Zwiększenia odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego, naturalne i awariami przemysłowymi oraz jego zdolności obronnych i ochronnych” - realizowany poprzez:

- a) stosowanie zasad rozwoju systemów energetycznych,

- b) rozwój systemów: elektroenergetycznego, gazowniczego, gazociągów przesyłowych, zaopatrzenia w ciepło i odnawialnych źródeł energii,
- c) zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego i przeciwdziałania skutkom suszy,
- d) ograniczanie zagrożeń ruchami masowymi i osuwiskami ziemi,
- e) zabezpieczenia przed oddziaływaniem pól elektroenergetycznych,
- f) spełnienie wymogów zagospodarowania przestrzennego w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa oraz zapobiegania awariom przemysłowym.

PLAN GOSPODARKI ODPADAMI WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2016-2022

Cele w gospodarce odpadami na lata 2016 - 2022

Odpady komunalne, w tym odpady żywności i inne odpady ulegające biodegradacji - Cele główne:

Cele główne:

1. Zmniejszenie ilości powstających odpadów:
  - a) ograniczenie marnotrawienia żywności,
  - b) wprowadzenie selektywnego zbierania bioodpadów z zakładów zbiorowego żywienia.
2. Zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat właściwego gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym odpadami żywności i innymi odpadami ulegającymi biodegradacji.
3. Planowanie systemów zagospodarowania odpadów w regionach zgodnych z hierarchią sposobów postępowania z odpadami.
4. Zapewnienie jak najwyższej jakości zbieranych odpadów przez odpowiednie systemy selektywnego zbierania odpadów, w taki sposób, aby mogły one zostać w możliwie najbardziej efektywny sposób poddane recyklingowi.
5. Zmniejszenie udziału zmieszanych odpadów komunalnych w całym strumieniu zbieranych odpadów (zwiększenie udziału odpadów zbieranych selektywnie).
6. Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska.

7. Zwiększenie ilości zbieranych selektywnie odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych.
8. Zmniejszenie ilości odpadów ulegających biodegradacji unieszkodliwianych przez składowanie.
9. Zaprzestanie składowania odpadów ulegających biodegradacji selektywnie zebranych.
10. Zaprzestanie składowania zmieszanych odpadów komunalnych bez przetworzenia.
11. Likwidacja miejsc nielegalnego składowania odpadów komunalnych.
12. Utworzenie systemu monitorowania gospodarki odpadami komunalnymi.
13. Monitorowanie i kontrola postępowania z frakcją odpadów komunalnych wysortowaną ze strumienia zmieszanych odpadów komunalnych i nieprzeznaczoną do składowania (frakcja 19 12 12).
14. Zbilansowanie funkcjonowania systemu gospodarki odpadami komunalnymi w świetle obowiązującego zakazu składowania określonych frakcji odpadów komunalnych i pochodzących z przetwarzania odpadów komunalnych, w tym odpadów o zawartości ogólnego węgla organicznego powyżej 5% s.m. i o cieple spalania powyżej 6 MJ/kg suchej masy, od 1 stycznia 2016 r.

Odpady komunalne - cele szczegółowe:

1. Objęcie wszystkich właścicieli nieruchomości, na których zamieszkują mieszkańcy systemem selektywnego zbierania odpadów komunalnych.
2. Osiągnięcie poziomu recyklingu i przygotowania do ponownego użycia frakcji: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła z odpadów komunalnych w wysokości minimum 50% ich masy do 2020 r.
3. Do 2020 roku udział masy termicznie przekształcanych odpadów komunalnych oraz odpadów pochodzących z przetworzenia odpadów komunalnych w stosunku do wytworzonych odpadów komunalnych w województwie nie może przekraczać 30%.
4. Do końca 2021 r. zsynchronizowanie w województwie podlaskim systemu selektywnego zbierania odpadów komunalnych do tego, jaki będzie ujednolicony na terenie całego kraju.
5. Do 2025 r. poddanie recyklingowi 60% odpadów komunalnych.
6. Do 2030 r. poddanie recyklingowi 65% odpadów komunalnych.

7. Do 2030 r. redukcja składowania odpadów komunalnych maksymalnie do 10%.
8. Do końca 2021 r. wprowadzenie we wszystkich gminach w województwie systemów selektywnego odbierania odpadów zielonych i bioodpadów

Odpady pozostałe - odpady użytkowe - cele:

1. Oleje odpadowe - Zapobieganie powstawaniu olejów odpadowych; Dążenie do zwiększenia ilości zbieranych olejów odpadowych; Utrzymanie poziomu odzysku na poziomie co najmniej 50%, a recyklingu rozumianego jako regeneracja na poziomie co najmniej 35%; W przypadku preparatów smarowych: wzrost poziomu recyklingu do wartości co najmniej 35% oraz poziomu odzysku do wartości co najmniej 50% w 2020 r.
2. Zużyte opony - Utrzymanie dotychczasowego poziomu odzysku w wysokości co najmniej 75%, a recyklingu w wysokości co najmniej 15%; Zwiększenie świadomości społeczeństwa (w tym przedsiębiorców) na temat właściwego tj. zrównoważonego użytkowania pojazdów, w szczególności opon oraz dozwolonych przepisami prawa sposobów postępowania ze zużytymi oponami.
3. Zużyte baterie i akumulatory - Wzrost świadomości społeczeństwa oraz przedsiębiorców na temat prawidłowego sposobu postępowania ze zużytymi bateriami i zużytymi akumulatorami; Osiągnięcie w 2016 r. i w latach następnych poziomu zbierania zużytych baterii przenośnych i zużytych akumulatorów przenośnych, w wysokości co najmniej 45% masy wprowadzonych baterii i akumulatorów przenośnych; Utrzymanie poziomu wydajności recyklingu (zużytych baterii kwasowo-ołowiowych i zużytych akumulatorów kwasowo-ołowiowych w wysokości co najmniej 65%, pozostałych zużytych baterii niklowo-kadmowych i zużytych akumulatorów niklowo-kadmowych - 75%, w przypadku pozostałych zużytych baterii i zużytych akumulatorów w wysokości co najmniej 50% masy zużytych baterii lub zużytych akumulatorów).
4. Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny (ZSEE) - Zwiększenie świadomości społeczeństwa i przedsiębiorców na temat prawidłowego sposobu postępowania ze ZSEE; Ograniczenie powstawania odpadów w postaci ZSEE; Zapewnienie osiągnięcia odpowiedniego poziomu zbierania zużytego sprzętu; Zapewnienie osiągnięcia odpowiednich poziomów odzysku i recyklingu zużytego sprzętu;
5. Odpady opakowaniowe - Zapewnienie odpowiedniej jakości odpadów opakowaniowych zbieranych selektywnie w gospodarstwach domowych;

Zapobieganie powstawaniu odpadów, w tym zmniejszenie zużycia opakowań (szczególnie jednorazowych) wszędzie tam gdzie jest to możliwe i uzasadnione. Utrzymanie poziomów odzysku i recyklingu co najmniej na poziomie określonym w załączniku nr 1 do ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi; Osiągnięcie i utrzymanie następujących poziomów odzysku i recyklingu w poszczególnych latach dla opakowań wielomateriałowych; Wyeliminowanie stosowania nieuczciwych praktyk w zakresie wystawiania dokumentów potwierdzających przetworzenie odpadów opakowaniowych; Wzrost świadomości użytkowników i sprzedawców środków zawierających substancje niebezpieczne (w tym środków ochrony roślin) odnośnie właściwego postępowania z opakowaniami po tych środkach; Zwiększenie powszechności korzystania z zielonych zamówień publicznych (ZZP); Zwiększenie liczby podmiotów legitymujących się zweryfikowanym systemem zarządzania środowiskowego (posiadających aktualną rejestrację w EMAS); Zwiększenie liczby krajowych produktów certyfikowanych UE Ecolabel oraz krajowymi oznakowaniami ekologicznymi typu I wg norm ISO; Wzrost świadomości użytkowników i sprzedawców nawozów (chemicznych, mineralnych i wapniowych) wykorzystywanych w rolnictwie odnośnie właściwego postępowania z opakowaniami po tych środkach.

6. Pojazdy wycofane z eksploatacji - Osiągnięcie minimalnych poziomów odzysku i recyklingu odniesionych do masy pojazdów przyjętych do stacji demontażu w skali roku na poziomie odpowiednio: 95% i 85%; Ograniczenie nieuczciwych praktyk w zakresie zbierania i demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji, zwiększenie ilości pojazdów wycofanych z eksploatacji kierowanych do legalnych stacji demontażu; Ograniczenie liczby pojazdów sprowadzanych z zagranicy bezpośrednio do krajowych stacji demontażu w sposób nielegalny.

Odpady pozostałe - odpady niebezpieczne - cele:

7. Odpady medyczne i weterynaryjne - Zapewnienie odpowiedniego rozmieszczenia, ilości oraz wydajności spalarni odpadów spalających odpady medyczne i weterynaryjne w ujęciu nie tylko krajowym, ale i regionalnym tak, by ograniczyć transport tych odpadów w celu przestrzegania zasady bliskości; Podniesienie efektywności selektywnego zbierania odpadów medycznych i weterynaryjnych, w tym segregacji odpadów u źródła powstawania.
8. Odpady zawierające PCB - Kontynuacja likwidacji urządzeń o zawartości PCB poniżej 5 dm³.
9. Odpady zawierające azbest - Intensyfikacja działań na rzecz usuwania wyrobów zawierających azbest w kierunku osiągnięcia celów określonych w Programie

usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenów województwa podlaskiego.

Odpady pozostałe - odpady inne - cele:

10. Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych i infrastruktury budownictwa - Zwiększenie świadomości wśród inwestorów oraz podmiotów wytwarzających odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej na temat należytego postępowania ze strumieniem w/w odpadów, w szczególności w zakresie selektywnego zbierania oraz recyklingu; Utrzymanie poziomu przygotowania do ponownego użycia, recyklingu oraz innych form odzysku materiałów budowlanych i rozbiórkowych na poziomie minimum 70% wagowo.
11. Komunalne osady ściekowe - Całkowite zaniechanie składowania osadów ściekowych; Zwiększenie ilości KOŚ przetwarzanych przed wprowadzeniem do środowiska oraz ilości osadów poddanych termicznemu przekształceniu; Dążenie do maksymalizacji stopnia wykorzystania substancji biogennych zawartych w osadach przy jednoczesnym spełnieniu wszystkich wymogów dotyczących bezpieczeństwa sanitarnego, chemicznego oraz środowiskowego.
12. Odpady ulegające biodegradacji inne niż komunalne - W okresie do 2022 r. i w latach następnych utrzymanie masy składowanych odpadów na poziomie nie większym niż 40% masy wytworzonych odpadów.
13. Odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin (grupa 01) Zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów w stosunku do wydobywanej masy surowca; Zwiększenie udziału odpadów poddawanych procesom odzysku.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO 2030

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego podporządkowane są realizacji wizji rozwoju i stanowią swego rodzaju ścieżki dojścia do wizji. Dlatego na poziomie celów strategicznych wyróżniono trzy cele:

1. Dynamiczna gospodarka;
2. Zasobni mieszkańcy;
3. Partnerski region.

Każdy z celów strategicznych zawiera w sobie cele operacyjne, które z kolei określają zarówno kluczowe kierunki działań, jak i głównych interesariuszy. Cele operacyjne ukierunkowane są na wykorzystywanie potencjałów województwa i służą reakcji na określone wyzwania rozwojowe.

Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka

- Cel operacyjny 1.1. Przemysły przyszłości
- Cel operacyjny 1.2. Podlaski system otwartych innowacji
- Cel operacyjny 1.3. Lokalna przedsiębiorczość
- Cel operacyjny 1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego
- Cel operacyjny 1.5. E-podlaskie

Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy

- Cel operacyjny 2.1. Kompetentni mieszkańcy
- Cel operacyjny 2.2. Aktywni mieszkańcy
- Cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości

Cel strategiczny 3. Partnerski region

- Cel operacyjny 3.1. Dobre zarządzanie
- Cel operacyjny 3.2. Kapitał społeczny
- Cel operacyjny 3.3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne
- Cel operacyjny 3.4. Gościnny region

PROGRAM OCHRONY POWIETRZA DLA STREFY PODLASKIEJ - AKTUALIZACJA 2020

Konieczność uchwalenia nowego programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej wynika z zapisów art. 7 ustawy z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo ochrony środowiska oraz ustawy o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2020 poz. 1219 ze zm.) oraz z wyników Oceny poziomów substancji w powietrzu i wyników klasyfikacji stref województwa podlaskiego za 2018 rok, wykonanej przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Białymstoku.

Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej otrzymał kod PL2002PM2,5aBaPa_2018.

Program opracowano dla substancji zanieczyszczających powietrze dla których w Rocznej Ocenie Jakości Powietrza w Województwie Podlaskim za rok 2018 w strefie podlaskiej wskazano przekroczenia norm i stwierdzono konieczność realizacji działań naprawczych mających na celu poprawę jakości powietrza ze względu na ochronę zdrowia ludzi, czyli: pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu.

Program ochrony powietrza wskazuje istotne powody (źródła) wystąpienia przekroczeń norm jakości powietrza w odniesieniu do ww. zanieczyszczeń w strefie podlaskiej oraz określa skuteczne i możliwe do zrealizowania działania, których wdrożenie spowoduje poprawę jakości powietrza i dotrzymanie norm określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2012 r., poz. 1031 z późn. zm.).

Program ochrony powietrza określa działania naprawcze, tak aby okresy, w których nie są dotrzymane poziomy dopuszczalne lub docelowe były jak najkrótsze. Poprawa jakości powietrza jest niezbędna dla poprawy jakości życia i zdrowia mieszkańców województwa podlaskiego.

Dokumentację opracowano na danych emisyjnych i meteorologicznych z roku 2018 ze szczególnym uwzględnieniem udziałów poszczególnych typów źródeł w obszarach z naruszonymi normami jakości powietrza.

Realizację zaproponowanych w programie działań naprawczych przewidziano do 30.06.2026 r., tak aby termin ten był zgodny z zapisami w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2019 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych (Dz. U. z 2019 r., poz. 1159).

5.1.3. Dokumenty powiatowe

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2017 - 2020
Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2021 - 2024

Wizja programu zakłada:

- zrównoważony rozwój,

- zachowanie i ochronę bogactw przyrodniczych i krajobrazowych, utrzymanie dziedzictwa przyrodniczego z unikalnymi obszarami parku narodowego i parków krajobrazowych,
- gospodarkę niskoemisyjną,
- wysoką świadomość znaczenia środowiska i jego zagrożeń,
- ochronę krajobrazu,
- zasoby leśne powiatu zintegrowane, bez względu na właściciela,
- poprawa efektywności energetycznej, ograniczenie niskiej emisji i wykorzystywanie w jak największym stopniu OZE,
- Puszcza Kurpiowska, w tym Puszcza Zielona ważnym walorem środowiska powiatu. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów środowiska naturalnego.

Misja Programu to: Od Biebrzy przez Narew po Pisę. Ochrona i zrównoważone wykorzystanie unikalnych zasobów środowiska przyrodniczego drogą rozwoju powiatu łomżyńskiego.

Powyższa misja jest realizowana poprzez priorytety i działania ekologiczne, z którymi będą spójne gminne priorytety i działania planowane w programach ochrony środowiska. Program jest realizowany przez cele długoterminowe, nazywane dalej priorytetami oraz przez cele krótkoterminowe (szczegółowe) w ramach każdego z celów długoterminowych.

Priorytet 1 - Ochrona atmosfery

Główne cele krótkoterminowe tego priorytetu (celu długoterminowego) to:

- ograniczenie zanieczyszczeń atmosfery - redukcja zanieczyszczeń do powietrza,
- wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych,
- redukcja zużycia energii finalnej oraz zmniejszenie zapotrzebowania na energię pierwotną,
- redukcja do 2020 roku emisji gazów cieplarnianych,
- termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej oraz budynków inwestorów prywatnych,

- budowa czy też modernizacja systemów grzewczych w obiektach użyteczności publicznej oraz budynkach prywatnych z możliwością wykorzystania - gdzie to możliwe - odnawialnych źródeł energii (np. drewno, wody geotermalne, energia słoneczna, biomasa, biogaz),
- modernizacja procesów technologicznych na energo- i wodooszczędne oraz niskoemisyjne, a ponadto stosowanie urządzeń technicznych ograniczających bądź eliminujących hałas, wibracje i promieniowanie niejonizujące.

Priorytet 2 - Zmniejszenie zanieczyszczenia i ochrona przed zagrożeniami środowiska naturalnego oraz monitoring środowiska

Główne cele krótkoterminowe tego priorytetu (celu długoterminowego) to:

- budowa płyt gnojowych, zbiorników na gnojówkę i gnojownicę w rodzinnych gospodarstwach rolnych o skoncentrowanej produkcji zwierzęcej i wyposażenie tych gospodarstw w specjalistyczne urządzenia do zagospodarowania tych nawozów,
- racjonalne czerpanie z zasobów środowiska naturalnego,
- bieżąca aktualizacja informacji o stanie środowiska i jego ochronie,
- ocena stanu sanitarno-epidemiologicznego i weterynaryjnego na terenie powiatu,
- ocena stanu ochrony środowiska i ochrony roślin na terenie powiatu.

Priorytet 3 - Ochrona wód i racjonalna gospodarka wodno - ściekowa

Główne cele krótkoterminowe tego priorytetu (celu długoterminowego) to:

- zapewnienie oczyszczania ścieków zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi,
- budowa kanalizacji sanitarnej, modernizacja lub budowa oczyszczalni ścieków,
- rozwiązywanie gospodarki wodno-ściekowej we wsiach o rozproszonej zabudowie np. poprzez budowę przydomowych oczyszczalni ścieków,
- modernizacja sieci wodociągowych,
- budowa kanalizacji deszczowej,

- modernizacja ujęć wody pitnej zmierzająca do spełnienia wymogów aktualnych rozporządzeń,
- budowa zbiorników małej i średniej retencji,
- przywrócenie prawidłowego funkcjonowania melioracji terenów zagrożonych deficytem wodnym.

Priorytet 4 - Unikanie zagrożeń ekologicznych i racjonalna gospodarka odpadami

Główne cele krótkoterminowe tego priorytetu (celu długoterminowego) to:

- kompleksowa gospodarka odpadami,
- bezpieczne dla środowiska unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych,
- wymiana eternitowych pokryć dachowych zawierających azbest na materiały pokryciowe nie zawierające azbestu,
- uruchomienie właściwego systemu zagospodarowania padliny,
- wdrożenie przez wytwarzających odpady nowoczesnych sposobów postępowania z odpadami,
- spełnianie wymogów regionalnego systemu informacji o trasach przewozu i miejscach składowania materiałów niebezpiecznych,
- spełnianie wymogów regionalnego systemu wczesnego ostrzegania i wspieranie służb ratownictwa.

Priorytet 5 - Edukacja ekologiczna i wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa

Główne cele krótkoterminowe tego priorytetu (celu długoterminowego) to:

- zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu,
- edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych,
- propagowanie zasad zrównoważonego rozwoju,
- tworzenie lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej,
- upowszechnienie ekologicznych metod gospodarowania w rolnictwie, leśnictwie,

- promowanie ekologicznej działalności gospodarczej,
- upowszechnienie zasad gospodarowania wynikających z Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej.

PROGRAM ROZWOJU POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO ROKU 2020

Wizja Powiatu Łomżyńskiego do 2020 sformułowana została następująco: „Powiat łomżyński miejscem wysokiej jakości życia i rozwoju konkurencyjnej, przyjaznej środowisku gospodarki opartej na lokalnych potencjałach z wykorzystaniem unikalnych zasobów przyrody i kultury”.

Cele strategiczne wynikają z wizji rozwoju powiatu i stanowią jej swoistą konkretyzację. Wyznaczają one kierunek działania podmiotów życia społecznego i gospodarczego obszaru powiatu. Długookresowe cele strategiczne, pomimo swej ogólności, są związane z konkretną rzeczywistością oraz prognozą jej zmian w przyszłości.

Zestawienie celów strategicznych:

- Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach - Osiągnięcie tego celu na obszarze powiatu stanie się możliwe dzięki wsparciu rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Wzrost konkurencyjności lokalnej gospodarki nastąpi jako efekt poprawy ich innowacyjności, co będzie stanowić jedno z istotnych zadań instytucji otoczenia okołobiznesowego. Istotne znaczenie będzie miało wsparcie rozwoju ważnych sektorów gospodarczych powiatu: rolnictwa i przetwórstwa, wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, turystyki i agroturystyki. Ważnym elementem realizacji tego celu będzie poprawa infrastruktury komunikacyjnej, prowadząca do zwiększenia dostępności komunikacyjnej powiatu i obniżenia kosztów produkcji. Powyższe działania wspierać będzie edukacja mieszkańców różnych kategorii wiekowych w zakresie przedsiębiorczości i samozatrudnienia.
- Cel II. Poprawa jakości życia i integracja społeczna - Cel ten zostanie osiągnięty poprzez rozwój kapitału społecznego i wspieranie rozwoju aktywności obywatelskiej społeczności powiatu. Bardzo ważnym czynnikiem decydującym o rozwoju danego obszaru jest posiadany kapitał społeczny. Jest on rozumiany jako wszystko to, co warunkuje zbiorowe działanie dla dobra wspólnego w każdej dziedzinie: gospodarce, kulturze, polityce. Ta aktywność buduje społeczeństwo obywatelskie, formułuje określone wzory zachowań obywatelskich. Kreuje poziom zaangażowania społecznego, realizacji zbiorowych aspiracji, tworzy więzi grupowe oraz zdolności do samoorganizowania się i samorządności. Niezwykle

istotną kwestią w realizacji tego celu będzie także rozbudowa oferty i wzrost jakości i dostępności lokalnych usług społecznych skierowanych do mieszkańców powiatu. Ważną rolę w realizacji tego celu odegra również rewitalizacja obszarów zdegradowanych. Poprawa jakości życia i wzrost integracji społecznej nastąpi w rezultacie rozwoju usług i infrastruktury na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu grup szczególnie wrażliwych.

- Cel III. Zrównoważone wykorzystanie zasobów - Cel ten zostanie osiągnięty poprzez poprawę efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych nastąpi rozbudowie sieci wodno-kanalizacyjnych i poprawie skuteczności systemu gospodarki odpadami. W ramach kierunków działań przyczyniających się do osiągnięcia celu będzie także rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów środowiska naturalnego. Osiągnięciu celu sprzyjać będzie efektywne korzystanie z zasobów, zwłaszcza w produkcji dzięki ograniczaniem energio- i materiałochłonności.

Priorytety (Obszary Priorytetowe)

Mając na uwadze uwarunkowania i problemy rozwoju, wizję i misję powiatu, cele strategiczne oraz odniesienie do nowej generacji dokumentów strategicznych europejskich i krajowych pod kątem uwzględnienia priorytetów finansowania programów i projektów z perspektywy 2014-2020 określono 12 priorytetów (obszarów priorytetowych):

- Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw,
- Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich,
- Poprawa infrastruktury komunikacyjnej,
- Promocja gospodarcza powiatu,
- Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych,
- Wzrost jakości i dostępności usług społecznych,
- Rewitalizacja obszarów zdegradowanych,
- Rozwój usług na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i poprawa ich infrastruktury,
- Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych,

- Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych,
- Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska,
- Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych.

5.2. Cele Programu Ochrony Środowiska

Cele niniejszego *Programu Ochrony Środowiska* zostały określone na podstawie analizy stanu środowiska oraz prognozowanych zmian w oparciu o obowiązujące przepisy oraz nowe wymagania prawne, a także cele dokumentów strategicznych wyższego szczebla, oraz planów i programów powiatowych. Przy formułowaniu celów i zadań wzięto pod uwagę specyficzne uwarunkowania powiatu łomżyńskiego, a także bariery i wytyczne wynikające z oceny realizacji dotychczasowego Programu Ochrony Środowiska oraz możliwości finansowania działań. Zaproponowane w niniejszym *Programie* cele i działania powinny w pierwszej kolejności posłużyć przede wszystkim do utrzymania i zachowania stanu środowiska oraz do stopniowej poprawy jego poszczególnych komponentów. Naczelną zasadą przyjętą w przedmiotowym Programie jest zasada zrównoważonego rozwoju, która zapewnia zharmonizowany rozwój gospodarczy i społeczny zgodny z ochroną walorów środowiska.

Nadrzędny cel *Programu* to: **Od Biebrzy przez Narew po Piśę. Ochrona i zrównoważone wykorzystanie unikalnych zasobów środowiska przyrodniczego drogą rozwoju powiatu łomżyńskiego.**

Powyższy nadrzędny cel będzie realizowany poprzez cele i zadania ekologiczne powiatu, które są zgodne z „*Polityką ekologiczną państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej*” oraz „*Programem Ochrony Środowiska województwa podlaskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku*”. Realizacja niniejszego Programu odbywać się będzie w oparciu o cele i kierunki interwencji obejmujące zakres do 2030 r.

Cele interwencji:

- Spełnienie wymagań w zakresie jakości powietrza,
- Poprawa efektywności energetycznej,
- Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, jako działania adaptacyjne do zmian klimatu,
- Ograniczenie emisji hałasu,
- Ochrona przed polami elektromagnetycznymi,
- Ograniczanie ryzyka powodziowego i przeciwdziałanie suszy i deficytowi wody, jako adaptacja do zmieniających się warunków klimatycznych,
- Racjonalizacja gospodarowania zasobami wodnymi i zapewnienie dobrej jakości wody pitnej,
- Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
- Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin,
- Zapewnienie właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi,
- Racjonalne gospodarowanie odpadami,
- Zachowanie różnorodności biologicznej, poprzez przywracanie/utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk i gatunków,
- Adaptacja do zmian klimatu w zakresie zasobów przyrodniczych,
- Ochrona krajobrazu naturalnego i kulturowego,
- Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i zainteresowania środowiskiem przyrodniczym,
- Zapobieganie poważnym awariom przemysłowym,
- Doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego,
- Monitoring obszarów zagrożonych występowaniem poważnych awarii.

Przedstawione w dokumencie cele i kierunki działań w zakresie poszczególnych obszarów interwencji zostały wyznaczone na podstawie zdefiniowanych zagrożeń i problemów dla poszczególnych obszarów interwencji wskazanych w analizie SWOT. Ponadto są one wynikiem potrzeb, jakie zaistniały w środowisku regionu i całej Polsce na przestrzeni ostatnich lat.

Wskazane w programie ochrony środowiska cele i kierunki, a także konkretne zamierzenia inwestycyjne im przypisane są spójne, zarówno z krajowymi, jak i wojewódzkimi programami, strategiami i planami w zakresie ochrony środowiska. Odzwierciedlają obecne trendy w zakresie jego ochrony, które przyczynią się także do realizacji polityk krajowych.

Tab. 16. Zestawienie celów i kierunków interwencji w zakresie ochrony środowiska powiatu łomżyńskiego

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
Ochrona klimatu i jakości powietrza	Spełnienie wymagań w zakresie jakości powietrza	Modernizacja transportu w kierunku transportu niskoemisyjnego	- Zakup niskoemisyjnego taboru na potrzeby transportu publicznego. - Zakup pojazdów spełniających najnowsze normy emisji spalin w celu zastąpienia starszych wyżużonych pojazdów.	- Zadania monitorowane: JST, spółki transportowe, jednostki podległe JST, ZOZ, przedsiębiorcy, mieszkańcy.	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Opracowanie i aktualizacja programów w zakresie ochrony powietrza	- Opracowanie i aktualizacja planów gospodarki niskoemisyjnej oraz planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe oraz ich realizacja (w tym inwentaryzacje emisji gazów cieplarnianych)	- Zadanie monitorowane: JST	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata, niska świadomość konieczności tworzenia takich programów
		Monitoring powietrza	- Uruchomienie linii alarmowych w ramach kontroli przestrzegania zakazu spalania odpadów w instalacjach indywidualnych	- Zadanie monitorowane: JST	Brak środków finansowych
		Edukacja społeczeństwa w zakresie ochrony powietrza i przeciwdziałania zmianom klimatu	- Akcje informacyjne, wydanie broszur i ulotek, organizacja spotkań oraz imprez upowszechniających wykorzystanie OZE konieczność ograniczenia „niskiej emisji” i adaptacji do zmian klimatu	- Zadanie monitorowane: JST	Brak środków finansowych, brak dofinansowania przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata.
	Poprawa efektywności energetycznej	Rozbudowa przesyłowej i dystrybucyjnej sieci ciepłowniczej i gazowej	- Budowa/ rozbudowa/ modernizacja sieci ciepłowniczej i infrastruktury towarzyszącej - Budowa/ rozbudowa/ modernizacja sieci gazowej i infrastruktury towarzyszącej	- Zadania monitorowane: JST, PEC, PGNiG	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym i prywatnym, w tym termomodernizacja i wymiana oświetlenia	- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych (w tym wymiana stolarki okiennej i drzwiowej w budynkach użyteczności publicznej i	- Zadania własne - Zadania monitorowane: JST, jednostki podległe JST, zarządcy dróg, ZOZ, PEC, PGE, przedsiębiorcy, mieszkańcy	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
			<p>budynkach prywatnych).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Budowa energooszczędnych budynków - Wymiana nieefektywnych kotłów na nowe o wyższej sprawności - Modernizacja istniejących kotłowni w kierunku wykorzystania odnawialnych źródeł energii i odzysku energii - Modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne - Modernizacja oświetlenia wewnętrznego na energooszczędne - Działania skutkujące wzrostem efektywności energetycznej procesów i obiektów (w tym wdrażanie systemów sterowania energią i rekuperacja). - Budowa/ przebudowa systemów oczyszczania spalin w procesach produkcyjnych (w tym w produkcji energii elektrycznej i ciepłej) - Modernizacja, odtwarzanie oraz budowa sieci energetycznej związanej z przyłączeniem odbiorców i wytwórców energii elektrycznej 		
	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, jako działania adaptacyjne do zmian klimatu	Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych (słońca, wiatru, wody, biomasy i biogazu) do produkcji energii elektrycznej i ciepłej	<ul style="list-style-type: none"> - Instalacja kolektorów słonecznych, paneli fotowoltaicznych, pomp ciepła, mikroinstalacji wiatrowych w budynkach użyteczności publicznej i gospodarstwach domowych - Budowa biogazowni oraz wysokosprawne wytwarzanie energii ciepłej i elektrycznej w kogeneracji 	- Zadanie monitorowane: JST, instytucje podległe, PEC, przedsiębiorcy, mieszkańcy	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
Zagrożenia	Ograniczenie emisji	Uwzględnienie aspektów związanych z	Sporządzanie planów zagospodarowania przestrzennego	Zadanie monitorowane: JST	Brak środków finansowych, niewystarczający poziom

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
hałasem	hałasu	ponadnormatywnym hałasem w zagospodarowaniu przestrzennym	z uwzględnieniem źródeł hałasu oraz wprowadzanie zapisów dotyczących standardów akustycznych dla poszczególnych terenów.		dofinansowania
		Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej, realizowana z uwzględnieniem konieczności ograniczenia presji na środowisko oraz życie i zdrowie ludzi (w tym usprawnienie organizacji ruchu)	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa/ przebudowa/ modernizacja dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych - Przebudowa ładu komunikacyjnego w miejscach o dużym natężeniu ruchu 	<p>Zadanie własne</p> <p>Zadanie monitorowane: JST, GDDKiA, PZDW, PZD</p>	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Eliminacja zagrożenia mieszkańców powiatu nadmiernym hałasem	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa/ rozbudowa sieci ścieżek rowerowych - Tworzenie obszarów ograniczonego użytkowania - Zastosowanie środków ograniczających rozprzestrzenianie się hałasu (w tym budowa ekranów akustycznych, stosowanie mat antywibracyjnych, tworzenie pasów zieleni) 	Zadanie monitorowane: JST, GDDKiA, PZDW, PZD	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Opracowanie i aktualizacja programów ochrony przed hałasem (w tym aktualizacja map akustycznych)	<ul style="list-style-type: none"> - Aktualizacja istniejących programów ochrony przed hałasem oraz opracowanie nowych w miarę zaistniałej potrzeby - Aktualizacja map akustycznych 	Zadanie monitorowane: JST, GDDKiA, PZDW	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji na inne lata
		Monitoring hałasu komunikacyjnego i kontynuacja kontroli jednostek gospodarczych w zakresie emitowanego hałasu	- Realizacja Państwowego Monitoringu Środowiska w zakresie hałasu	Zadanie monitorowane: WIOŚ	Brak środków finansowych
Pola elektromagnetyczne	Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	Planowanie przestrzenne z uwzględnieniem ochrony przed polami elektromagnetycznymi	Opracowanie i aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem ochrony przed polami elektromagnetycznymi	Zadanie monitorowane: JST	Brak środków finansowych, niewystarczający poziom dofinansowania

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
		Monitoring natężeń pól elektromagnetycznych	Realizacja Państwowego Monitoringu Środowiska w zakresie pomiarów pola elektromagnetycznego	Zadanie monitorowane: WIOŚ	Brak środków finansowych, niewystarczający poziom dofinansowania
Gospodarowanie wodami	Ograniczanie ryzyka powodziowego i przeciwdziałanie suszy i deficytowi wody, jako adaptacja do zmieniających się warunków klimatycznych	Ochrona zasobów wodnych (w tym ochrona naturalnej hydromorfologii cieków)	<ul style="list-style-type: none"> - Analiza możliwości zwiększenia retencji na terenach leśnych, rolniczych i zurbanizowanych - Przeprowadzenie pogłębionej analizy presji w celu ustalenia przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu wód - Opracowanie i wdrażanie planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy - Opracowanie warunków korzystania z wód regionów wodnych - Realizacja działań wynikających z Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy - Ochrona wód w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego 	Zadanie monitorowane: RZGW, JST	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Budowa i odtwarzanie systemów i urządzeń melioracji wodnych (w tym niezbędnych do realizacji zrównoważonego rolnictwa) oraz pozostałej infrastruktury służącej do retencjonowania, regulacji i ochrony zasobów wód	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa zbiorników retencyjnych (w ramach adaptacji do zmian klimatu) - Melioracje gruntów - budowa/ przebudowa/ modernizacja urządzeń melioracji wodnych - Zagospodarowanie brzegów rzek i jezior (w tym infrastruktura turystyczna i rekreacyjna) - Budowa/ remont budowli hydrotechnicznych - Udrożnianie/ przebudowa/ 	<ul style="list-style-type: none"> - Zadania własne - Zadania monitorowane: JST, PGL LP, RZGW, WZMiUW, właściciele gruntów 	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
			<p>odbudowa zabudowy regulacyjnej rzek i odtworzenie koryt kanałów</p> <p>- Remont umocnień brzegowych i ubezpieczenie brzegów rzek (w tym zabudowa przeciwerozyjna)</p>		
		Odtwarzanie ciągłości ekologicznej i renaturalizacja rzek	<p>- Zapewnienie ciągłości rzek i potoków poprzez udrażnianie obiektów stanowiących przeszkodę dla migracji ryb</p> <p>- Ochrona, zachowanie i przywracanie biotopów i naturalnych siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory</p> <p>- Wdrożenie małej retencji na obszarach Natura 2000 i innych cennych przyrodniczo (w tym na obszarach bagiennych i torfowiskowych)</p>	<p>Zadania monitorowane:</p> <p>RZGW, RDOŚ, JST, NGO, administratorzy cieków i obiektów, WZMiUW, parki narodowe, parki krajobrazowe</p>	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji na inne lata
		Ograniczenie presji rolnictwa na wody	<p>- Ograniczenie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa poprzez stosowanie kodeksu dobrej praktyki rolniczej oraz racjonalne dawkowanie i przestrzeganie terminów stosowania nawozów i środków ochrony roślin</p> <p>- Realizacja działań wynikających z programów dotyczących zrównoważonego rolnictwa (w tym np. wspieranie rolnictwa ekologicznego, utrzymanie stref buforowych, miedz śródpolnych i zachowanie terenów bagiennych)</p>	<p>Zadania monitorowane: PODR, WIOŚ, ARiMR, właściciele gospodarstw rolnych,</p>	Brak środków finansowych, brak zaangażowania poszczególnych podmiotów, niska świadomość ekologiczna
		Planowanie przestrzenne jako instrument w zakresie gospodarowania wodami	<p>Tworzenia i aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zrównoważonego gospodarowania i ochrony wód</p>	<p>Zadanie monitorowane: JST</p>	Brak środków finansowych, brak zaangażowania właścicieli gruntów, brak odpowiednich uregulowań prawnych

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
		Monitoring wód	<ul style="list-style-type: none"> - Monitoring wód zanieczyszczonych azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych - OSN - Monitoring jakości wód w kąpieliskach i miejscach wykorzystywanych do kąpieli 	Zadanie monitorowane: WSSE, WIOŚ	Brak środków finansowych, brak dofinansowania,
		Edukacja ekologiczna w zakresie gospodarowania wodami	<ul style="list-style-type: none"> - Szeroko zakrojone działania edukacyjne promujące potrzebę ochrony wód, w tym, np.: budowa ścieżek edukacyjnych; wyposażenie placówek oświatowych w dystrybutory z wodą; ulotki, broszury, kampanie informacyjne, imprezy o charakterze edukacyjnym - Promowanie wody do picia jako alternatywy dla konsumpcji wód stołowych i napojów sprzedawanych w opakowaniach 	Zadanie monitorowane: RDOŚ, parki narodowe, spółki wodociągowe	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
Gospodarka wodno-ściekowa	Racjonalizacja gospodarowania zasobami wodnymi i zapewnienie dobrej jakości wody pitnej	Rozbudowa i modernizacja ujęć wody oraz stacji uzdatniania	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa/ przebudowa/ modernizacja ujęć wody - Budowa/ rozbudowa/ przebudowa/ modernizacja stacji uzdatniania wody i infrastruktury towarzyszącej (w tym zbiorników wody uzdatnionej) - Przebudowa hydroforni wraz z infrastrukturą (w tym zbiorniki wyrównawcze) 	Zadanie monitorowane: JST, spółki wodociągowe	Brak środków finansowych, brak zainteresowania mieszkańców
		Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej z uwzględnieniem konieczności ograniczania strat wody	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa/ rozbudowa/ modernizacja sieci wodociągowej - Wymiana rur azbestowych na PCV 	Zadanie monitorowane: JST, spółki wodociągowe	Brak środków finansowych, brak zainteresowania mieszkańców
		Uwzględnianie w procesie planowania przestrzennego ograniczeń związanych z zaopatrzeniem w wodę	- Przejmowanie w eksploatację lub na stan spółki, obcej lub o nieuregulowanym stanie prawnym infrastruktury przesyłowej wodociągowej i kanalizacyjnej	Zadanie monitorowane: JST, Spółki wodno-kanalizacyjne	Bariery prawne, brak środków finansowych

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
			służącej zbiorowemu zaopatrzeniu w wodę i odprowadzaniu ścieków		
	Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych	Realizacja projektów sanitacji w zabudowie rozproszonej	Budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków	Zadanie monitorowane: JST	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej (sanitarnej i deszczowej)	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa/ rozbudowa/ modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej (w tym usprawnienie systemu odprowadzania ścieków) - Budowa/ rozbudowa/ modernizacja sieci kanalizacji deszczowej (w tym montaż separatorów) 	<ul style="list-style-type: none"> - Zadania własne - Zadanie monitorowane: JST, spółki wodno-kanalizacyjne, zarządcy dróg 	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Rozbudowa i modernizacja infrastruktury oczyszczania ścieków, w tym realizacja działań w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa/ rozbudowa/ przebudowa/ modernizacja komunalnych oczyszczalni ścieków (w tym wymiana/ remont przepompowni ścieków) - Budowa/ modernizacja stacji zlewnych nieczystości ciekłych i usprawnienie systemu odbioru nieczystości płynnych - Usprawnienie gospodarki osadowej 	- Zadanie monitorowane: JST, spółki wodno-kanalizacyjne	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Monitoring wód oraz kontrola jakości wody wodociągowej przeznaczonej do spożycia	<ul style="list-style-type: none"> - Opomiarowanie i wizualizacja pracy studni w SUW - Opomiarowanie sieci kanalizacyjnej - Dalsza rozbudowa istniejącego monitoringu ciśnienia wody w połączeniu z przepływem i analizą chemiczną wody - Modernizacja i rozwój zdalnych odczytów wodomierzy głównych - Realizacja Państwowego Monitoringu Środowiska w zakresie 	Zadanie monitorowane: Spółki wodno-kanalizacyjne, WIOŚ, WSSE	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
			<p>jakości wody</p> <ul style="list-style-type: none"> - Badanie wody wodociągowej przeznaczonej do spożycia oraz informowanie społeczeństwa o jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi 		
		Edukacja społeczeństwa w zakresie gospodarki wodno-ściekowej	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacja imprez o charakterze edukacyjnym, ulotki, broszury, kampanie informacyjne, wycieczki - Prace badawczo - rozwojowe 	Zadanie monitorowane: JST, spółki wodnokanalizacyjne, uczelnie wyższe, parki naukowo-technologiczne	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
Zasoby geologiczne	Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin	Ograniczenie presji wywieranej na środowisko i ludność lokalną podczas prowadzenia prac geologicznych oraz eksploatacji i magazynowania kopalin, w tym monitorowanie wydobywania	<ul style="list-style-type: none"> - Ochrona zasobów geologicznych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin - Eliminacja nielegalnych eksploatacji kopalin - Aktualizacja bazy danych o surowcach na terenie powiatu, ustalanie zasobów złóż kopalin, a także ich ochrona - Prowadzenie bazy danych geologicznych - Koordynacja i wykonywanie prac z zakresu kartografii geologicznej na terenie powiatu - Rozpoznanie i monitoring zagrożeń geologicznych na terenie powiatu 	Zadanie monitorowane: JST, właściciele gruntów, Państwowa Służba Geologiczna	Brak środków finansowych, brak zaangażowania właścicieli gruntów, brak odpowiednich uregulowań prawnych
		Planowanie przestrzenne z uwzględnieniem zrównoważonego gospodarowania kopalinami	Opracowanie i aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zrównoważonego gospodarowania kopalinami	Zadanie monitorowane: JST	Brak środków finansowych

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
		Edukacja społeczeństwa w zakresie gospodarowania zasobami geologicznymi	Działania edukacyjne promujące racjonalne wykorzystanie kopalin	Zadanie monitorowane: JST	Brak środków finansowych
Gleby	Zapewnienie właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi	Rekultywacja terenów zdegradowanych lub zdewastowanych w celu przywrócenia im wartości użytkowych lub przyrodniczych	<ul style="list-style-type: none"> - Rekultywacja zamkniętych składowisk odpadów - Likwidacja „dzikich wysypisk” odpadów (w tym rekultywacja wyrobisk po „dzikich wysypiskach”) - Rekultywacja terenu po wydobyciu kopalin 	Zadanie monitorowane: JST, właściciele/zarządcy składowisk, właściciele/ zarządcy gruntów	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Przeciwdziałanie degradacji gleb i powierzchni ziemi	<ul style="list-style-type: none"> - Realizacja działań zapobiegających erozji - Prowadzenie właściwej gospodarki wodnej na terenach rolnych, łąkowych i wodno-błotnych - Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin, z uwzględnieniem zasady zintegrowanej ochrony roślin - Realizacja działań wynikających z wdrażaniem Dyrektywy Azotanowej 	Zadanie monitorowane: JST, właściciele/ zarządcy gruntów, ARiMR, ODR, RZGW	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, brak zaangażowania właścicieli gruntów, brak zaangażowania poszczególnych podmiotów
		Monitoring gleb i powierzchni ziemi	<ul style="list-style-type: none"> - Rozpoznanie obszarów zanieczyszczonych - Monitoring gleb po rekultywacji składowisk odpadów 	Zadanie monitorowane: JST, jednostki podległe, ARMiR, podmioty gospodarcze, właściciele/ zarządcy składowisk,	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji na inne lata
		Edukacja społeczeństwa w zakresie ochrony gleb i powierzchni ziemi	<ul style="list-style-type: none"> - Promowanie zachowań sprzyjających ochronie gleb i powierzchni ziemi 	Zadanie monitorowane: JST, PODR	Brak środków finansowych, brak zaangażowania społeczeństwa
Gospodarka odpadami i zapobieganie	Racjonalne gospodarowanie odpadami	Zapewnienie funkcjonowania systemu selektywnego zbierania/odbioru odpadów	<ul style="list-style-type: none"> - Zakup pojemników do selektywnego zbierania odpadów i organizacja miejsc ich lokalizacji 	Zadanie monitorowane: JST, jednostki podległe JST, podmioty odbierające odpady, zarządcy	Brak środków finansowych w budżecie JST, brak dofinansowania

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
powstawaniu odpadów		komunalnych	- Budowa i wyposażenie Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów (w tym organizacja przy PSZOK punktów napraw i wymiany rzeczy używanych)	nieruchomości, osoby prywatne	
		Zapewnienie sprawnego funkcjonowania procesów odzysku i recyklingu (w tym ograniczenie masy odpadów składowanych)	- Usprawnienie systemu recyklingu odpadów - Zapewnienie instalacji do odzysku i recyklingu odpadów remontowo - budowlanych - Budowa instalacji do doczyszczania selektywnie zebranych frakcji odpadów komunalnych - Organizacja stanowisk rozbiórki odpadów wielkogabarytowych	Zadanie monitorowane: Podmioty odpowiedzialne za gospodarowanie odpadami	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Zapewnienie wysokiej jakości infrastruktury służącej składowaniu odpadów	- Budowa/ modernizacja pól składowych na odpady resztkowe, których zagospodarowanie przez odzysk/ recykling jest niemożliwe - Instalacja wzbogacania i oczyszczania gazów składowiskowych	Zadanie monitorowane: Podmioty odpowiedzialne za gospodarowanie odpadami	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Usuwanie i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest	- Budowa pól składowych na odpady niebezpieczne - Opracowanie/aktualizacja inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowanie/ aktualizacja programów usuwania azbestu na terenach gmin - Prowadzenie bazy azbestowej - Usuwanie wyrobów zawierających azbest (w tym demontaż, transport i utylizacja)	Zadanie monitorowane: JST, Podmioty odpowiedzialne za gospodarowanie odpadami, mieszkańcy	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
		Monitoring gospodarki odpadami	- Wydawanie pozwoleń w zakresie gospodarki odpadami	Zadanie własne	Brak środków finansowych, Trudności w pozyskiwaniu

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
			- Monitoring w zakresie gospodarki odpadami		informacji
		Edukacja ekologiczna w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów i gospodarki odpadami	- Akcje związane z zapobieganiem powstawaniu odpadów i gospodarką odpadami, konkursy, ulotki, broszury, spotkania, szkolenia	Zadanie monitorowane: JST, podmioty odpowiedzialne za gospodarowanie odpadami	Brak środków finansowych, brak dofinansowania,
Zasoby przyrodnicze	Zachowanie różnorodności biologicznej, poprzez przywracanie/utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk i gatunków	Aktualizacja inwentaryzacji oraz stworzenie spójnego systemu informacji, opartego o technologie informatyczne, o zasobach gatunków i siedlisk przyrodniczych wraz z wyceną wartości środowiska przyrodniczego	- Inwentaryzacja i waloryzacja zasobów przyrodniczych oraz stworzenie bazy danych o zasobach przyrodniczych	Zadanie monitorowane: Parki narodowe, parki krajobrazowe, RDOŚ	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji na inne lata
		Planowanie działań ochronnych na terenach przyrodniczo cennych	Opracowanie/aktualizacja planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 oraz planów ochrony parków narodowych, krajobrazowych i rezerwatów przyrody	Zadanie monitorowane: RDOŚ, Parki narodowe, Parki Krajobrazowe	Brak środków finansowych, przesunięcie realizacji na kolejne lata
		Zwiększanie powierzchni obszarowych form ochrony przyrody i krajobrazu	Powolywanie nowych form ochrony przyrody i krajobrazu	Zadanie monitorowane: RDOŚ, JST	Konieczność przełożenia realizacji zadania na kolejne lata z uwagi na procedury, opór społeczny itd.
		Ochrona siedlisk i gatunków	<ul style="list-style-type: none"> - Ochrona czynna siedlisk i gatunków - Ochrona bierna procesów w ekosystemach - Wykup gruntów na terenach chronionych - Przywracanie walorów przyrodniczych zabytkowym parkom 	Zadanie monitorowane: RDOŚ, parki narodowe, parki krajobrazowe, organizacje pozarządowe, JST, właściciele i zarządcy terenu	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji na inne lata
		Wielofunkcyjna, zrównoważona	Prowadzenie gospodarki leśnej z zachowaniem wszystkich funkcji	Zadanie monitorowane: PGL LP	Brak środków finansowych

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
		gospodarka leśna	lasu		
		Racjonalna gospodarka łowiecka służąca ochronie środowiska	Regulacja populacji zwierząt łownych	Zadanie monitorowane: PGL LP, PZŁ, koła łowieckie, RDOŚ	Brak środków finansowych
		Minimalizacja ryzyka wprowadzenia do środowiska gatunków obcych oraz usuwanie, kontrola i przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się gatunków obcych	Eliminacja i ograniczenie populacji występowania inwazyjnych gatunków obcych	Zadanie monitorowane: JST, parki narodowe, parki krajobrazowe, właściciele lub zarządcy terenu	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji na inne lata
		Powiązanie systemów dolin rzecznych (jako naturalnych korytarzy ekologicznych) z zarządzaniem ryzykiem powodziowym, systemem obszarów chronionych i programem zwiększania możliwości retencyjnych, poprzez wykorzystanie naturalnych uwarunkowań terenu	<ul style="list-style-type: none"> - Rewitalizacja zieleni - Zachowanie naturalnego charakteru rzek i dolin rzecznych oraz poprawa warunków wodnych 	Zadanie monitorowane: Parki narodowe, parki krajobrazowe, JST, właściciele lub zarządcy terenu, RZGW, RDOŚ, WZMiUW	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji na inne lata
		Monitoring przyrodniczy różnorodności biologicznej i krajobrazowej	<ul style="list-style-type: none"> - Modernizacja i rozbudowa bazy monitoringu przyrodniczego - Monitoring siedlisk i gatunków Natura 2000 	Zadanie monitorowane: Parki narodowe, parki krajobrazowe, RDOŚ,	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji na inne lata
		Zarządzanie środowiskiem	Opracowanie powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska	Zadanie własne Zadanie monitorowane: JST	Brak środków finansowych w budżecie JST, przesunięcie realizacji na kolejne lata
	Adaptacja do zmian klimatu w zakresie zasobów przyrodniczych	Racjonalne powiększanie zasobów leśnych i dostosowanie składu gatunkowego drzewostanu do siedliska oraz zwiększanie różnorodności biocenoz leśnych, z uwzględnieniem gatunków odpornych na susze i	<ul style="list-style-type: none"> - Aktualizacja i sporządzanie (w miarę potrzeb) planów urządzenia lasu i uproszczonych planów urządzenia lasu (zgodnie z przepisami ustawy o lasach) - Realizacja Krajowego Programu Zwiększania Lesistości 	Zadanie monitorowane: PGL LP, JST, właściciele lasów	Brak środków finansowych, przeniesienie realizacji na inne lata

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
		podtopienia	- Ocena stanu lasów		
		Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz ograniczanie skutków zagrożeń związanych z pożarami lasów	Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu - zapobieganie, przeciwdziałanie oraz ograniczanie skutków zagrożeń związanych z pożarami lasów	Zadanie monitorowane: PGL LP, JST, PSP, właściciele lub zarządcy terenów	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji na inne lata
		Planowanie przestrzenne jako instrument w zakresie gospodarowania środowiskiem	- Tworzenie i aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem ochrony zasobów przyrody i krajobrazu - Utrzymywanie, ochrona i odtwarzanie korytarzy ekologicznych i przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej - Utrzymanie stref zalewowych w dolinach wolnych od zabudowy - Uporządkowanie stanu prawnowłasnościowego nieruchomości w ewidencji gruntów	Zadanie monitorowane: JST, jednostki podległe JST, RZGW, zarządcy dróg, administratorzy cieków	Brak środków finansowych
	Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i zainteresowania środowiskiem przyrodniczym	Podejmowanie działań edukacyjnych służących ochronie i zachowaniu bioróżnorodności i dziedzictwa kulturowego oraz zagwarantowanie udziału społeczeństwa w ochronie środowiska i dostępu do informacji o środowisku	- Organizacja konkursów i olimpiad, prowadzenie akcji, kampanii informacyjnych, konkursy, wystawy, warsztaty, publikacje o charakterze edukacyjnym, ulotki, broszury - Budowa ścieżek edukacyjnych - Budowa / modernizacja infrastruktury przy szlakach edukacyjnych - Budowa nowych i doposażenie istniejących obiektów edukacyjnych i rozszerzanie oferty	Zadanie monitorowane: JST, parki narodowe, parki krajobrazowe, PGL LP, ośrodki edukacyjne	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji na inne lata

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA LATA 2021 - 2030

Obszar interwencji	Cele interwencji	Kierunki interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
			edukacyjnej		
Zagrożenia poważnymi awariami	Zapobieganie poważnym awariom przemysłowym	Wspieranie działania jednostek reagowania kryzysowego	<ul style="list-style-type: none"> - Dopuszczenie jednostek ratownictwa, w tym OSP (zakup samochodów ratowniczo-gaśniczych, sprzętu ratowniczego, itp.) - Usprawnienie systemu ratownictwa i zwiększanie skuteczności prowadzenia długotrwałych akcji ratowniczych - Ochrona przeciwpożarowa 	<ul style="list-style-type: none"> - Zadania własne - Zadanie monitorowane: JST, PSP, OSP 	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
	Doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego	Zapobieganie sytuacjom kryzysowym poprzez kompleksowe działania prewencyjne	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym - Modernizacja i doposażenie ośrodków szkoleniowych - Szkolenia i warsztaty w zakresie ratownictwa 	<ul style="list-style-type: none"> - Zadania własne - Zadanie monitorowane: KWP, JST i jednostki podległe JST, GDDKiA, PSP 	Brak środków finansowych, brak dofinansowania, przeniesienie realizacji inwestycji na inne lata
	Monitoring obszarów zagrożonych występowaniem poważnych awarii	Ograniczenie występowania poważnych awarii	<ul style="list-style-type: none"> - Aktualizacja powiatowego planu zarządzania kryzysowego - Prowadzenie kontroli instalacji na terenach zakładów przemysłowych - Prowadzenie i aktualizacja rejestru zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku występowania poważnych awarii 	<ul style="list-style-type: none"> - Zadanie własne - Zadania monitorowane: WIOŚ, PSP 	Brak środków finansowych

Źródło: „Program Ochrony Środowiska województwa podlaskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku”

5.3. Zadania Programu Ochrony Środowiska i ich finansowanie

5.3.1. Zadania własne

Zadania własne są to przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji powiatu. Wykaz planowanych zadań własnych, wraz z terminem realizacji, jednostką odpowiedzialną, kosztami przedsięwzięcia i źródłami finansowania zawiera poniższe zestawienie tabelaryczne

Tab. 17. Wykaz planowanych zadań własnych związanych z ochroną środowiska w latach 2021 - 2030

Obszary interwencji	Planowana inwestycja/działanie	Zakładany termin realizacji	Szacowane koszty (zł)	Źródła finansowania
Starostwo Powiatowe w Łomży				
Ochrona klimatu i jakości powietrza Zagrożenia hałasem Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów Zagrożenia poważnymi awariami	Wydawanie pozwoleń na emisję gazów lub pyłów do powietrza, pozwoleń zintegrowanych, Wydawanie zezwoleń w zakresie gospodarki odpadami.	2021-2030	-	W ramach zadań własnych
Ochrona klimatu i jakości powietrza Zagrożenia hałasem Pola elektromagnetyczne Gospodarowanie wodami Gospodarka wodno-ściekowa Zasoby geologiczne Gleby Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów Zasoby przyrodnicze Zagrożenia poważnymi awariami	Wydawanie uzgodnień do projektów studiów i planów miejscowych oraz ich zmian.	2021-2030	-	W ramach zadań własnych

Obszary interwencji	Planowana inwestycja/działanie	Zakładany termin realizacji	Szacowane koszty (zł)	Źródła finansowania
Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów Zasoby przyrodnicze	Prowadzenie kampanii informacyjnych - sprzątanie świata, dzień ziół nadnarwiańskich.	2021-2030	-	W ramach zadań własnych
Powiatowy Zarząd Dróg w Łomży				
Zagrożenia hałasem	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1923B Kotowo Plac - Kotowo Stare - Choszczewo do dr 1962B na odc. Kotowo Plac-Stare Kotowo w lok. rob. Km 0+000-1+865,38, gm. Jedwabne	2020-2021	3 365 243,00	Środki własne: 685 090,00zł Środki Gminy: 685 097,00zł Dotacja FDS: 1 995 057,00 zł
	Rozbudowa i przebudowa drogi powiatowej nr 1956B Leopoldowo - Łuby Kiertany - Łuby Kurki w lok. km. 0+000 - 2+365,32, gm. Miastkowo (w tym budowa ok. 460 m kanalizacji deszczowej)	2020-2021	6 039 400,00	Środki własne: 1 314 277,00zł Środki Gminy: 1 314 277,00zł Dotacja FDS: 3 410 846,00 zł
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1855B w m. Kobylin na odc. 950 m w gm. Piątnica (w tym budowa ok. 300 m kanalizacji deszczowej)	2020-2021	1 738 400,00	Środki własne: 414 680,00zł Środki Gminy: 364 680,00zł Dotacja FDS: 959 040,00 zł
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1996B Brulin - Strzeszewo, gm. Śniadowo	2023	6 962 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1942B dr. 677 - Koziki, gm. Śniadowo	2021	1 699 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1944B od dr. woj. 677 - Jemielite Wypychy, gm. Śniadowo	2021	2 748 048,29	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1957B Rydzewo - Kuleszka, gm. Miastkowo	2022	3 464 341,91	Fundusz Dróg Samorządowych, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1911B Miastkowo - Rybaki, gm. Miastkowo	2021	1 345 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa dróg powiatowych nr 2650B ul. Miastkowska, 1904B ul. 11 Listopada, 2609B ul. Łomżyńska w m. Nowogród, gm. Nowogród (w tym budowa ok. 1400 m kanalizacji deszczowej)	2023	5 907 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1962B Kokoszki - Guty, gm. Piątnica	2021	2 837 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1962B Wizna-Srebrowo, gm. Wizna	2022	2 840 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1962B Mrówki-Nietawice, gm. Wizna	2022	1 547 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych

Obszary interwencji	Planowana inwestycja/działanie	Zakładany termin realizacji	Szacowane koszty (zł)	Źródła finansowania
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej 1961B Wizna-Męczki-Kotowo Plac-Jedwabne (ul. Wojska Polskiego) oraz odc. dr. pow. nr 1928B - ul. Jana Pawła i ul. Łomżyńska w Jedwabnem (w tym budowa ok. 700 m kanalizacji deszczowej), gm. Jedwabne, gm. Wizna	2022	12 657 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1934B Piątnica Włościańska - Kalinowo, gm. Piątnica (w tym budowa ok. 1000m kanalizacji deszczowej), gm. Piątnica	2023	8 008 222,46	Fundusz Dróg Samorządowych, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1900B Piątnica-Czarnocin, gm. Piątnica (w tym budowa ok. 1000 m kanalizacji deszczowej w m. Czarnocin)	2022	6 332 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych , Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1904B - ul. Łąkowa w m. Jednaczewo, gm. Łomża ((w tym budowa ok. 200 m kanalizacji deszczowej)	2021	2 502 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
	Przebudowa i rozbudowa drogi powiatowej nr 1937B Siemień Nadrzeczny - Pniewo, gm. Łomża (w tym budowa ok. 200 m kanalizacji deszczowej)	2023	6 502 798,24	Fundusz Dróg Samorządowych, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
	Przebudowa drogi powiatowej nr 1938B Wygoda - Modzele Wypychy, gm. Łomża	2022	2 446 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych
	Remont drogi powiatowej nr 1889B w m. Dobry Las, gm. Zbójna	2021	1 473 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych
	Remont drogi powiatowej nr 1834B w m. Supy, gm. Przytuły	2021	472 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych
	Remont drogi powiatowej nr 1829B Romany do dr 648, gm. Przytuły	2021	572 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych
	Remont drogi powiatowej nr 1928B Siostrzanki-Mocarze, gm. Jedwabne	2021	1 435 000,00	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowę i rozbudowa drogi powiatowej nr 1940B Milewo-Łady Borowe na odc. o dł. ok. 515 m wraz z przebudową i rozbudowa obiektu mostowego JN10102872.	2021	2 000 000,00	Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych, Fundusz Dróg Samorządowych
Muzeum Przyrody - Dwór Lutostawskich w Drozdowie				
Zasoby przyrodnicze	Remont kładki edukacyjnej „Ostoja drozdowska”	2021-2030, zależnie od terminów ogłaszanych konkursów	756.000 zł brutto	Programy operacyjne RPOWP, NFOŚiGW, Starostwo Powiatowe w Łomży
Ochrona klimatu i jakości powietrza	OZE - pompy ciepła połączone z fotowoltaiką łącznie z projektami i przygotowaniem wniosku	2021-2030, zależnie od terminów ogłaszanych konkursów	820.000, - brutto	Programy operacyjne RPOWP, NFOŚiGW, Starostwo Powiatowe w Łomży

Źródło: dane uzyskane z Powiatowego Zarządu Dróg w Łomży oraz Muzeum Przyrody - Dwór Lutostawskich w Drozdowie

Przy wyborze pilności realizacji inwestycji z zakresu ochrony środowiska należy brać pod uwagę następujące kryteria:

Kryteria ogólne:

- Gotowość zadania do realizacji,
- Brak negatywnego oddziaływania na środowisko i obszary Natura 2000,
- Wkład własny jednostki realizującej projekt,
- Zgoda społeczeństwa na realizację przedsięwzięcia.

W zakresie inwestycji drogowych:

- Położenie na ważnym odcinku komunikacyjnym (z punktu widzenia społecznego),
- Sąsiedztwo ważnych obiektów publicznych,
- Nadmierne natężenie ruchu,
- Ochrona przed hałasem komunikacyjnym.

W zakresie gospodarki wodno-ściekowej:

- Odległość do zbiorników wody pitnej, wód powierzchniowych i obszarów chronionych,

W zakresie gospodarki odpadami:

- Zgodność z obowiązującym Planem gospodarki odpadami województwa podlaskiego.

W zakresie gospodarki energetycznej:

Inwestycje wykorzystujące odnawialne źródła energii, energooszczędne i dążące do ograniczenia emisji do środowiska.

5.3.2. Zadania monitorowane

Zadania monitorowane - koordynowane są to pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla krajowego (centralnego), bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom centralnym.

W poniższej tabeli przedstawiono harmonogram realizacji zadań koordynowanych, wynikający z dokumentów strategicznych wyższego szczebla. Określone zadania koordynowane są zbieżne z celami i kierunkami ochrony środowiska na terenie powiatu. W zestawieniu zawarto także najważniejsze priorytety ekologiczne.

Tab. 18. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych wraz z ich finansowaniem.

Obszary interwencji	Planowana inwestycja	Zakładany termin realizacji	Szacowane koszty (zł)	Źródła finansowania
Starostwo Powiatowe w Łomży				
Zasoby przyrodnicze	Regulacja populacji zwierząt łownych (przy współudziale kół łowieckich)	2021-2030	-	W ramach zadań własnych
Ochrona klimatu i jakości powietrza Zagrożenia hałasem Pola elektromagnetyczne Gospodarowanie wodami Gospodarka wodno-ściekowa Zasoby geologiczne Gleby Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów Zasoby przyrodnicze Zagrożenia poważnymi awariami	Opiniowanie gminnych Programów Ochrony Środowiska	2021-2030	-	W ramach zadań własnych

Obszary interwencji	Planowana inwestycja	Zakładany termin realizacji	Szacowane koszty (zł)	Źródła finansowania
Gmina Jedwabne				
Ochrona klimatu i jakości powietrza	Poprawa jakości powietrza poprzez zwiększenie udziału OZE w wytwarzaniu energii na terenie Gminy Jedwabne - (budowa instalacji fotowoltaicznych i instalacji kolektorów słonecznych na budynkach mieszkalnych) - projekt złożony do dofinansowania, będzie realizowany po otrzymaniu dofinansowania	02.2020 r. - 2021 r.	1 993 345,2	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego/ środki własne
Gospodarka wodno-ściekowa	Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami, budowa sieci kanalizacyjnej oraz rozbudowa stacji wodociągowej na terenie Gminy Jedwabne	2020 r. - 28.02.2021	4 000 000,00	Samorząd Województwa Podlaskiego/pożyczka z NFOŚ/ środki własne
	Remont urządzeń w budynkach gminnej mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków w Jedwabnem	2021-2030	1 000 000,00	Środki zewnętrzne (dofinansowanie lub dotacja)/ środki własne
Gmina Łomża				
Gospodarka wodno-ściekowa	Modernizacja stacji uzdatniania wody w Jarnutach	2022-2024	1 843 917,42	ze środków: samorządów, zewnętrznych
	Spięcie sieci wodociągowej w Nowych Kupiskach z siecią w Jednaczewie	2022-2024	500 000	ze środków: samorządów
	Zakup pomp do kanalizacji ciśnieniowej	2021-2026	500 000	ze środków: samorządów, zewnętrznych
	Indywidualne wiejskie oczyszczalnie ścieków	2022-2028	1 500 000	ze środków: mieszkańców, zewnętrznych
	Pniewo ul. Akacyjowa - kanalizacja deszczowa dł. 522,90m	do 2022r.	2 750 673,59 zł	1 366 579,74 FDS
	Stara Łomża przy Szosie ul. Wiejska - kanalizacja deszczowa długość 1971,6m	I etap do 2023r.	7 664 423,41 zł	3 832 211,71 FDS
	Stare Kupiski ul. Cicha - kanalizacja deszczowa długość 510,9m	do 2030r.	3 506 881,09 zł	1 753 440,29 FDS
	Stare Kupiski ul. Wierzbowa - kanalizacja deszczowa długość 528,80m	do 2030r.	1 640 186,11 zł	820 100,06 FDS
	Stare Kupiski ul. Ogrodowa - kanalizacja deszczowa długość 132,10m	do 2030r.	1 518 711,45 zł	759 355,75 FDS
Gmina Miastkowo				
Gospodarka wodno-ściekowa	Nadbudowa i przebudowa Stacji Uzdatniania Wody we wsi Łuby- Kiertany	2021	2 398 818	Gmina- 887 562,66 PROW- 1 511 255,34
Gmina Nowogród				
Ochrona klimatu i jakości powietrza	Termomodernizacja Zespołu Szkół Samorządowych w Nowogrodzie	2021	3,5 mln	nieznane + wkład własny
	Wymiana oświetlenia ulicznego na ledowe	2023	1,5 mln	nieznane + wkład własny

Obszary interwencji	Planowana inwestycja	Zakładany termin realizacji	Szacowane koszty (zł)	Źródła finansowania
	Termomodernizacja budynku Urzędu Miejskiego w Nowogrodzie	2020-2021	500 000 zł	nieznane + wkład własny
	Zakup autobusu elektrycznego	2025	2 mln	nieznane + wkład własny
Gospodarka wodno-ściekowa	Remont oczyszczalni ścieków oraz rozbudowa kanalizacji sanitarnej	2020-2024	4-5 mln	nieznane + wkład własny
Gmina Piątnica				
Ochrona klimatu i jakości powietrza	Rozbudowa systemów oświetleniowych	2020-2030	4 000 000	Wkład własny
Zagrożenia hałasem	Przebudowa drogi gminnej nr 105654B Kalinowo - Kalinowo Kolonia do drogi krajowej	2021	Ok 2 000 000	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa z rozbudową drogi gminnej nr 109 674 m. Zabawka od drogi wojewódzkiej 668 - do drogi krajowej 64	2021	1 300 000	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa z rozbudową ul. Leśnej w Jezioroku	2021	500 000	Wkład własny
	Przebudowa z rozbudową drogi gminnej Dobrzyjałowo-Motyka	2021	4 500 000	Fundusz Dróg Samorządowych
	Budowa, przebudowa drogi gminnej w m. Krewa wraz z odwodnieniem	2024	4 000 000	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa z rozbudową wraz z odwodnieniem drogi gminnej w m. Rakowo-Czachy	2023	4 500 000	Fundusz Dróg Samorządowych
	Rozbudowa z przebudową drogi w m. Kałęczyn	2022	3 000 000	Fundusz Dróg Samorządowych
	Rozbudowa z przebudową dróg gminnych w m. Piątnica	2022	2 500 000	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa obiektu mostowego w m. Murawy	2023	4 000 000	Fundusz Dróg Samorządowych
	Rozbudowa Dróg w m. Jezioroko	2023	2 500 000	Fundusz Dróg Samorządowych
	Rozbudowa z przebudową dróg w m. Drozdowo	2023	3 000 000	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa z rozbudową drogi powiatowej w m. Kobylin (projekt)	2021	Wkład gminy 220 000	We współpracy z Powiatem Łomżyńskim
	Przebudowa drogi powiatowej na odcinku Piątnica Włościańska - Kalinowo	2022	Wkład gminy 1 500 000	We współpracy z Powiatem Łomżyńskim
	Przebudowa drogi powiatowej na odcinku Guty-Kokoszki	2022	Wkład gminy 500 000	We współpracy z Powiatem Łomżyńskim
	Przebudowa Drogi powiatowej na odcinku Drozdowo-Rakowo	2023	Wkład gminy 2 000 000	We współpracy z Powiatem Łomżyńskim
	Przebudowa drogi powiatowej na odcinku Czarnocin- Pęza	2023	Wkład gminy 3 500 000	We współpracy z Powiatem Łomżyńskim

Obszary interwencji	Planowana inwestycja	Zakładany termin realizacji	Szacowane koszty (zł)	Źródła finansowania
Gospodarka wodno-ściekowa	Rozbudowa systemów wodno-kanalizacyjnych	2020-2030	5 000 000	POiŚ, PROW,
	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w m. Drozdowo	2023-2025	3 000 000	POiŚ, PROW,
	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w m. Piątnica	2023-2025	3 000 000	POiŚ, PROW,
	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w m. Dobrzyjałowo	2023-2025	3 000 000	POiŚ, PROW,
Gmina Przytuły				
Ochrona klimatu i jakości powietrza	Granty na OZE w Gminie Przytuły	01.02.2021-15.09.2021	1 750 707,60	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Gmina Śniadowo				
Gospodarka wodno-ściekowa	Remont z przebudową gminnej oczyszczalni ścieków w Śniadowie	2021-2030	3 000 000,00	Środki własne WFOŚiGW
	Rozbudowa sieci wodociągowej na terenie Gminy Śniadowo	2021-2030	1 000 000,00	Środki własne środki zewnętrzne
Ochrona klimatu i jakości powietrza	Termomodernizacja obiektu Zespołu Szkolno - Przedszkolnego w Śniadowie	2022-2030	2 000 000,00	Środki własne środki zewnętrzne
	Instalacja OZE - fotowoltaika na obiektach użyteczności publicznej	2023-2028	1 000 000,00	Środki własne środki zewnętrzne
Gmina Wizna				
Gospodarka wodno-ściekowa	Budowa ujęcia wody Wizna II wraz z odcinkiem wodociągu do stacji uzdatniania wody	2022	370 000	UE, ŚRODKI WŁASNE
	Przebudowa stacji uzdatniania wody w Wiźnie poprzez wyposażenie w zbiornik wyrównawczy wraz z zestawem pompowym do zbiorników	2020	450 000	UE, ŚRODKI WŁASNE
	Wyposażenie stacji w Wiźnie w agregat prądotwórczy o mocy 60 kW	2021	80 000	UE, ŚRODKI WŁASNE
	Rozbudowa wodociągu w DN110 Wiźnie o 1,870 km w kierunku wsi Ruś (Witkowo)	2022	579 900	UE, ŚRODKI WŁASNE
	Budowa odcinka wodociągu DN160 o dł. 0,730 km łączącego sieci wodociągowe Wizna i Stare Bożejewo	2020	377 273	UE, ŚRODKI WŁASNE
	Wyposażenie sieci w zasuwę DN 80 szt. 20, DN 100 szt. 15, DN 150 szt. 18 na sieci wodociągowej Wizna	2020	152 030	UE, ŚRODKI WŁASNE
	Montaż wentylacji w budynku oczyszczalni ścieków w Wiźnie	2021	95 000	UE, ŚRODKI WŁASNE
	Wymiana układu elektryczno-mechanicznego mieszańca w budynku oczyszczalni ścieków w Wiźnie	2021	65 000	UE, ŚRODKI WŁASNE

Obszary interwencji	Planowana inwestycja	Zakładany termin realizacji	Szacowane koszty (zł)	Źródła finansowania
	Montaż pomp retencji i pomp dekantacji	2021	60 000	UE, ŚRODKI WŁASNE
	Wypożyczenie w agregat prądotwórczy o mocy 60 kW	2021	80 000	UE, ŚRODKI WŁASNE
	Wypożyczenie w prasę oraz przyczepę do osadów	2022	500 000	UE, ŚRODKI WŁASNE
Gmina Zbójna				
Zagrożenia hałasem	Przebudowa i rozbudowa drogi gminnej nr 104483B w miejscowości Wyk	2021r.	2 797 007,58	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa drogi gminnej Kuzie-Mingos	2021	1 007 457,09	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa i rozbudowa drogi gminnej nr 104477 Popiótki-Cieciory	2021-2022	4 038 493,37	Fundusz Dróg Samorządowych
	Przebudowa i rozbudowa drogi gminnej nr 104481B w miejscowości Siwiki	2021-2022	1 819 715,38	Fundusz Dróg Samorządowych
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Marianowie				
Gleby	Działania związane z realizacją programu nauczania: Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych (kursy) w zakresie ekologicznych metod gospodarowania w rolnictwie, promowanie ekologicznej działalności gospodarczej i stosowania zasad gospodarowania wynikających z Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej	rok szkolny	-	budżet szkoły środki własne

Źródło: opracowanie własne EKOTON Sp. z o.o. na podstawie danych z gmin powiatu łomżyńskiego oraz z Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Marianowie

5.3.3. Wytyczne dla samorządów w zakresie sporządzania gminnych Programów ochrony środowiska

Podstawowym celem sporządzenia i uchwalenia POŚ jest realizacja przez jednostki samorządu terytorialnego polityki ochrony środowiska zbieżnej z założeniami najważniejszych dokumentów strategicznych i programowych. POŚ powinny stanowić podstawę funkcjonowania systemu zarządzania środowiskiem spajającą wszystkie działania i dokumenty dotyczące ochrony środowiska i przyrody na szczeblu danej Jednostki Samorządu Terytorialnego.

Przy sporządzaniu gminnych Programów Ochrony Środowiska należy uwzględnić ustalenia zawarte w:

- *„Polityce ekologicznej państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej”*
- *„Programie ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku”,*
- Niniejszym *„Programie ochrony środowiska powiatu łomżyńskiego na lata 2021 - 2030”,*

Ponadto gminne programy ochrony środowiska powinny być spójne z:

- Lokalnym, miejscowym Planem (Planami) Zagospodarowania Przestrzennego,
- Lokalnymi planami rozwoju infrastruktury (mieszkalnictwa, transportu, zaopatrzenia w energię itp. o ile takie istnieją),
- Programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Zgodnie z *„Wytycznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”* (Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2015 r.) programy gminne powinny składać się z:

- zadań własnych samorządu (zadania finansowane w całości lub w części ze środków budżetowych i pozabudżetowych będących w dyspozycji gminy)
- zadań monitorowanych (zadania, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych - będących w dyspozycji organów

i instytucji szczebla krajowego (centralnego), bądź instytucji działających na terenie województwa/powiatu/gminy, lecz podlegających bezpośrednio organom centralnym).

Ważne jest, aby do prac nad gminnymi Programami Ochrony Środowiska były włączone wszystkie (ze względu na zasięg swojej działalności) instytucje, oraz przedsiębiorstwa oddziałujące na środowisko jak również przedstawiciele społeczeństwa (organy samorządu terytorialnego, samorządu gospodarczego i ekologiczne organizacje pozarządowe obejmujące zakresem swej działalności daną gminę).

Na realizację Programów Ochrony Środowiska składają się następujące elementy: współpraca z interesariuszami, opracowanie treści POŚ, zarządzanie, monitorowanie, okresowa sprawozdawczość, ewaluacja oraz aktualizacja.

Zgodnie z „Wytocznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska” (Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2015 r.) aktualizacja Programu Ochrony Środowiska nie może następować po upływie okresu jego obowiązywania. Niedopuszczalne jest uchwalanie POŚ ze wsteczną datą obowiązywania. Przy sporządzaniu harmonogramu POŚ należy pamiętać o zarezerwowaniu czasu na jego zaopiniowanie i uchwalenie przez odpowiedni organ.

Należy pamiętać, że organ wykonawczy gminy sporządza co dwa lata raporty z wykonania POŚ, które następnie przedstawia radzie gminy. Organ wykonawczy gminy przedkłada raport także do wiadomości zarządu powiatu

W raporcie powinna zostać dokonana ewaluacja realizowanych zadań i poziomu osiągnięcia przyjętych wskaźników. W proces ewaluacji powinni zostać włączeni wszyscy interesariusze, w tym służby i inspekcje działające na terenie danej JST.

6. SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

6.1. Zarządzanie i monitoring realizacji Programu

6.1.1. Monitorowanie Programu

Niniejszy „Program ochrony środowiska powiatu łomżyńskiego na lata 2021 - 2030” jest narzędziem wdrażania polityki ochrony środowiska w powiecie. Związane jest to z koniecznością monitorowania celów i zadań wyznaczonych przez Program. Realizacja Programu będzie wymagała współdziałania z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, Wojewodą i podległymi mu służbami, jednostkami gospodarczymi i społecznymi, które posiadają odpowiednie kompetencje, określone w przepisach prawnych, a także pozarządowymi organizacjami ekologicznymi. Proces wdrażania Programu wymaga kontroli i odpowiedniego monitoringu wdrażanej polityki, którego najważniejszym elementem jest ocena realizacji zadań z punktu widzenia osiągania założonych celów. W związku z tym, co cztery lata ocenie będzie podlegał postęp realizacji Programu, w wyniku którego sporządzana będzie aktualizacja Programu ochrony środowiska dla powiatu łomżyńskiego. W celu stałej kontroli, co 2 lata Zarząd Powiatu będzie oceniał stopień wykonania Programu, po którym sporządzony będzie każdorazowo Raport z realizacji powiatowego Programu ochrony środowiska.

W celu ułatwienia oceny realizacji Programu zaproponowane zostały wskaźniki monitorowania, wśród których możemy wyróżnić: mierniki ekologiczne, ekonomiczne i społeczne.

Tab. 19. Wskaźniki monitorowania Programu ochrony środowiska

Obszar interwencji	Wskaźniki monitorowania stanu środowiska	Jednostka miary	Źródło informacji o wskaźniku	Wartość bazowa (2019 r.)	Wartość docelowa
Ochrona klimatu i jakości powietrza	Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych	Mg/rok	GUS	23 287	Poniżej 23 287
	Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych	Mg/rok	GUS	9	Poniżej 9
Zagrożenia hałasem	Długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej (drogi gminne i powiatowe razem)	km	GUS	689,4 (wartość z 2018 roku ze względu na brak danych)	Powyżej 689,4

Obszar interwencji	Wskaźniki monitorowania stanu środowiska	Jednostka miary	Źródło informacji o wskaźniku	Wartość bazowa (2019 r.)	Wartość docelowa
Pola elektromagnetyczne	Punkty w których zaobserwowano przekroczenia wartości dopuszczalnych	szt.	WIOŚ	0	0
Gospodarowanie wodami	Udział JCW o dobrym stanie	%	WIOŚ	0	Powyżej 0
	Udział JCW o stanie chemicznym dobrym	%	WIOŚ	0	Powyżej 0
Gospodarka wodno-ściekowa	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej ogółem	dam ³	WIOŚ, GUS	3 963,7	Poniżej 3 963,7
	Udział przemysłu w zużyciu wody ogółem	%	WIOŚ, GUS	26,4	Poniżej 26,4
	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	WIOŚ, GUS	21,2	Powyżej 21,2
	Wielkość oczyszczalni komunalnych w RLM	osoba	WIOŚ, GUS	6916	Powyżej 6916
	Długość sieci kanalizacyjnej	km	WIOŚ, GUS	89,0 (wartość z 2018 roku ze względu na brak danych)	Powyżej 89,0
	Długość sieci wodociągowej rozdzielczej	km	WIOŚ, GUS	920,3 (wartość z 2018 roku ze względu na brak danych)	Powyżej 920,3
Zasoby geologiczne	Liczba eksploatowanych złóż kopalin	szt.	PIG	22	22
Gleby	Powierzchnia gruntów zrekultywowanych w ciągu roku	ha	Dane własne JST	0,57	Powyżej 0,57
	Powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji	ha	Dane własne JST	174,51	Poniżej 174,51
Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	Odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku	Mg	GUS	2310,34	Powyżej 2310,34
	Odpady komunalne zebrane w ciągu roku	Mg	GUS	11643	Powyżej 11643
Zasoby przyrodnicze	Poziom lesistości	%	GUS	22,8	Powyżej 22,8
	Powierzchnia lasów	ha	GUS	30941,11	Powyżej 30941,11
	Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej ogółem	ha	GUS	7,22	Powyżej 7,22
	Powierzchnia obiektów i obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione ogółem	ha	GUS	35204,63	Powyżej 35204,63

Obszar interwencji	Wskaźniki monitorowania stanu środowiska	Jednostka miary	Źródło informacji o wskaźniku	Wartość bazowa (2019 r.)	Wartość docelowa
	Powierzchnia gruntów zalesionych	ha	GUS	0,78	Powyżej 0,78
Zagrożenia poważnymi awariami	Liczba wystąpienia przypadków poważnych awarii	szt.	WIOŚ	0	0

Źródło: Opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podstawie „Wytucznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska” (Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2015 r.), danych GUS (Bank Danych Lokalnych), danych z opracowania „Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2019 r.” (PIG, Warszawa, 2020 r.), danych ze Starostwa Powiatowego w Łomży

Ocena realizacji Programu powinna zawierać:

- kontrolę wykonania zadań, określonych w harmonogramie realizacji *Programu*
- ocenę realizacji celów i działań określonych w *Programie*, opartą na wskaźnikach charakteryzujących stan środowiska.

Przy nowelizacji *Programu* powinny być wykorzystane wyniki przeprowadzonych ocen realizacji niniejszego *Programu* oraz uwzględnione uwarunkowania wewnętrzne, jak i zewnętrzne.

6.1.2. Uwarunkowania realizacyjne Programu

Koordynatorem i głównym wykonawcą niniejszego Programu Ochrony Środowiska będzie Starosta, który wraz z Zarządem Powiatu jest organem władzy wykonawczej w powiecie. Realizacji programu służyć będą wykorzystywane przez władze samorządowe instrumenty prawne, ekonomiczno-finansowe i społeczne.

6.1.3. Uwarunkowania prawne Programu

Obowiązek opracowania programów ochrony środowiska zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym jak i gminnym nakłada ustawa prawo ochrony środowiska. Dodatkowo co 2 lata, Zarząd Powiatu zobowiązany jest do sporządzania Raportu z wykonania programu, który następnie przedstawia się Radzie Powiatu.

Do podstawowych instrumentów prawnych ochrony środowiska w Polsce należą: standardy, normy środowiskowe, pozwolenia oraz odpowiedzialność cywilna, karna lub

administracyjna. Za realizację celów i zadań wyznaczonych w programie odpowiada samorząd powiatu, jednak bez współpracy z instytucjami mu podległymi, organami dysponującymi znacznie szerszymi uprawnieniami wynikającymi z ich kompetencji, jak i samorządami gminnymi wcielenie w życie programu może okazać się bardzo trudne. Aby współpraca poszczególnych jednostek przynosiła efekty należy zadbać o sprawność w systemie wymiany informacji pomiędzy komórkami. Również niedociągnięcia i opóźnienia dotyczące powstających aktów prawnych będą miały niekwestionowany wpływ na terminowość przeprowadzanych działań.

6.1.4. Planowanie przestrzenne

Planowanie przestrzenne to dziedzina zmierzająca do zapewnienia prawidłowego rozwoju poszczególnych obszarów, sztuka organizowania przestrzeni na potrzeby człowieka, przy jednoczesnym uwzględnieniu wzajemnych powiązań poszczególnych regionów, a nawet nadrzędnych interesów ogólnokrajowych. Realizacja planowania przestrzennego przebiega w oparciu o ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2020 poz. 293).

Główne zadania powiatu w zakresie planowania przestrzennego to stworzenie Planu Zagospodarowania Przestrzennego, który jest dokumentem regulującym zasady ochrony środowiska i korzystania z jego zasobów, oraz opiniowanie rozwiązań przyjętych w studiach uwarunkowań i Planach Zagospodarowania Przestrzennego gmin, uzgadnianie zadań samorządowych w projekcie miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, uzgadnianie z administracją geologiczną i organami nadzoru górniczego problemów zagospodarowania terenów górniczych i zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych.

6.1.5. Uwarunkowania społeczne

Narzędziami o charakterze społecznym są:

- Dostęp do informacji,
- Komunikacja społeczna,
- Edukacja i promocja ekologiczna.

Ustawa Prawo ochrony środowiska nakłada na instytucje rządowe i samorządowe obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Obowiązek ten dotyczy zarówno wymiany informacji między przedstawicielami różnych szczebli samorządu jak również przepływu informacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a obywatelami

(podmiotami gospodarczymi, jak również osobami fizycznymi). Zgodnie z ustaleniami ustawy każdy obywatel ma prawo do informacji o środowisku. W 2003 roku Polska ratyfikowała Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz o dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska podpisaną w 1999 roku w Arhus. Postanowienia Konwencji odnoszą się do udziału społeczeństwa w przygotowaniu planów i programów mających znaczenie dla środowiska i określają podstawowe obowiązki organów państwowych w zakresie zapewnienia udziału społecznego w postępowaniach dotyczących środowiska. Szczegółowe warunki udziału społeczeństwa w dostępie do informacji określa ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska, oraz ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008 r.

6.1.6. Związek z integracją europejską

W celu stworzenia integralności polskiego prawa z prawem Unii Europejskiej Polska od czasu przystąpienia do Unii nieustannie prowadzi działania dostosowawcze w zakresie prawa krajowego.

Wdrożenie nowelizacji ustaw z zakresu ochrony środowiska jest czasochłonne, jednak docelowo jest warunkiem osiągnięcia stabilności zarządzania środowiskiem. Na szczególną uwagę zasługują następujące aspekty: udział społeczny i udzielanie informacji o stanie środowiska i jego ochronie, zmiany dotyczące gospodarki wodno-ściekowej, rozwiązywanie problemów ochrony przyrody oraz gospodarka odpadami.

6.1.7. Efekt transgraniczny

Współpraca zagraniczna powiatu łomżyńskiego w zakresie ochrony środowiska sprowadza się do konsultacji w przypadku planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na powiat w kontekście oddziaływań transgranicznych.

6.2. Aspekty finansowe realizacji Programu

Uwarunkowania ekonomiczne stanowią istotny element realizacyjny niniejszego Programu. Brak funduszy na przeprowadzenie zaplanowanych inwestycji może przyczynić się do przecignięcia w czasie danej inwestycji bądź całkowitego jej zaniechania.

Realizacja zadań wymienionych w programie wymaga koncentracji znacznych środków w krótkim czasie. Jako najważniejsze potraktowano te zadania *Programu*, których

realizacja prowadzi do spełnienia norm prawa ochrony środowiska i dostosowania do wymogów związanych z integracją Polski z Unią Europejską.

Zakłada się stosowanie takich metod realizacji poszczególnych zadań *Programu*, które charakteryzują się uzyskaniem optymalnych efektów ekologicznych i ekonomicznych. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez sporządzanie analiz finansowo-ekonomicznych oraz ekologicznych każdego z zadań. Taki tryb postępowania pozwoli na wybór optymalnych rozwiązań technicznych, organizacyjnych i finansowych.

Zgodnie z Ustawą Prawo Ochrony Środowiska głównymi instrumentami finansowo-prawnymi ochrony środowiska są:

- Opłaty za korzystanie ze środowiska (ponoszone za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wprowadzanie ścieków lub wód do ziemi, pobór wód, składowanie odpadów),
- Administracyjne kary pieniężne,
- Podatki i inne daniny publiczne.

Innymi instrumentami finansowymi, pozwalającymi na właściwe zarządzanie środowiskiem są między innymi:

- Środki z budżetu państwa,
- Środki własne jednostek samorządowych,
- Pożyczki i dotacje (Fundusz Ochrony środowiska, itp.).

W województwie podlaskim głównymi źródłami finansowania inwestycji są:

Środki własne samorządów terytorialnych - środki pochodzą z opłat lokalnych, podatków własnych, oraz udziałów w podatkach wpływających do budżetu państwa

Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej - NFOŚiGW wraz z 16 niezależnymi (podlegającymi samorządom wojewódzkim) wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej stanowią trzon polskiego systemu finansowania przedsięwzięć służących ochronie środowiska, wykorzystujący środki krajowe jak i zagraniczne. Jednym z najważniejszych zadań Narodowego Funduszu jest sprawne i efektywne wykorzystanie środków z Unii Europejskiej (głównie w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko), Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Krajowego Systemu Zielonych inwestycji (GIS - Green Investment Scheme) oraz unijnego Instrumentu Finansowego LIFE+. Głównym celem wdrażanych przez Narodowy Fundusz instrumentów

finansowych jest rozbudowa i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska i gospodarki wodnej w Polsce. Wdrażanie projektów ekologicznych, które uzyskały lub uzyskają wsparcie finansowe ze środków zagranicznych oraz dofinansowanie tych przedsięwzięć ze środków Narodowego Funduszu, służy osiągnięciu założonych efektów ekologicznych, wynikających z podjętych przez Polskę zobowiązań międzynarodowych. Główne obszary wsparcia udzielanego przez Narodowy Fundusz to:

- ochrona wód (inwestycje wodno-kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków)
- gospodarka wodna i likwidacja nadzwyczajnych zagrożeń (inwestycje przeciwpowodziowe, likwidacja skutków powodzi, osuwiska)
- ochrona ziemi (gospodarka odpadami, likwidacja szczególnych zagrożeń środowiska (tzw. bomb ekologicznych), rekultywacja terenów zdegradowanych), poszukiwania źródeł energii geotermalnej
- ochrona klimatu (poprawa efektywności energetycznej, odnawialne źródła energii, inteligentne sieci energetyczne)
- ochrona przyrody (współfinansowanie projektów PO Liś, LIFE+, wsparcie parków narodowych)
- edukacja ekologiczna (głównie projekty nieinwestycyjne realizowane przez organizacje pozarządowe, państwowe jednostki budżetowe, jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, media)

Formy udzielanego dofinansowania przedsięwzięć określone są w ustawie Prawo ochrony środowiska i obejmują formy zwrotne (oprocentowane pożyczki) lub bezzwrotne - dotacje, w tym:

- nisko oprocentowane pożyczki preferencyjne (w niektórych programach z możliwością częściowego umorzenia)
- dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych
- częściowe spłaty kapitału kredytów bankowych
- dopłaty do oprocentowania lub ceny wykupu obligacji
- dopłaty do demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji.

Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 - to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona

zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Obszary wsparcia i rodzaje projektów możliwych do realizacji w ramach programu Infrastruktura i Środowisko 2014-2020:

- Zmniejszenie emisyjności gospodarki - wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł energii (OZE); poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach, sektorze publicznym i mieszkaniowym; promowanie strategii niskoemisyjnych; rozwój i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji.
- Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu - rozwój infrastruktury środowiskowej; dostosowanie do zmian klimatu; ochrona i zahamowanie spadku różnorodności biologicznej; poprawa jakości środowiska miejskiego.
- Rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego - rozwój drogowej infrastruktury w sieci TEN-T; poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego; poprawa bezpieczeństwa w ruchu lotniczym; transport intermodalny, morski i śródlądowy.
- Infrastruktura drogowa dla miast - poprawa dostępności miast i przepustowości infrastruktury drogowej (rozwój infrastruktury drogowej w miastach i tras wylotowych z miast, budowa obwodnic).
- Rozwój transportu kolejowego w Polsce - rozwój kolei w TEN-T, poza siecią i kolei miejskich.
- Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach - infrastruktura i tabor dla publicznego transportu zbiorowego w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych.
- Poprawa bezpieczeństwa energetycznego - rozwój inteligentnych systemów dystrybucji, magazynowania i przesyłu gazu ziemnego i energii elektrycznej; budowa i rozbudowa magazynów gazu ziemnego; rozbudowa terminala LNG.
- Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury - inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.
- Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia - wsparcie infrastruktury systemu państwowego ratownictwa medycznego; wsparcie infrastruktury szpitali ponadregionalnych i współpracujących z nimi

jednostek diagnostycznych w zakresie chorób „aktywności zawodowej” i opieki nad matką i dzieckiem.

Z Programu Infrastruktura i Środowisko finansowane są różnorodne projekty. W zależności od specyfiki danego rodzaju wsparcia, określany jest typ podmiotów, które mogą z niego korzystać. Możemy wyróżnić następujące grupy podmiotów uprawnionych do ubiegania się o wsparcie:

- Jednostki samorządu terytorialnego,
- Przedsiębiorstwa realizujące cele publiczne,
- Administracja publiczna,
- Służby publiczne inne niż administracja,
- Instytucje ochrony zdrowia,
- Instytucje kultury, nauki i edukacji,
- Duże przedsiębiorstwa,
- Małe i średnie przedsiębiorstwa,
- Organizacje społeczne i związki wyznaniowe.

Ograniczenia mogą dotyczyć kompetencji i doświadczenia bądź też obszaru prowadzonej działalności.

Program Polska Wschodnia 2014-2020 (PO PW) - to instrument wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego 5 województw: lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. Program Polska Wschodnia wspiera powstawanie i rozwój startupów, międzynarodową działalność małych i średnich przedsiębiorstw, tworzenie innowacyjnych produktów lub usług oraz umiejętne zarządzanie wzornictwem w firmie. Fundusze Programu przeznaczone są także na inwestycje w komunikację miejską, drogi i kolej.

Dziedziny oraz rodzaje projektów wspierane w POPW (priorytety):

- Przedsiębiorcza Polska Wschodnia - Działanie 1.1. Platformy startowe dla nowych pomysłów, Działanie 1.2. Internacjonalizacja MŚP, Działanie 1.3. Wsparcie ponadregionalnych powiązań kooperacyjnych, Działanie 1.4. Wzór na konkurencję,

- Nowoczesna Infrastruktura Transportowa - Działanie 2.1. Zrównoważony transport miejski, Działanie 2.2. Infrastruktura drogowa,
- Ponadregionalna Infrastruktura Kolejowa - Działanie 3.1. Infrastruktura kolejowa,
- Pomoc Techniczna - Działanie 4.1. Wsparcie procesu wdrażania oraz promocja programu.

O dotacje z Programu Polska Wschodnia występować mogą przede wszystkim:

- przedsiębiorstwa typu startup,
- MŚP,
- ośrodki innowacji, jako animatorzy Platform startowych,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- PKP PLK S.A.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020 (PROW 2014-2020) - celem głównym jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Program realizuje wszystkie sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 - 2020, a mianowicie:

- Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
- Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
- Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
- Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
- Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.

- Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. W ramach PROW 2014-2020 będzie realizowanych łącznie 15 działań.

Pomoc finansowa ze środków Programu jest skierowana głównie do sektora rolnego. Sektor ten jest szczególnie istotny z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i wymaga znacznego i odpowiednio ukierunkowanego wsparcia. Instrumenty pomocy finansowej w Programie mają na celu przede wszystkim rozwój gospodarstw rolnych (Modernizacja gospodarstw rolnych, Restrukturyzacja małych gospodarstw rolnych, Premie dla młodych rolników, Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa rolne).

Do dalszego rozwoju sektora rolnego i wzrostu jego konkurencyjności przyczyniają się także takie instrumenty pomocy finansowej jak: Transfer wiedzy i innowacji oraz Doradztwo rolnicze. Nowym instrumentem wspierającym wdrożenie innowacji w sektorze rolno-spożywczym będzie działanie Współpraca.

W ramach poprawy organizacji łańcucha żywnościowego przewidziano wsparcie inwestycji związanych z przetwórstwem i marketingiem artykułów rolnych, dalszy rozwój grup i organizacji producentów oraz systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych. Ponadto, dla ułatwienia sprzedaży bezpośredniej artykułów rolnych, realizowana jest kontynuacja wsparcia na rzecz budowy i modernizacji targowisk.

Realizowana jest kontynuacja wsparcia pozwalającego na odtwarzanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych i katastrof naturalnych. Wprowadzono także nowy zakres, którego celem jest ochrona gospodarstw rolnych przed tego typu zdarzeniami.

Nowym działaniem jest Rolnictwo ekologiczne, którego celem jest wzrost rynkowej produkcji ekologicznej. Przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska (w tym wody, gleb, krajobrazu) i zachowania bioróżnorodności są finansowane w ramach działań rolnośrodowiskowo - klimatycznych i zalesień. Kontynuowane są płatności na rzecz obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Wsparcie inwestycyjne w związku z realizacją celów środowiskowych otrzymują gospodarstwa położone na obszarach Natura 2000 i na obszarach narażonych na zanieczyszczenie wód azotanami pochodzenia rolniczego.

W celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich kontynuowane są działania przyczyniające się do rozwoju przedsiębiorczości, odnowy i rozwoju wsi, w tym w zakresie infrastruktury technicznej, które są realizowane zarówno w ramach odrębnych działań, jak również poprzez działanie Leader. Kontynuacja wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju (Leader) wzmacnia realizację oddolnych inicjatyw społeczności lokalnych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 - Z pieniędzy pochodzących z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego są realizowane projekty o kluczowym znaczeniu dla rozwoju regionu. Dofinansowanie mogą otrzymać różnorodne rodzaje projektów. Do głównych obszarów i typów projektów, na które w najbliższych latach przeznaczymy dofinansowanie, należą:

- Konkurencyjność gospodarki regionu i przedsiębiorczość (np. inwestycje w infrastrukturę badawczą w przedsiębiorstwach; tworzenie miejsc pracy na obszarach Natura 2000, uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych typu brownfield w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych; wsparcie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych do usprawnienia prowadzonej działalności gospodarczej)
- Rynek pracy (np. poprawa jakości usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu m.in. poprzez doskonalenie ich kadr; wzrost aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia; staże i praktyki zawodowe; tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3)
- Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna (np. budowa i przebudowa infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych; termomodernizacja w budynkach użyteczności publicznej, wielorodzinnych budynkach mieszkalnych oraz instalacje odnawialnych źródeł energii w modernizowanych energetycznie budynkach; instalacja efektywnego energetycznie oświetlenia w gminach lub obiektach użyteczności publicznej; budowa, przebudowa liniowej i punktowej infrastruktury transportu zbiorowego)
- Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów (budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych oraz wody deszczowej, oczyszczalni ścieków i systemów zaopatrzenia w wodę; budowa lub rozwój zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, a także instalacji do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych; unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest; ochrona różnorodności biologicznej poprzez budowę, modernizację i doposażenie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej, kampanie informacyjno-edukacyjne)
- Transport (np. budowa i rozbudowa kluczowej infrastruktury drogowej regionu, czyli dróg wojewódzkich umożliwiających połączenie do sieć TEN-T oraz dróg lokalnych (gminnych i powiatowych), gdy zapewnią konieczne bezpośrednie połączenia z siecią TEN-T, przejściami granicznymi, portami

lotniczymi, terminalami towarowymi bądź centrami lub platformami logistycznymi; budowa, modernizacja i rewitalizacja sieci kolejowej wraz z infrastrukturą dworcową poza siecią TEN-T)

- Usługi użyteczności publicznej (np. budowa, przebudowa, remont oraz wyposażenie laboratoriów dydaktycznych, sal do praktycznej nauki zawodu; ochrona dziedzictwa kulturowego poprzez prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane przy zabytkach i w ich otoczeniu; zwiększenie dostępności i jakości usług zdrowotnych poprzez zakup wyposażenia i modernizację placówek ochrony zdrowia; zagospodarowanie przestrzeni miejskich, w tym przebudowa i remont obiektów oraz zdegradowanych budynków)

Bank Ochrony środowiska S.A. - udziela kredytów m.in. na zakup i montaż wyrobów służących ochronie środowiska, beneficjentami mogą być: osoby prawne i osoby fizyczne (w tym podmioty prowadzące działalność gospodarczą)

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju - Finansuje projekty z zakresu ochrony środowiska poprzez kredyty, udział kapitałowy, gwarancje, przedmiotem kredytowania są głównie wodociągi, kanalizacja, odpady stałe, transport miejski, rewitalizacja, beneficjentami mogą być: gminy, przedsiębiorstwa komunalne, oraz władze lokalne.

7. SPIS TABEL

TAB. 1. LICZBA LUDNOŚCI POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO W PODZIALE NA GMINY W 2019 R.	12
TAB. 2. INSTALACJE NA TERENIE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO POSIADAJĄCE POZWOLENIE ZINTEGROWANE	13
TAB. 3. EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIIE UCIAŹLIWYCH W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM	15
TAB. 4. DŁUGOŚĆ ŚCIEŻEK ROWEROWYCH (DRÓG DLA ROWERÓW) W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	28
TAB. 5. ZUŻYCIE WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM W CIĄGU ROKU.	38
TAB. 6. DŁUGOŚĆ SIECI WODOCIĄGOWEJ I KANALIZACYJNEJ W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM W 2018 R.	40
TAB. 7. ZŁOŻA KOPALIN NA TERENIE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO	43
TAB. 8. PROCENTOWY UDZIAŁ GLEB BARDZO KWAŚNYCH I KWAŚNYCH W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM (NA PODSTAWIE BADAŃ OSCHR W BIAŁYMSTOKU W LATACH 2009-2012).....	50
TAB. 9. ODPADY WYTWORZONE I DOTYCHCZAS SKŁADOWANE (NAGROMADZONE Z WYŁĄCZENIEM ODPADÓW KOMUNALNYCH) W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	56
TAB. 10. LASY W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	57
TAB. 11. STOPIEŃ REALIZACJI ZAPLANOWANYCH PRZEZ STAROSTWO POWIATOWE ZADAŃ WŁASNYCH NA TERENIE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO W LATACH 2017-2020	87
TAB. 12. ZADANIA ZREALIZOWANE W LATACH 2017-2018.....	90
TAB. 13. ZREALIZOWANE INWESTYCJE ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA NA TERENIE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO W LATACH 2019-2020.....	94
TAB. 14. ANALIZA CZYNNIKÓW WEWNĘTRZNYCH POWIATU.....	102
TAB. 15. ANALIZA CZYNNIKÓW ZEWNĘTRZNYCH POWIATU.....	104
TAB. 16. ZESTAWIENIE CELÓW I KIERUNKÓW INTERWENCJI W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO.....	149
TAB. 17. WYKAZ PLANOWANYCH ZADAŃ WŁASNYCH ZWIĄZANYCH Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA W LATACH 2021 - 2030.....	163
TAB. 18. HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ MONITOROWANYCH WRAZ Z ICH FINANSOWANIEM.	167
TAB. 19. WSKAŹNIKI MONITOROWANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	174

8. SPIS RYCIN

RYC. 1. POŁOŻENIE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM.	9
RYC. 2. POWIAT ŁOMŻYŃSKI.	10
RYC. 3. GRANICE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO NA TLE PODZIAŁU FIZYCNOGEOGRAFICZNEGO POLSKI.	11
RYC. 4. ZMIANA LICZBY LUDNOŚCI POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO W LATACH 2010-2019.	12
RYC. 5. UDZIAŁY % EMISJI PYŁU PM _{2,5} ZE ŹRÓDEŁ O MOCY 1-50 MW W STĘŻENIACH ŚREDNIOROCZNYCH PM _{2,5} W STREFIE PODLASKIEJ W 2018 R.	20
RYC. 6. DROGI KRAJOWE I WOJEWÓDZKIE PRZEBIEGAJĄCE PRZECZ POWIAT ŁOMŻYŃSKI.	22
RYC. 7. FRAGMENT PROGRAMU BUDOWY DRÓG KRAJOWYCH NA LATA 2014 - 2023 (2025) WG. STANU NA DZIEŃ 11.09.2020 R.	26
RYC. 8. FRAGMENT PLANU SIECI ELEKTROENERGETYCZNEJ NAJWYŻSZYCH Z UWZGLĘDNIENIEM INWESTYCJI PLANOWANYCH DO 2027 R.	29
RYC. 9. SIEĆ RZECZNA W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	32
RYC. 10. WYDAJNOŚĆ POTENCJALNA STUDNI WIERCONEJ W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	34
RYC. 11. OBSZARY ZAGROŻENIA POWODZIĄ W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	36
RYC. 12. FRAGMENT MAPY ŁĄCZNEGO ZAGROŻENIA SUSZĄ (1987-2018) SUMA KLAS ZAGROŻENIA SUSZĄ ROLNICZĄ, HYDROLOGICZNĄ I HYDROGEOLOGICZNĄ.	37
RYC. 13. DŁUGOŚĆ SIECI WODOCIĄGOWEJ I KANALIZACYJNEJ W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	39
RYC. 14. ZŁOŻA KOPALIN NA OBSZARZE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO.	47
RYC. 15. UDZIAŁ PROCENTOWY GLEB NA TERENIE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO.	48
RYC. 16. PODZIAŁ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA REGIONY GOSPODARKI ODPADAMI ORAZ REGIONALNE INSTALACJE PRZETWARZANIA ODPADÓW KOMUNALNYCH WRAZ Z INSTALACJAMI PRZEWIDZIANYMI DO ZASTĘPCZEJ OBSŁUGI REGIONÓW.	52
RYC. 17. ODPADY KOMUNALNE ZEBRANE W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	54
RYC. 18. ODPADY KOMUNALNE ZEBRANE SELEKTYWIE W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	55
RYC. 19. LESISTOŚĆ W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM W 2019 R. Z PODZIAŁEM NA GMINY.	59
RYC. 20. UDZIAŁ GATUNKÓW LASOTWÓRCZYCH W LASACH NA TERENIE NADLEŚNICTWA NOWOGRÓD.	60
RYC. 21. UDZIAŁ GATUNKÓW LASOTWÓRCZYCH W LASACH NA TERENIE NADLEŚNICTWA ŁOMŻA.	61
RYC. 22. POŁOŻENIE BIEBRZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO NA TERENIE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO.	65
RYC. 23. POŁOŻENIE REZERWATÓW NA TERENIE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO.	67
RYC. 24. POŁOŻENIE ŁOMŻYŃSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO DOLINY NARWI W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	68
RYC. 25. POŁOŻENIE OBSZARU CHRONIONEGO KRAJOBRAZU RÓWNIINY KURPIOWSKIEJ I DOLINY DOLNEJ NARWI W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	70
RYC. 26. POŁOŻENIE OBSZARÓW SPECJALNEJ OCHRONY PTAKÓW NATURA 2000 NA TERENIE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO.	71
RYC. 27. POŁOŻENIE SPECJALNYCH OBSZARÓW OCHRONY SIEDLISK NATURA 2000 W POWIECIE ŁOMŻYŃSKIM.	72
RYC. 28. KORYTARZE EKOLOGICZNE NA OBSZARZE POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO.	84

9. SPIS LITERATURY

1. Wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska (Ministerstwo Środowiska, 2015 r.).
2. Program ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku.
3. Prognoza oddziaływania na środowisko program ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku.
4. Plan gospodarki odpadami województwa podlaskiego na lata 2016-2022.
5. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu planu gospodarki odpadami województwa podlaskiego na lata 2016-2022 oraz planu inwestycyjnego.
6. Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego za rok 2017, Łomża, grudzień 2018.
7. Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej, aktualizacja 2020 r.
8. Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2017 roku, kwiecień 2018.
9. Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim. Raport wojewódzki za rok 2018, GIOŚ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Białymstoku, kwiecień 2019.
10. Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim. Raport wojewódzki za rok 2019, GIOŚ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Białymstoku, kwiecień 2020.
11. Wyniki badań pól elektromagnetycznych wykonanych na terenie województwa podlaskiego w 2017 roku, WIOŚ Białystok, maj 2018 r.
12. Ocena poziomu pól elektromagnetycznych w środowisku za lata 2017-2019 w województwie podlaskim, GIOŚ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Białymstoku, czerwiec 2020.
13. Ocena stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego, stanu chemicznego i stanu wód powierzchniowych województwa podlaskiego w 2017 roku, czerwiec 2018.
14. Syntetyczny raport z klasyfikacji i oceny stanu jednolitych części wód powierzchniowych wykonanej za 2019 rok na podstawie danych z lat 2014-2019, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa, wrzesień 2020 r.

15. Ocena wyników badań hałasu komunikacyjnego wykonanych na terenie województwa podlaskiego w 2017 roku, kwiecień 2018.
16. Ocena stanu akustycznego środowiska na terenie województwa podlaskiego w roku 2018, GIOŚ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Białymstoku, grudzień 2019.
17. Ocena wyników badań hałasu komunikacyjnego wykonanych na terenie województwa podlaskiego w 2019 roku, GIOŚ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Białymstoku, czerwiec 2020.
18. Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów położonych w województwie podlaskim poza aglomeracjami, wzdłuż dróg o natężeniu ruchu powyżej 3000000 pojazdów rocznie, których eksploatacja powoduje ponadnormatywne oddziaływanie akustyczne, określone wskaźnikami LDWN i LN, Białystok, październik 2019.
19. Raport o stanie powiatu łomżyńskiego - rok 2019.
20. Standardowy Formularz Danych Natura 2000 - PLH200023 Dolina Pisy, data aktualizacji: 2019-12.
21. Standardowy Formularz Danych Natura 2000 - PLH200020 Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie, data aktualizacji: 2019-11.
22. Standardowy Formularz Danych Natura 2000 - PLH200024 Ostoja Narwiańska, data aktualizacji: 2019-11.
23. Standardowy Formularz Danych Natura 2000 - PLH200008 Dolina Biebrzy, data aktualizacji: 2020-02.
24. Standardowy Formularz Danych Natura 2000 - PLB140014 Dolina Dolnej Narwi, data aktualizacji: 2019-11.
25. Standardowy Formularz Danych Natura 2000 - PLB200008 Przełomowa Dolina Narwi, data aktualizacji: 2019-11.
26. Standardowy Formularz Danych Natura 2000 - PLB200005 Bagno Wizna, data aktualizacji: 2019-11.
27. Standardowy Formularz Danych Natura 2000 - PLB200006 Ostoja Biebrzańska, data aktualizacji: 2019-11.